Julius Wit
en de
Zeven
ROMAN
JULES RUIS

Colofon

Julius Wit en de Zeven

Roman

Auteur: Jules Ruis

Concept en oorspronkelijke ideeën: Jules Ruis
Ontwikkeling van verhaal en personages: Jules Ruis in samenwerking met ChatGPT
Redactionele en tekstuele ondersteuning: ChatGPT, OpenAI

De in deze roman voorkomende personages zijn literaire personages. Waar bij hun ontstaan inspiratie is ontleend aan personen, ervaringen, ideeën of herinneringen uit het werkelijke leven, zijn zij in de roman zelfstandig en fictief uitgewerkt. Overeenkomsten met bestaande personen betekenen daarom niet dat gebeurtenissen, gedachten, uitspraken of eigenschappen uit het verhaal aan die personen kunnen worden toegeschreven.

De begrippen en ideeën rond de **Persoon**, subpersoonlijkheden, kleuren en menselijke integratie vormen onderdeel van het gedachtegoed dat aan deze roman ten grondslag ligt. In *Julius Wit en de Zeven* zijn deze ideeën literair verwerkt en dienen zij niet als psychologische diagnose, wetenschappelijke theorie of therapeutische methode.

Eerste editie: 2026
Taal: Nederlands

© 2026 Jules Ruis
Alle rechten voorbehouden.

Inhoud

Colofon 2

Voorwoord 5

II — Wat vanzelfsprekend is 16

III — Het geheim van Julius 24

IV — Buiten 33

V — De nacht 37

VI — De ochtend 42

VII — Iedereen kent Julius 46

VIII — Wat van hen was 52

IX — Buiten beeld 57

X — De andere kant van het verhaal 63

XI — Wie gaat ... 68
XII — De afstand ... 74
XIII — Het schrift ... 81
XIV — Wat niet van Julius was ... 87
XV — De brief ... 92
XVI — Zonder Luna ... 97
XVII — Het huis van Julius ... 102
XVIII — Wat Julius had voorbereid ... 108
XIX — De vraag die ontbrak ... 114
XX — De man op de foto ... 119
XXI — Wat zij van hem wisten ... 124
XXII — De lege plaats ... 129
XXIII — De Zeven beslissen ... 134
XXIV — Wat was afgesproken ... 140
XXV — Het tweede schrift ... 148
XXVI — Het roze meisje ... 152
XXVII — Annabel ... 157
XXVIII — Wat overblijft wanneer niemand bijeenkomt ... 160
XXIX — Hun stemmen ... 165
XXX — Wat Margriet niet plande ... 170
XXXI — Nummer 26 ... 176
XXXII — Elise ... 184
XXXIII — De sleutel ... 190
XXXIV — Acht aan tafel ... 195
XXXV — De bladzijde erna ... 200
XXXVI — Waarom ze bleven ... 207
XXXVII — Binnen ... 213
XXXVIII — Helena ... 218
XXXIX — Wat blijft ... 223
XL — De Persoon ... **227**
XLI — Wat niet ophoudt ... **233**
XLII — Acht ... **237**

Nawoord 243

Op zoek naar je eigen ZEVEN 243

Bijlage I **245**

1. Roberto Assagioli — Psychosynthesis: A Collection of Basic Writings **245**

2. Carl Gustav Jung — Het Rode Boek (Liber Novus) **246**

3. Hermann Hesse — De steppewolf (Der Steppenwolf, 1927) **246**

4. John Firman en Ann Gila — Psychosynthesis: A Psychology of the Spirit **247**

5. Michael Newton — Journey of Souls (1994) **247**

Overeenkomsten en verschillen **247**

Slotbeschouwing **248**

Genoemde literatuur **248**

Bijlage II **249**

Gedachten bij *Julius Wit en de Zeven* **249**

Een filosofische beschouwing over de Persoon, de ZEVEN en het mysterie van het bestaan 249

Inleiding 249

1. De eenheid van de Persoon 249

2. De ander als spiegel, maar niet als bezit 250

3. Mensen bestaan ook in elkaar 251

4. Yanay Roze en het mysterie van het bestaan 251

5. Bestaat de Persoon vóór zijn eigenschappen? 252

6. De achtste stoel en de grenzen van kennis 252

7. De boom als beeld van de Persoon 253

8. Van zelfkennis naar verbondenheid 253

9. Een gedachte over herinnering en identiteit 254

Slotbeschouwing — De Persoon als open vraag 254

Voorwoord

Er zijn verhalen die ontstaan omdat je iets wilt vertellen wat je weet.

Dit verhaal ontstond uit iets wat ik niet wist.

Ik begon eraan met gedachten en vragen die mij al lange tijd vergezelden. Sommige daarvan leken helder zolang ik erover nadacht. Zodra ze mensen werden, veranderde dat. Ze begonnen terug te spreken, andere wegen te kiezen en zich soms weinig aan te trekken van wat ik met hen van plan was.

Dat heb ik zo gelaten.

Daarom wil ik de lezer vooraf ook weinig meegeven. Geen verklaring van de titel, geen sleutel tot de personages en geen aanwijzing welke gebeurtenissen werkelijk zijn en welke misschien anders begrepen kunnen worden. Alles wat daarvoor nodig is, moet in het verhaal zelf te vinden zijn — of juist open mogen blijven.

Lees langzaam waar het verhaal daarom vraagt. Twijfel waar twijfel ontstaat. En wanneer twee mogelijkheden naast elkaar blijven bestaan, hoeft er niet onmiddellijk één te verdwijnen.

Meer wil ik vooraf niet zeggen.

Het boek kan beginnen, kijkend in de spiegel (zie onderstaande afbeelding).

I — De achtste stoel

Margriet Groen merkte als eerste op dat er acht stoelen stonden. Ze zei er aanvankelijk niets over. Ze liep om de tafel heen met een stapel kleine bordjes in haar handen, zette bij iedere plaats een bordje neer en schoof hier en daar een stoel een paar centimeter naar achteren wanneer die naar haar oordeel te dicht tegen de tafel stond. Annabel Oranje was in de keuken bezig met de koffie en riep of iemand melk wilde, waarop verschillende antwoorden tegelijk kwamen. Engi Blauw zat bij het raam met een boek op schoot, hoewel Julius Wit niet de indruk had dat ze werkelijk las. Helena Geel had de stoel gekozen waarop het laatste zonlicht viel en zat daar alsof niet zij de plaats, maar de plaats haar had uitgekozen. Luna Rood stond met haar rug tegen de vensterbank en keek toe hoe de anderen zich installeerden. Beatrice Paars had zonder iets te zeggen plaatsgenomen aan het uiteinde van de tafel, terwijl Yanay Roze nog door de kamer liep en voorwerpen bekeek alsof zij hier voor het eerst was. Wellicht was dat ook zo. Julius kon zich niet herinneren dat zij eerder allemaal tegelijk in deze kamer waren geweest.

‘Acht,’ zei Margriet uiteindelijk.

Julius keek op. ‘Wat acht?’

‘Stoelen.’

‘Dat lijkt me goed.’

‘Dat zeg ik niet. Ik zeg alleen dat het er acht zijn.’

Engi sloeg haar boek dicht, maar hield een vinger tussen de bladzijden. ‘We zijn met acht.’

Margriet keek haar aan. ‘Dat weet ik.’

‘Dan begrijp ik niet wat het probleem is.’

‘Er is geen probleem.’

Luna glimlachte. ‘Als Margriet zegt dat er geen probleem is, heeft ze meestal iets ontdekt waar wij over een kwartier een probleem van maken.’

‘Dat is niet waar.’

‘Vorige keer was de verwarming kapot.’

‘Die was ook kapot.’

‘Precies.’

Annabel kwam binnen met de koffiepot en de kopjes en ving alleen het laatste deel van het gesprek op. ‘Wat is er kapot?’

‘Niets,’ zei Margriet.

‘Er zijn acht stoelen,’ zei Engi.

Annabel bleef even staan, keek naar de tafel en daarna naar de aanwezigen. Julius zag haar tellen zonder dat ze haar lippen bewoog. ‘Dat komt goed uit,’ zei ze. ‘We zijn met acht.’

Helena begon te lachen. ‘Ik heb het gevoel dat ik een belangrijk gesprek mis.’

‘Dat valt mee,’ zei Julius.

‘Dat weet je bij Margriet nooit.’

Margriet zette de kopjes neer. Daarmee leek de kwestie afgedaan, maar Julius telde nu zelf ook. Luna, Annabel, Helena, Margriet, Engi, Beatrice en Yanay: zeven. Met hem erbij acht. Er was niets vreemds aan. Toch bleef het woord dat Margriet had uitgesproken in zijn hoofd hangen. Acht. De stoelen stonden er al die tijd; pas nu leek hun aantal iets te betekenen.

Hij bleef bij het raam staan en keek naar de zeven vrouwen. Luna trok één wenkbrauw op toen ze zijn blik ving. Annabel schonk koffie in en wist zonder vragen wie melk gebruikte. Helena hield haar gezicht even in het zonlicht. Margriet ruimde lege suikerzakjes op. Engi had haar boek alweer geopend. Beatrice keek nergens in het bijzonder naar; Julius had geleerd dat hij zich daarin kon vergissen. Yanay stond bij de boekenkast. Zo verschillend waren ze, en toch voelde hun samenzijn vanzelfsprekend.

Zijn blik bleef bij Helena hangen. Ze had haar ogen gesloten, het gezicht naar het licht gekeerd. Toen ze opkeek, betrapte ze hem. Ze glimlachte niet en wendde zich evenmin af. Julius was degene die als eerste wegkeek.

‘Julius,’ zei Engi zonder van haar boek op te kijken.

‘Ja?’

‘Als je nog langer kijkt, wordt het staren.’

Helena draaide haar hoofd naar Engi. ‘Laat hem.’

‘Ik verbied niets. Ik benoem alleen wat ik waarneem.’

‘Dat is bij jou vaak hetzelfde.’

Nu keek Engi wel op. Julius verwachtte een weerwoord, maar Luna was haar voor. ‘Kunnen we gaan zitten voordat Engi een definitie van staren formuleert?’

Julius nam plaats aan het uiteinde van de rechthoekige tafel. Hij hield niet van de gedachte dat hij aan het hoofd zat, maar iemand moest die stoel innemen. Zodra hij ging zitten, keken bijna alle vrouwen naar hem. Alleen Yanay stond nog bij de boekenkast.

‘Kom je?’ vroeg Annabel.

Yanay draaide zich om. ‘Ja.’

Yanay schoof haar stoel naast de zijne aan en streek een haarlok achter haar oor. Ze trok kort met haar mond, alsof ze twijfelde. Julius herkende het gebaar onmiddellijk, al wist hij niet waarvan. Soms deed haar lach hem aan zichzelf denken, soms haar koppigheid of de manier waarop ze luisterde. Hij had het haar nooit verteld. Het klonk zelfs in zijn gedachten vreemd: dat hij zichzelf herkende in iemand anders.

Luna nam haar kopje in beide handen en keek Julius aan. ‘Goed. Iedereen is er. Jij wilde ons spreken.’

Nu iedereen zat, wist Julius niet hoe hij moest beginnen. De afgelopen dagen had hij dit gesprek eindeloos geoefend. In gedachten hadden de vrouwen hem laten uitspreken en precies de vragen gesteld waarop hij antwoord wist. Aan tafel keken zeven echte gezichten hem afwachtend aan. De woorden die hij had voorbereid, leken ineens voor andere mensen bestemd.

‘Ik wilde jullie inderdaad spreken,’ zei hij.

Luna wachtte.

‘Dat hadden we al begrepen,’ zei Engi.

Annabel keek haar aan. ‘Geef hem even.’

‘Ik geef hem alle tijd. Ik constateer alleen dat we inhoudelijk nog niet verder zijn.’

‘Engi,’ zei Julius, ‘je bent nog geen vijf minuten aan tafel.’

‘Zes.’

Helena lachte. ‘Daarom houden we van je.’

Engi keek haar aan. ‘Dat is niet de reden waarom jij van mij houdt.’

‘Zie je? Zelfs dat weet ze beter.’

Het gelach brak zijn zorgvuldig voorbereide ernst. ‘Ik heb de laatste tijd veel over jullie nagedacht,’ zei Julius toen het stil werd. ‘Over ieder afzonderlijk, maar vooral over jullie samen. Jullie betekenen allemaal iets anders voor me. Alleen begrijp ik niet waarom juist jullie zeven zo belangrijk zijn geworden.’

Luna keek hem onderzoekend aan, maar het was Annabel die reageerde. ‘Moet daar een waarom voor zijn?’

‘Misschien niet.’

‘Dan is het toch goed?’

‘Voor jou misschien,’ zei Engi. ‘Julius vraagt naar een patroon.’

Julius keek haar aan. ‘Dat woord heb ik niet gebruikt.’

‘Nee. Maar je zoekt er wel een.’

Engi had gelijk: hij zocht een patroon. Margriet vroeg waarom mensen niet eenvoudig bij elkaar konden horen. Helena vond het aantrekkelijk te denken dat ontmoetingen niet geheel toevallig waren. Luna wilde eerst weten wat Julius van hen verlangde. Annabel probeerde Margriet aan het woord te laten, terwijl Margriet volhield dat ze geen hulp nodig had. Engi wees erop dat ze verschillende vragen door elkaar haalden. Julius leunde achterover. Het gesprek ging zonder hem verder. Juist daarom had hij hen uitgenodigd: niet om zijn gedachten bevestigd te krijgen, maar om te horen wat zij ervan maakten.

Beatrice zweeg. Ze volgde het gesprek, maar keek niet steeds naar degene die sprak. Haar blik ging van Julius naar Yanay en bleef even rusten op de ruimte tussen twee stoelen. Julius vroeg niet wat ze dacht. Bij Beatrice werkte aandringen zelden. Yanay was inmiddels ook stil.

‘Yanay?’ vroeg Julius.

Ze keek op.

‘Je bent er niet helemaal bij.’

‘Jawel.’

‘Waar dacht je aan?’

‘Aan vannacht.’

‘Wat was er vannacht?’

Yanay streek opnieuw de haarlok achter haar oor, hoewel die ditmaal niet voor haar gezicht hing. ‘Ik heb over je gedroomd.’

Helena glimlachte. ‘Dat kan gevaarlijk terrein worden.’

Yanay reageerde niet op de grap. Daardoor verdween Helena’s glimlach vrijwel meteen.

‘Wat droomde je?’ vroeg Annabel.

‘Dat weet ik niet meer.’

Engi legde haar boek op tafel. ‘Je weet dat je over Julius hebt gedroomd, maar niet wat je hebt gedroomd?’

‘Ja.’

‘Waarop baseer je dan dat hij in de droom voorkwam?’

Yanay dacht na. ‘Omdat ik wakker werd met een gevoel dat bij hem hoorde.’

‘Wat voor gevoel?’

‘Dat is moeilijk uit te leggen.’

‘Probeer het,’ zei Julius.

Yanay keek hem lang aan. ‘Toen ik wakker werd,’ zei ze uiteindelijk, ‘wist ik ineens dat ik jou kende.’

Luna keek van Yanay naar Julius. ‘Dat lijkt me niet zo’n spectaculaire droom. Je kent hem.’

‘Nee. Zo bedoel ik het niet.’ Yanay schudde haar hoofd en keek weer naar Julius. ‘Ik wist dat ik hem al kende voordat ik hem ontmoette.’

Engi wilde onmiddellijk iets zeggen. Julius zag het aan haar gezicht, maar Beatrice legde rustig haar hand op tafel. ‘Wacht even, Engi.’

Het was de eerste keer sinds ze waren gaan zitten dat Beatrice iets zei. Engi keek haar verbaasd aan. ‘Waarop?’

‘Op wat er gebeurt als je niet onmiddellijk uitlegt waarom iets niet kan.’

Helena glimlachte. Luna keek naar Beatrice. Engi leunde achterover met haar armen over elkaar. Julius hield zijn ogen op Yanay gericht. Hij wilde weten wat ze bedoelde, maar vreesde tegelijk dat hij het antwoord zou herkennen.

‘Hoe kun je iemand kennen voordat je hem ontmoet?’

‘Dat weet ik niet. Daarom zeg ik dat het een droom was.’

‘Maar je zei dat je de droom niet meer weet.’

‘De droom niet. Dat gevoel wel.’

Julius wilde verder vragen, maar Beatrice keek nu naar hem. Niet naar Yanay, maar nadrukkelijk naar hem. ‘Misschien moet jij eerst vertellen waarom je ons werkelijk hebt uitgenodigd.’

‘Dat heb ik verteld.’

‘Een deel.’

‘Welk deel ontbreekt er dan?’

Beatrice antwoordde niet meteen. Ze nam haar kopje, proefde de koffie en zette het weer neer. ‘Je zei dat je wilt begrijpen waarom juist wij zeven belangrijk voor je zijn. Maar volgens mij denk je dat je het antwoord al weet.’

Julius voelde hoe de anderen opnieuw naar hem keken.

‘Weet je het?’ vroeg Luna.

Hij aarzelde. ‘Ik heb een idee.’

‘Dat is iets anders,’ zei Engi.

‘Dank je.’

‘Graag gedaan.’

‘Vertel het dan,’ zei Annabel.

Julius keek de tafel rond. Dit was het punt waarop hij volgens zijn voorbereiding had willen beginnen. Hij had woorden klaar gehad voor ieder van hen. Voor Luna, voor Annabel, Helena, Margriet, Engi, Beatrice en Yanay. Hij had gedacht dat hij kon uitleggen wat zij voor hem betekenden en waarom juist deze zeven vrouwen samen iets vormden wat hij niet langer als toeval kon beschouwen. Maar nu zij werkelijk tegenover hem zaten, voelde die gedachte anders. Kleiner misschien. Alsof hij hen door hen te verklaren ook zou begrenzen. Zolang de gedachte alleen van hem was geweest, had niemand zich ertegen hoeven verzetten. Zodra hij haar uitsprak, zou zij ook van hen worden, en daarmee kregen zij het recht haar af te wijzen.

‘Ik weet niet of ik het al kan zeggen,’ zei hij.

‘Waarom niet?’ vroeg Luna.

Julius zocht naar een antwoord, maar Beatrice gaf het voor hem. ‘Omdat hij bang is dat wij niet zijn wie hij denkt dat we zijn.’

Julius keek Beatrice aan. Haar woorden raakten hem meer dan hij wilde toegeven. ‘Dat heb ik niet gezegd.’

‘Nee.’

‘Dan moet je ook niet doen alsof je weet wat ik denk.’

Beatrice knikte. ‘Dat is waar.’

Beatrice knikte alleen. Julius had een weerwoord verwacht; haar instemming maakte hem sprakeloos. Margriet schonk het laatste beetje koffie in, nam een slok en trok een gezicht.

‘Koud.’

Helena begon te lachen. ‘We staan mogelijk aan de vooravond van een grote onthulling over de betekenis van ons bestaan en Margriet constateert dat de koffie koud is.’

‘De betekenis van ons bestaan wordt er niet minder van als we nieuwe koffie zetten.’

‘Daar kan ik niets tegenin brengen.’

Margriet stond op, maar bleef toen naast haar stoel staan. Julius zag haar naar de tafel kijken.

‘Wat is er?’ vroeg Annabel.

‘Niets.’

Luna glimlachte. ‘Daar gaan we weer.’

Margriet keek niet naar haar. Ze telde de stoelen opnieuw, ditmaal zichtbaar aandachtiger dan aan het begin van de middag. Daarna telde ze de mensen. Julius volgde haar blik: Luna, Annabel, Helena, Margriet zelf, Engi, Beatrice, Yanay en hij. Acht. Het getal was hetzelfde als daarvoor, maar nu Margriet opnieuw telde, leek het niet langer alleen een hoeveelheid. Julius had het onverklaarbare gevoel dat zij niet controleerde óf er acht waren, maar of acht wel het juiste aantal was.

‘Margriet?’ vroeg Julius.

Ze keek hem aan. ‘Ik dacht ineens dat er iets niet klopte.’

‘Met de stoelen?’

‘Ja.’

Engi zuchtte bijna hoorbaar. ‘Er zijn acht mensen en acht stoelen.’

‘Dat weet ik.’

‘Wat klopt er dan niet?’

Margriet keek naar de stoel waarop Julius zat. Haar gezicht verried dat ze zelf niet begreep waarom die haar bezighield. ‘Ik weet het niet,’ zei ze. ‘Misschien niets.’

Julius legde zijn handen op de armleuningen. Het was een gewone houten stoel, niet groter of mooier dan de andere. Toch voelde hij plotseling een merkwaardige aandrang om op te staan. Hij deed het niet. Alleen al dat hij erover nadacht, irriteerde hem. Een stoel was een stoel. Hij zat erop omdat hij ergens moest zitten. Er hoefde geen betekenis te bestaan achter ieder voorwerp waarop iemand zijn aandacht iets te lang liet rusten.

Yanay keek eveneens naar zijn stoel.

Julius merkte het. ‘Wat zie jij?’

‘Niets.’

‘Je kijkt ernaar.’

‘Omdat Margriet ernaar kijkt.’

‘Dat is niet waar,’ zei Beatrice.

Yanay draaide zich naar haar toe.

Beatrice sprak rustig, zonder de geheimzinnigheid die Julius soms in haar woorden meende te horen. ‘Je keek er al naar voordat Margriet iets zei.’

Yanay fronste. ‘Dat weet ik niet meer.’

Niemand sprak. Opnieuw voelde Julius de armleuningen onder zijn handen en vroeg zich af waarom een stoel hem ineens zo bewust kon maken van dat hij erop zat. De anderen keken niet meer naar elkaar. Hun aandacht was ongemerkt samengekomen op het meubel waarop hij zat, alsof het niet Julius was die daar aan het hoofd van de tafel plaats had genomen, maar alsof de stoel zelf iets van hen verlangde.

Toen keek Yanay hem aan.

‘Julius?’

‘Ja?’

‘Was dat jouw stoel toen we binnenkwamen?’

Hij stond op het punt ja te zeggen. Het woord kwam niet.

Julius probeerde zich het begin van de middag voor de geest te halen: Annabel met de koffie, Margriet met de bordjes, Engi bij het raam, Helena in het zonlicht, Luna tegen de vensterbank, Beatrice aan tafel, Yanay bij de boekenkast. Hij kon het allemaal zien. Niet als losse feiten die hij achteraf bij elkaar zocht, maar als een werkelijk beeld, compleet genoeg om zelfs kleine bewegingen terug te vinden. Hij zag Margriet een stoel verschuiven. Hij zag Annabel uit de keuken komen. Hij zag Helena haar gezicht naar het licht keren.

Maar zichzelf zag hij nergens binnenkomen.

En hij kon zich niet herinneren dat hij op de achtste stoel was gaan zitten.

Afbeelding: De Achtste Stoel

II — Wat vanzelfsprekend is

Julius Wit bleef zitten. Dat hij zich niet herinnerde wanneer hij was gaan zitten, hoefde niets te betekenen. Wie onthield zoiets? Toch bleef de vraag knagen: waarom kon hij zich de stoel niet herinneren?

‘Je hoeft niet zo te kijken,’ zei Luna Rood. ‘Ik weet ook niet meer wanneer ik precies ben gaan zitten.’

‘Jij stond tegen de vensterbank,’ zei Julius.

‘Ja.’

‘Daarna ben je gaan zitten.’

‘Blijkbaar.’

‘Weet je nog wanneer?’

Luna dacht even na. Haar eerste reactie was zichtbaar om de vraag belachelijk te vinden, maar toen ze merkte dat het antwoord niet onmiddellijk kwam, veranderde haar gezicht. ‘Nee,’ zei ze. ‘Maar dat bewijst niets. Ik weet ook niet meer wanneer ik mijn jas heb uitgetrokken.’

Bijna tegelijk keken ze naar de kapstok. Zeven jassen. Julius telde ze nog eens.

‘Heb jij een jas bij je?’

‘Natuurlijk.’

‘Waar is die dan?’

Julius wilde naar de kapstok wijzen, maar zijn hand bleef halverwege steken. Hij herkende Luna’s jas, die van Annabel en Helena, en ook de andere jassen kon hij bij de vrouwen plaatsen. Geen ervan was van hem.

‘Misschien heb ik geen jas meegenomen.’

Margriet keek naar het raam. ‘Het is niet bepaald weer om zonder jas naar buiten te gaan.’

‘Hoe weet je dat?’

Margriet keek hem verbaasd aan. ‘Omdat—’

Ze draaide zich naar het raam. De zon die kort daarvoor nog op Helena had geschenen, was verdwenen achter een egaal lichte hemel. Buiten stonden bomen, een stuk gras en verderop iets wat een heg kon zijn. Er was niets vreemds te zien. Toch duurde het opvallend lang voordat Margriet haar zin afmaakte. ‘Omdat het er koud uitziet.’

Engi kwam terug naar de tafel. ‘Dat is een aanname.’

‘Je mag van mij zonder jas gaan kijken.’

‘Dat was niet mijn punt.’

‘Dat is het zelden wanneer het praktisch wordt.’

Helena glimlachte. Julius was Margriet dankbaar: zij kon zelfs dit raadsel terugbrengen tot de vraag of iemand een jas nodig had. Toch keek niemand meer naar buiten.

Annabel keek naar Julius. ‘Misschien ben jij hier gewoon eerder gekomen dan wij.’

‘Dat lijkt me zelfs waarschijnlijk,’ zei Engi. ‘Als Julius ons heeft uitgenodigd, kan hij al in het huis zijn geweest voordat wij aankwamen. In dat geval is het niet vreemd dat niemand hem heeft zien binnenkomen.’

‘Dat klinkt logisch,’ zei Julius.

‘Het ís logisch.’

‘Dat is niet hetzelfde als waar,’ zei Beatrice Paars.

Engi keek haar aan. ‘Dat beweer ik ook niet.’

Beatrice knikte. ‘Mooi.’

Huis. Dat woord had Engi zo vanzelfsprekend gebruikt. Julius keek rond. Hij kende de kamer, wist waar de keuken was, waar de deur uitkwam. Maar van wie was dit huis?

‘Van wie is dit huis?’

Helena keek hem geamuseerd aan. ‘Julius, heb je iets in je koffie gedaan wat wij niet hebben gekregen?’

‘Van wie is het?’

‘Van jou,’ zei Luna.

Luna antwoordde zonder aarzelen. Julius voelde opluchting. ‘Zie je wel.’

‘Wat zie ik wel?’

‘Niets. Ik wilde het alleen zeker weten.’

Annabel keek hem bezorgd aan. ‘Je weet toch wel dat dit jouw huis is?’

‘Ja.’

Maar zijn antwoord steunde op Luna’s zekerheid, niet op zijn eigen herinnering. Hij kende de weg naar de keuken en wist welke deur naar de gang leidde. Alleen kon hij zich niet herinneren hier ooit thuisgekomen te zijn.

Engi merkte het blijkbaar ook. ‘Wat is je adres?’

Julius keek haar aan. ‘Waarom wil je dat weten?’

‘Omdat iemand die in zijn eigen huis zit normaal gesproken zijn adres kent.’

‘Ik ken mijn adres.’

‘Zeg het dan.’

Er kwam een straatnaam bij hem op. Hij was er vrijwel zeker van dat die juist was. Vervolgens een nummer. Ook dat voelde vertrouwd. Maar toen hij beide wilde uitspreken, gebeurde iets merkwaardigs: de woorden verdwenen niet uit zijn geheugen, hij kon ze nog denken, maar hij voelde plotseling niet meer dat ze bij deze kamer hoorden. Alsof hij het adres van een ander huis kende en dat tot enkele seconden geleden niet had beseft. Hij zag zelfs iets van dat andere huis voor zich. Of het bestond, wist hij niet.

‘Dit is belachelijk,’ zei Luna. ‘We maken hem onzeker door vragen te stellen waarop niemand normaal gesproken voorbereid is.’

‘Je hoeft niet voorbereid te zijn om je eigen adres te kennen,’ zei Engi.

‘Hij kent zijn adres.’

‘Hij zegt het alleen niet.’

‘Omdat jij van een gezellige middag een verhoor hebt gemaakt.’

‘Julius begon zelf.’

‘Nee,’ zei Yanay Roze.

Ze had zo zacht gesproken dat Engi haar bijna niet hoorde.

‘Wat zei je?’ vroeg ze.

‘Julius begon niet.’

‘Hij vroeg van wie het huis is.’

‘Dat bedoel ik niet.’ Yanay keek naar Margriet. ‘Het begon met de stoelen.’

Margriet schudde haar hoofd. ‘Ik zei alleen dat het er acht waren.’

‘Waarom zei je dat?’

‘Omdat ik ze telde.’

‘Waarom telde je ze?’

Margriet opende haar mond, maar zei niets. Ze keek naar de tafel. ‘Omdat ik wilde weten of er genoeg waren, denk ik.’

‘Voor wie?’

‘Voor ons.’

‘Wist je hoeveel mensen er zouden komen?’

‘Zeven.’

Nu keek Julius op.

Margriet deed hetzelfde. ‘Nee, wacht. Acht natuurlijk.’

Engi schoof haar stoel iets naar achteren. ‘Wat bedoelde je met zeven?’

‘Niets. Ik versprak me.’

‘Je zei het zonder aarzelen.’

‘Mensen verspreken zich zonder aarzelen, Engi.’

‘Dat is waar. Daarom vraag ik wat je bedoelde.’

‘Ik weet het niet.’

Zeven. Het getal bleef hangen. Julius keek naar de stoelen, maar durfde niet opnieuw te tellen.

Luna zuchtte. ‘We kunnen op deze manier ieder woord verdacht maken.’

‘Misschien moeten we juist even ophouden met woorden verdacht te maken,’ zei Annabel. Ze stond op en pakte de koffiepot. ‘Ik zet nieuwe koffie. Daarna beginnen we opnieuw en vertelt Julius waarvoor hij ons heeft uitgenodigd. Als we vervolgens nog steeds collectief niet weten waar we zijn of hoeveel stoelen er horen te staan, mogen jullie van mij in paniek raken.’

‘Ik ben niet in paniek,’ zei Engi.

‘Dat weet ik. Jij analyseert je paniek.’

Helena lachte zo onverwacht dat Engi zelf ook moest glimlachen. Annabel verdween naar de keuken en even later hoorden ze water lopen. Het gewone geluid veranderde de kamer onmiddellijk. Julius merkte hoe absurd het was dat hij zich enkele minuten eerder had laten verontrusten door een ontbrekende jas en een stoel. Natuurlijk was dit een huis. Natuurlijk waren ze met acht. Natuurlijk had Margriet zich eenvoudig versproken. Een mens kon zichzelf angst aanpraten door lang genoeg naar iets gewoons te kijken. Wellicht was dat alles wat er gebeurde: zij hadden een paar toevalligheden gevonden en waren die nu, aangemoedigd door elkaar, groter aan het maken dan ze waren.

Hij keek naar Yanay. Zij keek niet terug, maar naar haar handen.

‘Vertel eens over die droom,’ zei hij.

‘Ik weet er bijna niets meer van.’

‘Bijna?’

Yanay streek met haar duim over de binnenkant van haar andere hand. ‘Ik herinner me geen plaats en geen mensen. Ook jou zag ik niet. Dat is juist het vreemde. Toch wist ik dat jij er was.’

‘Misschien hoorde je mijn stem.’

‘Nee.’

‘Hoe kun je dat weten als je de droom vergeten bent?’

Yanay keek hem nu wel aan. ‘Omdat ik niet droomde over jou.’

Julius wachtte.

‘Ik denk dat ik droomde vanuit jou.’

Engi bewoog alsof ze wilde tegenspreken. Een blik van Beatrice hield haar tegen. Julius was haar dankbaar. Hij wilde Yanay eerst laten uitspreken.

‘Wat betekent dat?’ vroeg hij.

‘Ik weet het niet. In de droom was er geen verschil tussen waar ik was en waar jij was. Toen ik wakker werd, was dat verschil er ineens wel. Ik lag in mijn eigen bed en wist dat jij ergens anders was. Dat voelde een paar seconden heel vreemd, alsof ik wakker werd aan de verkeerde kant van iets.’

Opnieuw voelde Julius de herkenning die Yanay vaker bij hem opriep, maar nu sterker. Hij wilde haar vragen wat zij precies had gevoeld, toen vanuit de keuken een geluid kwam. Geen klap, eerder het schuiven van iets zwaars. Annabel riep niet om hulp, maar Margriet stond onmiddellijk op en liep naar haar toe. Even later verscheen ze weer in de deuropening.

‘Julius, kom eens.’

Hij volgde haar naar de keuken. Annabel stond bij een open kast en keek naar een rij kopjes. De waterkoker was aangezet; het kleine lampje brandde en het water begon zacht te ruisen. Op het aanrecht stonden zeven schone kopjes.

‘Wat is er?’ vroeg Julius.

Annabel wees naar de kast. ‘Ik wilde een achtste pakken.’

‘En?’

‘Er zijn er zeven.’

‘Dan pak je een ander kopje.’

‘Er zijn geen andere.’

Julius keek in de kast. Zeven kopjes. In een andere kast stonden borden, kommen en glazen. Annabel opende die zonder iets te zeggen. Julius begon mee te tellen. Zeven diepe borden. Zeven ontbijtborden. Zeven glazen van hetzelfde type. Margriet trok een besteklade open. Ze hoefden niet meer te tellen; de vakken waren overzichtelijk genoeg. Zeven messen, zeven vorken, zeven grote lepels. Het merkwaardige was niet langer dat er van één soort servies toevallig zeven exemplaren waren. De keuken leek in alles voor zeven mensen te zijn ingericht.

‘Dat is toevallig,’ zei Julius.

Margriet keek hem aan. ‘Ja.’

Margriets toon stelde hem allerminst gerust.

Luna, Helena, Engi, Beatrice en Yanay waren inmiddels eveneens naar de keuken gekomen. Acht mensen stonden nu in een ruimte die voor zeven leek te zijn ingericht. Engi begon de voorwerpen te tellen en Margriet zei dat ze dat al hadden gedaan. Helena vroeg waaruit Julius normaal gesproken dronk. Niemand lachte om de vraag.

‘Mijn kopje staat misschien boven,’ zei Julius.

‘Waar boven?’ vroeg Engi.

Julius wees naar het plafond. ‘Boven.’

‘Is daar een verdieping?’

‘Natuurlijk.’

Margriet liep de keuken uit en opende de deur naar de gang. Julius volgde haar, aanvankelijk geïrriteerd omdat iedereen zich steeds verder liet meeslepen door iets waarvoor ongetwijfeld een eenvoudige verklaring bestond. Margriet bleef midden in de gang staan. Links was het toilet waarvan Julius had geweten dat het er was. Rechts de voordeur. Tegenover hen hing een spiegel.

Er was geen trap.

Julius keek naar de plaats waar hij haar verwachtte. Hij wist zelfs hoe de trap eruitzag. Houten treden, een lichte leuning, halverwege een kleine knik naar rechts. Hij kon zich herinneren hoe zijn hand over die leuning gleed wanneer hij naar boven liep. De herinnering was zo tastbaar dat hij bijna verwachtte het hout onder zijn hand te voelen. Hij wist waar de eerste trede hoorde te beginnen en hoeveel ruimte de trap in de gang innam. Maar er was alleen een muur.

‘Julius?’ vroeg Annabel achter hem.

Hij legde zijn hand tegen het behang. De muur voelde koel en volkomen werkelijk.

‘Hier hoort een trap te zijn.’

Engi kwam naast hem staan. ‘Weet je dat, of denk je dat?’

‘Ik weet het.’

‘Waar leidt die trap naartoe?’

‘Naar boven.’

‘Wat is daar?’

Julius opende zijn mond. Hij zag de trap voor zich. Hij zag zichzelf zelfs halverwege staan, één hand op de leuning. Maar hoe meer hij probeerde zijn blik in die herinnering verder omhoog te sturen, hoe onduidelijker het beeld werd.

Er moest een bovenverdieping zijn.

Maar hij wist niet wat daar was.

Beatrice stond iets achter de anderen en keek niet naar de muur. Haar blik rustte op de spiegel tegenover hen. Julius zag dat en draaide zich ernaartoe. Acht mensen stonden dicht bij elkaar in de gang: Luna, Annabel, Helena, Margriet, Engi, Beatrice, Yanay en hijzelf.

‘Wat is er?’ vroeg hij.

Beatrice kwam dichter bij de spiegel. ‘Niets, denk ik.’

‘Dat geloof ik niet.’

‘Ik ook niet.’

Ze keek naar hun spiegelbeelden en Julius volgde haar blik. Eerst zag hij niets bijzonders. Toen begreep hij waar Beatrice naar keek. Niet naar hun gezichten. Naar hun kleding.

Op Luna’s blouse zat rood. Annabel droeg oranje. Helena had geel in haar sjaal, Margriet groen in haar vest, Engi blauw, Beatrice paars en Yanay een zachte roze tint. Julius had het de hele middag gezien zonder het werkelijk te zien. De kleuren waren afzonderlijk zo gewoon geweest dat geen enkele aanleiding had gegeven tot een gedachte. Pas nu zij naast elkaar in de spiegel stonden, werden ze een reeks.

Julius keek naar zichzelf.

Een wit overhemd.

‘Dat is toeval,’ zei Engi.

Niemand had iets gevraagd.

Helena keek naar haar spiegelbeeld en vervolgens naar de anderen. ‘Waarschijnlijk.’

‘Natuurlijk,’ zei Luna.

Margriet zei niets.

Julius bleef naar de spiegel kijken. Zeven kleuren en hijzelf in het wit. Hij kende hun achternamen al jaren — althans, hij dacht dat hij die al jaren kende — en nooit had hij daar iets bijzonders in gezien.

Rood. Oranje. Geel. Groen. Blauw. Paars. Roze.

Wit.

In de spiegel stonden geen woorden. Toch zag Julius een ordening die hij eerder nooit had opgemerkt. Hij wist niet wat ze betekende, en dat verontrustte hem.

Yanay stond in de spiegel naast hem. Julius zag dat zij niet naar haar eigen roze kleding keek en ook niet naar zijn witte overhemd. Ze keek naar zijn gezicht.

‘Wat?’ vroeg hij.

Yanay draaide zich naar hem toe. ‘Ik weet ineens iets uit mijn droom.’

Iedereen wachtte.

‘Er waren kleuren.’

Engi keek weer naar de spiegel. ‘Dat ligt nu nogal voor de hand. Je ziet ze hier.’

‘Nee. Zo was het niet.’ Yanay sloot even haar ogen en Julius zag dat ze probeerde de herinnering niet te forceren. ‘Eerst was er geen rood en geen geel en geen blauw. Er was niets afzonderlijks. Alles zat bij elkaar.’

‘Welke kleur?’ vroeg Helena.

Yanay opende haar ogen en keek naar Julius.

‘Wit.’

De muur bleef een muur. De trap verscheen niet. Vanuit de keuken klonk het klikje van de waterkoker. Julius keek nog altijd naar Yanay.

Beatrice liep terug naar de woonkamer. De anderen volgden langzaam. Julius bleef als laatste in de gang staan en keek nog eenmaal naar de muur waar volgens zijn herinnering een trap moest zijn. Daarna ging hij terug naar de tafel.

De acht stoelen stonden er nog.

Beatrice pakte de kleine naamkaartjes die Annabel eerder bij de plaatsen had gezet. Julius had ze nauwelijks opgemerkt. Ze legde ze één voor één naast elkaar, zonder er iets bij te zeggen.

LUNA ROOD — ANNABEL ORANJE — HELENA GEEL — MARGRIET GROEN — ENGI BLAUW — BEATRICE PAARS — YANAY ROZE

Daaronder legde ze het achtste kaartje.

JULIUS WIT

Julius moest bijna lachen. Acht namen, acht kleuren — en niemand aan tafel leek te weten waarom.

‘Waarom,’ vroeg hij, ‘hebben wij eigenlijk allemaal een kleur als achternaam?’

Niemand antwoordde.

Niet uit onwil.

Aan hun gezichten zag Julius dat niemand zich die vraag ooit had gesteld.

III — Het geheim van Julius

De naamkaartjes bleven midden op tafel liggen. Julius keek naar de acht namen. Wanneer had hij voor het eerst opgemerkt dat de achternamen van de vrouwen kleuren waren? Hij wist het niet meer. Nog vreemder: tot zojuist had hij het nooit merkwaardig gevonden.

‘We hoeven hier niet meer van te maken dan het is,’ zei Luna Rood. Ze pakte haar kaartje en draaide het tussen haar vingers. ‘Mijn naam is Luna Rood. Dat is hij altijd geweest. Ik heb nooit gedacht: wat bijzonder dat ik naar een kleur heet.’

‘Dat is precies het probleem,’ zei Engi Blauw.

‘Waarom is dat een probleem?’

‘Omdat niemand van ons het bijzonder vindt.’

‘Misschien omdat het niet bijzonder ís.’

‘Zeven mensen met zeven verschillende kleurnamen, bij elkaar aan één tafel, met een achtste die Wit heet?’

‘Als je het zo zegt, klinkt alles verdacht.’

Helena Geel pakte haar kaartje en hield het naast haar gezicht. ‘Ik vind Geel eigenlijk uitstekend bij me passen.’

‘Dat is geen bewijs,’ zei Engi.

‘Ik probeer ook niets te bewijzen.’

‘Je zegt dat het bij je past.’

‘Dat is iets anders dan bewijzen dat het bij me hoort.’ Helena legde het kaartje weer neer en keek Julius aan. ‘Vind jij dat mijn naam bij mij past?’

Julius wilde ja zeggen. Geel hoorde bij Helena, zoals licht en warmte bij haar leken te horen. Maar dat was precies de denkfout waar Engi hem op had gewezen: hij zag wat hij verwachtte te zien.

‘Ja,’ zei hij uiteindelijk, ‘maar misschien vooral omdat ik jou niet anders ken.’

‘Dat geldt voor ons allemaal,’ zei Annabel Oranje. ‘Ik kan me Luna niet voorstellen zonder Rood, of Margriet zonder Groen. Zelfs Engi Blauw klinkt alsof ze onmogelijk Engi Geel zou kunnen heten.’

‘Gelukkig,’ zei Engi.

‘Wat is er mis met geel?’ vroeg Helena.

‘Niets. Bij jou.’

Helena glimlachte tevreden. ‘Kijk. We komen ergens.’

Het gesprek werd lichter. Toch wist Julius dat Engi gelijk had gehad: hij had de vrouwen niet zomaar uitgenodigd. Hij zocht een patroon. Hij meende er zelfs al een te hebben gevonden. Alleen had hij nog niet durven zeggen welk.

Beatrice Paars keek naar hem. ‘Nu ben je weer bezig.’

‘Waarmee?’

‘Ons in je hoofd ergens neerzetten.’

Julius voelde zich betrapt. ‘Dat kun jij helemaal niet weten.’

‘Nee. Maar ik zie hoe je naar ons kijkt. Eerst naar Luna, dan naar Annabel, dan naar Helena. Je gaat de rij af.’

‘Misschien lees je te veel in mijn blik.’

‘Dat kan.’

Opnieuw dat antwoord. Geen verdediging, geen poging haar gelijk te bewijzen. Julius begon te vermoeden dat juist Beatrices bereidheid zich te vergissen haar soms zo moeilijk te weerleggen maakte. Engi verdedigde haar redeneringen wanneer ze dacht dat ze juist waren. Luna verdedigde haar positie. Margriet verdedigde meestal niets wat niet praktisch verdedigd hoefde te worden. Maar Beatrice kon een gedachte neerleggen en haar vervolgens laten liggen. Julius moest dan zelf beslissen wat hij ermee deed.

Luna legde haar kaartje neer. ‘Julius, je hebt ons uitgenodigd omdat je iets wilde vertellen. Sindsdien hebben we stoelen geteld, jassen gezocht, ontdekt dat je huis blijkbaar een trap mist en vastgesteld dat we allemaal merkwaardige achternamen hebben. Ik stel voor dat jij nu eindelijk zegt wat je van plan was te zeggen voordat dit huis besloot zich ermee te bemoeien.’

‘Je gaat er dus al van uit dat het huis iets doet,’ zei Engi.

‘Nee. Ik ga ervan uit dat jij die zin irritant genoeg zult vinden om ons weer even met rust te laten.’

Margriet Groen lachte. Julius ook, maar hij wist dat Luna gelijk had. Hij kon niet blijven uitstellen. Sinds hun komst waren de zorgvuldig voorbereide woorden steeds verder weggeraakt. Misschien moest hij ophouden naar de juiste te zoeken.

‘Goed,’ zei hij. ‘Maar ik wil dat jullie eerst één ding begrijpen. Wat ik ga zeggen is niet iets waarvan ik zeker weet dat het waar is. Het is een manier waarop ik jullie ben gaan zien. Misschien zegt die manier uiteindelijk meer over mij dan over jullie.’

‘Dat klinkt al een stuk verstandiger,’ zei Engi.

Luna wierp haar een blik toe en Engi maakte een klein gebaar waarmee ze aangaf dat ze verder zou zwijgen.

Julius keek naar Luna. Hij had met haar willen beginnen omdat rood voor hem het begin van de reeks was. Nu leek dat een kinderachtige reden. Waarom zou hij hun een volgorde opleggen voordat hij wist of er überhaupt een volgorde bestond?

‘Wanneer ik met jullie ben, merk ik dat ieder van jullie iets anders in mij wakker maakt. Niet alleen een gevoel. Eerder een manier van zijn. Bij Margriet bijvoorbeeld word ik teruggebracht naar wat concreet is. Ik kan ergens eindeloos over nadenken, en dan vraagt zij wie de koffie opnieuw gaat zetten.’

‘Die overigens nog steeds in de keuken staat,’ zei Margriet.

‘Zie je?’

Ze glimlachte.

‘Bij Engi gebeurt bijna het tegenovergestelde. Zij dwingt me te onderzoeken of wat ik denk eigenlijk wel klopt. Dat is soms bijzonder irritant.’

‘Dat is wederzijds.’

‘Maar noodzakelijk.’ Julius keek naar Annabel. ‘Bij jou ervaar ik verbinding. Zorg. Niet de zorg die iemand klein houdt, maar het vermogen om te merken wanneer een ander iets nodig heeft en er dan te zijn. En ook volhouden. Misschien juist wanneer anderen niet zien hoeveel moeite dat kost.’

Annabel keek hem aan. Ze zei niets. Julius zocht naar woorden die niet alleen als compliment zouden klinken. Bij ieder van hen ging iets anders in hem open.

Hij keek naar Helena. Dat was moeilijker. Helena wist het en leek voor het eerst die middag niet van plan hem te helpen met een grap.

‘Bij jou,’ zei Julius, ‘kom ik in de buurt van iets wat ik nauwelijks kan scheiden in woorden. Schoonheid, zeker. Maar ook bewondering, verlangen, levenslust, vrouwelijkheid. Je herinnert me eraan dat niet alles begrepen hoeft te worden voordat het waarde heeft.’

Helena hield zijn blik vast. Er verscheen geen triomf in haar gezicht, zoals hij misschien had verwacht. Integendeel, ze leek bijna verlegen te worden. Dat ontroerde hem meer dan haar schoonheid gewoonlijk deed. Hij zag plotseling niet alleen de vrouw naar wie hij graag keek, maar ook iemand die zelf gezien werd en daar misschien kwetsbaarder voor was dan hij had beseft.

Toen Luna. ‘Bij jou voel ik daadkracht. Moed. Grenzen kunnen trekken. Maar ook trouw.’

‘Waarom trouw?’ vroeg ze.

Julius had daarover niet hoeven nadenken. ‘Omdat jij blijft.’

Luna keek weg. Julius besefte dat hij iets had geraakt achter haar kordaatheid. Hij liet het rusten. Zij was meer dan de eigenschap die hij in haar herkende.

Bij Beatrice hoefde hij minder woorden te zoeken. ‘Jij begeleidt me.’

‘Waarheen?’ vroeg ze.

‘Dat weet ik meestal niet wanneer we onderweg zijn.’

‘Dat lijkt me een tekortkoming voor een gids.’

‘Misschien ben je geen gids naar een bestemming. Misschien help je me alleen verder wanneer ik zelf niet weet welke vraag ik moet stellen.’

Beatrice glimlachte. ‘Daar kan ik voorlopig mee leven.’

Er bleef nog één vrouw over.

Yanay Roze had hem onafgebroken aangekeken. Julius wist dat hij haar bewust tot het laatst had bewaard. De anderen leken dat ook te begrijpen. Zelfs Margriet dacht niet meer aan de koffie. Hij had woorden voorbereid, maar geen ervan leek nu geschikt.

‘En ik?’ vroeg Yanay.

Julius ademde langzaam uit. ‘Bij jou lukt het me niet.’

‘Wat lukt niet?’

‘Afstand houden.’

Yanay fronste.

‘Bij de anderen kan ik nog zeggen: dit herken ik in haar, en dat doet iets met mij. Bij jou voelt het anders. Vanaf het moment dat ik je kende, had ik het gevoel dat ik iets van mezelf tegenkwam. Niet alleen één eigenschap. Soms een gebaar, een gedachte, de manier waarop je boos wordt wanneer iemand voor jou probeert te beslissen. Soms iets wat ik niet eens kan aanwijzen. Jij bent jonger dan ik. Je bent een vrouw. Je hebt je eigen karakter en je bent vanzelfsprekend niet letterlijk mij. Maar toch—’

Hij zweeg. Alles wat hij zei, dreigde groter te klinken dan wat hij bedoelde. En toch was het gevoel er, hardnekkig en onmiskenbaar.

‘Toch wat?’ vroeg Yanay.

‘Soms voelt het alsof jij een jongere versie van mij bent die een ander leven heeft gekregen.’

Niemand antwoordde. Op Yanays gezicht zag Julius eerst verwarring, toen verzet en ten slotte iets dat hem meer verontrustte: herkenning.

‘Daarom voelde mijn droom zo,’ zei ze.

Engi boog iets naar voren. ‘Dat volgt niet noodzakelijk uit wat Julius zegt.’

‘Dat zei ik niet.’

‘Je verbindt nu twee dingen die elkaar kunnen beïnvloeden. Julius vertelt dat hij jou als een jongere versie van zichzelf ervaart, en daardoor kan jouw herinnering aan die droom veranderen.’

Yanay keek haar aan. ‘Je bedoelt dat Julius me iets aanpraat.’

‘Nee. Ik bedoel dat herinneringen niet onveranderlijk zijn.’

‘Dat geldt dan ook voor jouw herinnering dat je in dat lege boek hebt gelezen.’

Engi zweeg. Yanay had haar geraakt met haar eigen redenering. Een ogenblik zag Julius voldoening op Yanays gezicht: scherp, bijna uitdagend. Hij glimlachte voordat hij zich kon inhouden. Ook dat herkende hij.

Yanay zag zijn glimlach. ‘Wat?’

‘Niets.’

‘Je herkende weer iets.’

Het was geen vraag.

‘Ja.’

‘Hou daarmee op.’

Julius schrok. ‘Waarom?’

‘Omdat ik niet voortdurend wil zitten denken of iets wat ik doe werkelijk van mij is of eigenlijk van jou.’

Daar was het gevaar. Hij had haar willen vertellen wat ze voor hem betekende en dreigde haar daarmee iets af te nemen. Zelfs haar boosheid kon ze nu als een echo van hem gaan zien. Hij had haar in een rol geduwd die ze niet had gekozen.

‘Je hebt gelijk,’ zei hij. ‘Het spijt me.’

Yanay leek niet voorbereid op zijn snelle instemming. Haar boosheid verdween niet, maar veranderde. ‘Ik weet niet of je ongelijk hebt,’ zei ze zachter. ‘Dat is juist het vervelende.’

Annabel schoof haar stoel iets dichter naar Yanay, zonder haar aan te raken. Julius dacht onmiddellijk: verbinding. Hij schaamde zich. Sinds hij de vrouwen had benoemd, zag hij overal bevestiging. Margriet was praktisch, Engi kritisch, Annabel zorgzaam. Of had hij alleen nog oog voor wat bij zijn indeling paste?

‘Dit is precies waarom ik het niet wilde vertellen,’ zei hij.

Engi begreep hem. ‘Omdat je theorie zichzelf kan bevestigen.’

‘Ja.’

‘Als ik nu iets analytisch zeg, zie jij daarin bewijs dat ik het verstandelijke deel ben. Als ik niets analytisch zeg, kun je beweren dat ik me tegen mijn rol verzet. In beide gevallen blijft je theorie overeind.’

‘Precies.’

‘Dan is het voorlopig een slechte theorie.’

Julius glimlachte. ‘Dank je.’

‘Dat was niet beledigend bedoeld.’

‘Ik weet het.’

Helena stond op en liep naar het raam. ‘Misschien is dat hele idee van delen verkeerd. Waarom zouden we iets van Julius moeten zijn omdat hij iets van zichzelf in ons herkent? Ik herken dingen van mezelf in jullie allemaal.’ Ze keek naar Luna. ‘Ik kan kordaat zijn.’ Naar Margriet: ‘Ik kan praktisch zijn, al zal zij dat waarschijnlijk ontkennen.’

Margriet knikte bevestigend.

‘Ik kan nadenken, Engi. Ik kan zorgen zoals Annabel. Ik kan stil zijn zoals Beatrice, als ik werkelijk mijn best doe.’ Ze keek naar Yanay en daarna naar Julius. ‘Misschien herkennen mensen zichzelf nu eenmaal in andere mensen.’

‘Dat lijkt mij aanzienlijk waarschijnlijker,’ zei Engi.

‘En aanzienlijk minder romantisch.’

‘Waarheid heeft geen verplichting romantisch te zijn.’

‘Daarom laat ik haar niet altijd bij jou logeren.’

Ze lachten, voorzichtig maar opgelucht. Julius was Helena dankbaar. Ze had geweigerd te zijn wie hij van haar had gemaakt. Als zijn idee iets waard was, moest het ook die weigering kunnen verdragen.

Beatrice pakte intussen de naamkaartjes opnieuw op. Ze legde ze niet in een rij, maar verspreidde ze over de tafel. Rood naast Blauw, Groen naast Roze, Oranje naast Paars. Het kaartje van Julius Wit legde ze in het midden.

‘Wat doe je?’ vroeg Margriet.

‘Ik haal de volgorde weg.’

‘Waarom?’

‘Omdat wij die volgorde zelf hebben gemaakt.’

Engi keek naar de kaartjes. ‘De kleurnamen blijven bestaan.’

‘Ja.’

‘Dus je verandert niets wezenlijks.’

‘Misschien niet.’

Julius keek naar zijn naam in het midden. ‘Waarom leg je mij daar?’

Beatrice keek hem aan. ‘Omdat jij jezelf daar ook legt.’

‘Hoe bedoel je?’

‘Je hebt ons zojuist beschreven alsof jij degene bent die naar ons kijkt en wij degenen zijn naar wie gekeken wordt. Jij herkent in ons delen, eigenschappen, mogelijkheden. Maar je hebt niets gezegd over wat wij in jou herkennen.’

Julius keek de tafel rond. Zijn theorie had hem een veilige plaats gegeven: hij observeerde, de anderen werden geobserveerd. Zelfs zijn twijfel had hij van daaruit uitgesproken. Beatrice had hem met één vraag uit die positie gehaald.

Luna was de eerste die antwoordde. ‘Ik herken in Julius iemand die veel langer nadenkt dan goed voor hem is.’

‘Dat is geen diepe psychologische analyse,’ zei Julius.

‘Je vroeg niet om diep.’

Annabel glimlachte. ‘Ik herken iemand die graag sterk wil zijn voor anderen en niet altijd merkt wanneer anderen sterk voor hem willen zijn.’

Julius keek haar aan. Dat kwam dichterbij.

Margriet dacht even na. ‘Iemand die ingewikkelde dingen interessant vindt en eenvoudige dingen soms wantrouwt omdat ze eenvoudig zijn.’

‘Dat begint onaangenaam te worden.’

‘Mooi,’ zei Engi. ‘Dan zijn we waarschijnlijk ergens.’

Helena draaide zich van het raam naar hem toe. ‘Ik herken iemand die schoonheid niet alleen wil zien, maar wil begrijpen waarom zij hem raakt. En daardoor soms bijna vergeet gewoon te kijken.’

Julius dacht aan hoe hij eerder naar Helena had gekeken. Misschien verloor hij iets van wat hij zag zodra hij het koste wat kost wilde begrijpen.

Engi volgde. ‘Ik herken iemand die patronen zoekt. Dat is op zichzelf nuttig. Maar zodra hij een patroon vindt, wordt hij er verliefd op. Daarna heeft hij iemand nodig die vraagt of het werkelijk bestaat.’

‘Jou dus.’

‘Onder andere.’

Beatrice zweeg.

‘En jij?’ vroeg Julius.

‘Later.’

‘Waarom later?’

‘Omdat ik nog niet weet of mijn antwoord van mij is.’

Julius begreep niet wat ze bedoelde. Hij wilde vragen hoe een antwoord níét van haar kon zijn, maar voordat hij dat deed, hoorde hij Yanay.

‘Ik herken mezelf.’

Haar stem was nauwelijks luider dan een fluistering.

Julius keek naar haar.

Yanay leek zelf geschrokken van wat ze had gezegd. Ze keek naar hem zoals ze eerder in de gang naar zijn spiegelbeeld had gekeken. ‘Dat klinkt gek.’

‘Misschien.’

‘Als ik naar jou kijk, zie ik niet alleen iemand die op mij lijkt. Het is alsof ik me iets herinner wat ik nog niet heb meegemaakt.’

Julius kreeg het koud. Tot nu toe was hij degene geweest die iets van zichzelf in Yanay herkende. Nu keerde zij het om. Zij keek naar hem alsof zij zich in hem herinnerde.

Engi wilde spreken, maar deed het niet.

Yanay vervolgde: ‘Wellicht was dat mijn droom. Niet dat ik jou kende voordat ik je ontmoette. Misschien kende ik jou omdat—’

Ze stopte.

‘Omdat wat?’ vroeg Julius.

‘Omdat ik jou al geweest ben.’

Ditmaal was het Luna die onmiddellijk reageerde. ‘Dat kan niet. Jij bent jonger dan Julius.’

Yanay keek haar aan. ‘Dat weet ik.’

‘Dan kun je hem niet al geweest zijn.’

‘Dat weet ik ook.’

‘Wat bedoel je dan?’

‘Ik weet het niet.’

Het bleef stil. Julius verwachtte een tegenwerping van Engi, maar ook zij zweeg. Yanay had zelf al gezegd dat ze niet begreep wat haar woorden betekenden. Wat viel daar logisch aan te weerleggen?

Beatrice keek naar Yanay met een aandacht die Julius niet eerder bij haar had gezien. Geen wijsheid, geen kalme zekerheid. Beatrice was geschrokken.

Dat verontrustte Julius meer dan Yanays woorden.

Hij wilde haar vragen wat zij zag, maar Margriet stond plotseling op. Niet gehaast, wel doelgericht. Ze liep naar het raam waar Helena nog stond en keek naar buiten.

‘Kom eens kijken.’

Niemand reageerde meteen.

‘Allemaal,’ zei Margriet.

Ze verzamelden zich bij het raam. Julius stond tussen Luna en Yanay toen hij naar buiten keek. De bomen waren er nog, evenals het gras en de heg die hij eerder had gezien. Op het

eerste gezicht was er niets veranderd. Dezelfde bleke hemel, dezelfde tuin, dezelfde bomen. Maar Margriet wees niet naar wat er was.

‘Kijk naar de bomen.’

Julius keek.

‘Wat is ermee?’ vroeg Helena.

‘Ze bewegen niet.’

‘Er is geen wind.’

‘Kijk naar de bladeren.’

Geen blad trilde. Geen tak bewoog, geen vogel vloog voorbij. Julius zocht naar een insect, een grasspriet die bewoog, wat dan ook. Het landschap leek niet stil te staan door gebrek aan wind, maar doordat iemand het had stilgezet.

Engi keek naar de hemel. ‘Dat bewijst nog steeds weinig.’

‘Nee,’ zei Margriet. ‘Maar dit wel.’

Ze wees naar een boom vlak bij het raam. Aan een tak hing één bruin blad dat blijkbaar bezig was te vallen.

Het hing halverwege de grond.

Stil in de lucht.

IV — Buiten

Het bruine blad bewoog omhoog. Julius Wit volgde met zijn ogen een beweging die niet kon bestaan. Het blad, dat enkele ogenblikken eerder onbeweeglijk in de lucht had gehangen, steeg langzaam in de richting van de boom, draaide daarbij eenmaal om zijn lengteas en naderde de takken alsof het zijn val in omgekeerde richting herhaalde. Niemand bij het raam sprak. Julius voelde de aanwezigheid van de zeven achter en naast zich, zo dicht dat hij het zachte verschuiven van een voet hoorde en ergens een ademhaling die plotseling werd ingehouden, maar hij wist niet van wie. Het blad bereikte een dunne tak, bleef daar even hangen en zakte toen opnieuw een klein stukje. Die onvolkomenheid stelde hem vreemd genoeg gerust. Vervolgens steeg het weer, tot het tussen de andere bladeren nauwelijks nog te onderscheiden was. Julius bleef kijken, ook toen er niets meer gebeurde. In het vensterglas verscheen zijn gezicht, vaag, naast de weerspiegelingen van de anderen. Acht mensen stonden voor een raam en niemand van hen wist of hij zojuist iets onmogelijks had gezien.

‘Er moet iets met de wind zijn,’ zei Engi Blauw uiteindelijk, maar zonder haar gebruikelijke stelligheid. Ze kwam dichter bij het glas en keek niet alleen naar de boom, maar ook naar het gras, de heg en de kleinere takken. ‘Of met onze waarneming. We stonden allemaal vanuit ongeveer dezelfde hoek te kijken.’ Luna Rood vroeg of Engi werkelijk dacht dat een andere hoek het blad weer naar beneden zou laten vallen, waarop Engi antwoordde dat ze helemaal

niet beweerde te weten wat er gebeurd was. Ze wilde alleen niet van *ik kan het niet verklaren* rechtstreeks naar *de werkelijkheid gedraagt zich onmogelijk* springen. Margriet Groen, die intussen naar de rest van de tuin keek, wees erop dat er inderdaad iets merkwaardigs met de wind was, namelijk dat ze nergens wind kon zien. Het gras stond stil, de heg bewoog niet en ook de andere bladeren aan de boom leken onbeweeglijk. Helena Geel zei dat ze nooit had gedacht dat ze op een middag gezamenlijk naar een boom zouden staan kijken in de hoop dat hij zich normaal gedroeg, Julius hoorde iemand zacht lachen. Alleen Luna glimlachte niet. Ze keek nog steeds naar buiten, en toen Helena haar vroeg wat er was, antwoordde ze na enige aarzeling dat ze naar de boom toe wilde. ‘Wil je dat echt?’ vroeg Helena. Luna draaide zich naar haar om, kennelijk voorbereid op een grap, maar Helena keek haar alleen aan. Na een paar tellen zei Luna: ‘Nee. Maar ik wil nog minder hier blijven staan en ernaar kijken.’ Julius hoorde daarin iets wat hij eerder die middag misschien eenvoudig *moed* zou hebben genoemd. Nu zag hij dat het ingewikkelder was. Luna wilde naar buiten omdat ze bang was en bleef nog even binnen om precies dezelfde reden.

Margriet probeerde het raam te openen, maar de klink gaf nauwelijks mee. Ze onderzocht het hout, streek met haar vingertop langs een dikke verflaag en constateerde dat het raam waarschijnlijk al lange tijd niet open was geweest. Julius wilde zeggen dat dit niet kon, omdat hij zich herinnerde dat hij het wel eens had geopend, maar de zin kwam niet verder dan zijn gedachte. Sinds hij een trap had kunnen beschrijven die in het huis niet bestond, was *ik herinner me* een uitdrukking geworden die hij minder gemakkelijk gebruikte. Margriet stelde voor een mes uit de keuken te halen en de vastgeschilderde rand los te maken, maar Luna zei dat ze, als ze werkelijk naar buiten gingen, liever de voordeur nam. Niemand reageerde onmiddellijk. Een voordeur. Ze moesten er allemaal door naar binnen zijn gekomen. Toch bleef iedereen staan. Julius zag Annabel Oranje naar de tafel lopen, waar de kopjes met inmiddels koude koffie nog stonden, en één voor één begon zij ze op een dienblad te zetten. Hij volgde haar naar de keuken, aanvankelijk omdat hij dacht dat zij iets nodig had, maar toen hij haar een kopje zag afspoelen dat nauwelijks vuil kon zijn, vroeg hij waarom ze juist nu de afwas deed. Annabel hield haar handen onder de kraan en antwoordde dat ze niet wist wat ze anders moest doen. ‘Daar buiten gebeurt iets wat niet kan, Engi probeert uit te zoeken waarom het misschien toch kan, Luna wil erheen, Margriet wil het raam repareren en jij kijkt naar iedereen alsof je straks moet begrijpen wat het over ons zegt. Ik kan een kopje afwassen.’ Ze zette het schoon op het aanrecht en keek er even naar. ‘Dat klinkt misschien onnozel, maar als ik dit kopje hier neerzet, blijft het tenminste staan.’ Julius pakte zonder iets te zeggen de theedoek. Terwijl zij waste en hij afdroogde, dacht Julius aan zijn eerdere woorden over Annabel: zorg, verbinding, mensen bijeenhouden. Maar dat was niet wat zij nu deed. Ze was bang en zocht iets kleins waarop haar handeling nog een voorspelbaar gevolg had. Hij had haar zo nog niet gezien.

Toen ze terugkeerden naar de woonkamer, waren de anderen niet naar buiten gegaan. Luna zat aan tafel en had haar handen om een leeg kopje gelegd; Helena zat tegenover haar, Margriet had een stoel naar het raam gedraaid en Engi stond bij de boekenkast met het boek dat ze eerder die middag had vastgehouden. Beatrice Paars en Yanay Roze zaten naast elkaar zonder te spreken. De spanning was niet verdwenen, alleen veranderd. Julius kreeg het gevoel dat niemand nog haast had om een volgende ontdekking te doen. Het huis had hun meer vragen gegeven dan ze konden verdragen. Annabel schonk nieuwe koffie in en Margriet vroeg of er nog iets te eten was, waarop Helena zei dat zij bereid was ieder metafysisch probleem tijdelijk op te schorten voor een behoorlijk koekje. Zelfs Engi glimlachte. Julius ging zitten. Het deed hem goed de zeven zo te zien: niet als een kring van symbolische gestalten rond hem, maar als vrouwen die koud geworden koffie vervingen, honger kregen,

bang konden zijn, grapjes maakten en blijkbaar net als hij behoefte hadden aan een werkelijkheid die niet voortdurend om uitleg vroeg.

Het was Helena die na een tijd de stilte op een andere manier doorbrak. Ze had Annabel gevraagd of zij nog wist hoe laat ze hier gekomen was, en Annabel antwoordde dat het ergens in de middag moest zijn geweest. Helena vroeg vervolgens hoe ze dat wist. Annabel keek verbaasd, alsof het antwoord vanzelfsprekend was, maar bleef toen stil. Margriet zei dat ze in elk geval niet te laat was geweest, waarop Engi vroeg voor welk tijdstip ze dan niet te laat was geweest. Ook Margriet wist dat niet meer. Eerst plaagden ze elkaar om de gaten in hun geheugen. Toen Luna niet kon vertellen hoe Julius haar had uitgenodigd, verstomde het spel. Ze wist dát hij haar had gevraagd te komen en ze herinnerde zich zelfs dat ze het vanzelfsprekend had gevonden dat ze zou gaan, maar niet of hij had gebeld, geschreven of haar persoonlijk had gesproken. Annabel had hetzelfde. Helena herinnerde zich dat ze wist dat de anderen er zouden zijn, maar niet wie haar dat had verteld. Margriet kon zich herinneren dat ze onderweg had gedacht dat ze op tijd moest zijn, maar niet waarvan ze vertrokken was. Engi probeerde haar eigen herinnering systematischer te benaderen en kwam tot de merkwaardige conclusie dat ze een reeks overtuigingen bezat zonder de gebeurtenissen te kunnen vinden waarop die overtuigingen berustten. ‘Ik weet dat Julius ons heeft uitgenodigd,’ zei ze, ‘maar ik kan de uitnodiging niet terugvinden in mijn geheugen.’ Beatrice luisterde lang voordat ze opmerkte dat ze tot dit gesprek niet eens had beseft dat er iets ontbrak. ‘Misschien is dat het vreemdste,’ zei ze. ‘Niet dat we iets niet weten, maar dat we het ontbreken ervan niet gemerkt hebben.’

Alle blikken richtten zich op Julius. Het was immers zijn bijeenkomst, zijn huis, zijn uitnodiging — althans, dat hadden ze allemaal aangenomen — en daarom probeerde hij terug te gaan naar het begin. Hij zag zichzelf nadenken over de zeven, hij herinnerde zich zijn verlangen hen bij elkaar te brengen en met hen te spreken over wat zij voor hem betekenden, maar zodra hij een concrete handeling zocht, verdween de herinnering. Hij zag geen telefoon in zijn hand, geen bericht op een scherm, geen agenda waarin hij een afspraak had genoteerd. Zelfs de voorbereiding van de kamer ontbrak. Acht stoelen hadden klaargestaan, terwijl het servies voor zeven personen bestemd leek. Hij keek naar Yanay, die tot dan toe niets aan het gesprek had toegevoegd, en vroeg hoe zij hier gekomen was. Ze dacht lang na en zei dat ze zich de voordeur herinnerde. Dat was meer dan de anderen konden zeggen. Tot zijn verbazing voelde Julius opluchting. Yanay herinnerde zich de klink, de gang en zelfs dat ze bij binnenkomst even niet wist waar ze haar jas moest laten omdat er al andere jassen hingen. ‘Was ik er toen?’ vroeg Julius. Yanay antwoordde onmiddellijk dat hij er was, maar toen Julius vroeg waar ze hem had gezien, kwam dezelfde aarzeling die hij inmiddels bij de anderen had leren herkennen. Ze keek naar zijn stoel. ‘Daar,’ zei ze. Julius vroeg of ze zich werkelijk herinnerde dat hij daar zat. Yanay bleef naar de stoel kijken en schudde uiteindelijk langzaam haar hoofd. ‘Nee. Ik herinner me niet dat ik je zag. Ik herinner me dat je er was.’ Toen Julius vroeg hoe zij dat onderscheid kon maken, antwoordde ze: ‘Dat kan ik niet. Maar het voelt niet hetzelfde.’

Engi wilde doorvragen, maar Beatrice hield haar tegen. Ze deed het voorzichtig, alsof het gesprek zichzelf begon te beïnvloeden. Iedere vraag, zei ze, gaf hun herinneringen een nieuwe vorm. Wanneer Julius vroeg of hij Luna had gebeld, bestond vanaf dat moment het beeld van een telefoongesprek; wanneer hij Yanay vroeg of hij op de stoel had gezeten, werd die stoel onderdeel van wat zij probeerde terug te vinden. Engi gaf haar na enig nadenken gelijk en zei dat ze daarom alleen nog moesten vastleggen wat ieder spontaan kon herinneren, maar Margriet vroeg of ze daarmee niet precies hetzelfde probleem creëerden: zodra ze hun

herinneringen gingen registreren, zouden ze ze de volgende keer herinneren omdat ze ze hadden opgeschreven. Helena keek van Engi naar Margriet en zei dat zij een revolutionaire oplossing had: voorlopig niets onderzoeken. ‘We hebben sinds vanmiddag geprobeerd uit te vinden waarom Julius ons bij elkaar heeft gebracht, waarom onze namen kleuren zijn, waarom er acht stoelen en zeven kopjes zijn, waarom er een trap ontbreekt en waarom een blad liever terug naar zijn boom gaat. Misschien kunnen we ook een uur gewoon honger hebben.’ Margriet verklaarde dat dit voor het eerst een onderzoeksvoorstel was waaraan zij onmiddellijk wilde meewerken, Er werd gelachen. Hun vragen waren niet verdwenen, maar ze hoefden niet allemaal tegelijk beantwoord te worden.

Ze gingen kijken wat er te eten was. Zonder overleg of vaste taakverdeling. Margriet opende kasten, Helena vond een brood dat volgens haar nog eetbaar was en volgens Engi eerst bekeken moest worden, Luna ontdekte kaas in de koelkast, Annabel begon tomaten te snijden en Yanay at er één voordat iemand had besloten wat ermee moest gebeuren. Beatrice ging aan de keukentafel zitten en vroeg Engi waarom zij eigenlijk zo graag wilde dat alles verklaarbaar bleef. Engi antwoordde aanvankelijk dat ze dat helemaal niet wilde, alleen dat een verklaring beter was dan willekeur, maar na enig zwijgen gaf ze toe dat dit niet het hele antwoord was. ‘Als iets niet klopt, kan ik normaal gesproken zoeken waar de fout zit. In mijn redenering, in de gegevens, in een aanname. Dat vind ik niet altijd prettig, maar ik weet wat ik moet doen. Hier weet ik niet eens of “fout” het juiste woord is.’ Luna, die bezig was de kaas te snijden, zei dat zij hetzelfde probleem op een andere manier had: als iets bedreigend was, wilde ze handelen, maar ze wist niet waartegen. ‘Ik kan moeilijk met een boom gaan vechten.’ Helena merkte op dat ze daar graag bij aanwezig zou zijn, en Luna antwoordde dat Helena dan de boom mocht zijn. Ze lachten zacht. Julius zag hoe de zeven elkaar begonnen te vinden, soms in begrip, soms juist in ergernis.

Julius bleef een tijdje in de deuropening staan en keek naar hen. Hij betrapte zichzelf erop dat hij weer ieder gebaar wilde duiden. Hij hield ermee op. Luna was toen niet Rood, Annabel niet Oranje, Helena niet Geel. Zelfs hun achternamen, die een paar uur eerder nog als aanwijzingen hadden geleken, verloren iets van hun dwingende betekenis nu hij hen zo bezig zag. Margriet kon lachen om iets onpraktisch, Engi kon onzeker zijn, Luna kon bang zijn, Annabel hoefde niet voor iedereen te zorgen, Beatrice hoefde niet te weten wat iets betekende en Yanay hoefde al helemaal geen jongere Julius te zijn. Toen Yanay merkte dat hij naar haar keek, kwam ze naar hem toe met een stuk tomaat tussen haar vingers en vroeg waarom hij daar zo plechtig stond. Julius zei dat hij probeerde niet over hen na te denken. ‘Dat gaat niet erg goed,’ zei ze. ‘Nee.’ Ze gaf hem de tomaat. Julius at hem op en vroeg haar wat hij volgens haar dan moest doen. Yanay keek even naar de anderen, waar Helena inmiddels beweerde dat Engi zelfs een boterham waarschijnlijk eerst aan een hypothese zou onderwerpen, en antwoordde: ‘Meedoen.’ Het woord raakte hem. Niemand had hem gevraagd buiten hun kring te blijven staan. Hij ging naast Luna zitten en hielp zonder verdere gedachten de kaas op het brood leggen.

Pas toen de eerste onrust was gezakt en de keuken gevuld was met borden, kruimels en halflege glazen, keek Julius toevallig door de open deur naar de woonkamer. Vanuit zijn plaats kon hij het raam zien en daarachter de boom. Het licht buiten was zachter geworden. Er bewoog weer iets tussen de takken, ditmaal gewoon in de wind, en Julius voelde bijna dankbaarheid voor die eenvoudige beweging. Hij stond op en liep naar het raam zonder de anderen te roepen. De plek waar het bruine blad omhoog was gegaan kon hij niet meer precies aanwijzen. Het kon tussen de andere bladeren zitten, op de grond liggen of aan een heel

andere tak hebben gehangen. Hij probeerde niet langer vast te stellen welke mogelijkheid de juiste was.

Yanay kwam na enige tijd naast hem staan. Ze vroeg niet wat hij zag en Julius vertelde het haar niet. Ze stonden eenvoudig naast elkaar en keken naar buiten, waar de tuin langzaam donkerder werd. Na een tijdje zei Yanay dat ze nog steeds aan haar droom dacht. Julius vroeg welk deel. ‘Dat ik je kende voordat ik je ontmoette.’ Even wilde hij haar woorden weer in zijn theorie inpassen. Hij deed het niet. ‘En?’ vroeg hij alleen. Yanay trok haar schouders op. ‘Ik weet niet meer of ik denk dat het waar is.’ Julius vroeg of dat haar teleurstelde. Ze dacht even na en zei toen dat ze het eigenlijk prettig vond. ‘Waarom?’ Yanay keek hem aan. ‘Omdat ik dan nog niet hoef te weten wie jij voor mij bent.’

Julius knikte. Hij begreep dat beter dan hij kon uitleggen.

Vanuit de keuken riep Margriet dat, als ze niet snel terugkwamen, Helena de laatste boterham zou nemen. Helena riep dat dit laster was terwijl ze duidelijk met volle mond sprak. Yanay draaide zich om en liep terug. Julius keek nog eenmaal naar zijn vage spiegelbeeld tegen de donkere tuin. Toen draaide hij zich om.

Voor het eerst die middag liep hij niet terug naar de zeven om hen te begrijpen.

Hij ging bij hen zitten.

V — De nacht

Na het eten bleef niemand lang in de keuken zitten, maar evenmin leek iemand haast te hebben om terug te keren naar de vragen die hen daarvóór hadden beziggehouden. Ze ruimden gezamenlijk af zonder dat daarover iets werd afgesproken. Margriet Groen verzamelde de borden, Luna Rood zette het overgebleven brood weg en Engi Blauw onderzocht de koelkast op zoek naar een logische plaats voor de kaas, waarna Helena Geel haar erop wees dat koelkasten doorgaans geen logische maar historische systemen kenden: dingen stonden waar iemand ze de vorige keer had neergezet. Engi antwoordde dat dit precies het soort systeem was waaruit beschavingen uiteindelijk ten onder gingen, en Annabel Oranje, die bij de gootsteen stond, vroeg of iemand haar wilde helpen voordat de ondergang zich ook tot de afwas uitbreidde. Julius Wit droogde af, ditmaal zonder zich af te vragen wat het betekende dat juist hij naast Annabel stond. Dat viel hem op. Niet het afdrogen zelf, maar het ontbreken van de behoefte er onmiddellijk iets achter te zoeken. Hij had tijdens het eten nauwelijks gedacht aan rood, oranje, geel, groen, blauw, paars en roze, hoewel de namen nog altijd dezelfde waren en de kaartjes met hun volledige namen in de woonkamer op tafel lagen. Misschien, dacht hij, was dat wat Yanay Roze met *meedoen* had bedoeld: niet ophouden met kijken, maar ophouden voortdurend buiten het beeld te gaan staan om te bepalen wat het voorstelde.

Toen ze terugkeerden naar de woonkamer, was het buiten bijna donker. De tuin was nog zichtbaar als een verzameling donkere vormen tegen een iets lichtere hemel, maar de boom waarvan het blad omhoog was gevallen ging steeds meer op in de achtergrond. Margriet deed een lamp aan en daarmee veranderde de kamer sterker dan Julius had verwacht. Het daglicht had de kamer nog met de tuin verbonden. Nu lag buiten een donker vlak en traden hun weerspiegelingen naar voren. Julius zag zichzelf tussen de anderen in het glas en dacht even aan het moment waarop ze eerder die middag met acht personen in de spiegel in de gang

hadden gestaan. Ook dat was toen een geruststelling geweest: acht mensen in de kamer, acht mensen in de spiegel. Nu begreep hij niet meer waarom hij daar zoveel zekerheid aan had ontleend. Een spiegel kon alleen laten zien wat ervoor stond. Hij wendde zijn blik af. Helena had haar schoenen uitgetrokken en haar benen onder zich op de stoel gevouwen, Luna zat met een glas water op de vensterbank, Annabel had een van de kussens uit een andere stoel gehaald en achter haar rug gestopt, en Yanay lag bijna horizontaal in een fauteuil die daar eigenlijk te klein voor was. Er was iets huiselijks aan het geheel, al wist Julius nog altijd niet zeker van wie het huis was.

Het was Margriet die daar, zonder te weten wat Julius dacht, opnieuw over begon. Ze vroeg waar iedereen eigenlijk zou slapen. De vraag was zo praktisch dat Julius aanvankelijk glimlachte, maar Margriet keek hem aan alsof hij iets over het hoofd zag. ‘We gaan toch niet de hele nacht aan tafel zitten?’ Julius zei dat er boven slaapkamers waren en hoorde, zodra hij het woord *boven* uitsprak, hoe de kamer stil werd. Niemand hoefde hem te herinneren aan de trap die hij zich eerder die middag had kunnen voorstellen en die in de gang niet bestond. Hij keek naar de deur naar de hal en voelde opnieuw de merkwaardige zekerheid dat achter die deur, iets verder naar links, een houten trap omhoog hoorde te gaan. Hij kon de eerste treden voor zich zien, de lichte leuning, zelfs de plek waar de trap naar rechts draaide. Die herinnering was niet vervaagd nadat ze hadden vastgesteld dat er geen trap was; integendeel, ze leek scherper geworden. Engi vroeg hoeveel slaapkamers er volgens hem boven waren. Julius dacht na en zei dat hij er vier meende te kennen, misschien vijf. ‘En waar is boven?’ vroeg Helena. Ze stelde het zonder spot. Julius antwoordde dat hij dat blijkbaar niet wist. Margriet zei dat ze dan voorlopig maar moesten uitzoeken welke kamers er wél waren, en ditmaal protesteerde niemand tegen haar behoefte iets concreets te doen.

Ze begonnen niet aan een spannende ontdekkingstocht, zoals Julius later misschien over deze avond zou kunnen vertellen. Ze liepen eenvoudig door het huis. Achter de woonkamer lag de keuken die ze inmiddels kenden; daarnaast bevond zich een kleine bijkeuken met schoonmaakspullen, een wasmachine en een deur naar de tuin. Aan de andere kant van de hal vonden ze een kamer die waarschijnlijk ooit als werkkamer was gebruikt. Er stond een bureau, een stoel, een lage kast en tegen de muur een boekenkast die veel minder gevuld was dan die in de woonkamer. Julius herkende niets. Dat verontrustte hem meer dan wanneer de kamer volkomen vreemd had aangevoeld, want dit was volgens iedereen zijn huis en toch kon hij niet zeggen of hij ooit achter dat bureau had gezeten. Luna opende een lade, vond pennen, enveloppen en een stapeltje blanco papier en sloot haar weer. Annabel vroeg of ze eigenlijk zomaar in Julius' spullen mochten kijken. Julius zei dat hij niet eens wist of het zijn spullen waren, waarop Helena antwoordde dat dit juridisch vermoedelijk geen bruikbaar toestemmingsmodel was. Ze lachten, maar minder uitbundig dan in de keuken. In een volgende kamer stond een tweepersoonsbed, netjes opgemaakt, met twee nachtkastjes ernaast. Er hingen geen foto's, er lagen geen kleren en in de kast vonden ze beddengoed en handdoeken maar niets persoonlijks. Margriet constateerde dat twee mensen daar konden slapen. Engi wees erop dat *kunnen* nog niet betekende dat iemand dat wilde, waarop Helena vroeg of Engi van plan was de slaapplaatsen op basis van vrijwillige inschrijving te verdelen. ‘Bij voorkeur,’ zei Engi. ‘Dan neem ik het bed,’ antwoordde Helena, en daarmee was volgens haar de eerste democratische procedure succesvol afgerond.

Verder vonden ze nog een kleine kamer met een eenpersoonsbed en een bank in de werkkamer die breed genoeg leek om op te slapen. Daarmee kwamen ze, zelfs met enige goede wil, niet aan acht behoorlijke slaapplaatsen. Margriet begon matrassen, dekens en beschikbare vloeroppervlakken te tellen. Luna zei dat zij desnoods op de bank sliep. Annabel

stelde voor dat niemand alleen hoefde te liggen als diegene dat niet wilde, een formulering die Julius opviel omdat ze niet vroeg wie bang was. Yanay zei onmiddellijk dat zij best alleen kon slapen, waarop niemand had beweerd dat dat niet zo was; Julius keek even naar haar; Yanay was alweer met iets anders bezig. Beatrice Paars had tijdens de rondgang weinig gezegd. In de slaapkamer stond ze enige tijd bij de lege kast en streek met haar hand over een van de planken. Julius vroeg of ze iets herkende. Ze antwoordde dat ze juist probeerde te voelen of ze iets wílde herkennen. ‘Dat is niet hetzelfde,’ zei ze. Julius knikte. Sinds ze over hun ontbrekende herinneringen hadden gesproken, was iedere vertrouwdheid verdacht geworden. Wie lang genoeg naar een onbekende kamer keek en zichzelf vertelde dat hij er eerder moest zijn geweest, kon waarschijnlijk een gevoel van herkenning voortbrengen. Beatrice wilde dat kennelijk niet verwarren met herinneren.

Terug in de woonkamer verdeelden ze de slaapplaatsen voorlopig zonder de beslissing erg belangrijk te maken. Helena trok haar aanspraak op het tweepersoonsbed in toen bleek dat Annabel zichtbaar vermoeider was dan zij wilde toegeven, waarna ze voorstelde het bed samen te delen. Annabel aarzelde en stemde toe. Margriet koos de eenpersoonskamer omdat ze naar eigen zeggen klein genoeg was om er precies in te passen, en Luna nam de bank. Engi zei dat zij voorlopig helemaal niet wilde slapen en kreeg van Margriet te horen dat dit geen slaapplaats was. Beatrice zei dat ze op een matras in de woonkamer kon liggen. Yanay wilde hetzelfde. Daarmee bleef Julius over. Hij zei dat hij wel in een stoel kon slapen, waarop vier vrouwen vrijwel tegelijk bezwaar maakten en Helena constateerde dat zijn positie als vermoedelijke gastheer kennelijk onvoldoende gezag opleverde om zichzelf rugpijn toe te wijzen. Uiteindelijk haalden ze uit de bijkeuken twee opvouwbare matrassen waarvan niemand wist waarom ze daar lagen. Julius voelde zich opgelucht door de eenvoud van de oplossing. Acht mensen hadden slaapplaatsen nodig; het huis bood er met wat improvisatie acht. Voor het eerst die dag leken de aantallen zich zonder raadsel te gedragen.

Engi zat daarna weer met het boek dat zij eerder had vastgehouden. Julius had haar er tijdens het eten niet in zien lezen, maar nu bladerde ze een paar pagina's terug en fronste. Yanay, die op de grond bezig was een laken over haar matras te leggen, vroeg wat ze zocht. Engi antwoordde dat ze een passage wilde terugvinden. ‘Welke?’ vroeg Yanay. Engi hield haar vinger tussen de bladzijden en dacht na. Ze wist nog dat ze die middag iets had gelezen wat haar aan een ander boek had doen denken, maar de precieze formulering was weg. Dat vond ze op zichzelf niet vreemd; niemand onthield iedere zin die hij las. Yanay vroeg waar het hoofdstuk over ging. Engi keek weer naar de bladzijde, sloeg er enkele om en zei toen dat ze zelfs dat niet meer precies wist. Julius keek op. Engi sloot het boek voordat iemand vragen kon stellen. ‘Morgen,’ zei ze. Margriet keek op van haar beddengoed en vroeg of dat een belofte was of uitstel. ‘Allebei.’ Daarmee was het onderwerp voorlopig afgesloten.

De avond werd stiller naarmate iedereen moeër werd. Gesprekken werden korter en vielen vaker stil. Luna vertelde Helena iets over een reis die ze ooit had gemaakt, maar halverwege vroeg Helena naar een detail waardoor Luna zelf begon te twijfelen of het werkelijk op die reis was gebeurd of op een andere. Ze stopte met vertellen en werd daar zichtbaar boos om. ‘Nu vertrouw ik zelfs mijn gewone herinneringen niet meer,’ zei ze. Beatrice antwoordde dat een herinnering niet waardeloos werd doordat een detail verkeerd kon zijn. Luna vroeg hoe ze dan moest weten welk deel van haar verhaal nog van haar was. Beatrice wist daar geen antwoord op en zei dat ook. Julius zag Luna haar aankijken, aanvankelijk bijna teleurgesteld, en daarna met iets wat op opluchting leek. Beatrice keek haar aan zonder iets toe te voegen. Aan de andere kant van de kamer zat Annabel met Margriet te praten over iets volkomen alledaags — welke kant van het bed ze het liefst hadden, raamzijde of deurzijde — en Engi

luisterde half mee terwijl ze haar gesloten boek op haar schoot hield. Yanay was stil geworden. Julius zat naast haar op de grond, met zijn rug tegen de bank waarop Luna later zou slapen.

‘Je bent moe,’ zei hij.

Yanay keek hem aan. ‘Dat is geen diepe analyse.’

‘Ik oefen.’

‘Waarin?’

‘Jou zien zonder meteen te bedenken wat je betekent.’

Ze glimlachte, maar niet helemaal. ‘En? Lukt het?’

Julius keek naar haar. Hij zag de jonge vrouw die hij eerder die middag bijna automatisch als een jongere versie van zichzelf had beschreven. De gelijkenis die hij voelde was niet verdwenen. Integendeel, juist nu ze moe was, herkende hij kleine dingen die hem verontrustend vertrouwd voorkwamen: de manier waarop ze met haar duim over de zijkant van haar wijsvinger streek, het korte optrekken van haar mond wanneer ze een antwoord nog niet wilde geven, zelfs de houding waarin ze met één knie opgetrokken zat. Misschien kende hij die gebaren van zichzelf. Misschien zag hij alleen wat hij zocht. ‘Niet erg,’ zei hij.

‘Mooi.’

‘Vind je dat?’

‘Ja. Anders zou ik bang worden dat je nu gewoon een ander systeem voor me hebt bedacht.’

Julius lachte. ‘Dat zou ik kunnen.’

‘Dat weet ik.’

Ze zaten zwijgend naast elkaar. Daarna vroeg Julius of Yanay werkelijk niet wist waar ze vandaan was gekomen voordat ze die middag het huis binnenliep. Beatrice had gewaarschuwd voor het graven in herinneringen. Toch stelde hij de vraag. Yanay schrok er niet van. Ze zei dat ze wel herinneringen had aan haar leven buiten dit huis. Heel veel zelfs. Ze wist waar ze woonde, kende kamers, straten, mensen, gebeurtenissen uit haar jeugd. ‘Het is niet alsof alles weg is,’ zei ze. ‘Alleen als ik probeer van daar naar hier te komen, ontbreekt er iets.’ Julius vroeg wat ze bedoelde. Yanay zocht naar woorden en zei dat het leek alsof ze twee oevers zag, maar niet de brug ertussen. Ze wist wie ze vóór deze middag was en dat ze nu hier zat. Alleen de overgang ontbrak. ‘Misschien is dat bij jullie ook zo,’ zei ze. Julius keek naar de anderen. Niemand had de vraag nog zo gesteld. Ze hadden geprobeerd de uitnodiging terug te vinden, de aankomst, het tijdstip, maar niet onderzocht of hun levens buiten het huis zelf nog intact in hun herinnering bestonden.

Hij wilde Engi erbij roepen en de vraag onmiddellijk aan iedereen voorleggen, maar Yanay legde haar hand kort op zijn arm. ‘Niet nu.’ Julius keek haar aan. ‘Waarom niet?’ Ze wees naar de kamer. Helena was met haar hoofd tegen de rugleuning in slaap gevallen. Annabel zat

met gesloten ogen, hoewel ze nog rechtop zat. Margriet had de stapel lakens eindelijk verdeeld en was opgehouden alles te organiseren. Zelfs Engi keek niet meer naar haar boek. ‘Omdat we ook morgen nog bang kunnen zijn,’ zei Yanay. Julius wilde protesteren, maar zweeg. Niet ieder inzicht hoefde meteen te worden onderzocht. De ontbrekende brug in hun herinneringen zou er morgenochtend waarschijnlijk nog zijn. Hij knikte en vroeg of ze wilde slapen. Yanay zei dat ze nog even bleef zitten.

Julius stond op en liep naar het raam. Buiten was de tuin nu vrijwel geheel donker. Hij kon de boom nog onderscheiden, maar niet meer de afzonderlijke bladeren. Het raam weerspiegelde vooral de kamer: de lamp boven de tafel, de stoelen, de matrassen op de vloer en de zeven vrouwen die zich langzaam over het huis begonnen te verspreiden. Julius zag zichzelf midden in die weerspiegeling staan en bleef een ogenblik kijken. Hij dacht aan wat Yanay had gezegd over de twee oevers. Ook hij bezat een leven vóór deze middag. Hij kon zich gebeurtenissen herinneren, mensen, werk, kamers waarin hij had gewoond, gesprekken die jaren geleden hadden plaatsgevonden. Maar toen hij probeerde één ononderbroken weg te volgen van een willekeurige herinnering uit dat leven naar dit huis, deze tafel en deze zeven vrouwen, merkte hij dat ook bij hem de overgang ontbrak. Zijn verleden was er. Deze middag ook. Alleen het ogenblik waarop hij had besloten hierheen te komen, kon hij nergens vinden.

Achter hem stond Beatrice. Julius had haar niet horen naderen. In het raam zag hij haar weerspiegeling naast de zijne en vroeg of zij nog wist waar ze vandaan kwam. Beatrice antwoordde dat ze dat dacht. Ze noemde geen plaats. Julius vroeg waarom niet. ‘Omdat ik het eerst zelf wil weten voordat ik het hardop zeg.’ Hij keek naar haar in het glas. ‘Ben je bang dat je het verandert door het te vertellen?’ Beatrice dacht na en zei dat dat een deel ervan was, maar niet het belangrijkste. ‘Ik ben vooral bang dat jij er meteen iets van maakt.’ Dat trof hem. Hij kon het niet ontkennen. Hij vroeg wat hij er volgens haar van zou maken. ‘Een aanwijzing,’ zei Beatrice. ‘Alles wordt voor jou een aanwijzing zodra je niet begrijpt waar je bent.’ Julius keek naar de kamer in het glas. ‘En wat moet ik dan doen?’ Beatrice antwoordde niet onmiddellijk. ‘Misschien moet je niet beginnen met de vraag waar wij naar verwijzen. Misschien moet je eerst aannemen dat wij er zijn.’

Julius draaide zich naar haar toe. ‘Dat neem ik toch aan?’

‘Nee,’ zei Beatrice. ‘Je neemt aan dat wij iets van jou zijn.’

Ze liep weg voordat Julius kon antwoorden, niet om hem met een raadsel achter te laten maar omdat Annabel haar vroeg te helpen Helena wakker te maken. Julius bleef bij het raam staan. Beatrice had niet verwijtend geklonken. Toch bleef de zin hangen. Zelfs wanneer hij de vrouwen meer vrijheid wilde geven, deed hij dat nog vanuit de gedachte dat zij in oorsprong delen van hem waren. Alsof hij hun zelfstandigheid kon schenken. Misschien was dat de vergissing. Als de zeven werkelijk personen waren, hadden zij zijn toestemming niet nodig.

Die nacht werd het huis langzaam stil. Helena en Annabel verdwenen naar de slaapkamer, Margriet naar de kleine kamer en Luna maakte de bank gereed. Engi bleef nog enige tijd aan tafel zitten, maar legde uiteindelijk haar boek weg zonder het opnieuw te openen. Beatrice en Yanay namen de matrassen in de woonkamer; Julius legde het zijne op enige afstand van hen, dicht bij het raam. Er werd nog wat gepraat over lampen, deuren en de vraag of de voordeur op slot moest. Annabel wilde dat graag. Luna controleerde het slot en kwam terug met de mededeling dat het werkte zoals een slot behoorde te werken, wat volgens Helena inmiddels bijna verdacht was. Daarna verstomden de laatste stemmen. Julius lag op zijn rug en luisterde

naar de kleine geluiden die mensen maken wanneer ze proberen te slapen in een ruimte die hun niet vertrouwd is. Een deken verschoof, iemand zuchtte, vanuit de slaapkamer klonk gedempt gelach en daarna niets meer.

Hij wist niet hoe lang hij wakker lag toen Yanay zacht zijn naam zei. Julius draaide zijn hoofd. In het zwakke licht uit de hal kon hij haar gezicht nauwelijks zien. Ze vroeg of hij sliep. Hij antwoordde dat dit door zijn antwoord inmiddels niet meer het geval was. Yanay zei dat het haar speet, maar haar stem klonk alsof ze glimlachte. Daarna bleef ze stil. Julius vroeg wat er was. ‘Niets,’ zei ze. ‘Ik wilde alleen weten of je er nog was.’ Julius voelde de neiging te vragen wat ze daarmee bedoelde, maar hield zich in. ‘Ik ben er,’ zei hij.

‘Goed.’

Yanay draaide zich om.

Julius bleef naar het plafond kijken. Er verscheen niemand. Nergens klopte iets achter een muur. Niets dwong hem overeind te komen. Het huis bleef stil en de nacht gedroeg zich als een nacht.

Toch duurde het lang voordat hij sliep.

Niet omdat hij bang was dat er iets zou gebeuren, maar omdat hij voor het eerst serieus rekening hield met de mogelijkheid dat de zeven niet hoefden te verklaren wie Julius Wit was.

Misschien zou hij eerst moeten ontdekken wie zij waren.

VI — De ochtend

Het licht drong door Julius Wits gesloten oogleden. Pas na enkele seconden begreep hij waarom hij op een matras op de vloer lag. Het was geen schrikken en ook geen plotseling terugkeren van de gebeurtenissen van gisteren; eerst was er alleen de lichamelijke gewaarwording van een stijve schouder, een deken die tijdens de nacht half van hem af was gegleden en de geur van koffie die ergens dichtbij werd gezet. Pas daarna kwamen de kamer, het huis en de zeven vrouwen terug. Hij opende zijn ogen. Het ochtendlicht viel door het grote raam naar binnen en maakte de woonkamer bijna onschuldig. Beatrice Paars sliep nog op haar matras, met één arm buiten de deken, terwijl Yanays plaats leeg was. Op de bank lag Luna Rood op haar zij, haar gezicht naar de rugleuning gekeerd en haar haar ongeordend over het kussen. Julius bleef een ogenblik liggen en keek naar haar. De vrouw die hij als daadkrachtig, trouw en moedig had beschreven, lag met haar knieën iets opgetrokken en één hand onder haar wang, volkomen weerloos in haar slaap. Het ontroerde hem, maar hij verzette zich tegen de neiging ook daarvan onmiddellijk iets te maken. Misschien was een slapende Luna eenvoudig een slapende Luna.

In de keuken vond hij Yanay Roze bij het aanrecht. Ze stond op blote voeten en droeg dezelfde kleren als gisteren, maar had haar mouwen opgerold en haar haar met iets wat op een elastiekje leek bij elkaar gebonden. Voor haar stonden twee kopjes. Ze vroeg niet hoe hij had geslapen maar schoof er één naar hem toe, waarna Julius haar eraan herinnerde dat ze hem vannacht wakker had gemaakt om te controleren of hij er nog was. Yanay keek hem even aan alsof ze hoopte dat hij dat vergeten was. ‘Ik was half in slaap.’ Julius zei dat halve slaap volgens hem geen geldig excuus was voor filosofische vragen midden in de nacht. ‘Ik stelde

geen filosofische vraag. Ik vroeg of je er was.’ Hij wilde vragen waarom dat belangrijk voor haar was geweest, maar zag dat ze haar aandacht nadrukkelijk op haar koffie richtte en besloot haar niet onmiddellijk in een gesprek te trekken waarvoor ze blijkbaar nog niet klaar was. In plaats daarvan vroeg hij wie de koffie had gezet. Yanay zei dat die er al was toen ze binnenkwam. Julius keek naar het apparaat op het aanrecht. ‘Wie was er vóór jou wakker?’ Yanay haalde haar schouders op. ‘Misschien Margriet.’ Dat klonk aannemelijk genoeg om het onderwerp te laten rusten, en juist dat viel Julius op. Gisteren zou hij onmiddellijk hebben willen vaststellen wie de koffie had gezet; nu voelde hij geen behoefte iedereen wakker te maken voor een onderzoek naar een koffiepot.

Margriet Groen bleek inderdaad wakker, maar ontkende vanuit de deuropening dat zij iets met de koffie te maken had. Ze droeg haar schoenen al en zag eruit alsof ze langer op was dan Julius en Yanay samen. Ze had de kleine slaapkamer opgeruimd, haar deken opgevouwen en, vertelde ze, de badkamer gevonden achter een deur waarvan ze gisteren allemaal hadden aangenomen dat het een kast was. Julius vroeg waarom niemand die deur tijdens hun rondgang had geopend. ‘Omdat we niet iedere deur hebben geopend,’ zei Margriet. ‘Dat dachten we alleen.’ Ze schonk zichzelf koffie in, proefde en keek naar de pot. ‘Niet van mij.’ Yanay vroeg of dat erg was. Margriet dacht daar even over na en zei toen dat ze eerst wilde weten of de koffie goed was voordat ze besloot zich zorgen te maken over de maker. Ze nam nog een slok. ‘Goed genoeg.’ Julius lachte, maar merkte tegelijkertijd dat iets in hem het voorval al wilde toevoegen aan de lijst van onverklaarde dingen. Hij liet het los. Misschien had een van hen koffie gezet en was diegene het vergeten; misschien stond het apparaat op een timer; misschien bestond er een volkomen eenvoudige verklaring. Dat hij haar niet kende, maakte haar nog niet belangrijk.

De anderen kwamen in de loop van het volgende halfuur binnen, ieder met een eigen verhouding tot de ochtend. Annabel Oranje zag er vermoeid uit maar beweerde goed te hebben geslapen; Helena Geel vertelde onmiddellijk dat dit niet waar was omdat Annabel minstens drie keer wakker was geworden, waarop Annabel haar vroeg sinds wanneer zij 's nachts toezicht hield. Helena antwoordde dat ze zelf nauwelijks had geslapen en dus tegen haar wil over uitstekende observatiegegevens beschikte. Luna verscheen als laatste uit de woonkamer en vroeg zonder begroeting of er koffie was. Engi Blauw had haar haar met haar vingers enigszins in orde gebracht en droeg het lege boek van gisteren onder haar arm. Beatrice kwam stil binnen, keek naar de volle keuken en glimlachte alsof dat iedereen er nog was haar oprecht plezier deed. Niemand sprak dat gevoel uit, maar Julius herkende het bij zichzelf. Ze waren met acht gaan slapen en met acht wakker geworden. Na alles wat gisteren onzeker was geworden, voelde zelfs zo'n eenvoudige continuïteit als iets kostbaars.

Tijdens het ontbijt vroeg Helena of iemand zijn familie moest laten weten waar hij was. Daarmee kwam het leven buiten het huis terug aan tafel. De stemming veranderde onmiddellijk. Annabel zei dat er mensen waren die zich waarschijnlijk zouden afvragen waar ze bleef; Luna zei hetzelfde, en Margriet legde haar brood neer alsof ze besefte ineens dat een raadselachtig huis geen geldige reden was om de rest van haar leven te vergeten. Julius dacht aan de telefoons die gisteren niet waren besproken omdat andere gebeurtenissen alle aandacht hadden opgeëist en vroeg of iemand zijn toestel bij zich had. Dat bleek bijna iedereen te hebben. Er kwamen telefoons uit zakken, tassen en van een kastje in de hal. De schermen werkten, de batterijen waren niet leeg en de opgeslagen foto's, berichten en contacten waren er. Alleen verbinding met de buitenwereld ontbrak. Geen mobiel netwerk, geen internet. Engi probeerde verschillende instellingen en Helena liep met haar telefoon door de kamer alsof bereik een dier was dat zich ergens in een hoek kon verstoppen. Margriet stelde voor buiten te

kijken of daar wel verbinding was, maar Luna, die gisteren niet naar buiten had willen gaan, zei dat ze nu juist graag meeging. Julius zag de verandering en vroeg er niet naar. Angst hoefde niet iedere dag dezelfde beslissing te nemen.

Voordat ze vertrokken, bleef Annabel met haar telefoon in haar handen bij de tafel staan. Julius zag een foto op het scherm van mensen die hij niet kende en keek weg voordat hij details kon onderscheiden. Annabel merkte het toch. ‘Mijn leven is er gewoon,’ zei ze. Het klonk bijna verbaasd. Ze bladerde door enkele foto's, glimlachte bij één ervan en werd bij een andere stil. ‘Ik weet wie dit zijn. Ik weet wanneer dit ongeveer was. Ik weet zelfs wat we die dag gegeten hebben.’ Julius vroeg of ze ook wist wat ze deed vlak voordat ze naar dit huis kwam. Annabel keek hem aan, en aan haar gezicht zag hij dat de grens nog steeds op dezelfde plaats lag. Ze kon terug in haar verleden, maar niet vooruit naar gisteren. ‘Nee.’ Engi had het gehoord en pakte haar eigen telefoon. Ze vond agenda-afspraken van eerdere dagen, berichten, foto's en notities, maar niets wat betrekking had op een bijeenkomst met Julius. Ook bij de anderen ontbrak die overgang. Hun levens waren niet uitgewist; ze liepen door tot ergens vóór gisteren en begonnen daarna opnieuw in het huis. Helena noemde het een bladzijde die uit een boek was gescheurd. Engi zei dat dat beeld niet helemaal klopte, omdat een ontbrekende bladzijde twee duidelijk aangrenzende stukken tekst zou veronderstellen. ‘Dank je,’ zei Helena. ‘Je hebt mijn beeld succesvol minder mooi gemaakt.’ Engi keek naar haar telefoon en antwoordde zacht dat ze liever een lelijk beeld had dat klopte. Helena wilde iets terugzeggen, maar deed het niet. In plaats daarvan legde ze even haar hand op Engi's arm. Julius zag het en voelde hoe gemakkelijk hij daar opnieuw zijn eigen categorieën op kon leggen. Hij deed het niet.

Ze gingen samen naar buiten. De voordeur opende zonder moeite en de tuin zag er in het ochtendlicht zo gewoon uit dat Julius bijna begon te twijfelen aan de intensiteit waarmee ze gisteren naar het bewegende blad hadden gekeken. Er lag dauw op het gras, een vogel zat op de heg en ergens verderop hoorde hij een auto. Dat laatste geluid bracht iedereen tot stilstand. Een motor naderde, zwol aan en stierf weg. Luna liep naar het hek en keek de straat in. Julius volgde haar samen met Engi en Margriet. De straat was leeg. Er stonden auto's langs de kant, maar geen daarvan bewoog. De huizen leken in het ochtendlicht minder vreemd dan gisteren, totdat Margriet naar het dichtstbijzijnde nummer wees. Acht. Julius keek naar het volgende huis. Ook acht. Verderop opnieuw acht. Het avondlicht had hen niet bedrogen. Luna liep een paar huizen verder, bleef bij een voordeur staan en keek naar het messing cijfer alsof zij overwoog aan te bellen. Ze deed het niet. ‘Ik wil eerst weten waar we zijn,’ zei ze toen Julius bij haar kwam staan. ‘Niet wat dit betekent. Gewoon waar.’ Julius was haar dankbaar voor het onderscheid.

Geen van hun telefoons kreeg buiten bereik. Engi probeerde een kaart te openen, maar zonder verbinding verscheen alleen een eerder opgeslagen gebied dat niets met hun omgeving leek te maken te hebben. Margriet stelde voor naar het einde van de straat te lopen. Annabel vroeg of ze dan het huis nog konden terugvinden en wees onmiddellijk zelf op het absurde van die zorg: een huisnummer zou hen weinig helpen wanneer ieder huis hetzelfde nummer droeg. Helena stelde voor iets herkenbaars bij hun eigen hek te leggen, waarop Margriet een platte steen uit de border pakte en die boven op een van de palen legde. Na alles wat er gebeurd was, moesten ze op een steen vertrouwen om de weg terug te vinden. Ze begonnen te lopen, niet dicht opeen maar evenmin ver uit elkaar. De straat bestond uit vrijstaande huizen met tuinen die genoeg van elkaar verschilden om niet kunstmatig te lijken. Sommige gordijnen waren open, andere dicht. Er stonden fietsen, vuilnisbakken, plantenpotten en kinderspeelgoed.

Julius zag achter een raam een ontbijtkom op tafel staan. Alles wees op bewoners. Alleen lieten die zich niet zien.

Naarmate ze verder liepen, veranderde hun aanvankelijke aandacht voor de omgeving in gesprekken die weinig met de straat te maken hadden. Margriet en Luna discussieerden over de vraag of ze bij het eerste kruispunt links of rechts moesten gaan; Helena vroeg Annabel wie ze als eerste zou bellen als haar telefoon plotseling weer werkte; Engi liep een tijd alleen en maakte kennelijk mentale aantekeningen totdat Beatrice naast haar kwam lopen. Julius bleef achter met Yanay. Hij vroeg of haar leven ook nog in haar telefoon stond. Yanay knikte. Ze had foto's bekeken terwijl de anderen praatten. ‘En?’ vroeg Julius. Yanay stopte haar telefoon in haar zak. ‘Het is vreemd om bewijs van jezelf nodig te hebben.’ Julius zei dat de foto's toch geen bewijs hoefden te zijn als zij zich de gebeurtenissen herinnerde. ‘Dat weet ik. Maar gisteren zei jij dat ik misschien een jongere versie van jou ben. Daarna droom ik dat ik jou al kende voordat ik je ontmoette, en vervolgens kan ik me niet herinneren hoe ik hier ben gekomen. Dan is het ineens prettig om een foto te zien waarop ik ergens ben waar jij niet bent.’ Het was geen verwijt. Juist daarom troffen haar woorden hem. ‘Heb ik je bang gemaakt met wat ik zei?’ vroeg hij. Yanay dacht na voordat ze antwoordde. ‘Niet toen je het zei. Later. Toen ik alleen was.’ Ze keek hem aan. ‘Want als ik een deel van jou ben, wat gebeurt er dan met mij als jij besluit dat je dat deel niet meer nodig hebt?’

Julius hield stil. De anderen liepen nog enkele meters door voordat Luna merkte dat zij achterbleven. Ze wachtte zonder terug te komen. Julius zocht naar een antwoord waarmee hij Yanay gerust kon stellen, maar alles wat hij bedacht bevestigde onbedoeld de veronderstelling waar zij bang voor was. Hij kon zeggen dat hij haar altijd nodig zou hebben, maar daarmee maakte hij haar bestaan afhankelijk van zijn behoefte. Hij kon zeggen dat zij natuurlijk een eigen persoon was, maar hij had zelf gisteren het tegenovergestelde gesuggereerd. Uiteindelijk zei hij dat hij het niet wist en dat hij begon te vermoeden dat hij haar iets had aangedaan door haar te vertellen wie zij volgens hem was voordat hij werkelijk had gevraagd wie zij zelf dacht te zijn. Yanay keek een tijd naar hem en vroeg toen: ‘En als ik het zelf ook niet weet?’ Julius antwoordde dat dat misschien eerlijker was dan wanneer hij het voor haar invulde. Ze begonnen weer te lopen. Na enkele passen schoof Yanay haar arm kort door de zijne, niet als iemand die bescherming zocht maar bijna achteloos, en liet hem even later weer los. Dat zij het initiatief had genomen, stelde hem gerust.

Bij het eerste kruispunt stonden de anderen te wachten. Margriet wees naar links, waar de straat verderliep, en daarna naar rechts, waar tussen de huizen iets zichtbaar was wat op een breder plein leek. Engi stelde voor rechts te gaan omdat een open ruimte meer overzicht kon geven. Luna vond dat voor één keer een overtuigend analytisch argument. Ze sloegen rechtsaf en kwamen na enkele minuten inderdaad bij een klein plein met bomen, bankjes en in het midden een droge fontein. Aan de overkant stonden enkele winkels. Julius voelde hoop opkomen, zonder te weten waarom. Een bakkerij, een kleine supermarkt, iets wat op een café leek: plaatsen die alleen zin hadden wanneer er mensen kwamen. Ze staken het plein over. De deur van het café was niet op slot. Binnen stonden tafels en stoelen, op de bar lagen schone glazen en achter de toonbank stond een koffiemachine. Ook hier was niemand.

Ze verspreidden zich door de ruimte. Margriet riep dat er eten in de koeling lag. Engi vond een kassa die werkte maar geen datum op het scherm toonde. Luna liep naar een deur achter de bar en vroeg hardop of er iemand was. Geen antwoord. Helena ging aan een tafeltje bij het raam zitten en keek naar het lege plein. Annabel kwam naast haar zitten. Beatrice bleef bij de ingang staan en Julius zag dat zij niet naar het café keek maar naar de zeven vrouwen die zich

erin bewogen. Hij ging naast haar staan en vroeg wat ze dacht. Beatrice zei dat ze nog niet dacht, waarop Julius glimlachte en antwoordde dat hij haar dat nauwelijks geloofde. ‘Goed,’ zei ze. ‘Dan denk ik dat jij gisteren iets belangrijks zei zonder te beseffen hoe belangrijk.’ Julius vroeg wat. ‘Dat je ons misschien verkeerd hebt bekeken.’ Hij wachtte. Beatrice keek naar Yanay, die met Margriet de inhoud van een koelkast bekeek, naar Engi bij de kassa en naar Luna die terugkwam van de achterkamer. ‘Je dacht dat wij zeven delen van één persoon waren. Maar kijk eens wat er gebeurt zodra jij ophoudt ons te vertellen welke delen dat zijn. We worden niet minder verschillend. We worden méér verschillend.’ ‘Dus ik had het mis?’ vroeg Julius. Beatrice haalde haar schouders op. ‘Misschien is een mens niet heel doordat zijn delen precies doen waarvoor hij ze heeft benoemd.’

Voordat Julius kon antwoorden, riep Helena hen. Ze stond bij het raam en wees naar buiten. Op het plein liep een vrouw.

Niemand stormde naar buiten. Haast zou hun blik niet scherper maken. Ze gingen naar het raam en keken. De vrouw liep rustig langs de fontein met een boodschappentas in haar hand. Ze verdween niet en deed niets onmogelijks. Ze was een gewone vrouw van middelbare leeftijd met een donkere jas en schoenen waarop ze kennelijk gemakkelijk liep. Margriet was de eerste die naar de deur ging. Buiten riep ze: ‘Mevrouw?’

De vrouw bleef staan.

Ze keek naar Margriet, daarna naar de anderen die inmiddels uit het café kwamen. Haar blik bleef uiteindelijk bij Julius rusten.

Op haar gezicht verscheen geen angst of verbazing, maar herkenning.

Julius voelde de anderen om zich heen stil worden.

De vrouw glimlachte naar hem en zei: ‘Goedemorgen.’

Julius antwoordde automatisch.

‘Weet u misschien waar we zijn?’

De vrouw keek hem een paar seconden aan. Haar glimlach verdween niet, maar kreeg iets verbaasds.

‘Natuurlijk,’ zei ze. ‘U bent thuis.’

Julius keek naar het plein en de onbekende winkels. Toen keek hij weer naar haar.

‘Kent u mij?’

De vrouw leek die vraag veel vreemder te vinden dan hij.

‘Julius,’ zei ze, bijna lachend. ‘Iedereen kent jou hier.’

VII — Iedereen kent Julius

De vrouw bleef Julius aankijken. Zijn vraag leek haar meer te verwarren dan het verhaal over het huis, hun verdwenen herinneringen en het blad dat naar de boom was teruggekeerd. Ze hield de boodschappentas losjes in haar rechterhand en leek geen enkele reden te zien om bang te zijn voor de acht mensen die haar midden op het plein hadden aangesproken. ‘Natuurlijk ken ik je,’ zei ze, en ditmaal was er minder vrolijkheid in haar stem. Ze keek kort naar de zeven vrouwen en vervolgens weer naar Julius. ‘Al moet ik toegeven dat ik je nog nooit met zo'n gezelschap heb gezien.’ Julius vroeg waar zij hem dan van kende, maar de vrouw trok haar wenkbrauwen op alsof hij haar vroeg waar zij de zon van kende. ‘Van hier. Je woont hier.’ Ze wees niet naar een van de huizen, maar maakte een vaag gebaar dat het plein, de straten en misschien de hele omgeving omvatte. Toen Julius vroeg waar precies, antwoordde ze dat hij dat toch zelf wel wist. Luna Rood kwam naast hem staan en vroeg of de vrouw hun het huis van Julius kon aanwijzen. Nu verscheen er voor het eerst echte onzekerheid op haar gezicht. Ze keek in de richting waaruit zij waren gekomen en daarna naar de andere kant van het plein. ‘Jouw huis?’ herhaalde ze. ‘Ja,’ zei Julius. ‘Waar woon ik?’ De vrouw keek hem aan en Julius zag haar zoeken naar iets wat een ogenblik geleden nog vanzelfsprekend voor haar was geweest. ‘Daar,’ zei ze uiteindelijk, maar haar hand bleef halverwege het gebaar hangen. ‘Je woont gewoon... hier.’

Engi Blauw vroeg hoe de vrouw heette. ‘Elise,’ antwoordde ze onmiddellijk, opgelucht dat ze eindelijk ergens antwoord op wist. Haar achternaam was Vermeer, ze woonde al ruim twintig jaar in de buurt en ze kwam iedere ochtend op het plein. Ze wees naar de bakkerij en vertelde dat die om halfacht openging, waarna Margriet Groen opmerkte dat er niemand in de winkel stond. Elise keek naar de bakkerij, zag het lege interieur en fronste. Ze liep naar de deur, probeerde de klink en keek door het glas naar binnen. ‘Dat is vreemd.’ Voor het eerst leek ook Elise te merken dat er iets niet klopte. Niet omdat zij iets bovennatuurlijks waarnam, maar omdat iets gewoons ontbrak. Engi vroeg wie de bakker was. Elise antwoordde meteen dat hij Henk heette, maar toen Engi naar zijn achternaam vroeg, wist ze die niet. Dat vond ze zelf niet bijzonder; je kon iemand jarenlang bij zijn voornaam kennen zonder zijn achternaam te weten. Toen Helena Geel vroeg waar Henk woonde, wees Elise naar een straat aan de overkant en zei dat hij daar ergens woonde. ‘Welk huis?’ vroeg Helena. Elise keek haar aan. ‘Wat zijn dit voor vragen?’ Haar irritatie stelde Julius bijna gerust. Ze was geen gids die klaarstond om hun raadsel op te lossen, maar een vrouw die boodschappen wilde doen en steeds vreemdere vragen kreeg van mensen die kennelijk niet wisten waar ze waren.

Julius vroeg haar daarom iets anders. Hij vroeg wanneer zij hem voor het laatst had gezien. Elise hoefde daar nauwelijks over na te denken. ‘Gisteren.’ Julius voelde Yanay Roze naast hem bewegen. ‘Waar?’ vroeg hij. Elise wees naar het café waaruit ze zojuist waren gekomen. Volgens haar had Julius daar bij het raam gezeten, alleen, met een kop koffie voor zich. Ze was langs het raam gelopen, had naar hem gezwaaid en Julius had teruggezwaaid. Meer was er niet gebeurd. Julius keek door het raam naar het tafeltje waar Helena kort daarvoor had gezeten en probeerde in zichzelf een herinnering te vinden die bij het verhaal van Elise hoorde. Er was niets. Hij vroeg hoe laat dat ongeveer was. Tegen het einde van de ochtend, dacht Elise. Dat maakte het nog vreemder, want zijn eigen eerste bereikbare herinneringen aan gisteren begonnen pas later in het huis met de zeven. Engi vroeg of Elise zeker wist dat het gisteren was en niet eergisteren. Elise antwoordde scherper dan nodig was dat ze nog heel goed wist wat ze gisteren had gedaan. Ze was na haar bezoek aan de apotheek over het plein gelopen, had Julius gezien en was daarna naar haar zus gegaan. Annabel Oranje vroeg vriendelijk of ze misschien een bericht, kassabon of agenda-afspraak van gisteren had waarmee ze de datum kon controleren. Elise keek haar aan alsof Annabel zojuist een grens had overschreden. ‘Ik hoef toch niet te bewijzen dat gisteren gisteren was?’ zei ze. Annabel

verontschuldigde zich onmiddellijk. Julius merkte hoe gemakkelijk hun onzekerheid zich begon uit te breiden naar iemand die daar niet om gevraagd had.

Beatrice Paars, die tot dan toe had gezwegen, vroeg Elise wat zij eigenlijk over Julius wist. Niet waar hij woonde en niet wanneer ze hem had gezien, maar wie hij volgens haar was. Die vraag leek Elise minder vreemd te vinden. Ze vertelde dat Julius al zo lang in de buurt kwam als zij zich kon herinneren, hoewel ze hem nooit als een goede vriend had beschouwd. Ze spraken elkaar soms op het plein of in het café. Hij wandelde veel, maakte graag een praatje en kon volgens haar onverwacht lang over één onderwerp doorgaan wanneer iets hem werkelijk interesseerde. Bij die laatste opmerking glimlachten meerdere vrouwen en Julius hoorde Helena zacht zeggen dat er eindelijk onafhankelijk bewijs was. Elise keek haar vragend aan, maar Helena wuifde het weg. Julius vroeg of hij altijd alleen was geweest wanneer Elise hem zag. Ze dacht na en zei dat hij soms met iemand praatte, maar dat ze zich niet goed kon herinneren met wie. Dat antwoord bracht de aandacht onmiddellijk naar de zeven. Julius vroeg of Elise een van hen herkende. Elise keek zorgvuldig van Luna naar Annabel, van Helena naar Margriet, daarna naar Engi, Beatrice en Yanay. Ze deed er lang genoeg over om duidelijk te maken dat ze de vraag serieus nam. Uiteindelijk schudde ze haar hoofd. ‘Nee. Volgens mij niet.’ Yanay vroeg: ‘Mij ook niet?’ Elise keek weer naar haar. ‘Nee, meisje. Jou zou ik denk ik wel onthouden.’

Yanays gezicht veranderde nauwelijks. Julius wist inmiddels hoeveel haar stiltes konden verbergen. Gisteren had hij haar verteld dat zij voor hem voelde als een jongere versie van zichzelf; vanochtend had zij hem bekend dat het haar bang maakte misschien alleen te bestaan zolang hij haar nodig had. Nu stond er een vrouw voor hen die beweerde Julius al jaren te kennen en geen spoor van Yanay of de andere zes in haar herinnering kon vinden. Julius wilde haar geruststellen, maar hield zich in. Yanay keek hem aan en zei zacht: ‘Niet doen.’ Julius knikte. Elise had die korte uitwisseling gezien en vroeg of er iets aan de hand was. ‘Heel veel,’ antwoordde Helena, ‘maar niets waarvoor u verantwoordelijk bent.’ Dat was kennelijk voldoende voor Elise. Ze zette haar tas even op de grond en vroeg of ze iemand moesten bellen. Julius legde uit dat hun telefoons geen verbinding hadden. Elise haalde haar eigen toestel uit haar jaszak. Ook daarop stond geen bereik. Ze keek naar het scherm, liep een paar passen over het plein en hield het toestel iets hoger, alsof de extra halve meter verschil kon maken. Toen ze terugkwam was haar irritatie veranderd in bezorgdheid. ‘Dat gebeurt hier nooit.’

Margriet vroeg of Elise met hen mee wilde lopen naar Julius' huis. De vraag was eenvoudig, maar Elise reageerde alsof Margriet haar vroeg een plaats te bezoeken waarvan zij niet zeker wist of die bestond. Ze keek opnieuw in de richting van de straat waaruit de acht waren gekomen. ‘Ik moet eigenlijk boodschappen doen.’ Margriet wees erop dat de bakker dicht was en dat ook de supermarkt leeg leek. Elise keek naar de winkels, vervolgens naar haar tas, en Julius zag haar langzaam beseffen dat haar normale ochtend niet meer beschikbaar was. Ze stemde toe. Op de terugweg liep ze aanvankelijk naast Julius en vertelde uit zichzelf kleine dingen over de buurt: welke winkel vroeger een slagerij was geweest, waar in de zomer tafeltjes van het café stonden en welke boom enkele jaren geleden tijdens een storm was omgewaaid. Het waren juist die onbelangrijke bijzonderheden die haar geloofwaardig maakten. Ze klonken niet als aanwijzingen en leken nergens naartoe te leiden. Helena stelde af en toe een vraag, Annabel vroeg naar Elises zus en Margriet wilde weten waar de dichtstbijzijnde grotere weg lag. Engi hield zich opvallend stil. Toen Julius haar vroeg waarom, zei ze dat ze probeerde Elise niet door hun vragen een verhaal te laten maken dat ze daarvoor niet had gehad. ‘Beatrice had gisteren gelijk. We moeten oppassen dat we niet eerst

een vorm aanbieden en daarna verbaasd zijn dat herinneringen erin passen.' Elise vroeg wat ze bedoelde. Engi antwoordde dat ze haar later wel zou uitleggen waarom ze op dit moment liever minder vragen stelde. Elise zei dat ze daar helemaal geen bezwaar tegen had.

Bij de straat van het huis bleef Elise staan. Ze verstarde. Julius volgde haar blik; haar blik ging van de ene voordeur naar de volgende en bleef telkens bij hetzelfde messing cijfer hangen. Acht. Ze liep naar het eerste huis, vervolgens naar het tweede en daarna naar het derde, alsof afstand iets aan het nummer kon veranderen. 'Dat klopt niet,' zei ze. Luna vroeg welke nummers de huizen dan moesten hebben. Elise wees terug naar het begin van de straat. 'Twee, vier, zes...' Ze zweeg. Julius vroeg welk nummer zijn huis had. Elise draaide zich naar hem om en hij zag dezelfde verwarring die eerder op het plein was ontstaan. Ze kende Julius, ze wist dat hij hier woonde, maar zodra hij haar vroeg het huis aan te wijzen, viel haar zekerheid uiteen. 'Ik ben hier geweest,' zei ze. 'Niet vaak, maar ik ben hier geweest.' Margriet vroeg of ze zich herinnerde wat er naast Julius woonde. Elise sloot haar ogen en probeerde kennelijk de straat terug te halen zoals zij die kende. 'Een huis met blauwe kozijnen,' zei ze. Luna wees naar een woning enkele deuren verderop. Die had inderdaad blauwe kozijnen. Elise liep erheen, keek naar nummer acht en schudde haar hoofd. 'Dit was nummer twaalf.' Het huis ernaast moest volgens haar veertien zijn geweest. Het volgende zestien. Ze liep verder, steeds sneller, en vond overal acht.

Julius keek naar Elise. In enkele minuten was ook Elise haar vertrouwde wereld kwijtgeraakt. Annabel leek hetzelfde te zien. Ze ging naast Elise staan en vroeg haar niet langer wat er fout was, maar of ze even wilde zitten. Aan de overkant stond een lage tuinmuur. Elise ging erop zitten en hield haar tas tussen haar voeten. Annabel bleef naast haar staan zonder haar aan te raken. Na een tijdje zei Elise dat ze naar huis wilde. Margriet vroeg waar dat was. Elise noemde zonder aarzelen een straatnaam en huisnummer. Engi vroeg niets. Luna zei dat ze haar erheen zouden brengen. Julius zag dat Annabel haar dankbaar aankeek. Niemand vroeg Elise nog naar de straat.

Ze liepen naar de straat die Elise had genoemd. Onderweg nam zij steeds vaker de leiding. Ze herkende een hoek, een rij bomen, een smal pad tussen twee huizen en werd zichtbaar rustiger naarmate de omgeving weer aansloot bij haar herinnering. Na ongeveer tien minuten wees ze vooruit. 'Daar.' Julius zag een korte straat met aan weerszijden kleine woningen. Elise liep sneller. Halverwege vertraagde ze opnieuw. De huizen hadden hier verschillende nummers. Twee, vier, zes, acht, tien. Julius voelde een bijna buitensporige opluchting toen hij ze zag. Acht was weer gewoon een getal tussen andere getallen. Elise liep naar nummer achttien en haalde een sleutel uit haar tas. De sleutel paste. Ze opende de deur en bleef op de drempel staan. Achter haar lag een gang met een kapstok, een klein tafeltje en aan de muur enkele ingelijste foto's. Alles aan haar houding veranderde. Dit was haar huis en zij wist het.

Elise draaide zich naar Julius. 'Wil je binnenkomen?' Hij keek naar de anderen. Luna haalde haar schouders op alsof de beslissing deze keer werkelijk bij hem lag. Julius zei dat ze haar niet langer wilden ophouden. Elise antwoordde dat hij haar niet ophield en keek weer naar de zeven vrouwen. 'Ik begrijp alleen niet wat er met jullie aan de hand is.' Julius zei dat zij dat zelf ook niet begrepen. Elise knikte langzaam. Toen vroeg ze hem of hij zich werkelijk niet herinnerde dat zij elkaar gisteren in het café hadden gezien. Julius zei van niet. 'En je weet niet meer waar je woont?' Ook daarop moest hij nee zeggen. Elise keek hem lang aan en Julius verwachtte medelijden, misschien bezorgdheid over zijn geheugen. In plaats daarvan zei ze: 'Maar je weet wel wie zij zijn.' Haar blik ging naar de zeven.

Julius draaide zich naar hen om. De vraag leek eenvoudig, maar een antwoord had hij niet. Hij kende hun namen. Hij kende hun stemmen, hun gewoonten, hun reacties op elkaar en inmiddels zelfs iets van hun angsten. Hij wist hoe Luna keek wanneer ze bang was maar niet wilde wijken, hoe Annabel iets ging doen wanneer niets doen ondraaglijk werd, hoe Helena humor kon gebruiken zonder de ernst van iets te ontkennen, hoe Margriet een probleem kleiner maakte door eerst te kijken wat er werkelijk voor haar lag, hoe Engi onzekerheid probeerde te verdragen zonder haar verstand op te geven, hoe Beatrice kon zwijgen wanneer Julius juist van haar een antwoord verwachtte en hoe Yanay hem kon aankijken met een herkenning die hem tegelijk aantrok en verontrustte. Maar hij wist niet wanneer hij een van hen voor het eerst had ontmoet. Hij kon geen eerste gesprek met Luna vinden, geen eerste keer dat hij Annabel had gezien, geen moment waarop Helena zijn leven was binnengekomen. Hetzelfde gold voor Margriet, Engi, Beatrice en Yanay. Er waren herinneringen genoeg, maar nergens een begin.

‘Ja,’ zei Julius uiteindelijk tegen Elise. ‘Ik ken ze.’

Yanay keek hem aan. ‘Sinds wanneer?’

Julius antwoordde niet.

De anderen waren stil geworden. Luna keek naar de straat alsof zij daar het antwoord zou kunnen vinden; Annabel had haar armen over elkaar geslagen en Helena's gezicht was alle speelsheid kwijt. Engi vroeg Julius niet onmiddellijk om zijn herinneringen te controleren. Beatrice zei niets. Margriet was degene die na enige tijd vroeg of iemand van hen zich eigenlijk kon herinneren wanneer hij Julius voor het eerst had ontmoet.

Niemand kon dat.

Niemand schrok nog. De wereld kantelde niet opnieuw; Ze stonden eenvoudig met acht mensen voor het huis van een vrouw die Julius kende van vóór gisteren, terwijl geen van de zeven vrouwen een eerste herinnering aan Julius kon vinden en Julius geen eerste herinnering aan een van hen. Hun gezamenlijke verleden leek op hun levens van vóór het huis: rijk aan beelden, gesprekken, gevoelens en gebeurtenissen, maar zonder toegang tot de plaats waar het begonnen moest zijn.

Elise keek van de een naar de ander. ‘Misschien kennen jullie elkaar gewoon al heel lang.’

‘Dat kan,’ zei Engi.

Juist door dat eenvoudige antwoord keek Julius naar haar. Engi trok haar schouders op. ‘We hoeven niet van ieder ontbrekend begin een mysterie te maken. Ik weet ook niet meer wanneer ik sommige mensen voor het eerst heb ontmoet.’

‘Maar alle zeven?’ vroeg Helena.

Engi keek naar haar. ‘Dat maakt het minder waarschijnlijk. Niet onmogelijk.’

Haar tegenwerping stelde hem gerust. Niet omdat hij haar verklaring overtuigend vond, maar omdat ze weigerde het vreemde groter te maken dan het al was.

Elise ging naar binnen. Voordat ze de deur sloot, vroeg ze Julius voorzichtig of hij later nog eens langs wilde komen. ‘Wanneer alles weer een beetje normaal is.’ Julius glimlachte. ‘Ik weet niet meer precies wat normaal is.’

‘Dat komt wel terug,’ zei Elise.

Julius wist niet of ze dat geloofde of alleen hoopte.

Ze namen afscheid en liepen terug. Niemand had haast. De ochtend was inmiddels helder geworden en in deze straten stonden auto's, bewogen gordijnen achter ramen en hoorden ze ergens een hond blaffen. Toch zagen ze nog steeds vrijwel niemand. Julius liep een tijdje vooraan met Margriet, daarna naast Engi en uiteindelijk alleen. De zeven vormden geen keurige groep om hem heen. Luna en Helena liepen ver vooruit en waren ergens over in discussie; Annabel bleef met Beatrice achter; Margriet wees Yanay op een kat die onder een geparkeerde auto vandaan kwam. Julius zag hen en dacht aan zijn oorspronkelijke model, aan de kleuren en de eigenschappen die hij ieder van hen had toegekend. Zijn model was niet verdwenen. Hij herkende nog steeds iets wezenlijks in iedere vrouw. Maar misschien kon een model juist zijn en toch tekortschieten.

Toen Yanay later naast hem kwam lopen, vroeg ze opnieuw: ‘Sinds wanneer ken je mij?’

‘Dat weet ik niet.’

‘Kun je je iets van mij herinneren van vóór gisteren?’

‘Ja. Veel.’

‘Noem iets.’

Julius zocht niet naar een belangrijk moment. Juist dat wilde hij vermijden. Er kwam een beeld bij hem op van Yanay die aan een tafel zat en veel te veel suiker in haar koffie deed. Hij vertelde het haar. Yanay begon te lachen. ‘Ik doe nooit suiker in mijn koffie.’

Julius keek haar aan.

‘Nooit?’

‘Nooit.’

‘Ik zie het heel duidelijk.’

‘Dan herinner je je iemand anders.’

‘Misschien.’

Ze liepen verder.

Na enkele passen zei Yanay: ‘Of je herinnert je mij verkeerd.’

‘Dat kan ook.’

‘Vind je dat erg?’

Julius dacht na. ‘Ja.’

Yanay knikte. ‘Ik ook.’

Ze hoefden er niets meer aan toe te voegen. Tussen iemand kennen en iemand juist herinneren lag een afstand die ze voorlopig niet konden overbruggen.

Toen ze bij de straat met de identieke achten terugkwamen, lag de platte steen nog altijd op de hekpaal waar Margriet hem had neergelegd. Daardoor wisten ze welk huis het hunne was.

Niet door het nummer.

Door iets wat een van hen zelf had achtergelaten.

VIII — Wat van hen was

Terug in het huis spraken ze nog even over Margriets steen. Voor het eerst hadden ze een probleem opgelost zonder het te verklaren. De nummers op de huizen konden blijkbaar niet worden vertrouwd; de steen wel, althans zolang niemand hem verplaatste. Margriet Groen vond dat een weinig verheffende conclusie en zei dat ze er toch tevreden mee was. Engi Blauw antwoordde dat een betrouwbare steen haar op dit moment liever was dan een indrukwekkende theorie, waarop Julius Wit opmerkte dat hij zich aangesproken voelde. Helena Geel verzekerde hem dat dit terecht was. Ze gingen naar binnen en merkten vrijwel meteen hoe anders het huis aanvoelde nu ze buiten waren geweest. Gisteren had het hun hele wereld geleken, een afgesloten ruimte waarin iedere afwijking groter werd doordat er niets was om haar mee te vergelijken. Nu wisten ze dat er straten waren, een plein, een café en een vrouw die Elise heette, die Julius kende en een eigen huis bezat waarin de nummers zich wel normaal gedroegen. Het raadsel was daardoor niet kleiner geworden; het had alleen een omgeving gekregen. Julius wist nog niet of hij dat geruststellend vond. Hij liep naar het raam en keek naar de boom. Er was niets bijzonders aan te zien. Het bruine blad vond hij niet terug, maar tussen honderden andere bladeren had dat nauwelijks betekenis. Achter hem vroeg Margriet wie koffie wilde, waarop Helena zei dat ze eerst wilde weten wie de koffie van die ochtend had gezet. Iedereen keek naar elkaar. Niemand meldde zich. Helena dacht even na en zei toen dat ze haar vraag introk. ‘Ik heb besloten dat sommige mysteries mij vooral interesseren zolang ze koffie opleveren.’

De onbekende koffie raakte op de achtergrond. Zwaarder woog Elises herinnering: Julius had de ochtend vóór hun bijeenkomst alleen in het café gezeten. Engi wilde aanvankelijk precies opschrijven wat ze van Elise hadden gehoord, maar ze legde de pen die Margriet haar gaf weer neer. Ze zei dat ze nog steeds vond dat waarnemingen zo zorgvuldig mogelijk uit elkaar gehouden moesten worden, maar dat ze niet wilde dat hun dagen veranderden in een dossier waarin ieder woord alleen nog waarde had als bewijs. Helena zei dat ze opgelucht was, omdat ze vreesde voortaan voor iedere boterham een getuigenverklaring te moeten tekenen. Engi negeerde haar en vroeg Julius of hij iets voelde wanneer hij aan het café dacht. Niet wat hij zich herinnerde, benadrukte ze, maar of de plaats hem vertrouwd was geweest toen ze er binnenkwamen. Julius probeerde terug te gaan naar het moment waarop hij de lege ruimte had betreden. Hij herinnerde zich de tafeltjes, de bar en vooral de hoop die hij had gevoeld omdat een café de aanwezigheid van andere mensen veronderstelde, maar geen herkenning. Toen

Engi vroeg of hij zich ergens in de omgeving wél thuis had gevoeld, besefte Julius dat het antwoord ingewikkelder was. Het huis voelde vertrouwd zonder dat hij er betrouwbare herinneringen aan had. De straat voelde onbekend terwijl Elise beweerde dat hij er al jaren woonde. Het café had niets bij hem opgeroepen, hoewel zij hem daar gisteren nog gezien zou hebben. ‘Mijn gevoel van herkenning helpt ons dus niet erg,’ zei hij. Beatrice Paars antwoordde dat het hem misschien alleen niet hielp voor het doel waarvoor hij het gebruikte. Julius vroeg wat zij daarmee bedoelde. ‘Je behandelt herkenning als bewijs van een verleden. Misschien zegt het alleen iets over het heden.’ Engi fronste en vroeg of Beatrice dat kon verduidelijken. Beatrice glimlachte. ‘Nee. Daarom zei ik misschien.’

Julius zag dat hij dat antwoord prettig vond. Gisteren zou hij Beatrices woorden waarschijnlijk hebben bewaard als een raadsel dat later betekenis moest krijgen; nu mocht ook zij iets zeggen waarvan ze de betekenis nog niet kende. Dat bracht hem terug bij de gedachte die hem tijdens de wandeling al had beziggehouden: als hij werkelijk wilde ontdekken wie de zeven waren, moest hij misschien ophouden alleen te zoeken naar wat hen met hém verbond. Hij stelde daarom een vraag die aanvankelijk bijna kinderlijk klonk. ‘Wat weten jullie eigenlijk van elkaar?’ Luna keek hem aan en zei dat ze behoorlijk veel van de anderen wist. ‘Goed,’ zei Julius. ‘Wat weet jij van Engi dat niets met mij te maken heeft?’ Luna draaide haar hoofd naar Engi en begon te lachen. Engi vroeg waarom dat grappig was. ‘Omdat ik ineens het gevoel krijg dat ik examen moet doen over jou.’ Helena vond het een uitstekend idee en stelde voor dat iedereen voor het eten ten minste drie feiten over iedere andere aanwezige moest kunnen noemen. Annabel zei dat dit precies de verkeerde kant op ging; Julius vroeg geen feitenwedstrijd maar iets anders. Luna begreep hem inmiddels. Ze dacht een tijd na en zei toen dat Engi haar vader had verzorgd toen hij na een operatie een tijd nauwelijks kon lopen. Engi keek haar verrast aan. ‘Dat weet jij nog?’ Luna antwoordde dat ze het moeilijk kon vergeten omdat Engi destijds had beweerd dat ze absoluut niet geschikt was om iemand te verzorgen en vervolgens drie weken lang schema's had gemaakt voor medicijnen, maaltijden en oefeningen. ‘Dat is organisatie,’ zei Engi. ‘Nee,’ antwoordde Luna. ‘Dat was liefde met een spreadsheet.’ Helena lachte zo hard dat zelfs Engi uiteindelijk moest glimlachen.

Het gesprek veranderde vanzelf. De ene herinnering lokte de andere uit. Annabel wist dat Helena ooit alleen naar een concert was gegaan nadat degene met wie ze zou gaan op het laatste moment had afgezegd; Helena had aanvankelijk beweerd dat ze dat uit onafhankelijkheid had gedaan, maar gaf nu toe dat ze de eerste twintig minuten doodongelukkig tussen alle stellen had gestaan en zelfs had overwogen naar huis te gaan. Margriet herinnerde zich dat Beatrice haar eens midden in de nacht had gebeld omdat ze een gewonde vogel had gevonden en niet wist wat ze ermee moest doen. ‘Jij?’ vroeg Julius verbaasd. Beatrice keek hem aan. ‘Waarom niet ik?’ Hij wilde zeggen dat hij haar eerder als degene zag die anderen begeleidde dan als iemand die in paniek iemand anders om hulp belde, maar precies daarin lag natuurlijk het antwoord. Margriet vertelde met zichtbaar genoegen dat Beatrice destijds volkomen onpraktisch was geweest en de vogel in een handdoek had gewikkeld die veel te groot was, waarna Margriet haar stap voor stap had verteld wat ze moest doen. Beatrice corrigeerde dat ze niet in paniek was geweest. Margriet vroeg hoe ze dan het feit verklaarde dat ze om kwart over één 's nachts drie keer achter elkaar had gebeld. ‘Vastberadenheid,’ zei Beatrice. ‘Paniek,’ zei Margriet. ‘Gerichte vastberadenheid.’ Hun woorden overlapten elkaar met het gemak van mensen die een oud meningsverschil opnieuw speelden, en Julius luisterde met een groeiend gevoel van verwondering. Hij kende geen van deze verhalen.

Dat laatste drong pas werkelijk tot hem door toen Yanay vertelde dat Luna haar ooit had geleerd een autoband te verwisselen. Luna protesteerde dat *geleerd* een groot woord was, omdat Yanay na afloop nog steeds niet wist aan welke kant van de krik ze moest draaien. Yanay beweerde dat dit kwam doordat Luna haar iedere handeling uit handen had genomen zodra ze niet snel genoeg werkte. Annabel mengde zich erin en zei dat zij erbij was geweest en dat Yanay gelijk had. Luna vroeg waarom Annabel dat nooit eerder had gezegd. ‘Omdat jij toen een wielmoersleutel in je hand had.’ De vrouwen lachten en Julius ook, maar hij voelde tegelijkertijd een ongemak dat hij niet onmiddellijk kon plaatsen. Hij probeerde het beeld voor zich te zien: Luna bij een auto, Yanay gehurkt bij een wiel, Annabel erbij. Het beeld ontstond gemakkelijk zodra hij het verhaal hoorde, maar hij wist dat dit verbeelding was en geen herinnering. Hij was er niet bij geweest. Dat was op zichzelf volkomen normaal; mensen die hij kende hadden natuurlijk ervaringen zonder hem. Maar binnen zijn oorspronkelijke gedachte over de zeven was het minder eenvoudig. Als zij werkelijk subpersoonlijkheden van Julius waren, wat betekende dan een herinnering die zij met elkaar deelden en die hij niet bezat? Hij stelde de vraag niet. Niet omdat hij haar niet belangrijk vond, maar omdat hij niet opnieuw hun leven wilde onderbreken zodra het niet meer in zijn theorie paste.

Helena deed dat uiteindelijk voor hem. Ze had hem een tijdje bekeken terwijl de anderen nog discussieerden over de autoband en vroeg waarom hij zo stil was geworden. Julius zei dat hij luisterde. ‘Je denkt,’ antwoordde ze. ‘Dat ook.’ Helena vroeg wat hij dacht en Julius besloot het niet mooier te maken. Hij vertelde dat hij zich geen van de verhalen herinnerde die zij zojuist hadden verteld. Luna zei dat dit logisch was omdat hij er niet bij was geweest. ‘Precies,’ zei Julius. Helena begreep het eerder dan de anderen. ‘En als wij delen van jou zijn, zouden we volgens jou geen verleden zonder jou mogen hebben.’ Julius zei dat hij niet wist of *mogen* het juiste woord was. Misschien konden delen van een persoon in zijn model onderling relaties hebben waarvan het bewuste geheel zich niet bewust was. Engi keek hem aan en Julius zag bijna met genoegen hoe snel haar kritische aandacht wakker werd. ‘Dat kun je altijd zeggen,’ zei ze. ‘Als wij ons iets herinneren wat jij je ook herinnert, ondersteunt het je model omdat we delen van jou zijn. Als wij ons iets herinneren wat jij niet kent, ondersteunt het je model omdat delen van een persoon informatie kunnen bevatten waarvan het geheel zich niet bewust is. Daarmee heb je een theorie gemaakt die niet kan verliezen.’ Julius knikte. ‘En dus ook nauwelijks kan winnen.’ Engi glimlachte. ‘Je leert snel.’ Helena vroeg of dit betekende dat ze officieel bevrijd waren uit Julius' hoofd. ‘Zo gemakkelijk kom je niet van me af,’ zei Julius. ‘Dat klinkt bedreigender dan je bedoelt,’ zei Margriet.

Het gesprek werd luchtiger. Julius hoorde nu ook wat de vrouwen onderling verbond. Luna en Annabel kenden elkaar blijkbaar goed genoeg om oude irritaties te herkennen voordat ze werden uitgesproken. Margriet kon Engi plagen op een manier die Engi van Helena minder gemakkelijk accepteerde. Beatrice vertrouwde Margriet met praktische problemen waarvoor ze zichzelf kennelijk ongeschikt vond. Helena zocht vaker Yanays blik wanneer ze een grap maakte, alsof ze vooral wilde weten of Yanay haar begreep. Annabel en Beatrice konden minutenlang naast elkaar zitten zonder de stilte te hoeven vullen. Geen van die relaties was door Julius bedacht toen hij de zeven in kleuren en eigenschappen had proberen te ordenen. Hij had hen gezien als zeven lijnen die vanuit hem naar buiten liepen. Nu zag hij dat er ook lijnen tussen hen bestonden, misschien tientallen, en dat hij van de meeste nauwelijks iets wist. Zijn model hoefde niet onjuist te zijn. Alleen stond hij niet meer in het middelpunt.

Na de middag verspreidden ze zich door het huis. Ieder zocht iets anders. Margriet wilde weten hoeveel eten er nog was en begon samen met Annabel de keukenkasten te bekijken. Engi nam haar boek mee naar de werkkamer. Luna ging in de tuin zitten, ditmaal zonder

aarzeling, en Helena volgde haar later met twee koppen koffie. Beatrice verdween naar de kleine slaapkamer en Yanay bleef in de woonkamer achter. Julius liep enige tijd doelloos rond en merkte dat hij niet wist bij wie hij wilde gaan zitten. Gisteren zou hij waarschijnlijk naar Beatrice zijn gegaan als hij betekenis zocht, naar Engi voor analyse of naar Luna wanneer er gehandeld moest worden. Nu voelde die keuze bijna oneerlijk, alsof hij mensen alleen bezocht om gebruik te maken van de eigenschap die hij hun had toegekend. Uiteindelijk ging hij naar buiten en vond Luna en Helena naast elkaar op het gras. Helena had haar schoenen uitgedaan en Luna trok kleine sprietjes uit de grond. Ze maakten plaats voor hem zonder hun gesprek af te breken. Het ging over niets wat Julius verwacht had: Helena vroeg Luna of zij ooit spijt had gehad van een beslissing die iedereen juist moedig had gevonden. Luna antwoordde niet onmiddellijk. Daarna vertelde ze over een moment waarop ze ergens was weggegaan terwijl iemand haar had gevraagd te blijven. Ze had zichzelf jarenlang verteld dat vertrekken de moedige keuze was geweest, totdat ze begon te vermoeden dat blijven misschien moeilijker was geweest. Julius vroeg niet wie die persoon was. Helena evenmin. Ze zaten met z'n drieën in het gras en lieten Luna zelf bepalen hoeveel van het verhaal van haar bleef.

Later vond Julius Engi alleen in de werkkamer. Het boek lag gesloten op het bureau. Ze keek niet naar de pagina's maar naar haar telefoon, waarop ze door oude foto's bladerde. Julius vroeg of hij stoorde. Engi zei van niet en draaide het scherm naar hem toe. Op de foto stonden Engi, Margriet en Beatrice aan een tafel in een restaurant. Julius herkende de drie onmiddellijk, maar niet de plaats. Volgens de datum was de foto bijna drie jaar oud. ‘Ik herinner me dit,’ zei Engi. ‘Margriet had iets besteld waarvan ze dacht dat het vegetarisch was en ontdekte halverwege dat er spek in zat.’ Vanuit de gang riep Margriet dat ze dat nog steeds een schandalige menukaart vond. Julius en Engi keken elkaar aan en begonnen te lachen. Margriet verscheen in de deuropening en wilde weten waarom ze uitgerekend díé foto bekeken. Engi zei dat ze bewijs zocht dat Margriet vroeger al slecht las. Margriet pakte de telefoon, scrolde naar de volgende foto en hield die voor Julius. Daarop stond Engi met een papieren servet op haar hoofd. ‘En dit is bewijs dat onze Heldere na twee glazen wijn haar wetenschappelijke waardigheid verliest.’ Engi wilde de telefoon terug, maar Margriet hield hem buiten bereik. Julius zag twee vrouwen stoeien om een toestel en besefte hoe weinig plaats dit beeld had in de manier waarop hij hen tot nu toe had gezien. Het beviel hem.

Tegen de avond zaten ze weer met acht aan tafel. De sfeer was niet zorgeloos geworden; buiten dit huis bleef een wereld bestaan die deels herkenbaar en deels onbereikbaar was, Elise kende Julius uit een verleden dat hij zelf niet kon terugvinden en hun gezamenlijke herinneringen hadden geen begin. Toch voelde de tafel anders dan gisteren. Misschien kwam het doordat ze inmiddels samen hadden gegeten, geslapen, gelopen en gelachen, of doordat Julius niet langer als vanzelfsprekend degene was naar wie ieder gesprek terugkeerde. Hij luisterde naar een discussie tussen Margriet en Helena over koken, terwijl Annabel en Luna aan de andere kant van de tafel iets bespraken wat hij niet kon verstaan. Engi legde Beatrice uit waarom een theorie toetsbaar moest zijn en Beatrice vroeg met oprechte belangstelling of dat ook gold voor de overtuiging dat alleen toetsbare theorieën kennis konden opleveren. Julius verwachtte een botsing, maar Engi dacht er serieus over na. Yanay zat tegenover hem en merkte dat hij glimlachte. ‘Wat?’ vroeg ze. Julius zei dat hij zich voor het eerst afvroeg of de zeven misschien veel meer met elkaar te maken hadden dan met hem. Yanay keek de tafel rond en antwoordde dat dat waarschijnlijk een gezonde gedachte voor hem was.

Na het eten haalde Engi haar telefoon opnieuw tevoorschijn. Ze wilde de foto's bekijken waarop meer dan één van hen voorkwam, niet als bewijs van Julius' theorie maar om te zien hoe ver hun gezamenlijke verleden terugging. De anderen stemden ermee in, al waarschuwde

Helena dat iedere compromitterende foto onmiddellijk onder het recht op vergetelheid viel. Ze schoven dichter bij elkaar. Er waren foto's van Engi en Margriet, van Luna en Annabel, van Helena met Yanay, van Beatrice met verschillende anderen. Sommige waren jaren oud. Soms herkenden de vrouwen de gelegenheid onmiddellijk; soms moesten ze elkaar helpen. Julius kwam op geen enkele foto voor. Dat was opmerkelijk, maar niet onmogelijk. Hij zat tenslotte niet in hun telefoons te zoeken naar foto's van zichzelf. Annabel opende haar galerij en vond na enig zoeken wel een foto van Julius. Hij stond op enige afstand bij een tafel, half van de camera afgewend. Annabel herinnerde zich de gelegenheid. Helena was er ook geweest, zei ze. Helena bevestigde dat. Op de volgende foto stond Julius niet meer in beeld.

Yanay zat inmiddels naast Annabel en keek mee. ‘Heb je er een van mij met Julius?’

Annabel zocht. Ze vond foto's van Yanay. Ze vond foto's van Julius. Niet samen.

Luna probeerde het op haar telefoon. Hetzelfde. Margriet eveneens. Helena bladerde steeds sneller door haar galerij en werd daar uiteindelijk zichtbaar ongemakkelijk van. Engi vroeg iedereen niet meteen conclusies te trekken. Er waren talloze redenen waarom twee mensen die elkaar kenden niet samen op een foto hoefden te staan.

‘Zeven keer?’ vroeg Helena.

Engi antwoordde niet.

Julius merkte hoe de kamer opnieuw stiller werd, maar deze stilte verschilde van die van gisteren. Niemand leek bang voor een nieuwe bovennatuurlijke gebeurtenis. Ze zaten voor iets veel eenvoudigers en daardoor misschien moeilijkers: hun eigen verleden, zichtbaar op honderden foto's, leek de onderlinge relaties van de zeven te bevestigen en tegelijk Julius steeds net buiten beeld te houden.

Yanay pakte haar eigen telefoon.

Ze bladerde niet lang.

‘Ik heb er één,’ zei ze.

Ze legde het toestel midden op tafel.

Op het scherm stond Yanay, jonger dan nu, misschien enkele jaren, in een park op een zonnige dag. Achter haar stond een groep mensen die Julius niet kende. Yanay keek lachend naar de camera. Helemaal links, bijna afgesneden door de rand van de foto, was een man zichtbaar in een wit overhemd.

Julius.

Niemand zei iets terwijl Yanay de foto met twee vingers groter maakte. Het beeld werd korreliger, maar Julius herkende zichzelf zonder twijfel. Hij stond niet naast Yanay en keek niet naar de camera. Hij leek langs haar heen te lopen, alsof hij toevallig in beeld was gekomen.

‘Herinner je je die dag?’ vroeg Julius.

Yanay knikte. ‘Ja.’

‘Herinner je je mij daar?’

Ze keek lang naar de foto.

‘Nee.’

Julius keek naar de jongere Yanay op het scherm, naar zichzelf aan de rand en daarna naar de vrouw die nu naast hem zat. Hij voelde de oude neiging om de foto onmiddellijk tot aanwijzing te maken en liet haar voorbijgaan.

‘Dan weten we alleen wat er op de foto staat,’ zei hij.

Engi keek hem aan en knikte langzaam. ‘Precies.’

Yanay vergrootte het beeld nog iets verder. Julius’ gezicht verdween bijna in de pixels. Er viel niets meer uit te halen.

Ze legde haar telefoon neer.

Voor die avond was dat genoeg.

IX — Buiten beeld

Ook nadat het gesprek verstomde, bleef de foto op tafel liggen. Yanay Roze had haar telefoon niet uitgezet; het scherm werd vanzelf donker en daarmee verdween ook het beeld van de jongere Yanay in het park en van Julius Wit, bijna afgesneden aan de rand. Julius vond dat verdwijnen merkwaardig geruststellend. Zolang de foto zichtbaar was, trok zij hun aandacht naar zich toe alsof ze een antwoord bevatte dat alleen nog niet scherp genoeg bekeken was. Nu lag er weer gewoon een telefoon tussen de glazen en borden. Engi Blauw had gelijk gehad: ze wisten alleen wat erop stond. Yanay was op een bepaalde dag in een park geweest, Julius bevond zich op hetzelfde moment binnen het bereik van dezelfde camera, en geen van beiden herinnerde zich de aanwezigheid van de ander. Meer konden ze er voorlopig niet van maken. Helena Geel zei dat ze blij was dat Julius eindelijk eens iets niet onmiddellijk tot theorie verhief. Julius antwoordde dat hij grote vooruitgang boekte en morgen misschien zelfs in staat zou zijn naar een wolk te kijken zonder er een persoonlijkheidsstructuur in te herkennen. ‘Niet overdrijven,’ zei Luna Rood. De lach die volgde was klein maar welkom. Daarna begonnen ze de tafel af te ruimen, en niemand stelde voor nog meer foto's te bekijken.

De volgende ochtend wilden ze toch verder zoeken. Julius zag dat al voordat iemand erover begon. Tijdens het ontbijt lag Yanays telefoon naast haar bord en keek ze er enkele keren naar zonder hem aan te raken. Engi had haar eigen toestel binnen handbereik gelegd, terwijl Margriet Groen juist nadrukkelijk had aangekondigd dat ze vandaag eerst wilde ontbijten voordat iemand begon aan geheugenonderzoek, metafysica of andere activiteiten die de koffie koud maakten. Helena vroeg of metafysica officieel pas na tien uur mocht, waarop Margriet zei dat ze bereid was daarover een huishoudelijk reglement op te stellen. Annabel Oranje lachte, maar Julius zag dat ook zij afwezig was. De foto had iets veranderd zonder iets te bewijzen. Tot gisteren konden ze nog denken dat het ontbreken van gezamenlijke foto's met Julius toevallig was; nu bestond er ten minste één beeld waarop zijn leven en dat van een van

de zeven elkaar aantoonbaar hadden geraakt zonder dat die ontmoeting in hun herinnering bestond. Opnieuw voelde Julius de aantrekkingskracht van zijn oude gedachte: misschien had Yanay hem toen al gekend op een manier die niet afhankelijk was van een gewone ontmoeting. Maar zodra die gedachte kwam, hoorde hij ook Yanays woorden van gisteren: *als ik een deel van jou ben, wat gebeurt er dan met mij als jij besluit dat je dat deel niet meer nodig hebt?* Hij begreep steeds beter dat een theorie over mensen nooit alleen een theorie bleef wanneer de mensen over wie zij ging aan dezelfde tafel zaten.

Na het ontbijt stelde Yanay voor terug te gaan naar het park. Niet om te bewijzen dat Julius daar geweest was — dat deed de foto al — maar omdat zij wilde weten of de plaats nog iets bij haar opriep wanneer ze er samen met hem kwam. Engi vroeg of dat niet precies het soort herinneringstest was waarvoor Beatrice Paars had gewaarschuwd. Yanay antwoordde dat ze niet van plan was herinneringen op te graven. ‘Ik wil er gewoon heen.’ Luna vond dat verschil dun, maar voldoende. Julius vroeg of Yanay wilde dat hij meeging. Ze keek hem verbaasd aan. ‘Daar gaat het toch juist om?’ Helena stelde voor dat niet meteen alle acht meegingen, omdat een groep van acht inmiddels een bewezen vermogen had iedere eenvoudige gebeurtenis in een symposium te veranderen. Margriet zei dat zij in het huis wilde blijven en Annabel sloot zich daarbij aan. Engi aarzelde zichtbaar tussen nieuwsgierigheid en voorzichtigheid, maar besloot eveneens niet mee te gaan. Beatrice zei dat ze liever met Julius en Yanay meeging, zonder uit te leggen waarom. Luna en Helena bleven daardoor over. Helena koos het park, naar eigen zeggen omdat iemand moest voorkomen dat het uitstapje te ernstig werd; Luna bleef bij de anderen. Julius zag dat hij opnieuw wilde begrijpen waarom juist deze verdeling ontstond, maar liet de vraag liggen. Niet iedere keuze hoefde een functie te onthullen.

Yanay wist de weg naar het park. Alleen dat al betekende iets. Buiten de vreemde straat met de identieke huisnummers vond ze zonder hulp de weg en begon onderweg steeds meer van de omgeving te herkennen. Ze wees een winkel aan waar ze ooit iets had gekocht, wist achter welke straat een kanaal liep en herinnerde zich een café waar ze met Helena had gezeten. Helena bevestigde dat laatste en corrigeerde haar onmiddellijk over wat ze daar hadden besteld. Beatrice kende sommige plekken en andere niet; Julius herkende vrijwel niets. Dat verschil werd gaandeweg interessanter dan de vraag of er iets bovennatuurlijks aan de hand was. Yanay had een relatie met deze omgeving die niet via Julius liep. Ze liep voor hem uit, koos straten zonder te twijfelen en groette zelfs een man die met een hond passeerde. De man groette terug en noemde haar bij haar voornaam. Julius zag hoe Yanay daarvan opkeek, vervolgens glimlachte en doorliep. Ze kende hem niet goed, legde ze uit; hij woonde vroeger bij haar in de buurt. Julius kende de man helemaal niet. Het was een klein voorval, maar Julius voelde er iets door verschuiven. Iedere gewone bevestiging van Yanays bestaan buiten hem verzwakte zijn oude model meer dan een spectaculair raadsel dat ooit had kunnen doen.

Het park bleek kleiner dan de foto had doen vermoeden. Yanay herkende vrijwel onmiddellijk de plek waar het beeld moest zijn gemaakt: een grasveld met daarachter hoge bomen en een laag muurtje waarop mensen konden zitten. De boom op de foto was groter geworden, een afvalbak was vervangen en op de achtergrond stond nu een speeltoestel dat er toen nog niet was, maar de plaats was onmiskenbaar dezelfde. Yanay liep langzaam over het gras en bleef staan waar zij dacht dat de fotograaf had gestaan. Helena nam haar telefoon, zocht de oude foto op en hield hem naast het huidige uitzicht. ‘Hier,’ zei ze. Yanay ging op ongeveer dezelfde plek staan als haar jongere zelf. Julius bleef verderop. Beatrice stond bij het muurtje en keek naar hen zonder zich met de reconstructie te bemoeien. Helena bewoog enkele meters opzij, vergeleek de boom en de rand van het pad en wees toen naar Julius. ‘Als dit klopt,

stond jij daar.’ Julius liep naar de aangewezen plaats. Er was niets te zien wat hem bekend voorkwam. Hij stond op een stuk gras naast een pad en keek naar Yanay, die hem vanaf enkele meters afstand aankeek. Voor een ogenblik leek het tafereel bijna komisch: twee mensen die jaren later probeerden precies zo te gaan staan als op een foto waarvan ze zich elkaars aanwezigheid niet herinnerden.

‘En?’ vroeg Helena.

Julius schudde zijn hoofd. Yanay eveneens.

Helena stopte haar telefoon weg. ‘Mooi.’

‘Mooi?’ vroeg Julius.

‘Ja. Dan hoeven we tenminste niet een halfuur te doen alsof jullie diep vanbinnen iets herkennen omdat dat literair bevredigender zou zijn.’

Beatrice lachte. Yanay liep naar het muurtje en ging naast haar zitten. ‘Ik herken de dag wel,’ zei ze. ‘Niet alles, maar genoeg. Het was warm. We waren met een groep hierheen gegaan. Iemand had eten meegenomen. Later begon het te regenen en zijn we onder de bomen gaan staan.’ Helena vroeg wie *we* waren. Yanay noemde drie namen die Julius niets zeiden en bleef bij een vierde hangen. Ze wist dat er nog iemand bij was geweest, maar kwam niet op de naam. ‘Jij?’ vroeg ze aan Helena. Helena schudde haar hoofd. Ze kende de foto, maar was er die dag niet geweest. Julius vroeg wie de foto dan had gemaakt. Yanay keek opnieuw op haar telefoon. Dat wist ze niet meer. Er stond geen informatie bij die hen verder hielp. Ze leek daar eerst gefrustreerd door, maar stopte het toestel daarna in haar zak. ‘Het maakt eigenlijk niet uit. Ik was hier. Dat weet ik.’ Julius vroeg of dat voldoende was. Yanay keek om zich heen. ‘Voor mij wel.’

Ze bleven langer in het park dan hun onderzoek vereiste. Helena haalde koffie bij een kiosk die ditmaal gewoon bemand was, Beatrice praatte een tijd met Yanay en Julius wandelde alleen langs het pad. Hij dacht niet meer aan de plaats op de foto maar aan de merkwaardige omkering die zich sinds gisteren voltrok. Hij was begonnen met zeven vrouwen die volgens hem iets van Julius vertegenwoordigden; nu liep hij door een park uit Yanays verleden waarin hijzelf slechts toevallig aan de rand van één foto voorkwam. Wellicht was het probleem niet dat zijn model onjuist was, maar dat hij het in de verkeerde richting had gelezen. Hij had gedacht: Yanay is een deel van mij omdat ik mezelf in haar herken. Maar herkenning bewees geen bezit. Een mens kon zichzelf in een ander herkennen zonder dat die ander daardoor minder zichzelf werd. Hij dacht aan Helena en aan de bewondering die hij voor haar voelde, aan Beatrice die hij als gids had gezien, aan Engi die zijn gedachten toetste. Misschien vertelde iedere beschrijving minstens zoveel over Julius als over de vrouw op wie hij haar toepaste.wandelde alleen langs het pad. Hij dacht niet meer aan de plaats op de foto maar aan de merkwaardige omkering die zich sinds gisteren voltrok. Hij was begonnen met zeven vrouwen die volgens hem iets van Julius vertegenwoordigden; nu liep hij door een park uit Yanays verleden waarin hijzelf slechts toevallig aan de rand van één foto voorkwam. Wellicht was het probleem niet dat zijn model onjuist was, maar dat hij het in de verkeerde richting had gelezen. Hij had gedacht: *Yanay is een deel van mij omdat ik mezelf in haar herken.* Maar herkenning bewees geen bezit. Een mens kon zichzelf in een ander herkennen zonder dat die ander daardoor minder zichzelf werd. Hij dacht aan Helena en aan de bewondering die hij voor haar voelde, aan Beatrice die hij als gids had gezien, aan Engi die zijn gedachten toetste.

Misschien vertelde iedere beschrijving minstens zoveel over Julius als over de vrouw op wie hij haar toepaste. Helena had dat in hoofdstuk III eigenlijk al tegen hem gezegd, alleen had hij toen nog niet begrepen hoe radicaal die eenvoudige tegenwerping was.

Toen hij terugkwam bij de anderen zat Yanay alleen op het muurtje. Helena en Beatrice waren naar de kiosk gelopen om nog water te halen. Julius ging naast haar zitten en vroeg of ze blij was dat ze gekomen waren. Yanay zei dat *blij* niet precies het juiste woord was. Ze voelde zich steviger. Julius knikte. Na een tijdje vroeg Yanay of hij teleurgesteld was dat hij niets had herkend. Julius moest daar langer over nadenken dan hij verwachtte. Een deel van hem was inderdaad teleurgesteld. Hij had gehoopt dat de plek iets zou openen, dat een geur, een boom of een bepaalde hoek van het licht een herinnering zou terugbrengen waarin hij begreep waarom hij daar jaren geleden was geweest. Tegelijk voelde hij opluchting. ‘Als ik iets had herkend, zou ik waarschijnlijk meteen zijn gaan bedenken wat dat betekende voor jou en mij.’ Yanay glimlachte. ‘Dat zou je zeker.’ Julius vroeg of ze hem inmiddels iets minder als een bedreiging voor haar zelfstandigheid zag. ‘Jou wel,’ zei ze. ‘Je theorie nog niet.’ Julius lachte, maar Yanay bleef ernstig. ‘Ik denk dat je moet begrijpen dat het voor jou een idee is. Voor mij gaat het over de vraag of ik besta wanneer jij niet naar me kijkt.’

Julius wilde antwoorden dat ze natuurlijk bestond, maar Yanay zag de woorden kennelijk al aankomen. ‘Zeg het niet alleen omdat het lief klinkt.’ Hij zweeg. Ze keek naar het gras waar haar jongere zelf jaren geleden had gestaan. ‘Ik herinner me deze plek zonder jou. Luna herinnert zich dat ze mij een band probeerde te leren verwisselen. Annabel was daarbij. Engi heeft foto's met Margriet en Beatrice. We hebben verhalen met elkaar waar jij niets van weet. Misschien kun jij dat allemaal in je model opnemen. Engi zou zeggen dat je theorie daar heel handig in is.’ Julius glimlachte. ‘Dat zou ze inderdaad zeggen.’ Yanay keek hem aan. ‘Maar misschien hoef je niet te kiezen tussen “wij zijn delen van jou” en “wij hebben niets met jou te maken”. Misschien zijn dat niet de enige twee mogelijkheden.’ Julius vroeg welke andere mogelijkheid zij zag. Yanay schudde haar hoofd. ‘Geen idee. Maar dat ik haar niet ken, betekent niet dat ze er niet is.’

Op de terugweg liepen Helena en Beatrice voor hen uit. Julius hoorde Helena vragen waarom Beatrice eigenlijk mee had gewild. Beatrice antwoordde zo zacht dat hij het eerste deel niet verstond, maar Helena vroeg daarna: ‘Dus je vertrouwde Julius niet?’ Beatrice zei dat dat te sterk was. Ze had alleen niet gewild dat Julius en Yanay samen naar een plaats gingen waar beiden iets hoopten te herkennen en vervolgens elkaars herinneringen onbedoeld gingen vormen. Helena vond dat opmerkelijk rationeel voor iemand die door Julius tot de intuïtieve afdeling was benoemd. ‘Daarom ben ik meegegaan,’ antwoordde Beatrice. ‘Om hem teleur te stellen.’ Julius hoorde Helena lachen. Hijzelf glimlachte eveneens. Beatrice had hem niet begeleid omdat zij een diepere betekenis aan het park voelde, maar omdat zij een praktisch risico zag dat Engi waarschijnlijk ook had kunnen benoemen. Opnieuw bleek een van zijn nette grenzen niet te bestaan.

Bij het huis zat Luna op de stoep, een boek op haar schoot. Margriet was in de tuin bezig en Annabel kwam vanuit de keuken met een theedoek over haar schouder. Engi verscheen pas toen ze hen hoorde. Ze vroeg niet onmiddellijk wat ze ontdekt hadden. Yanay vertelde alleen dat ze de plek had herkend en Julius niet. ‘Dus geen nieuwe gegevens over waarom hij op de foto staat,’ zei Engi. ‘Nee.’ Engi knikte. ‘Dan hebben we geen nieuwe gegevens over waarom hij op de foto staat.’ Helena legde haar hand even op Engi's schouder. ‘Ik ben trots op je.’ Engi vroeg waarom. ‘Omdat je een volledige zin hebt uitgesproken zonder er drie hypothesen

achteraan te zetten.’ Engi antwoordde dat ze die wel had maar had besloten Helena er niet mee te belasten.

Binnen vertelde Margriet dat zij en Annabel intussen iets anders hadden gedaan. Ze hadden geen verborgen kamers gezocht en geen laden onderzocht, benadrukte ze voordat Julius iets kon vragen. Ze hadden simpelweg geprobeerd te bepalen wat in het huis van wie was. Als ze hier voorlopig verbleven, vond Margriet het prettig te weten welke spullen persoonlijk waren en welke iedereen kon gebruiken. Het resultaat was vreemd. In de badkamer lagen tandenborstels, verzorgingsproducten en andere voorwerpen die de vrouwen zonder veel moeite herkenden als de hunne. Luna vond haar eigen kam in een lade, Annabel een handcrème die ze altijd gebruikte, Helena herkende een klein flesje parfum en Margriet een haarborstel waarvan één tand ontbrak. In de slaapkamer lag een vest van Beatrice dat zij zich herinnerde al jaren te hebben. Engi vond in de werkkamer een pen met een beschadiging die zij zelf ooit had veroorzaakt. Zelfs Yanay vond een paar oorbellen waarvan ze zeker wist dat ze van haar waren.

Julius keek naar Margriet. ‘En van mij?’

Margriet antwoordde niet meteen. ‘We hebben niets gevonden waarvan we zeker weten dat het van jou is.’

Dat was niet hetzelfde als niets vinden. Er waren mannenkleren in een kast, schoenen bij de achterdeur, een scheerapparaat in de badkamer en papieren in het bureau. Alles zou van Julius kunnen zijn. Het probleem was dat hij niets daarvan herkende met de zekerheid waarmee de vrouwen hun eigen spullen herkenden. Hij pakte een donker overhemd uit de kast en wist dat het hem waarschijnlijk zou passen, maar kon zich niet herinneren het ooit gedragen te hebben. Bij een paar schoenen had hij hetzelfde. In de badkamer lag een scheermes van een type dat hij best gebruikt zou kunnen hebben. De werkkamer bevatte pennen, notitiepapier en mappen, maar nergens stond zijn naam. Helena vroeg of hij misschien eenvoudig minder gehecht was aan spullen. Engi zei dat dit mogelijk was. Margriet wees erop dat ze ook nog lang niet alles hadden bekeken. Niemand maakte er meer van.

Later stond Julius alleen in de slaapkamer, het donkere overhemd in zijn handen. De zeven hadden sporen in het huis die zij als de hunne herkenden. Dat was merkwaardig, omdat geen van hen wist hoe zij hier terecht waren gekomen, maar het gaf hun tegelijkertijd iets concreets. Julius had een huis waarvan Elise beweerde dat het het zijne was, maar hij herkende zijn eigen bezittingen niet.

Yanay verscheen in de deuropening. ‘Past het?’

‘Waarschijnlijk.’

‘Dat was niet mijn vraag.’

Julius keek naar het overhemd en begreep haar.

‘Ik weet het niet.’

Yanay kwam binnen en pakte het kledingstuk van hem aan. Ze hield het voor zijn borst. De kleur stond hem, vond ze.

‘Dat bewijst weinig.’

‘Ik probeer ook niets te bewijzen.’

Ze hing het overhemd terug in de kast. Julius keek naar haar oorbellen, die ze inmiddels had ingedaan.

‘Die herken je echt?’

Yanay raakte er één aan. ‘Ja. Ik weet zelfs waar ik ze gekocht heb.’

‘Waar?’

Ze noemde een winkel in een andere stad en vertelde dat ze lang had getwijfeld omdat ze ze eigenlijk te duur vond. Uiteindelijk had ze ze toch gekocht en daarna maandenlang bijna iedere dag gedragen. Het verhaal bewees niets. Toch geloofde Julius haar.

‘Ben je jaloers?’ vroeg Yanay.

‘Waarop?’

‘Dat wij dingen herkennen en jij niet.’

Julius wilde ontkennen, maar dacht aan het overhemd, de schoenen en de papieren die hem niets zeiden.

‘Een beetje.’

Yanay knikte. ‘Dat zou ik ook zijn.’

Ze liepen terug naar de anderen. Julius bleef bij de deur nog even staan en keek de kamer in. Er stond nog altijd hetzelfde: een bed, een kast, twee nachtkastjes en kleding die misschien van hem was. Hij voelde niet langer de dringende behoefte te bewijzen dat het zijn kamer was.

Wat hem bezighield was iets anders.

De zeven hadden herinneringen zonder Julius. Ze hadden voorwerpen zonder Julius. Ze hadden onderlinge relaties zonder Julius. Yanay had zelfs een plaats uit haar verleden teruggevonden waar Julius slechts toevallig aan de rand van een foto stond.

En toch waren ze allemaal terechtgekomen in een huis dat volgens Elise van Julius was.

Hij ging naar de woonkamer, waar de zeven al met elkaar praatten. Niemand keek onmiddellijk op toen hij binnenkwam. Luna was midden in een verhaal, Helena onderbrak haar, Engi verbeterde een onbelangrijk detail en Margriet zei dat ze allemaal even hun mond moesten houden omdat Annabel iets probeerde te vertellen. Beatrice zat te luisteren en Yanay nam haar plaats weer in alsof ze niet was weggeweest.

Julius ging erbij zitten.

Voor het eerst voelde het niet alsof de zeven zich in zijn wereld bevonden.

Het zou evengoed kunnen dat hij zich in die van hen bevond.

X — De andere kant van het verhaal

Die gedachte liet Julius Wit niet los, ook toen het gesprek verderging. Hij bevond zich misschien niet met zeven vrouwen in zijn wereld, maar in een wereld die minstens evenzeer van hen was. Het verschil leek klein, totdat hij het werkelijk toeliet. Tot nu toe had hij zichzelf, ondanks alle twijfel, als het vaste punt beschouwd. Zijn geheugen vertoonde gaten, het huis gedroeg zich vreemd en zijn theorie over de zeven begon steeds meer uitzonderingen nodig te hebben, maar ergens onder al die onzekerheid was Julius steeds Julius gebleven: degene vanuit wie de vragen werden gesteld. Zelfs wanneer hij toegaf dat Luna Rood, Annabel Oranje, Helena Geel, Margriet Groen, Engi Blauw, Beatrice Paars en Yanay Roze zelfstandiger waren dan zijn model toeliet, was het nog steeds híj geweest die hun die zelfstandigheid probeerde toe te kennen. Nu keek hij naar de vrouwen die zonder hem herinneringen deelden, elkaar plaagden over gebeurtenissen waarbij hij niet aanwezig was geweest en voorwerpen herkenden in een huis waarin hijzelf nauwelijks iets als het zijne kon aanwijzen, en voor het eerst voelde hij niet alleen intellectueel maar bijna lichamelijk hoe merkwaardig zijn uitgangspunt was geweest. Waarom had hij aangenomen dat hij de oorsprong was? Omdat hij zichzelf van binnenuit kende en hen van buitenaf. Maar vermoedelijk gold voor ieder van hen precies hetzelfde.

Julius had Annabels verhaal gemist en vroeg haar opnieuw te beginnen. Ze keek hem even verbaasd aan, misschien omdat hij meestal juist degene was die een gesprek zo nauwkeurig volgde, en vertelde dat ze in de keuken een boodschappenlijstje had gevonden. Het lag in een lade bij een verzameling elastiekjes, batterijen en andere dingen die kennelijk nergens anders thuishoorden. Op het lijstje stonden brood, melk, koffie, tomaten, appels en nog enkele gewone boodschappen. Het handschrift herkende niemand. Margriet had voorgesteld dat ieder van hen één zin zou schrijven om te vergelijken, maar Engi had haar tegengehouden omdat handschriftherkenning zonder voldoende vergelijkingsmateriaal weinig zou bewijzen. ‘Dat was vóór ik besloot dat ik het eigenlijk gewoon een aardig boodschappenlijstje vond,’ zei Annabel. Julius vroeg waarom aardig. ‘Omdat er onderaan “iets lekkers voor Yanay” staat.’ Yanay keek op. Ze had het lijstje nog niet gezien. Annabel haalde het uit haar zak en gaf het aan haar. Yanay las de woorden, glimlachte eerst en fronste daarna. Ze herkende het handschrift niet. Julius evenmin. Helena vroeg wat er uiteindelijk voor Yanay gekocht was, waarop Margriet zei dat er koekjes in een kast lagen die niemand tot nu toe had opgeëist. ‘Dan is het mysterie opgelost,’ zei Helena. Engi antwoordde dat een koekje zelden een aanvaardbare oplossing voor een identiteitsvraagstuk was. ‘Dat is precies waarom jij soms ongelukkig bent,’ zei Helena.

Julius vroeg of hij het lijstje mocht zien. Het was geschreven met blauwe pen op een afgescheurd stuk papier, zonder datum. Er stond niets raadselachtigs op. Dat intrigeerde hem juist. Iemand had in dit huis geweten dat Yanay hier zou zijn, of had ten minste boodschappen gedaan met haar in gedachten. Hij merkte dat de anderen hem bekeken en legde het papier weer op tafel voordat hij begon te speculeren. ‘Wat?’ vroeg hij. Luna glimlachte. ‘Je hebt het bijna een halve minuut volgehouden.’ Julius zei dat hij daar zelf ook trots op was. Yanay pakte het lijstje opnieuw en stopte het niet terug in Annabels hand maar in haar eigen zak. Niemand vroeg waarom. Julius dacht aan de oorbellen die zij had herkend, aan de foto in het park en nu aan een onbekende schrijver die iets lekkers voor haar had willen kopen. Elk

voorwerp wees naar een leven van Yanay dat al bestond voordat Julius het probeerde te begrijpen.

Later die middag stelde Annabel terloops een vraag over hun gezamenlijke verleden. Ze wilde weten waarom Julius eigenlijk dacht dat hij de zeven afzonderlijk had leren kennen. Julius begreep de vraag eerst niet. Hij had nooit bewust aangenomen dat er één gezamenlijke ontmoeting was geweest, dus had zijn geheugen blijkbaar vanzelf zeven verschillende lijnen geconstrueerd. Alleen kon hij van geen daarvan het begin vinden. Annabel vroeg vervolgens aan Luna wanneer zij Julius voor het eerst had ontmoet. Luna wist het niet. Dat hadden ze al vastgesteld. Maar toen Annabel vroeg of Luna zich kon herinneren Julius ooit te hebben gekend vóórdat zij Annabel kende, werd het moeilijker. Luna dacht lang na en zei uiteindelijk van niet. Helena probeerde hetzelfde met zichzelf en Yanay. Ook daar waren herinneringen aan gezamenlijke momenten, maar geen duidelijk vroeger stadium waarin de een Julius al kende en de ander nog niet. Margriet merkte op dat dit weinig bewees, omdat mensen zelden hun herinneringen chronologisch indexeerden. Engi was het daarmee eens, maar vond de vraag wel bruikbaar zolang ze niet deden alsof ieder gebrek aan herinnering een feit over het verleden was. Ze begonnen voorbeelden te noemen van gebeurtenissen die ze met Julius deelden, niet om een verborgen patroon te vinden maar om te zien hoe die herinneringen waren opgebouwd. En daarbij verscheen iets wat tot dan toe aan hun aandacht was ontsnapt: opvallend veel herinneringen aan Julius bevatten ook minstens één van de andere zeven.

Een sluitend patroon vonden ze niet. Luna kon zich een gesprek met Julius herinneren waarin volgens haar niemand anders aanwezig was geweest. Beatrice had een beeld van een wandeling die zij alleen met hem gemaakt dacht te hebben. Helena herinnerde zich een avond waarop Julius haar naar huis had gebracht. Maar zodra zij details probeerden terug te halen, bleken de grenzen minder scherp. Luna wist niet meer waar het gesprek had plaatsgevonden. Beatrice kende de omgeving van de wandeling niet meer. Helena herinnerde zich wel dat ze naast Julius in een auto had gezeten, maar niet wie er daarvoor bij hen waren geweest of waar ze vandaan kwamen. Julius bezat soortgelijke herinneringen: momenten met één van de vrouwen die volkomen echt aanvoelden maar merkwaardig los lagen van tijd en plaats. Engi waarschuwde dat ze nu precies deden waarvoor Beatrice eerder had gewaarschuwd — door gezamenlijk te praten konden ze hun herinneringen ongemerkt op elkaar afstemmen — en stelde voor ermee op te houden. Ditmaal protesteerde niemand. Het interessante was niet dat ze een conclusie hadden bereikt, maar dat hun verleden minder netjes geordend bleek dan Julius altijd had aangenomen.

Helena stond op en liep naar het raam. Ze zei dat ze genoeg had van herinneringen en wilde weten wat ze morgen gingen doen. Margriet vroeg wat zij bedoelde. ‘Morgen. Die dag na vandaag. Waarop mensen normaal gesproken plannen hebben.’ Het was zo vanzelfsprekend dat Julius besefte hoe weinig ze sinds hun aankomst vooruit hadden gedacht. Alles draaide om het verklaren van gisteren en daarvoor; niemand had gevraagd wat ze zouden doen als er eenvoudig een volgende ochtend kwam. Helena wilde naar het plein, koffie drinken in het café als er iemand werkte en daarna misschien verder de omgeving in. Luna wilde juist eerst proberen de grotere weg te bereiken die Elise had genoemd. Annabel vond dat ze Elise moesten laten weten dat het goed met hen ging, al wist ze niet of Elise daar werkelijk op zat te wachten. Margriet zei dat er boodschappen nodig waren als ze nog langer in het huis bleven. Engi wilde ergens een krant vinden of een werkende internetverbinding, omdat ze tot nu toe nauwelijks informatie hadden over wat er buiten deze paar straten gebeurde. Beatrice had geen voorstel. Toen Julius haar vroeg waarom niet, zei ze dat ze het interessant vond dat

iedereen ineens over morgen sprak alsof ze ervan uitgingen dat ze hier zouden blijven. Niemand had dat besloten.

Even zwegen ze. Luna vroeg waar ze anders heen moesten. Dat was precies de vraag, zei Beatrice. Ieder van hen kon zich een leven buiten het huis herinneren. Yanay wist zelfs waar ze had gewoond. Waarom gingen ze niet terug? Annabel antwoordde als eerste dat ze niet wist hoe. Haar telefoon bevatte adressen, contacten en foto's, maar zonder verbinding en zonder zekerheid over waar ze zich bevonden kon ze niet eenvoudig vertrekken. Margriet zei dat ze met een kaart of wegwijzers een eind konden komen. Engi wees erop dat ze Elise konden vragen welke plaats dit was en hoe ze bij een station kwamen. Julius luisterde. Nu pas besefte hij dat ze zouden vertrekken. Hij had zich afgevraagd wie zij waren, of zij delen van hem waren en waarom ze in zijn huis terecht waren gekomen, maar niet wat er gebeurde wanneer Luna haar tas pakte, Annabel naar haar eigen mensen terugging, Helena de trein nam, Margriet haar eigen voordeur opende en ook Engi, Beatrice en Yanay eenvoudig verdergingen met levens waarin Julius misschien nauwelijks een rol speelde.

Yanay zag het aan hem. ‘Je vindt het niet leuk.’

Julius probeerde niet te doen alsof hij haar niet begreep. ‘Nee.’

‘Dat wij weg zouden kunnen?’

‘Ja.’

Luna keek hem aan. ‘Dacht je dat we hier zouden blijven?’

‘Ik heb er niet over nagedacht.’

‘Dat is geen antwoord.’

Julius glimlachte flauwtjes. Hij herkende haar formulering van eerdere gesprekken. ‘Misschien heb ik aangenomen dat we bij elkaar zouden blijven zolang we niet begrepen wat er aan de hand is.’

‘Dat kan lang duren,’ zei Helena.

‘Dat vrees ik ook.’

Annabel vroeg of Julius bang was alleen achter te blijven. De vraag werd zo vriendelijk gesteld dat hij haar niet als aanval kon gebruiken. Hij keek om zich heen naar de kamer die volgens Elise zijn huis was en waarin de zeven meer herkenbare persoonlijke bezittingen hadden gevonden dan hijzelf. ‘Ja,’ zei hij. ‘Ik denk het wel.’

Niemand haastte zich hem gerust te stellen. Eerst deed dat pijn. Daarna was hij er dankbaar voor. Luna zei niet dat ze natuurlijk bij hem bleef omdat trouw bij haar hoorde. Annabel beloofde niet voor hem te zorgen. Helena maakte er geen grap van. Beatrice gaf geen diepzinnige verklaring en Yanay zei niet dat hij haar altijd bij zich zou hebben. Ze lieten zijn angst eenvoudig bij hem.

Na een tijdje zei Margriet: ‘Maar niemand vertrekt vanavond.’

Julius keek naar haar.

‘Dat is geen levensbelofte,’ vervolgde ze. ‘Het is gewoon praktisch. Het wordt straks donker, we weten niet precies waar we zijn en morgen kunnen we verder kijken.’

‘Dank je,’ zei Julius.

‘Niet te veel betekenis aan geven.’

‘Ik doe mijn best.’

Die avond voelde anders dan de vorige. Voor het eerst konden ze zich een morgen buiten het huis voorstellen. Daardoor keek hij anders naar de zeven. Niet langer als aanwezigen die vanzelfsprekend beschikbaar waren voor zijn zoektocht, maar als mensen die morgen iets konden kiezen wat hem niet beviel. Hij wist niet hoe lang ze nog samen zouden zijn. Hij luisterde beter toen Annabel vertelde over iemand die ze graag wilde spreken zodra haar telefoon weer verbinding had. Hij vroeg Margriet waar zij naartoe zou willen als ze morgen een station vonden. Hij hoorde Helena vertellen dat er thuis dingen lagen die ze miste en Luna dat ze zich zorgen begon te maken over mensen die niet wisten waar zij was. Engi wilde vooral informatie, maar gaf uiteindelijk toe dat ook zij iemand wilde laten weten dat het goed met haar ging. Beatrice zei weinig over waar ze heen zou gaan. Julius vroeg haar daar niet naar.

Yanay bleef als laatste bij hem aan tafel zitten. De anderen waren hun slaapplaatsen gaan opzoeken. Het boodschappenlijstje lag tussen hen in; Yanay had het opnieuw uit haar zak gehaald en streek het papier plat met haar hand. Julius vroeg of ze wist wat ze morgen wilde doen.

‘Naar huis,’ zei ze.

Hij voelde de teleurstelling onmiddellijk en hoopte dat zij haar niet zag.

‘Weet je waar dat is?’

‘Ja.’

‘En kun je er komen?’

‘Dat weet ik niet.’

Julius knikte.

Yanay keek hem aan. ‘Je mag best zeggen dat je dat niet leuk vindt.’

‘Dat weet je al.’

‘Ja.’

‘Dan hoef ik het niet te zeggen.’

‘Misschien juist wel.’

Julius keek naar het lijstje. ‘Ik wil niet dat je weggaat.’

Yanay zweeg even. ‘Dat is iets anders dan zeggen dat ik niet weg mág.’

‘Dat begrijp ik.’

‘Mooi.’

Ze vouwde het lijstje zorgvuldig dubbel.

‘En ik wil ook niet dat jij verdwijnt,’ zei ze.

Julius keek op.

Yanay glimlachte nauwelijks. ‘Daarom vroeg ik vannacht of je er nog was.’

Nu hoorde hij haar nachtelijke vraag opnieuw, anders dan toen. Hij had haar nachtelijke vraag opgevat vanuit zichzelf: alsof Yanay zekerheid zocht bij Julius, alsof hij degene was wiens aanwezigheid haar veiligheid gaf. Maar misschien had zij eenvoudig dezelfde angst gehad als hij nu. Niet de angst dat zij zonder hem niet kon bestaan, maar de angst iemand kwijt te raken voordat ze begreep wat diegene voor haar betekende.

‘Was je bang dat ik weg zou zijn?’

‘Ja.’

‘Waarom?’

Yanay dacht lang na. ‘Omdat ik je ken zonder te weten sinds wanneer. Omdat ik mezelf soms in jou herken en daar soms van schrik. Omdat jij denkt dat ik iets van jou ben en ik nog steeds niet weet of daar iets in zit wat waar is. En omdat ik ondanks dat alles van je ben gaan houden.’

Julius zei niets.

Yanay keek naar hem en schudde zacht haar hoofd. ‘Maak er nu geen theorie van.’

‘Dat was ik niet van plan.’

‘Je was al begonnen.’

Julius moest lachen. Yanay ook.

Daarna zaten ze zwijgend tegenover elkaar. Voor het eerst hoefden ze niet meteen te bepalen wat hun verbondenheid betekende. Liefde hoefde geen bewijs te zijn van een gedeelde oorsprong. Herkenning hoefde geen bezit te betekenen. Nabijheid hoefde niet uit te sluiten dat iemand morgen een andere richting koos.

Toen Yanay opstond om te gaan slapen, bleef Julius alleen aan tafel achter. Zijn beeld van de zeven als delen van één geheel liet hem nog niet los. Daarvoor herkende hij te veel in hen, daarvoor sloten de kleuren en eigenschappen te diep aan bij iets wat hij in zichzelf kende. Maar misschien had hij tot nu toe een fout gemaakt die groter was dan alle details van het model.

Hij had eenheid verward met eigendom.

Als de zeven werkelijk iets van Julius waren, hoefde dat niet te betekenen dat zij hem toebehoorden. Misschien kon iets tegelijk in hem bestaan en buiten hem een eigen leven hebben. Misschien gold dat zelfs voor iedere werkelijke ontmoeting tussen mensen: dat een ander in je ging wonen zonder op te houden de ander te zijn.

Julius keek naar de zeven lege plaatsen rond de tafel.

Morgen konden zij vertrekken.

Juist daardoor waren zij vanavond werkelijk bij hem geweest.

XI — Wie gaat

De volgende ochtend bleek vertrekken gemakkelijker gezegd dan gedaan. Margriet Groen was als eerste aangekleed en had haar tas naast de voordeur gezet, niet omdat ze al had besloten te vertrekken, maar omdat een tas bij de deur haar besluit dichterbij bracht. Luna Rood had in de keuken brood gesneden en Annabel Oranje zocht op haar telefoon naar adressen die zij kende, terwijl Engi Blauw probeerde vast te stellen welke informatie ze nodig hadden om van hun huidige omgeving naar een van die adressen te komen. Helena Geel zat nog in haar nachtkleren aan tafel en vond dat iedereen zich gedroeg alsof ze een expeditie voorbereidden terwijl ze nog niet eens wisten in welke plaats ze waren. Beatrice Paars schonk koffie in en Yanay Roze was nergens te zien. Julius Wit merkte haar afwezigheid onmiddellijk, maar vroeg niet waar ze was. Hij moest zich bedwingen. Hij herinnerde zich hun gesprek van de avond ervoor, haar wens om naar huis te gaan en zijn eigen bekentenis dat hij niet wilde dat zij vertrok. Het zou gemakkelijk zijn geweest haar nu te zoeken en dat als zorg uit te leggen. In plaats daarvan ging hij aan tafel zitten en vroeg Engi wat zij had bedacht.

Engi zag drie mogelijkheden. Ze konden weer naar Elise gaan en haar vragen waar het dichtstbijzijnde station lag; ze konden de grotere weg zoeken die zij eerder had genoemd; of ze konden proberen iemand anders te vinden om te ontdekken of ook anderen hier hun weg wisten. Luna koos onmiddellijk voor de grotere weg. Annabel vond dat Elise hun de snelste informatie kon geven. Helena stelde voor beide te doen, omdat de dag lang genoeg was voor meer dan één verstandige beslissing. Margriet wees erop dat niemand verplicht was dezelfde kant op te gaan. Die opmerking veranderde de toon. Tot nu toe hadden ze zich als groep bewogen, ook wanneer niet iedereen meeging; er was steeds een duidelijk onderscheid geweest tussen degenen die het huis verlieten en degenen die achterbleven. Nu lag voor het eerst de mogelijkheid op tafel dat iemand niet later terugkwam. Julius keek naar Margriets tas bij de voordeur en vroeg of zij zelf van plan was te vertrekken. Margriet zei dat ze van plan was uit te zoeken óf ze kon vertrekken. ‘Dat is iets anders.’ Julius knikte. Hij voelde de neiging haar te vragen wat ze zou doen als dat inderdaad kon, maar hij wist dat hij het antwoord niet nodig had om haar plan te begrijpen.

Yanay kwam binnen voordat ze verder konden praten. Ze droeg een jas die Julius niet eerder had gezien en hield een kleine tas in haar hand. Het gesprek stokte. Alle blikken gingen naar haar. Yanay zette de tas bij Margriets tas en ging zitten. Helena vroeg of ze werkelijk naar huis ging. ‘Als ik kan.’ Luna vroeg of ze wist hoe ver het was. Yanay noemde de stad waar ze dacht te wonen en Elise had die naam gisteren ook genoemd; volgens haar lag die niet onbereikbaar ver weg. Engi zei dat ze met een trein of misschien een bus binnen enkele uren thuis zou kunnen zijn, mits ze een station vonden en het openbaar vervoer zich buiten hun vreemde straat normaler gedroeg dan de huisnummers. Julius luisterde zonder zich in het gesprek te mengen. Yanay keek één keer naar hem, lang genoeg om duidelijk te maken dat ze zijn zwijgen opmerkte. Hij glimlachte naar haar. Ze glimlachte niet terug, maar haar blik werd zachter.

Na het ontbijt besloten ze eerst met z'n allen naar Elise te gaan. Engi had de taken liever verdeeld, maar niemand wilde Yanays mogelijke vertrek als een logistiek probleem behandelen. Buiten lag de platte steen nog op de hekpaal. Margriet stopte hem ditmaal in haar jaszak. Toen Luna vroeg waarom, zei ze dat ze het huis inmiddels ook zonder steen kon herkennen. ‘En als alle nummers straks weer normaal zijn?’ vroeg Helena. Margriet haalde haar schouders op. ‘Dan heb ik een steen.’ Ze liepen de straat uit en zagen bij de eerste kruising dat de nummers inderdaad veranderden. Twee, vier, zes, acht, tien. Niemand bleef ervoor staan. Julius vond dat opmerkelijker dan wanneer ze er opnieuw een halfuur over hadden gediscussieerd. Hun grens tussen vreemd en gewoon was in enkele dagen verschoven. Acht identieke huisnummers konden blijkbaar tot morgen wachten wanneer iemand misschien naar huis ging.

Elise deed vrijwel meteen open. Ze leek oprecht blij Julius te zien en keek daarna verbaasd naar de tassen van Margriet en Yanay. Binnen nodigde ze hen opnieuw uit voor koffie, maar Luna zei dat ze eerst iets praktisch wilden weten. Elise vertelde hun waar ze waren en wees de weg naar het station. De plaatsnaam zei Julius niets, maar Yanay reageerde onmiddellijk. Haar stad lag inderdaad op ongeveer anderhalf uur reizen, met één overstap. Elise zocht in een keukenla naar een oude stadsplattegrond en tekende de route naar het station. Engi vroeg of er normaal bussen reden. Elise zei dat lopen waarschijnlijk sneller was; ongeveer twintig minuten. Julius keek naar Yanay. Ze had de aanwijzingen gevolgd en leek tegelijk opgelucht en teleurgesteld. Haar huis was ineens niet meer een abstracte mogelijkheid buiten hun raadsel, maar een bereikbaar adres op anderhalf uur afstand.

Elise vroeg waarom ze weg wilden. Margriet antwoordde dat ze niet wist of ze wegging. Yanay zei wel dat ze naar huis wilde. Elise keek naar Julius alsof hij daar iets over te zeggen had. Julius zag de vraag en zei niets. Elise wendde zich weer tot Yanay. ‘Dan moet je gaan.’ Yanay vroeg waarom ze dat zo stellig zei. Elise glimlachte. ‘Omdat thuis willen zijn een goede reden is om naar huis te gaan.’ Het antwoord was eenvoudiger dan alles wat zij de afgelopen dagen over identiteit, herinnering en werkelijkheid hadden gezegd. Yanay knikte. Julius verzette zich even, maar wist tegelijk dat Elise gelijk had. Als hij Yanays zelfstandigheid serieus nam, kon hij niet alleen blij zijn met de delen ervan die haar bij hem hielden.

Op weg naar het station viel de groep uiteen in kleinere gezelschappen. Margriet en Engi liepen voorop met de kaart, Luna en Annabel daarachter, Helena en Beatrice wisselden van plaats en Julius liep uiteindelijk naast Yanay. Haar tas hing over één schouder. Hij vroeg of ze genoeg bij zich had. Yanay antwoordde dat ze nauwelijks wist wat *genoeg* betekende omdat de meeste spullen die zij in het huis had gevonden blijkbaar al van haar waren. Ze had haar

oorbellen meegenomen, wat kleding en het boodschappenlijstje waarop iemand ‘iets lekkers voor Yanay’ had geschreven. Julius vroeg waarom juist dat lijstje mee moest. ‘Omdat ik wil weten wie het geschreven heeft.’ Hij vroeg of ze dacht dat die persoon in haar eigen leven te vinden was. Yanay wist het niet. ‘Misschien heb ik het zelf geschreven.’ Julius zei dat ze het handschrift niet herkende. ‘Dat zegt bij ons inmiddels niet zo veel.’ Ze liepen een tijdje zwijgend verder. Daarna vroeg Yanay of hij boos was. Julius keek haar verbaasd aan. ‘Waarom zou ik boos zijn?’ Ze zei dat hij sinds het ontbijt zo zorgvuldig niets probeerde te zeggen dat het bijna luidruchtig werd. Julius moest lachen. ‘Ik probeer je niet tegen te houden.’ Yanay keek voor zich uit. ‘Dat weet ik. Maar je mag me wel missen voordat ik weg ben.’

Het station was klein en alledaags. Juist dat was vreemd. Er stonden fietsen in rekken, mensen liepen met tassen naar de perrons, een kind huilde omdat het iets uit een automaat wilde en boven de ingang hing een klok die een geloofwaardige tijd aanwees. Hun telefoons kregen bijna tegelijk verbinding. Geluiden van binnenkomende berichten, gemiste oproepen en meldingen vielen door elkaar. Annabel sloeg haar hand voor haar mond toen haar scherm zich vulde. Luna liep enkele passen weg om iemand te bellen. Engi keek eerst naar datum en tijd voordat ze haar berichten opende. Margriet controleerde onmiddellijk de reisplanner. Helena staarde naar haar telefoon en zei zacht dat ze zevenentwintig gemiste berichten had. Julius voelde zijn eigen toestel trillen. Hij keek naar het scherm en zag namen, meldingen en oproepen, maar kon ze niet allemaal tegelijk verwerken. De wereld buiten het huis was plotseling terug, met berichten en verplichtingen alsof er niets was gebeurd.

Yanay stond stil naast hem. Haar telefoon bleef maar trillen. Ze keek niet naar Julius maar naar het scherm, en hij zag haar gezicht veranderen terwijl zij berichten las. Opluchting, schuld, ontroering, misschien angst; hij kon het niet precies onderscheiden en wilde dat ook niet voor haar invullen. Ze belde iemand. Julius liep enkele meters weg om haar privacy te geven, maar hoorde haar eerste woorden toch. ‘Ja, ik ben het. Het gaat goed.’ Daarna brak haar stem en draaide Julius zich om. Hij zag Annabel naar haar kijken, maar ook zij bleef waar ze stond. Niemand nam Yanay het gesprek uit handen. Toen ze na enkele minuten ophing, veegde ze met haar mouw langs haar gezicht en zei dat iemand haar op het station thuis kwam ophalen. Haar trein vertrok over twaalf minuten.

Twaalf minuten bleken lang genoeg om afscheid te moeten nemen en te kort om er iets verstandigs van te maken. Luna omhelsde Yanay stevig en zei iets in haar oor dat Julius niet verstond. Annabel hield haar langer vast. Margriet gaf haar de platte steen uit haar jaszak. Yanay keek ernaar alsof Margriet haar een volkomen absurd cadeau gaf. ‘Waarom?’ Margriet zei dat ze dan iets had wat zeker uit deze straat kwam. ‘En hoe vinden jullie het huis terug?’ vroeg Yanay. ‘We weten het nu.’ Engi omhelsde haar onhandiger dan de anderen en zei dat ze moest opschrijven wat ze zich herinnerde vóór ze met iemand uitgebreid over de afgelopen dagen sprak. Yanay antwoordde dat Engi zelfs afscheid kon nemen in de vorm van een onderzoeksprotocol. Engi wilde zich verdedigen maar gaf het op. Beatrice nam Yanays gezicht kort tussen haar handen en zei niets. Helena begon met een grap, veranderde halverwege van gedachten en omhelsde haar gewoon.

Daarna bleef Julius over.

Yanay stond voor hem met haar tas over haar schouder en Margriets steen in haar hand. Julius had de afgelopen minuten allerlei zinnen bedacht en verworpen. Dat zij voorzichtig moest zijn. Dat zij moest bellen zodra ze thuis was. Dat ze terug moest komen. Dat hij haar zou

missen. Dat hij van haar hield. Geen van die zinnen was onwaar, maar allemaal voelden ze te klein zodra hij ze als afscheid probeerde te gebruiken.

‘Nou?’ vroeg Yanay.

‘Ik probeer iets te zeggen dat niet meteen een theorie wordt.’

‘Dat wordt krap in twaalf minuten.’

Julius glimlachte. ‘Ik wil dat je gaat.’

Yanay keek hem aan.

‘Dat was niet wat ik verwachtte.’

‘Ik ook niet.’

‘Waarom?’

Julius dacht aan het park, aan haar oorbellen, aan de man met de hond die haar naam had gekend, aan haar angst alleen als een deel van hem te bestaan. ‘Omdat ik wil weten wie je bent wanneer ik er niet bij ben.’

Yanays ogen vulden zich opnieuw, maar ze glimlachte.

‘En als ik iemand anders blijk te zijn dan jij denkt?’

‘Dan hoop ik dat je me komt vertellen wie.’

‘En als ik niet terugkom?’

Die vraag deed pijn. Julius liet dat zichtbaar zijn.

‘Dan ben je nog steeds geweest.’

Yanay keek hem lang aan. Daarna stapte ze naar voren en sloeg haar armen om hem heen. Julius hield haar vast zonder te weten hoe lang. Hij voelde haar adem tegen zijn schouder en dacht aan niets wat uitgelegd moest worden. Toen ze losliet, legde ze één hand tegen zijn wang.

‘Je hoeft niet te wachten tot je begrijpt wat ik ben om van me te houden.’

‘Dat begin ik te leren.’

‘Langzaam.’

‘Engi zegt dat ik snel leer.’

‘Engi overschat je.’

Vanaf het perron klonk een aankondiging. Yanay pakte haar tas beter vast, keek naar de anderen en liep naar de trein. Julius zag haar instappen en bij een raam gaan zitten. Ze stak haar hand op. Zeven handen gingen omhoog, ook die van Julius.

De trein reed weg.

Ze bleven staan totdat hij uit zicht was.

Daarna waren ze met zeven.

Niet Julius en de Zeven.

Julius en zes vrouwen die naast hem op een perron stonden, terwijl de zevende zich met iedere kilometer verder van hem verwijderde en toch niet minder werkelijk werd.

Op de terugweg praatten ze aanvankelijk weinig. Hun telefoons hadden de buitenwereld teruggebracht en ieder van hen liep met een eigen stroom berichten, zorgen en afspraken. Annabel belde iemand en liep een tijd achter de groep. Luna had na haar eerste gesprek zichtbaar moeite haar emoties te verbergen en zei alleen dat thuis alles goed was. Helena kreeg een bericht dat haar deed lachen en bijna onmiddellijk daarna een ander waarop ze niet reageerde. Engi had ontdekt dat er volgens haar telefoon nauwelijks tijd verstreken was sinds het moment waarop zij dacht naar Julius te zijn vertrokken. Ze vertelde dat niet meteen aan iedereen. Julius zag haar verschillende keren naar datum en tijd kijken voordat ze uiteindelijk naast hem kwam lopen.

‘We hebben een probleem,’ zei ze.

Julius keek haar aan. ‘Dat hadden we al.’

‘Een ander.’

Volgens Engi was het vandaag op haar telefoon de dag na de dag waarop zij naar Julius meende te zijn gegaan. Niet drie of vier dagen later, zoals hun verblijf in het huis vereiste. Julius keek op zijn eigen toestel. Ook daar stond dezelfde datum. Hij probeerde terug te rekenen. De middag van de achtste stoel, de eerste nacht, de tocht naar het plein en Elise, de nacht daarna, het park, opnieuw een avond, en nu de ochtend waarop Yanay vertrok. Hun lichamen hadden geslapen, gegeten en meerdere dagen beleefd. Buiten het gebied rond het huis was volgens hun telefoons één nacht verstreken.

Julius voelde hoe de oude honger naar verklaring onmiddellijk terugkeerde.

Engi zag het.

‘Nog niet,’ zei ze.

‘Je hebt gelijk.’

Ze liepen verder.

Toen ze bij de kruising kwamen waar de vreemde straat begon, verloor Julius' telefoon als eerste zijn verbinding. Kort daarna die van Engi. Voor hen liepen Luna, Annabel, Helena, Margriet en Beatrice door zonder het meteen te merken.

Julius bleef staan.

Engi ook.

Achter hen, in de richting van het station, had zijn telefoon volledig bereik. Voor hen, waar het huis stond, niets.

Hij deed één stap achteruit.

De verbinding kwam terug.

Een stap vooruit.

Weg.

Engi keek naar hem en daarna naar het scherm van haar eigen telefoon. Ze herhaalde hetzelfde. Het resultaat was identiek.

Julius keek naar de vijf vrouwen die inmiddels hadden gemerkt dat zij achterbleven. Margriet riep wat er was. Engi antwoordde dat ze zo kwam.

‘Een grens,’ zei Julius zacht.

Engi schudde haar hoofd. ‘Een overgang. “Grens” veronderstelt al dat we weten wat er aan weerszijden ligt.’

Julius glimlachte ondanks zichzelf. ‘Je bent weer helemaal jezelf.’

‘Dat hoop ik.’

Ze liepen verder en voegden zich bij de anderen. Niemand stelde voor onmiddellijk terug te gaan om de overgang honderd keer te testen. Het station bestond. De buitenwereld bestond. Yanay zat in een trein die haar naar een leven bracht dat zonder Julius verderging.

Voor vandaag was dat belangrijker.

Pas bij het huis merkte Julius dat de platte steen niet meer op de hekpaal lag.

Toen herinnerde hij zich dat Margriet hem aan Yanay had gegeven.

Hij keek naar de voordeur en vervolgens naar de zes vrouwen om hem heen. Het huis was nog steeds herkenbaar, ook zonder hun merkteken. Hij wist niet waarom.

Margriet opende de deur.

Binnen stonden acht stoelen rond de tafel.

Eén ervan was leeg omdat Yanay naar huis was.

Julius keek ernaar en voelde geen behoefte hem weg te zetten.

De lege stoel bewees niet dat Yanay ontbrak.

Hij liet alleen zien dat zij ergens anders was.

XII — De afstand

Yanay Rozes lege stoel stond die ochtend nog op dezelfde plaats. Niemand ging erop zitten en niemand schoof hem van de tafel weg, maar ook niemand behandelde hem als een gedenkplaats. Margriet Groen legde er op een gegeven moment een stapel kranten op die ze bij het station had meegenomen, waarna Helena Geel zonder nadenken haar vest over de rugleuning hing. Julius Wit zag het en was er blij mee. De stoel behoorde niet aan Yanay zoals een monument aan een afwezige kon gaan behoren; gisteren had ze er gezeten en vandaag niet. Dat mocht genoeg zijn. Toch keek Julius telkens wanneer iemand de kamer binnenkwam heel even op. Zijn verstand wist dat Yanay inmiddels onderweg naar huis was of daar misschien al was aangekomen, maar zijn lichaam leek nog niet te hebben begrepen dat ze niet door de deur zou komen. Hij dacht aan haar laatste woorden op het station, aan de trein die haar meenam en aan zijn eigen onverwachte overtuiging dat haar vertrek juist iets bewees wat haar aanwezigheid nooit had kunnen bewijzen. Niet dat zij onafhankelijk van hem bestond — zelfs dat woord *bewijzen* wilde hij inmiddels wantrouwen — maar dat hij haar kon missen zonder haar daarmee tot een deel van zichzelf te maken.

Hun telefoons bleven in het huis zonder verbinding. Buiten de straatgrens keerden berichten en oproepen terug, maar niemand wilde daarvoor steeds de straat uit. Luna Rood stelde voor één keer per dag naar de kruising te gaan om te bellen en berichten op te halen. Engi Blauw vond dat verstandig, al wilde zij eerst vaststellen of de overgang werkelijk op dezelfde plaats bleef liggen. Helena keek haar aan. ‘Je mag één keer heen en weer lopen.’ Engi vroeg op grond waarvan Helena het maximum van één had vastgesteld. ‘Op grond van mijn bereidheid naar je te kijken.’ Engi liep twee keer. De eerste keer verdween het bereik op vrijwel dezelfde plek als eerder; de tweede keer eveneens. Daarna stopte ze uit zichzelf. Julius zag dat als vooruitgang. Rond het middaguur liepen ze gezamenlijk naar de plek waar hun telefoons weer tot leven kwamen. Iedereen verspreidde zich een beetje langs de weg om gesprekken te voeren. Julius kreeg verschillende berichten binnen waarop hij antwoordde zonder veel uitleg te geven over waar hij was. Het viel hem op hoe gemakkelijk de gewone wereld zich liet hervatten zolang hij maar niet probeerde te vertellen wat er werkelijk gebeurd was. ‘Ik ben een paar dagen weg geweest’ bleek praktisch genoeg, hoewel zijn telefoon beweerde dat die paar dagen nauwelijks hadden bestaan.

Van Yanay stond er een bericht. **Ben thuis. Alles goed. Bel later.** Julius las het driemaal. Pas toen merkte hij hoe gespannen hij was geweest. Hij wilde onmiddellijk antwoorden, maar zag dat het bericht bijna een uur oud was en besloot eerst zijn andere berichten af te handelen. Dat lukte slecht. Uiteindelijk schreef hij alleen dat hij blij was dat ze veilig thuis was en dat ze moest bellen wanneer ze wilde. Hij verwijderde *ik mis je* voordat hij het verzond, voegde het daarna opnieuw toe en verwijderde het nogmaals. Helena, die een paar meter verderop haar eigen telefoon gebruikte, keek naar hem en vroeg of hij bezig was een vredesverdrag op te stellen. Julius zei dat hij een bericht aan Yanay schreef. ‘Dat verklaart de gezichtsuitdrukking.’ Hij vroeg welke gezichtsuitdrukking. Helena kwam naast hem staan,

pakte zijn telefoon niet maar keek naar zijn hand boven het scherm. ‘Schrijf gewoon wat je wilt zeggen.’ Julius zei dat juist dat het probleem was. Helena zuchtte. ‘Dan schrijf je: ik ben blij dat je thuis bent en ik mis je.’ Julius keek haar aan. ‘Zo eenvoudig?’ ‘Nee. Verschrikkelijk ingewikkeld. Daarom zijn het acht woorden.’ Julius telde ze niet na. Hij verstuurde het bericht.

Terug in het huis merkte hij dat Helena bij hem bleef terwijl de anderen naar binnen gingen. Ze ging op de lage muur naast de voordeur zitten en vroeg of hij even bij haar kwam. Julius verwachtte een vraag over Yanay. Helena wachtte tot hij naast haar zat. De lucht was helder en het gras in de tuin was nog vochtig op plaatsen waar de zon niet kwam. Helena trok haar vest dichter om zich heen en keek naar de straat. ‘Je kijkt anders naar haar dan naar mij,’ zei ze. Julius hoefde niet te vragen wie ze bedoelde. ‘Natuurlijk.’ Helena knikte. ‘Dat vind ik ook. Maar ik weet niet of jij begrijpt waarom.’ Julius voelde de oude voorzichtigheid terugkomen. Helena was vanaf het begin degene geweest naar wie hij te lang keek, degene die hij bewonderde en later zelfs had beschreven in termen van schoonheid, verlangen en vrouwelijkheid. Zij had dat met humor ontvangen, maar ook al vroeg gewaarschuwd dat ze niet tot één kwaliteit gereduceerd wilde worden. ‘Vertel het me,’ zei hij. Helena draaide zich naar hem toe. ‘Zie je? Dat bedoel ik al een beetje. Bij Yanay wil je ontdekken wie ze is. Bij mij wil je vaak horen wie ik ben.’

Julius zweeg. Helena zei het zonder verwijt, wat het moeilijker maakte haar woorden af te weren. Hij vroeg of hij haar dan niet als persoon zag. ‘Jawel. Steeds meer. Maar soms kijk je naar mij alsof ik iets moet vervullen wat al bestond voordat ik de kamer binnenkwam.’ Julius dacht aan zijn woorden over haar: schoonheid, bewondering, verlangen, levenskracht, vrouwelijkheid. Hij had haar willen eren. Had hij haar juist daarmee vastgezet? Helena vervolgde dat ze zijn bewondering niet onaangenaam vond. ‘Dat maakt het ingewikkeld. Ik vind het heerlijk wanneer iemand me mooi vindt. Ik vind het fijn als jij naar me kijkt. Soms doe ik zelfs expres iets waarvan ik weet dat je kijkt.’ Julius lachte verrast. ‘Dat had ik niet door.’ Helena trok één wenkbrauw op. ‘Julius, iedereen had dat door behalve jij.’ Hij begon zich te verdedigen, maar ze stak haar hand op. ‘Dat is het probleem niet. Het probleem is dat ik soms niet weet of jij mij mooi vindt, of dat jij via mij iets aanbidt wat je vrouwelijkheid noemt.’

Julius vond geen antwoord. Hij keek naar Helena en merkte onmiddellijk hoe zijn aandacht weer naar haar uiterlijk ging: de houding waarin ze zat, haar gezicht in het ochtendlicht, het gemak waarmee ze zelfs in dezelfde kleren als gisteren iets elegants hield. Hij zag haar glimlachen. ‘Je doet het nu.’ Julius keek weg en moest lachen. ‘Ik kan moeilijk ophouden je te zien.’ ‘Dat vraag ik ook niet.’ Helena werd ernstiger. ‘Ik wil alleen niet dat alles wat je in mij mooi vindt automatisch van jou wordt omdat het iets in jou wakker maakt.’ Julius dacht aan de conclusie van de vorige avond: hij had eenheid verward met eigendom. Kennelijk gold hetzelfde voor bewondering. Iets kon hem diep raken zonder daardoor een symbool van hem te worden. Hij zei dat tegen Helena. Ze luisterde en schudde daarna zacht haar hoofd. ‘Bijna.’ Julius vroeg wat er nog ontbrak. ‘Dat je weer uitlegt wat je van mij leert.’ Hij begreep het. Zelfs zijn poging haar vrijheid te erkennen had hij onmiddellijk vertaald naar zijn eigen ontwikkeling.

‘Wat wil jij dan?’ vroeg hij.

Helena glimlachte. ‘Beter.’

Ze keek weer naar de straat en dacht na. ‘Ik wil niet altijd mooi hoeven zijn. Niet voor jou, niet voor iemand. Ik wil lelijk wakker mogen worden, jaloers zijn, saai zijn, verkeerd kiezen, iets niet begrijpen. Ik wil soms degene zijn die niet weet hoe ze een kamer lichter moet maken. En ik wil dat je me dan niet aankijkt alsof geel tijdelijk defect is.’

Julius voelde de zin harder binnenkomen dan Helena hem uitsprak. Hij dacht aan alle keren dat hij haar had geprezen omdat ze zonnig, speels of mooi was. Aan de andere keren dacht hij nauwelijks terug. ‘Ben je vaak ongelukkig?’ vroeg hij.

Helena keek hem scherp aan. ‘Zie je hoe snel je naar het andere uiterste gaat? Ik zeg dat ik niet altijd zonnig ben en jij vraagt of ik vaak ongelukkig ben.’

‘Goed punt.’

‘Ik ben soms ongelukkig. Soms ben ik afgunstig. Soms wil ik aandacht en schaam ik me ervoor dat ik aandacht wil. Soms zie ik een vrouw die mooier is dan ik en vind ik haar drie seconden lang verschrikkelijk voordat ik mezelf weer redelijk krijg. Soms maak ik grappen omdat ik niet wil dat iemand merkt dat iets me raakt. En soms ben ik gewoon vrolijk omdat ik vrolijk ben. Dat laatste mag ook waar blijven.’

Julius keek haar aan en voelde dat zijn bewondering niet minder werd. Ze veranderde alleen van vorm. Helena merkte dat kennelijk, want ze vroeg wat hij nu dacht. Julius antwoordde dat hij haar nog steeds mooi vond. ‘Godzijdank,’ zei ze. ‘Anders was dit gesprek volledig mislukt.’ Ze lachten allebei, en Julius was dankbaar dat ze haar ernst niet hoefde te bewijzen door de humor op te geven die eveneens van haar was.

Binnen waren de anderen bezig met de kranten. Engi had ontdekt dat de datum inderdaad aansloot bij hun telefoons: voor de buitenwereld was er nauwelijks meer dan een dag verstreken. Margriet wees erop dat de kranten verder volkomen normaal waren. Geen berichten over verdwenen tijd, vreemde straten of acht identieke huisnummers. Annabel las het lokale nieuws en vond zelfs een kort bericht over werkzaamheden in de buurt van het station waar ze zojuist waren geweest. Luna bladerde door de rest zonder duidelijk doel. Beatrice zat aan tafel maar las niet mee. Julius en Helena kwamen binnen en niemand vroeg waarover ze hadden gesproken. Julius vond dat prettig. Niet ieder gesprek hoefde bezit van de groep te worden.

Later die middag belde Yanay.

Julius' telefoon had in het huis geen bereik, dus zag hij haar oproep pas toen hij samen met Engi naar de overgang liep. Hij belde onmiddellijk terug. Yanay nam vrijwel meteen op. Haar stem klonk anders dan in het huis, al kon Julius niet zeggen waarin. Misschien waren het de geluiden op de achtergrond: een deur, stemmen in een andere kamer, het gewone leven dat haar omringde. Ze vertelde dat ze thuis was, had gedoucht, andere kleren droeg en uren had gepraat met mensen die dachten dat ze slechts sinds gisteren weg was. Voor haarzelf waren er meerdere dagen verstreken. Ze had geprobeerd uit te leggen dat ze in een huis met Julius en de anderen was geweest, maar niemand kende het huis. Dat verbaasde Julius niet meer.

‘En mij?’ vroeg hij.

Yanay zweeg even.

‘Wat bedoel je?’

‘Kennen ze mij?’

‘Sommigen kennen je naam.’

Julius voelde zijn aandacht verscherpen. ‘Van waar?’

‘Van mij.’

Dat antwoord begreep hij niet onmiddellijk. Yanay legde uit dat ze Julius blijkbaar eerder had genoemd. Niet gisteren en niet naar aanleiding van het huis, maar maanden geleden. Een vriendin herinnerde zich dat Yanay over een man genaamd Julius had gesproken die haar op een vreemde manier vertrouwd voorkwam. Yanay zelf herinnerde zich dat gesprek niet.

Julius keek naar Engi, die op enige afstand stond en bewust niet probeerde mee te luisteren.

‘Heb je verteld waarom ik je vertrouwd voorkwam?’

‘Volgens haar niet. Ik zou gezegd hebben dat ik je nauwelijks kende.’

‘Maar je kende mijn naam.’

‘Blijkbaar.’

Julius dacht aan de foto in het park waarop hij toevallig aan de rand stond. ‘Heb je haar de foto laten zien?’

‘Ja.’

‘En?’

‘Ze weet niet of ik jou toen al kende.’

Er viel een stilte. Julius merkte hoe gemakkelijk zij samen opnieuw een verhaal konden bouwen waarin ieder ontbrekend detail betekenis kreeg. Hij herinnerde zich Engi's waarschuwing en vroeg daarom iets anders.

‘Hoe voelt het om thuis te zijn?’

Yanay antwoordde niet meteen. ‘Goed. En vreemd.’

‘Waarom vreemd?’

‘Omdat alles hier van mij is.’

Julius glimlachte. ‘Dat lijkt me juist prettig.’

‘Dat is het ook. Mijn kleren, mijn boeken, mijn bed, foto's waarvan ik weet waar ze gemaakt zijn. Ik hoef niets te testen. Maar...’

Ze zweeg.

‘Maar?’

‘Jullie zijn er niet.’

Julius zei niets.

‘En toch zijn jullie er wel,’ vervolgde Yanay. ‘Ik liep net door mijn kamer en wist ineens precies wat Margriet van mijn rommel zou vinden. Ik pakte een boek en hoorde bijna Engi zeggen dat ik eerst de inhoudsopgave moest bekijken. Ik zag een jurk en dacht dat Helena hem mooi zou vinden. Niet omdat ik stemmen hoor, Julius. Maak je geen zorgen.’

‘Dat deed ik nog niet.’

‘Je ging het wel doen.’

Hij lachte.

Yanay werd weer ernstig. ‘Ik bedoel alleen: ik ben hier zonder jullie en toch neem ik jullie mee.’

Julius keek naar de straat vóór hem. Aan de ene kant lag het huis zonder bereik; aan de andere kant liep de gewone wereld door.

‘Misschien is dat normaal,’ zei hij.

‘Wat?’

‘Dat mensen in je blijven wanneer ze niet bij je zijn.’

‘Dat klinkt bijna verstandig.’

‘Ik heb goede leermeesters.’

‘Daar doe je het weer.’

‘Wat?’

‘Ons gebruiken om iets over jezelf te zeggen.’

Julius zweeg en hoorde Yanay lachen.

‘Ik plaag je.’

‘Gelukkig.’

‘Maar Julius?’

‘Ja?’

‘Er is nog iets.’

Haar stem was veranderd. Niet angstig, maar voorzichtiger.

‘Ik heb mijn oude spullen bekeken. Foto's, berichten, agenda's. Ik wilde weten wanneer ik jou voor het eerst genoemd heb.’

Julius wachtte.

‘Ik heb iets gevonden.’

Hij voelde onmiddellijk de spanning terugkomen en dwong zichzelf niet te vragen wat het betekende.

‘Wat heb je gevonden?’

‘Een schrift.’

‘Van jou?’

‘Ja. Ik herken mijn handschrift. Het is van jaren geleden.’

‘En wat staat erin?’

Yanay ademde hoorbaar in.

‘Jouw naam.’

Julius sloot zijn ogen.

‘Weet je nog dat ik zei dat ik droomde dat ik jou kende voordat ik je ontmoette?’

‘Ja.’

‘Ik denk dat ik die droom eerder heb gehad.’

Julius opende zijn ogen weer. Engi keek nu naar hem, omdat ze kennelijk aan zijn gezicht zag dat het gesprek veranderd was.

‘Hoeveel eerder?’

Yanay antwoordde zacht.

‘Het schrift is van voordat die foto in het park werd gemaakt.’

Julius wilde vragen hoe dat mogelijk was. Hij hield zich in.

‘Wat heb je geschreven?’

Aan de andere kant van de verbinding hoorde hij papier bewegen.

‘Niet veel. Een paar regels over een droom. Ik schreef dat ik in een kamer was met mensen die ik kende zonder te weten waarvan. Er stond een tafel. Er waren stoelen.’

Julius keek terug in de richting van het huis.

‘Hoeveel?’

‘Dat staat er niet.’

Hij voelde onverwacht opluchting.

Yanay bladerde.

‘Maar er staat nog één zin.’

Julius wachtte.

Toen las Yanay hem voor.

‘Er was een man die Julius heette, en iedereen dacht dat het zijn droom was.’

Ze zweeg en vervolgde daarna, nu niet lezend maar met haar eigen stem.

‘Daaronder heb ik geschreven: maar volgens mij sliep hij niet.’

Julius bleef aan de rand van de straat staan terwijl de gewone wereld achter hem geluid maakte en het huis vóór hem stil tussen de andere huizen lag. Hij voelde Engi's blik, de telefoon in zijn hand en Yanays aanwezigheid aan de andere kant van een afstand die ineens moeilijker te begrijpen was dan kilometers.

Hij vroeg haar het schrift niet verder te lezen.

Yanay was verbaasd. ‘Waarom niet?’

‘Omdat ik erbij wil zijn.’

‘Je wilt hierheen komen?’

Julius keek naar het huis waar Luna, Annabel, Helena, Margriet en Beatrice op hem wachtten, en naar Engi die naast hem stond. Voor het eerst sinds hun bijeenkomst lag er een weg vóór hem die niet terug naar het huis leidde en ook niet alleen van hem weg.

‘Ja,’ zei hij. ‘Maar niet alleen.’

Toen hij had opgehangen, vertelde hij Engi wat Yanay gevonden had. Engi luisterde zonder hem één keer te onderbreken. Daarna vroeg Julius wat zij ervan dacht.

‘Dat we het schrift moeten bekijken.’

‘Meer niet?’

‘Veel meer. Maar dat is voorlopig het enige wat ik zeker weet.’

Samen liepen ze terug naar het huis. Bij de overgang verloren hun telefoons opnieuw het bereik, maar Julius keek ditmaal niet naar het scherm. Hij dacht aan Helena, die hem die ochtend had gevraagd haar niet langer alleen te zien als antwoord op iets in hem, en aan Yanay, die op tientallen kilometers afstand een schrift vasthield waarin Julius' naam stond van vóór hun eerste bekende ontmoeting.

De afstand tot Yanay was werkelijk: ze kon de telefoon neerleggen wanneer ze wilde.

Hij keek naar Engi, die naast hem liep zonder iets te zeggen.

XIII — Het schrift

Pas toen iedereen weer in de woonkamer zat, vertelde Julius Wit wat Yanay Roze had gevonden. Hij probeerde de vondst te beschrijven zonder haar meteen uit te leggen: Yanay had thuis tussen haar oude spullen een schrift gevonden dat volgens haar eigen herkenning en de context van de andere aantekeningen van jaren geleden moest zijn; daarin beschreef ze een droom over een kamer, mensen die ze kende zonder te weten waarvan, een tafel en stoelen, en een man die Julius heette. Vervolgens herhaalde hij de twee zinnen die hem sinds het telefoongesprek waren bijgebleven: iedereen dacht dat het zijn droom was, maar volgens Yanays jongere zelf sliep hij niet. Niemand reageerde onmiddellijk. Luna Rood zat met haar armen over elkaar, Annabel Oranje keek naar de lege stoel waarop Helena eerder haar vest had gelegd, Margriet Groen had haar handen rond een kop thee en Engi Blauw keek niet naar Julius maar naar de tafel, alsof zij juist door niet naar hem te kijken voorkwam dat zijn gezicht haar interpretatie beïnvloedde. Beatrice Paars was de eerste die iets vroeg. Niet wat Julius dacht dat de droom betekende, maar of Yanay zich herinnerde de woorden geschreven te hebben. Julius zei van niet. Engi knikte. ‘Dan hebben we een schrift met haar handschrift en een datering die we nog moeten controleren. Dat is interessant genoeg. De rest komt later.’ Helena Geel keek naar haar. ‘Je wordt steeds beter in niet meteen alles kapot analyseren.’ Engi antwoordde dat zorgvuldig analyseren iets anders was dan kapot analyseren. ‘Dat verschil,’ zei Helena, ‘wordt vooral door analytische mensen verdedigd.’

Tot Julius’ verrassing leidde zijn voorstel om Yanay op te zoeken nauwelijks tot discussie. Luna wilde mee, Annabel ook, en Margriet zei dat het onpraktisch was met zeven mensen bij Yanay binnen te vallen zonder eerst te vragen hoeveel ruimte zij had. Helena vond dat een bezwaar dat pas betekenis kreeg wanneer iemand wist of Yanay alleen woonde, waarop iedereen naar Julius keek. Hij wist het niet. Dat gegeven veroorzaakte een korte stilte die hem meer zei dan hij prettig vond. Hij had Yanay beschreven als een jongere versie van zichzelf, had gedacht over haar kwetsbaarheid, haar warmte, haar zelfstandigheid en hun merkwaardige herkenning, maar hij wist niet eens hoe zij woonde. Hij wist niet wat ze 's morgens zag wanneer ze haar gordijnen opende, welke boeken naast haar bed lagen of wie een sleutel van haar voordeur had. ‘Dat is eigenlijk gênant,’ zei hij. Helena vroeg of hij bedoelde dat hij dat niet wist of dat hij nu pas ontdekte dat hij het niet wist. Julius moest toegeven dat vooral het tweede gênant was. Annabel stelde voor Yanay eenvoudig te bellen zodra ze weer bereik hadden. Beatrice zei dat ze graag meeging. Engi vanzelfsprekend ook. Uiteindelijk bleek niemand werkelijk thuis te willen blijven, en Margriet concludeerde dat Yanay dan maar gewaarschuwd moest worden dat haar rustige thuiskomst de volgende dag door zes vrouwen en Julius zou worden beëindigd.

Die avond hing het schrift boven hun gesprekken, ook wanneer niemand het noemde. Julius had verwacht dat vooral Beatrice erdoor gegrepen zou worden, maar zij leek juist terughoudender dan anders. Toen hij haar later alleen in de keuken trof, vroeg hij waarom. Beatrice droogde een bord af dat Annabel had laten staan en zei dat zij bang was voor het soort betekenis dat te gemakkelijk kwam. ‘Een oude droom waarin jouw naam staat is bijna té mooi voor jouw theorie.’ Julius vroeg of schoonheid een argument tegen waarheid was. ‘Nee. Maar schoonheid kan ons wel verleiden te stoppen met vragen.’ Ze zette het bord in de kast en zei dat zij vanaf het begin iets voelde in de manier waarop de acht bij elkaar waren gekomen, iets wat zij niet kon benoemen zonder het kleiner te maken. Julius herinnerde haar eraan dat hij haar ooit als zijn gids had beschreven. Beatrice keek hem aan. ‘En sindsdien ben ik soms bang dat ik wijs moet klinken wanneer ik gewoon iets niet weet.’ Julius wilde zeggen dat ze dat niet hoefde, maar begreep dat hij daarmee opnieuw toestemming zou geven voor iets waarvoor zij zijn toestemming niet nodig had. In plaats daarvan vroeg hij of ze werkelijk niets wist. ‘Ik weet dat ik morgen naar Yanay wil,’ zei Beatrice. ‘Dat is genoeg.’

De volgende ochtend gingen ze vroeg op weg. Bij de grens van de straat kwamen hun telefoons weer tot leven en Julius belde Yanay. Ze klonk alsof ze al uren wakker was en lachte toen hij vertelde dat iedereen mee wilde. Haar woning was klein, waarschuwde ze, maar als niemand bezwaar had tegen vloer, vensterbank en dicht bij elkaar zitten, waren ze welkom. Het station was ditmaal minder overweldigend. Ze kochten kaartjes, vonden het juiste perron en stapten in een trein waarvan het vertrek op een scherm werd aangekondigd en die vervolgens ook werkelijk op dat tijdstip vertrok. Julius merkte hoeveel vertrouwen hij inmiddels ontleende aan zulke overeenkomsten. Een tijd op een bord die overeenkwam met een trein die kwam, een deur die naar een volgende wagon leidde, een landschap dat achter het raam bewoog volgens de snelheid waarmee ze reisden: de gewone werkelijkheid was nooit zo indrukwekkend geweest als nu. Helena zat tegenover hem en leek zijn gedachten te raden. ‘Je kijkt alsof je voor het eerst een trein ziet.’ Julius zei dat hij vooral bewonderde dat hij zich niet halverwege in een boot veranderde. ‘Geef hem geen ideeën,’ zei Margriet. ‘We moeten nog overstappen.’

Yanay woonde boven een straat die Julius niet kende. Ze stond hen beneden bij de deur op te wachten en Julius zag haar al voordat zij hem zag. In het huis was Yanay een van de zeven geweest; op het station degene die vertrok. Hier stond ze voor haar eigen voordeur met andere kleren aan, haar haar los en een sleutelbos in haar hand. Een buurvrouw die voorbijliep groette haar en Yanay groette terug. Niets aan het tafereel verwees naar Julius. Toen ze hem zag, lichtte haar gezicht op en liep ze naar hem toe. Ze omhelsde eerst hem en daarna de anderen, door elkaar en zonder de kleurvolgorde die Julius ooit zo vanzelfsprekend had gevonden. Margriet kreeg haar steen terug aangeboden maar weigerde hem. ‘Hij is nu van jou.’ Yanay zei dat ze niet wist wat ze met een steen uit een vreemde straat moest. ‘Dat hoeft ook niet. Daarom is het een cadeau.’ Ze stopte hem lachend in haar jaszak.

Boven begreep Julius wat Yanay had bedoeld toen ze aan de telefoon zei dat alles daar van haar was. Niet door de spullen, maar door de vanzelfsprekendheid waarmee ze zich er bewoog. Ze wist welke keukenkast klemde en duwde hem met haar heup dicht, schoof een stapel tijdschriften van een stoel voordat iemand erop ging zitten en opende een raam waarvan het handvat eerst omhoog en daarna naar links moest. Aan de muur hingen foto's waarop Julius mensen zag die hij niet kende. Op een plank stonden boeken door elkaar, sommige rechtop, andere horizontaal erbovenop. Helena bekeek de kamer met zichtbare belangstelling en zei dat Yanay thuis veel slordiger was dan in Julius' huis. ‘In Julius' huis wist ik niet waar mijn rommel hoorde,’ antwoordde Yanay. ‘Hier wel.’ Engi vroeg onmiddellijk waar het

schrift lag. Yanay wees naar een kast. ‘En jij bent thuis precies hetzelfde,’ zei Helena. Engi vond dat geen belediging.

Het schrift bleef voorlopig in de kast. Yanay zette koffie, Annabel hielp haar zonder te vragen waar alles stond en werd drie keer gecorrigeerd omdat ze kopjes in de verkeerde kast zocht, Luna opende het raam verder, Margriet onderzocht of er genoeg stoelen waren en stopte halverwege met tellen toen Helena haar erop wees wat ze deed. Julius keek rond en zag een leven waarvan hij bijna niets wist. Op een prikbord hing een kaartje van een tentoonstelling, naast een rekening die blijkbaar nog betaald moest worden en een foto van Yanay met twee vrouwen. Op de vensterbank stond een plant die dringend water nodig had. Julius wees ernaar. Yanay zei dat de plant al jaren op de grens tussen leven en dood verkeerde en dat zij een overeenkomst hadden elkaar daarin niet te beoordelen. Hij lachte. Dit was dezelfde Yanay die hij kende en tegelijk iemand die hij hier pas begon te ontmoeten.

Pas toen iedereen een plaats had gevonden, pakte Yanay het schrift uit de kast. Het schrift was kleiner dan Julius had verwacht. De hoeken van de donkere kaft waren versleten. Yanay hield het even vast voordat ze het op tafel legde. ‘Ik wil iets afspreken,’ zei ze. ‘We lezen niet zomaar alles.’ Engi knikte onmiddellijk. Het schrift was van Yanay; alleen zij bepaalde wat ze wilden zien. Julius voelde dankbaarheid dat Engi dat zo vanzelfsprekend vond. Yanay had enkele pagina's gemarkeerd. Eerst liet ze de datum zien. Engi vergeleek die met andere aantekeningen en met informatie op Yanays telefoon. Voor zover ze konden nagaan was het schrift inderdaad van enkele jaren vóór de foto in het park. Het handschrift was onmiskenbaar hetzelfde als in andere teksten die Yanay uit die periode had bewaard. Daarmee was nog niets bewezen over de inhoud van de droom, zei Engi, maar er was geen eenvoudige reden om aan te nemen dat de tekst recent was toegevoegd. Julius zag dat niemand haar precisie ditmaal belachelijk maakte. Ze hadden haar nodig.

Yanay las de aantekening zelf voor. De droom besloeg minder dan een bladzijde. Ze had geschreven dat ze in een kamer was geweest die ze kende terwijl ze niet wist waar de kamer stond. Er waren andere mensen geweest die tegelijk vreemden en bekenden waren. Ze herinnerde zich een tafel, stoelen, een raam en licht dat volgens haar niet van buiten leek te komen, al had ze daar destijds een vraagteken achter gezet. Daarna stond de zin over Julius. *Er was een man die Julius heette en iedereen dacht dat het zijn droom was.* Onder die regel, iets kleiner geschreven: *Maar volgens mij sliep hij niet.* Meer stond er niet over hem. Geen achternaam, geen zeven kleuren, geen beschrijving van zijn gezicht en geen mededeling dat er acht stoelen waren. Julius voelde zowel teleurstelling als opluchting. Het schrift bood geen vooraf geschreven versie van hun huidige werkelijkheid. Het bevatte alleen een echo die onmogelijk vroeg leek te zijn begonnen.

‘Heb je destijds iemand over deze droom verteld?’ vroeg Annabel.

Yanay dacht dat ze dromen soms met een vriendin besprak. Wellicht was dat dezelfde vriendin die zich herinnerde dat Yanay Julius later had genoemd. Ze kon het haar vragen, maar wilde dat nu niet doen. ‘Ik wil eerst zelf weten wat ik me herinner zonder dat zij me helpt.’ Engi keek goedkeurend. Helena zag het en zei dat Yanay nu officieel een voldoende had voor methodologie. Yanay stak haar tong naar haar uit. Julius keek nogmaals naar de bladzijde en vroeg of hij één ding mocht weten. Yanay knikte. ‘Waarom schreef je juist deze droom op?’ Ze bladerde door het schrift. Er stonden meer dromen in, maar ook boodschappen, gedachten, halve zinnen en tekeningen. ‘Omdat ik wakker werd met het

gevoel dat ik iemand miste,' zei ze. 'Dat staat hier verderop.' Ze wees op een korte regel onderaan de volgende bladzijde. Julius hoefde hem niet te lezen. Haar stem was voldoende.

Beatrice, die naast het raam zat, vroeg wie Yanay had gemist. Yanay zei dat ze dat destijds niet wist. 'Misschien Julius. Misschien jullie. Misschien niemand die werkelijk bestond.' Beatrice knikte en keek naar buiten. Julius verwachtte dat zij iets zou zeggen over verlangen dat vooraf kon gaan aan ontmoeting of over herinneringen aan iets wat nog moest gebeuren. Ze deed het niet. Na enige tijd vroeg Helena waarom Beatrice zo stil was. Beatrice antwoordde dat ze een herinnering had, maar niet wist of ze haar vertrouwde. Engi vroeg haar niet verder te gaan als ze dacht dat de woorden van Yanay die herinnering zojuist hadden opgeroepen. 'Dat is precies het probleem,' zei Beatrice. 'Ik weet niet of ik het me herinner of dat ik het nu maak.'

Julius keek naar haar. 'Waar gaat het over?'

Beatrice sloot haar ogen, niet theatraal maar alsof ze het beeld juist niet sterker wilde maken door naar de kamer te kijken. 'Een tafel.'

Niemand reageerde.

'En?'

'Meer wil ik niet zeggen.'

Helena vroeg waarom niet.

'Omdat als ik nu zeg wat ik denk te zien, jullie het straks misschien ook gaan zien.'

Engi knikte. 'Dan moet je het opschrijven zonder het ons te laten lezen.'

Yanay stond onmiddellijk op, pakte een los vel papier en gaf het aan Beatrice. Beatrice schreef enkele regels, vouwde het papier dubbel en stopte het in haar tas. 'Later,' zei ze. Julius merkte hoe gemakkelijk *later* opnieuw een belofte van onthulling kon worden en besloot er niet naar te vragen.

Daarna gebeurde iets wat hij niet had voorzien: het schrift verloor zijn centrale plaats in de middag. Niet omdat het minder belangrijk werd, maar omdat ze bij Yanay thuis waren en Yanay hen begon te laten zien wie zij daar was. Ze maakte iets te eten, liet Helena een jurk zien waarover ze eerder had gesproken, gaf Margriet de plant met de mededeling dat zij hem mocht redden als haar praktische geweten dat vereiste en raakte met Luna in discussie over de beste manier om een loszittende kastdeur te repareren. Annabel vond in de keuken een foto waarop zij zelf met Yanay stond en herinnerde zich onmiddellijk waar die was genomen. Engi ontdekte een boek dat ze Yanay jaren geleden had gegeven en schreef verontwaardigd vast dat het nauwelijks gelezen was. 'Ik heb het geprobeerd,' verdedigde Yanay zich. 'Tot bladzijde vierentwintig.' 'Dat is geen proberen.' 'Voor jouw boeken wel.' Julius bewoog tussen hen door zonder middelpunt te zijn. Hij kende de verhalen achter de foto's niet, wist niet waarom Luna precies begreep welke schroevendraaier Yanay bedoelde en kon niet meepraten toen Helena een naam noemde die bij de anderen blijkbaar een oude grap opriep. Voor het eerst maakte dat hem niet onzeker. Hij was te gast.

Later zat hij alleen met Yanay in de keuken terwijl de anderen in de woonkamer praatten. Het schrift lag niet meer op tafel. Yanay vroeg wat hij ervan vond. Julius zei dat hij niet wist wat hij ervan moest vinden. ‘Dat is nieuw.’ Hij knikte. ‘Ik vind het belangrijker dat jij het jaren geleden geschreven hebt dan wat het precies zou betekenen.’ Yanay vroeg waarom. Julius dacht even na. ‘Omdat je daarmee al een geschiedenis met mij lijkt te hebben voordat ik dacht dat onze geschiedenis begon. Maar ik weet niet of die geschiedenis van jou naar mij loopt, van mij naar jou, of dat we allebei naar iets kijken wat ouder is dan onze ontmoeting.’ Yanay keek hem waarschuwend aan. Julius glimlachte. ‘Ik weet het. Bijna theorie.’ ‘Heel dichtbij.’ Hij vroeg haar of zij zelf een verklaring had. ‘Nee. En ik wil er nog geen.’

Ze schonk water in en leunde tegen het aanrecht. Julius zag achter haar een klein magneetje op de koelkast met een verbleekte afbeelding van een zee. Hij vroeg waar dat vandaan kwam. Yanay vertelde over een vakantie van jaren geleden, met wie ze daar was geweest en hoe slecht het weer de eerste drie dagen was geweest. Julius luisterde. Het verhaal had niets met hem te maken. Toen ze klaar was, vroeg ze waarom hij dat wilde weten.

‘Omdat ik je ken zonder veel van je te weten.’

Yanay keek hem aan. ‘Dat geldt voor meer mensen dan je denkt.’

‘Waarschijnlijk.’

‘Misschien ook voor jezelf.’

Julius wilde daarop reageren, maar Yanay liep al naar de woonkamer omdat Helena haar riep. Hij bleef nog even in de keuken staan. Op de koelkast hingen afspraken, foto's en een boodschappenbon. In een schaal lagen sleutels waarvan hij niet wist welke deuren ze openden. In de kast stonden kopjes die Yanay zelf had uitgekozen. Alles hier bestond zonder hem en toch mocht hij er nu zijn.

Toen ze tegen de avond vertrokken, bleef Yanay thuis. Dat was vanzelfsprekender dan haar vertrek van de vorige dag en daardoor misschien belangrijker. Ze bracht hen naar beneden, omhelsde iedereen en vroeg Julius of hij haar morgen wilde bellen. Niet of hij terugkwam, niet of zij naar het huis zou komen. Alleen bellen. Julius zei dat hij dat zou doen.

‘En het schrift?’ vroeg hij.

Yanay keek hem aan.

‘Blijft hier.’

‘Natuurlijk.’

Eigenlijk had hij niets anders verwacht.

In de trein terug zat Beatrice tegenover hem. Haar tas stond tussen haar voeten. Het gevouwen vel papier waarop zij haar herinnering had geschreven zat erin. Julius keek er één keer naar en daarna niet meer.

Beatrice merkte het.

‘Je wilt weten wat erop staat.’

‘Ja.’

‘Maar je vraagt het niet.’

‘Nee.’

‘Waarom?’

Julius keek door het raam naar het landschap dat langzaam donkerder werd.

‘Omdat het jouw herinnering is voordat het mijn aanwijzing wordt.’

Beatrice zei lange tijd niets. Toen glimlachte ze.

Op het station stapten ze uit en liepen naar de straat waar de verbinding opnieuw zou verdwijnen. Julius verwachtte inmiddels het moment waarop zijn telefoon het netwerk verloor. Het gebeurde op dezelfde plaats. Niemand bleef staan.

Pas toen ze bijna bij het huis waren, liep Beatrice naast hem.

‘Julius?’

‘Ja?’

‘Wat ik heb opgeschreven gaat niet over jou.’

Hij keek naar haar.

Beatrice keek voor zich uit terwijl ze verderliep.

‘Dat is juist waarom ik ervan geschrokken ben.’

Julius voelde de vraag onmiddellijk opkomen. Over wie dan? Over wat? Wat had Beatrice gezien? Hij keek naar haar profiel en zag dat ze niet van plan was verder te spreken.

Ditmaal vroeg hij niets.

Ze liepen samen verder naar het huis, waar vijf anderen vóór hen de deur al hadden geopend en het licht in de woonkamer hadden aangedaan. Julius hoorde Luna en Helena ergens binnen lachen, Margriet vroeg wie de melk buiten de koelkast had laten staan en Annabel antwoordde dat ze nauwelijks tien seconden thuis waren.

Beatrice ging naar binnen.

Julius volgde haar.

Het gevouwen papier bleef in haar tas.

XIV — Wat niet van Julius was

De volgende ochtend lag het gevouwen papier nog steeds in Beatrice Paars' tas en Julius Wit was zich daarvan bewust vanaf het moment dat hij haar aan de ontbijttafel zag verschijnen. Dat ergerde hem. Niet omdat Beatrice hem iets verschuldigd was, maar omdat zijn nieuwsgierigheid zich moeilijk liet bevelen door de keurige gedachte dat haar herinnering van haar was. Hij had gisteravond gemeend werkelijk te begrijpen waarom hij niet moest vragen wat zij had opgeschreven; bij het ochtendlicht bleek begrijpen iets anders dan kunnen nalaten. Beatrice zette thee, sneed een appel in parten en praatte met Annabel Oranje over de reis naar Yanay alsof er niets tussen hen in hing. Julius betrapte zichzelf erop dat hij naar haar tas keek, die bij de kapstok stond. Helena Geel zag het. Ze zei niets, maar toen Julius haar blik ontmoette, trok ze één wenkbrauw op. Hij wist onmiddellijk wat ze bedoelde en vond het vervelend dat zij hem zo gemakkelijk doorhad. Engi Blauw zat met de krant van gisteren voor zich en Margriet Groen maakte een lijst van boodschappen die ze later buiten de straat wilden halen. Luna Rood vroeg wie er mee wilde. Het was een volkomen gewone ochtend, en ergens in die gewoonheid begon Julius te begrijpen dat Beatrices papier alleen macht over hem had zolang hij ervan uitging dat het iets bevatte wat hij nodig had.

Twintig minuten later was hij het inzicht alweer kwijt. Daarna vroeg Beatrice zelf of ze met hem kon praten. Ze gingen niet naar een geheimzinnige plek maar naar de keuken, omdat Helena daar net klaar was en de anderen in de woonkamer bezig waren. Beatrice sloot de deur niet. Ze ging aan tafel zitten en legde haar handen voor zich neer. Haar tas had ze niet meegenomen. Julius zag dat meteen en schaamde zich een beetje voor de teleurstelling die daarop volgde. ‘Ik wil je iets zeggen voordat je van mijn stilzwijgen iets maakt wat het niet is,’ begon ze. Julius zei dat hij geprobeerd had dat juist niet te doen. ‘Dat weet ik. Maar proberen is bij jou een zeer actieve bezigheid.’ Hij glimlachte. Beatrice niet. Ze vertelde dat de herinnering die gisteren bij Yanay was opgekomen niet nieuw was. Dat was het eerste wat zij vannacht had beseft. Ze had het beeld eerder gehad, misschien vaak, maar telkens zo vluchtig dat ze het nooit als herinnering had behandeld. Een tafel, had ze gisteren gezegd. Dat klopte, maar de tafel zelf was niet wat haar had laten schrikken. ‘Ik zat eraan,’ zei ze. ‘Met Helena.’

Julius zweeg. Beatrice hield zijn blik vast, alsof ze wilde zien of hij het zwijgen kon verdragen. ‘Alleen Helena?’ vroeg hij uiteindelijk. Beatrice knikte. In het beeld waren zij jonger, al kon ze niet zeggen hoeveel jonger. Ze zaten ergens buiten, waarschijnlijk op een terras. Helena huilde. Ze huilde zo hevig dat Beatrice haar een stapel servetten had toegeschoven, bij gebrek aan iets beters. ‘En dat is wat je gisteren niet wilde zeggen?’ vroeg Julius. Beatrice schudde haar hoofd. Het vreemde was niet dat zij Helena kende of dat Helena ooit had gehuild. Het vreemde was wat Helena tegen haar had gezegd. Beatrice keek naar de open deuropening en verlaagde haar stem niet. ‘Ze zei dat ze bang was dat ze Julius nooit meer zou zien.’ Julius voelde zijn hartslag versnellen, maar Beatrice stak haar hand op voordat hij iets kon vragen. ‘En ik weet niet of jij dat was.’

Daarmee werd de herinnering minder betrouwbaar, maar des te intrigerender. Julius vroeg waarom Beatrice daaraan twijfelde. Omdat het beeld van de naam helder was, zei ze, maar van de persoon niet. Ze herinnerde zich Helena's verdriet, het glas water dat onaangeroerd bleef staan, een ober die tweemaal kwam vragen of ze iets wilden bestellen, en haar eigen ongemakkelijke poging om Helena te troosten. Ze herinnerde zich zelfs dat er een hond onder een tafel verderop lag. Maar wanneer ze probeerde te zien over welke Julius Helena sprak, verscheen het gezicht van Julius Wit pas nadat ze eraan dacht. ‘Dat vertrouw ik niet.’ Julius

voelde bewondering voor haar voorzichtigheid en merkte tegelijk hoe graag hij wilde dat de naam over hem ging. Dat verlangen verontrustte hem. ‘Waarom heb je geschreven dat je herinnering niet over mij ging?’ vroeg hij. ‘Omdat ik gisteren ineens besefte dat het belangrijkste van die herinnering niet Julius was.’ Beatrice keek hem rustig aan. ‘Het was Helena. Ik herinnerde me haar verdriet, en ik besefte dat ik haar zo nog nooit aan jou heb zien laten zien. Toen schrok ik ervan hoe gemakkelijk ook ik haar ben gaan zien zoals jij haar ziet.’

Julius zweeg. Dit had hij niet verwacht. Hij had aangenomen dat Beatrices woorden — *het gaat niet over jou* — betekenden dat er nog iemand anders, een andere gebeurtenis of een nieuw raadsel achter haar herinnering lag. In plaats daarvan ging het over iets veel eenvoudigers en ongemakkelijkers: zijn manier van kijken was blijkbaar niet alleen zijn eigen blik gebleven. Door steeds over Helena als schoonheid, licht, vrouwelijkheid en inspiratie te spreken, had hij misschien een taal in de groep gebracht waarin de anderen haar eveneens waren gaan herkennen. Beatrice zei dat zij zich daar niet door Julius toe gedwongen voelde. ‘Ik wil niet dat je nu de schuld van mijn blik op je neemt. Dat zou opnieuw hetzelfde zijn. Ik heb zelf meegedaan.’ Ze vertelde dat Helena haar gisteren, zonder het te weten, had geholpen doordat zij thuis bij Yanay zo gewoon was geweest: nieuwsgierig naar een jurk, spottend tegen Engi, geïrriteerd omdat haar koffie koud werd. Pas daarna was dat oude beeld teruggekomen van een Helena die niet straalde en niet inspireerde, maar gewoon ontredderd was. Julius dacht aan hun gesprek op de muur, toen Helena had gezegd dat zij lelijk, jaloers, saai en verkeerd wilde mogen zijn zonder dat geel daardoor defect werd. Misschien had zij al gevoeld wat Beatrice nu pas onder woorden bracht.

Ze besloten Helena niets te vragen voordat Beatrice zelf wist of zij die herinnering met haar wilde delen. Dat besluit hield nog geen uur stand, maar niet omdat Julius het brak. Beatrice deed het zelf. Helena zat buiten met Luna toen Beatrice naar haar toe liep en vroeg of ze ooit samen op een terras hadden gezeten terwijl Helena zo hard huilde dat Beatrice haar servetten had gegeven. Julius was niet bij het gesprek begonnen, maar hij hoorde de vraag vanuit de woonkamer en bleef staan waar hij stond. Helena antwoordde niet meteen. Luna keek van de een naar de ander en wilde opstaan, maar Helena legde een hand op haar arm. ‘Blijf maar.’ Daarna keek ze naar Beatrice. ‘Ja.’ Beatrice ging tegenover haar zitten. Julius zag aan haar houding dat deze bevestiging haar meer raakte dan ze had verwacht. ‘Weet je waarom je huilde?’ vroeg ze. Helena keek nu naar Julius, die nog altijd binnen stond. Hij voelde dat hij zich moest terugtrekken, maar Helena zei zijn naam. ‘Kom maar. Anders gaan we straks weer doen alsof je er niet over mag weten omdat het over jou zou kunnen gaan.’

Julius ging naar buiten en ging niet naast Helena zitten maar op de lage muur tegenover haar. Helena trok haar knieën iets op en sloeg haar armen eromheen. Haar hele houding was anders dan de ontspannen elegantie die Julius zo vaak in haar had gezien. ‘Ik herinner me dat terras,’ zei ze. ‘Niet alles. Maar Beatrice en die servetten wel. Ze gaf me er steeds meer terwijl ik al een hele stapel had.’ Beatrice zei dat ze zenuwachtig was geweest. ‘Dat was duidelijk.’ Even verscheen Helena's gewone humor, maar ze liet hem weer verdwijnen zonder hem te gebruiken om het gesprek af te sluiten. Ze wist ook nog waarom ze huilde. Er was iemand weggegaan uit haar leven. Iemand van wie ze had gehouden en die zij zelf eerst op afstand had gehouden omdat ze bang was geweest te veel van hem nodig te hebben. Toen hij uiteindelijk werkelijk verdween, had ze ontdekt dat onafhankelijkheid minder aantrekkelijk voelde wanneer niemand meer probeerde dichtbij te komen.

‘Heette hij Julius?’ vroeg Beatrice.

Helena keek naar Julius.

‘Ja.’

Luna vloekte zacht.

Julius voelde geen schok maar iets vreemders: een soort weerstand tegen zijn eigen naam. ‘Was ik dat?’

Helena bleef hem aankijken. ‘Ik weet het niet.’

Het antwoord hing niet als een raadsel tussen hen; daarvoor was Helena te zichtbaar aangedaan. Ze vertelde dat ze zich een Julius herinnerde, maar dat haar herinneringen aan hem net als die van Beatrice geen betrouwbaar gezicht hadden. Ze wist dat ze van hem had gehouden. Ze wist dat hij ouder was dan zij. Ze herinnerde zich gesprekken waarin ze zich tegelijk bewonderd en niet helemaal gezien had gevoeld. Toen ze dat zei, keek Julius weg. De overeenkomst met hun gesprek van gisteren was te groot om te negeren. Helena zag het. ‘Ja,’ zei ze. ‘Daarom heb ik gisteren met je gepraat.’ Julius keek weer op. Helena vertelde dat haar woorden niet alleen waren ontstaan door de afgelopen dagen. Het gevoel kende ze al. Ze had alleen niet geweten vanwaar. Toen Julius haar opnieuw begon te beschrijven als schoonheid, vrouwelijkheid en inspiratie, had iets in haar zich verzet met een vertrouwdheid die ze niet kon plaatsen. ‘Misschien omdat jij dit eerder hebt gedaan,’ zei ze. ‘Of misschien omdat iemand anders die Julius heette het heeft gedaan. Of misschien omdat ik steeds hetzelfde soort man kies en toevallig één daarvan ook Julius heette. Ik weet het niet.’

Engi was inmiddels naar buiten gekomen, samen met Annabel en Margriet. Niemand had hen geroepen. Helena keek naar de groep en zuchtte. ‘Nou, dan weet iedereen het meteen.’ Annabel vroeg of ze liever wilden weggaan. Helena zei nee. ‘Maar ik wil één ding duidelijk hebben. We gaan nu niet met zeven mensen mijn oude liefdesleven onderzoeken alsof daar de sleutel van het universum in zit.’ Engi antwoordde dat ze dat volkomen redelijk vond. Helena keek haar wantrouwig aan. ‘Ook niet stiekem.’ Engi zei dat ze hoogstens wilde vragen of Helena foto's of berichten had van die Julius, maar dat ze dat niet zou doen als Helena dat niet wilde. Helena dacht even na. ‘Later misschien. Niet nu.’ Daarmee was het besloten.

Het gesprek had daar kunnen eindigen, maar Luna bleef zitten. Ze keek naar Julius op een manier die hij niet goed kon lezen. ‘Er is iets wat mij hier niet bevalt,’ zei ze. Julius vroeg wat. ‘Dat iedereen voorzichtig met jouw theorie moet omgaan omdat die misschien waar is, terwijl wij ondertussen moeten ontdekken of onze herinneringen wel van onszelf zijn.’ Julius was aangevallen en merkte hoe snel hij zich wilde verdedigen. Hij zei dat hij niemand had gevraagd zijn theorie te geloven. Luna reageerde onmiddellijk. ‘Dat hoeft ook niet. Je hebt hem in de kamer gezet. Vanaf het moment dat jij zei dat wij misschien delen van jou zijn, moeten wij ons ertoe verhouden.’ Annabel wilde iets zeggen, maar Luna ging door. Ze was niet boos op Julius omdat hij een gedachte had. Ze was boos omdat hij zich soms gedroeg alsof zijn bereidheid de theorie te betwijfelen voldoende was om de gevolgen ervan ongedaan te maken. ‘Yanay vroeg zich af of ze nog bestond als jij haar niet nodig had. Helena vraagt zich af of jij haar vroeger al hebt vastgezet in hetzelfde beeld. Beatrice twijfelt aan haar eigen herinnering omdat ze niet weet wat ze van jou heeft overgenomen. En jij zit erbij en leert.’

Die laatste woorden raakten Julius het hardst. Niet omdat ze onrechtvaardig waren, maar omdat er waarheid in zat die hij liever niet zag. Hij had de afgelopen dagen veel geleerd en

was daar soms bijna tevreden over geweest. Hij had geleerd Yanay los te laten, Helena minder als ideaal te zien, Beatrices grenzen te respecteren. Iedere correctie had hij kunnen opnemen in een ruimer beeld van zichzelf. Zelfs zijn fouten werden daardoor materiaal voor zijn ontwikkeling. ‘Wat wil je dat ik doe?’ vroeg hij. Luna stond op. ‘Dat is precies de verkeerde vraag.’ Haar stem was niet hard, maar Julius voelde de afstand erin. ‘Waarom moet ik jou vertellen wat jij moet doen met iets wat jij in beweging hebt gezet?’

Ze liep naar binnen. Annabel keek haar na en volgde niet meteen. Julius verwachtte dat iemand Luna's woorden zou verzachten. Niemand deed het. Margriet pakte haar kopje van de grond en zei alleen dat de koffie koud was geworden. Normaal zou dat een grap zijn geweest die de spanning brak; nu dronk ze hem toch op. Engi keek naar Julius maar bood geen analyse aan. Beatrice zat naast Helena, die met haar vingers aan een losse draad van haar mouw trok. Julius voelde voor het eerst sinds de achtste stoel niet de spanning van iets wat hij nog niet begreep, maar de veel moeilijkere spanning van iets wat hij misschien wél begreep en niet gemakkelijk kon herstellen.

Die middag trok de groep uiteen. Niet dramatisch en niet volgens kleur of kamp. Annabel ging met Luna wandelen. Margriet en Engi vertrokken voor boodschappen. Beatrice bleef boven lezen en Helena ging in de tuin liggen met haar gezicht naar de zon, hoewel het te koud was om daar lang comfortabel te liggen. Julius bleef alleen in de woonkamer achter. Hij overwoog Luna achterna te gaan, maar wist dat dit vooral zijn eigen ongemak zou verlichten. Hij dacht eraan Yanay te bellen en deed dat om dezelfde reden niet. Niemand hoefde hem uit te leggen wat hem te doen stond. Hij moest verdragen dat Luna boos op hem was zonder haar boosheid onmiddellijk te veranderen in een inzicht over zijn innerlijke strijder, grenzen of moed. Zelfs de gedachte dat haar boosheid hem iets leerde, voelde toen als een manier om haar opnieuw te gebruiken.

Toen Helena het koud kreeg, kwam ze binnen. Ze ging op de bank zitten, trok haar benen onder zich en vroeg of Julius zich ellendig voelde. Hij zei ja. ‘Mooi.’ Hij keek haar aan. ‘Dat klinkt niet erg vriendelijk.’ Helena haalde haar schouders op. ‘Ik bedoel niet dat ik wil dat je lijdt. Alleen dat je het niet meteen oplost.’ Julius ging in de stoel tegenover haar zitten. Na een tijdje vroeg hij of zij dacht dat hij de Julius uit haar herinnering was. Helena antwoordde dat ze wist dat hij die vraag uiteindelijk zou stellen. ‘En?’ vroeg hij. ‘Soms wel.’ Julius voelde zijn adem even stokken. Helena vervolgde dat er momenten waren waarop zijn stem, een beweging van zijn hand of een bepaalde manier waarop hij haar aankeek iets in haar opriep dat ouder voelde dan hun huidige dagen samen. Maar op andere momenten leek het absurd dat hij dezelfde man zou zijn. ‘De Julius die ik me herinner was niet jij zoals je nu bent.’ Julius vroeg wat er anders was. Helena keek hem lang aan. ‘Hij wist veel zekerder wie ik was.’

Julius liet die woorden staan. Helena vertelde niet meer over de vroegere Julius en hij vroeg niet door. In plaats daarvan zaten ze samen in de kamer terwijl het licht langzaam veranderde en de geluiden van de anderen ontbraken. Julius zag dat Helena niet probeerde hem op te vrolijken. Ze was ook niet bijzonder elegant of raadselachtig. Ze wreef haar voeten warm, klaagde dat de bank slecht zat en vroeg na een tijdje of hij de verwarming hoger kon zetten. Julius deed het. Toen hij terugkwam, had ze haar ogen gesloten. Hij keek naar haar en voelde opnieuw bewondering, maar deze keer probeerde hij niet vast te stellen waarvoor. Misschien hoefde bewondering geen naam te hebben om echt te zijn.

Luna en Annabel kwamen als eersten terug. Luna hing haar jas op en liep langs Julius zonder hem te negeren maar ook zonder het gesprek van eerder te hervatten. Julius zei alleen haar naam. Ze draaide zich om. Hij vertelde haar dat hij had nagedacht over wat ze gezegd had. Meteen zag hij irritatie in haar gezicht en begreep waarom: zelfs dat klonk als het begin van een antwoord waarin hij zou laten zien hoe goed hij haar kritiek had verwerkt. Hij stopte. ‘Nee,’ zei hij. ‘Laat maar.’ Luna wachtte. Julius zocht niet naar een mooie formulering. ‘Je hoeft me nu niet te helpen dit beter te maken.’ Haar gezicht veranderde nauwelijks, maar iets in haar houding ontspande. ‘Goed,’ zei ze. Daarna liep ze naar de keuken en vroeg Annabel waar de thee stond.

Toen Margriet en Engi met boodschappen terugkwamen, werd er gekookt. Niemand besprak Helena's herinnering. Niemand vroeg Beatrice naar het gevouwen papier. Julius hielp groenten snijden en kreeg van Margriet te horen dat zijn stukken ongelijk waren. Engi bleek een verkeerde soort rijst te hebben gekocht en verdedigde zich langer dan noodzakelijk. Luna en Helena kregen ruzie over hoeveel knoflook erin moest, waarna Annabel eenvoudig de helft toevoegde en de rest wegzette. Beatrice kwam naar beneden toen het eten bijna klaar was en proefde zonder toestemming uit de pan. Het was geen verzoening en ook geen terugkeer naar de toestand van daarvoor. Luna was nog steeds gekwetst of boos, Helena droeg een herinnering die Julius misschien betrof, en Beatrice had haar eigen onzekerheid nog niet opgelost. Maar ze aten samen.

Pas laat op de avond, toen Julius de tafel afruimde, zag hij iets wat hem eerder niet was opgevallen. Op de stoel die Yanay had gebruikt lag een envelop. Geen oude envelop, geen vergeeld papier en geen voorwerp dat onmogelijk uit een andere tijd leek te komen; gewoon een witte envelop waarop met pen één naam stond.

Luna.

Julius raakte hem niet aan. Luna stond in de keuken met Annabel te praten. Hij had haar kunnen roepen, maar zelfs dat voelde plotseling als een beslissing die niet vanzelfsprekend van hem was. Daarom liep hij naar de keuken en zei alleen dat er iets voor haar op de stoel lag. Luna kwam mee, zag de envelop en bleef staan. Julius zag aan haar gezicht dat ze het handschrift herkende.

Hij vroeg niet van wie het was.

Luna pakte de envelop op, draaide hem om en keek daarna naar Julius. Haar boosheid van eerder was niet verdwenen, maar er was iets anders bij gekomen, iets wat hij niet kon benoemen en deze keer ook niet probeerde te benoemen. Ze hield de brief tegen haar borst en zei dat ze hem alleen wilde lezen.

Julius knikte.

Luna ging naar buiten en sloot de deur achter zich. De anderen bleven binnen; niemand volgde haar. Julius ging terug naar de tafel en zette de lege borden op elkaar. Hij wist niet wat er in de envelop stond, wie hem geschreven had of hoe lang hij daar al had gelegen, en voor het eerst voelde het ontbreken van die kennis niet als een gat dat onmiddellijk gevuld moest worden. Buiten bevond zich een vrouw met een brief die aan haar gericht was. Wat daarin stond, behoorde eerst aan haar toe. Als het later ook deel van hun verhaal zou worden, zou dat

niet gebeuren omdat Julius het gevonden had, maar omdat Luna ervoor koos het mee naar binnen te nemen.

En terwijl hij samen met de anderen de tafel afruimde en buiten achter het raam heel even Luna's gestalte voorbij zag gaan, begreep Julius dat er in dit huis misschien altijd acht stoelen hadden gestaan zonder dat daarom ieder verhaal aan dezelfde tafel verteld hoefde te worden.

XV — De brief

Toen de anderen bijna klaar waren met afruimen, kwam Luna Rood terug. Julius Wit hoorde de buitendeur opengaan en keek automatisch op, waarna hij zichzelf erop betrapte dat hij meteen naar haar handen keek. De envelop had ze nog bij zich. Ze hield hem dubbelgevouwen tussen haar vingers; de brief zelf zat er kennelijk weer in. Haar gezicht gaf weinig prijs. Annabel Oranje vroeg of ze thee wilde en Luna knikte alsof ze zojuist alleen even buiten was geweest om frisse lucht te halen. Niemand vroeg naar de inhoud. Helena Geel schoof een stoel voor haar vrij, Engi Blauw zette de suikerpot opzij en Margriet Groen pakte een schoon kopje. Beatrice Paars bleef zitten waar ze zat. Julius merkte hoe de hele groep zich bewust was van dezelfde verzwegen vraag en vond het bijna komisch hoeveel inspanning zeven mensen konden leveren om ergens níét naar te kijken. Luna nam een slok thee, trok een gezicht omdat die te heet was en zei uiteindelijk: ‘Jullie mogen best ademhalen.’ Helena antwoordde dat ze dat al die tijd zorgvuldig had volgehouden. Luna glimlachte even. Daarna legde ze de envelop naast haar kopje. ‘Ik weet wie hem geschreven heeft.’

Ze vertelde niet meteen wie. Eerst wilde ze weten waar de envelop precies had gelegen. Julius wees de stoel aan waarop Yanay de eerste avonden had gezeten en vertelde dat hij hem had gezien toen hij de tafel afruimde. Helena wist zeker dat de envelop daar tijdens het eten nog niet had gelegen. Margriet dacht hetzelfde, al wilde ze daar geen zekerheid van maken omdat ze niet voortdurend naar stoelen keek. Engi vroeg of iemand na het eten bij die stoel was geweest. Niemand herinnerde zich dat. Luna luisterde en streek met haar duim langs de rand van de envelop. ‘Het handschrift is van mij,’ zei ze.

Engi boog iets naar voren. ‘Jij hebt hem aan jezelf geschreven?’

‘Blijkbaar.’

‘Herinner je je dat?’

‘Nee.’

Luna haalde de brief uit de envelop en legde hem open voor zich neer zonder hem aan iemand te geven. Het papier bevatte ongeveer een halve bladzijde tekst. Julius kon vanaf zijn plaats enkele regels zien, maar draaide zijn blik weg. Luna merkte het en zei dat hij best mocht kijken. ‘Straks. Eerst wil ik iets begrijpen.’ Ze wees naar de datum bovenaan. De brief was volgens haar ruim elf jaar oud. Engi vroeg hoe ze dat kon weten als ze zich het schrijven niet herinnerde. Luna vertelde dat de datum overeenkwam met een periode die zij zich goed herinnerde. Ze woonde toen elders, had ander werk en was bezig een relatie te beëindigen die al veel langer voorbij was dan zij destijds wilde toegeven. Het handschrift paste eveneens bij oude kaarten en aantekeningen die nog thuis lagen. Dat alles maakte de brief nog niet

vanzelfsprekend echt, voegde ze eraan toe voordat Engi het kon zeggen. Engi knikte waarderend.

‘Wat staat erin?’ vroeg Annabel.

Luna keek naar de brief. ‘Dat ik moet blijven.’

Niemand zei iets. Julius dacht onmiddellijk aan hun gesprek van enkele dagen geleden, toen hij Luna had verteld waarom hij trouw zo sterk met haar verbond. *Omdat jij blijft.* Hij voelde de woorden terugkomen en zag aan Luna dat zij dezelfde verbinding had gemaakt.

‘Waar blijven?’ vroeg Margriet.

‘Dat staat er niet.’

Luna begon te lezen. De brief was gericht aan haarzelf, eenvoudig met *Luna* bovenaan. De schrijver — haar jongere zelf, als het handschrift werkelijk van haar was — schreef dat ze wist dat Luna zou willen vertrekken zodra het moeilijk werd, omdat vertrekken soms gemakkelijker leek wanneer je het daadkracht noemde. Ze moest deze keer wachten. Ze moest eerst zien wat er gebeurde wanneer ze niet onmiddellijk handelde. Daarna volgde een zin die Luna tweemaal had gelezen voordat ze naar binnen kwam: *Er komt een moment waarop iemand jou zal vertellen dat je blijft omdat je trouw bent. Geloof hem niet te snel. Soms blijf je uit angst, en soms ga je weg uit moed.* Julius voelde de blik van Helena naar hem gaan, maar hield zijn ogen op Luna gericht. De brief eindigde met een korte regel: *Je zult zelf moeten leren wat het verschil is.*

‘Elf jaar geleden?’ vroeg Julius.

Luna knikte.

‘En je herinnert je niets van die brief?’

‘Niets.’

Ze gaf hem nu het papier. Julius las de regels zelf. Er stond nergens zijn naam. Er was geen huis, geen tafel, geen verwijzing naar de zeven en geen voorspelling die ondubbelzinnig naar hun huidige situatie wees. Alleen die ene zin kwam akelig dicht bij wat Julius tegen Luna had gezegd. Toch trof iets anders hem sterker. In het park had Luna onlangs verteld dat ze ooit was weggegaan terwijl iemand haar vroeg te blijven en zich later had afgevraagd of blijven moediger zou zijn geweest. Haar eigen oude brief draaide precies rond diezelfde spanning. Julius gaf hem terug zonder een conclusie te trekken.

‘Ik ben boos,’ zei Luna.

Annabel keek haar aan. ‘Op wie?’

‘Dat weet ik dus niet.’

Luna stond op en begon door de kamer te lopen. Ze was boos op degene die de brief op haar stoel had gelegd, als iemand dat gedaan had. Ze was boos op zichzelf als ze hem werkelijk elf

jaar geleden had geschreven en daarna volledig was vergeten. Ze was zelfs een beetje boos op Julius, zei ze, omdat zijn woorden over haar trouw nu ineens klonken alsof hij iets herhaald had wat al in haar verleden stond. ‘En ik weet dat dat niet eerlijk is.’ Julius zei dat eerlijkheid op dit moment niet zijn eerste zorg was. Luna keek hem scherp aan. ‘Ga nu niet voorbeeldig reageren omdat ik vanmiddag boos op je was.’ Julius besefte dat ze gelijk had en zweeg. Luna liep nog een keer naar het raam en terug. ‘Zie je? Dit bedoelde ik. Ik weet niet meer wat van wie komt. Heb jij mij trouw genoemd omdat je dat in mij zag? Ben ik mezelf zo gaan zien omdat jij het zei? Heb ik elf jaar geleden al met precies die vraag gezeten? En waarom ligt die brief hier?’

Engi zei dat alleen de laatste vraag noodzakelijk vreemd was. De rest kon bij een mensenleven horen. Eigenschappen, verhalen die anderen over ons vertellen en verhalen die we over onszelf vertellen beïnvloeden elkaar voortdurend. Luna vroeg of dat haar moest geruststellen. Engi antwoordde dat geruststelling niet haar bedoeling was. ‘Gelukkig,’ zei Luna, en voor het eerst sinds ze binnenkwam klonk er iets van haar gewone directheid in haar stem. Beatrice vroeg of Luna wist waarom ze elf jaar geleden die relatie had beëindigd. Luna keek haar lang aan en vertelde toen dat ze bang was geweest zichzelf kwijt te raken. De man van wie ze hield had haar nodig, steeds meer, en zij was trots geweest op haar vermogen te blijven wanneer anderen het moeilijk hadden. Op een gegeven moment wist ze niet meer of haar trouw liefde was of angst om iemand in de steek te laten. Uiteindelijk was ze vertrokken. ‘En daarna heb ik jarenlang verteld dat weggaan moedig was.’ Ze keek naar de brief. ‘Wellicht was dat ook zo. Ik weet het nog steeds niet.’

Julius dacht aan zijn eigen angst toen Yanay naar huis wilde. Hij had haar willen vasthouden en had uiteindelijk ontdekt dat liefde ook ruimte kon geven. Het verband met Luna lag voor de hand. Juist daarom zweeg hij. Luna’s verleden was geen illustratie van zijn inzicht. Ze ging weer zitten en vroeg of iemand de brief wilde lezen. Het papier ging van hand tot hand. Helena las langzaam en gaf het zonder commentaar door. Margriet bekeek ook de achterkant en de envelop. Annabel bleef hangen bij de zin over blijven uit angst. Engi bestudeerde de inkt en het papier voor zover dat met het blote oog mogelijk was. Beatrice las als laatste en hield de brief daarna nog even vast.

‘Wat?’ vroeg Luna.

Beatrice gaf hem terug. ‘Ik herinner me dat jij vroeger brieven aan jezelf schreef.’

Luna keek haar aan.

‘Dat wist je?’

‘Ik denk het.’

‘Waarom heb je dat nooit gezegd?’

Beatrice fronste. ‘Omdat ik het tot nu toe niet wist dat ik het wist.’

Helena liet haar hoofd achterover zakken. ‘Dat wordt een zin die ik steeds minder leuk ga vinden.’

Beatrice vertelde dat ze geen concrete brief voor zich zag. Ze herinnerde zich Luna die ooit had gezegd dat praten met je toekomstige zelf eerlijker kon zijn dan een dagboek bijhouden, omdat een dagboek deed alsof niemand het ooit zou lezen terwijl een brief ten minste toegaf dat hij een lezer wilde. Luna keek haar verbijsterd aan. ‘Dat klinkt wel als iets wat ik gezegd zou kunnen hebben.’ Beatrice glimlachte. ‘Dat vond ik ook.’ Engi waarschuwde dat herkenbaarheid geen bevestiging was, maar Luna wuifde haar opmerking weg. ‘Dat weet ik inmiddels, Engi.’ Toch leek er iets van haar boosheid te verdwijnen. De brief werd daardoor niet verklaard; er verscheen wel een mogelijke geschiedenis waarin hij ooit werkelijk door Luna geschreven kon zijn.

‘Dan wil ik naar huis,’ zei Luna.

De zin veranderde de kamer onmiddellijk. Julius vroeg niets. Luna legde uit dat ze haar oude brieven wilde zoeken, als ze die nog had. Ze wilde weten of deze brief tussen een reeks hoorde, of het papier overeenkwam, of ze destijds vaker aan zichzelf schreef over blijven en vertrekken. Daarvoor moest ze naar haar eigen huis. Ze keek naar Julius terwijl ze dat zei en hij begreep dat ze wilde zien wat zijn reactie was.

‘Wanneer?’ vroeg Margriet.

‘Morgen.’

‘Alleen?’

Luna dacht na. ‘Ja.’

Julius voelde dezelfde weerstand als bij Yanay, alleen anders. Yanay had hij willen beschermen en vasthouden vanuit hun vreemde herkenning. Bij Luna voelde hij de impuls mee te gaan omdat haar brief iets met zijn woorden leek te verbinden. Hij wilde weten wat ze thuis zou vinden. Precies daarom moest hij niet vanzelfsprekend meegaan.

‘Goed,’ zei hij.

Luna keek hem aan. ‘Meer niet?’

‘Wat wil je dat ik zeg?’

‘Ik weet het niet. Ik wilde alleen weten of je me zou proberen tegen te houden.’

‘Dat ga ik niet doen.’

‘Omdat je iets geleerd hebt van Yanay?’

Julius zuchtte. ‘Nu maak jij van mij een model.’

Luna keek verrast en begon toen te lachen. Het was de eerste open lach sinds ze de brief had gelezen. ‘Goed. Die verdien ik.’

De avond werd rustiger. De brief bleef op tafel liggen totdat Luna hem uiteindelijk in haar tas stopte. Er verscheen geen tweede envelop en niemand zocht ernaar. Dat laatste beschouwde

hij bijna als een prestatie van de groep. Margriet maakte eten met wat er nog in huis was, Engi hielp en bleek opnieuw slecht in het schatten van hoeveelheden. Helena belde buiten de straat iemand uit haar eigen leven en kwam stiller terug dan ze was weggegaan. Annabel vroeg niet met wie ze gesproken had. Beatrice las. Het huis voelde minder als een plaats waar antwoorden verborgen lagen en meer als een tijdelijke verblijfplaats van mensen die allemaal een deur naar een ander leven hadden.

Later zat Julius met Helena in de woonkamer. Ze had haar voeten op de lege stoel van Yanay gelegd en bladerde door een tijdschrift. Julius vroeg of ze van plan was haar eigen huis ook op te zoeken. Helena sloeg het tijdschrift dicht. ‘Natuurlijk.’ Hij vroeg wanneer. ‘Dat weet ik nog niet.’ na een stilte zei ze dat ze bang was. Julius wachtte totdat zij zelf verderging. Thuis lagen foto's, berichten, agenda's en misschien sporen van de Julius om wie ze ooit bij Beatrice had gehuild. Zolang ze die niet bekeek, kon ze verschillende mogelijkheden naast elkaar laten bestaan. Misschien was Julius Wit die man. Wellicht was het iemand anders met dezelfde naam. Zodra ze bewijs vond, kon één mogelijkheid verdwijnen.

‘Wil je dat ik het ben?’ vroeg Julius.

Helena keek naar hem. ‘Soms.’

‘En soms niet?’

‘Soms hoop ik dat ik je pas net ken.’

‘Waarom?’

Ze glimlachte droevig. ‘Omdat we het dan deze keer anders kunnen doen zonder dat het een tweede kans hoeft te zijn.’

Julius merkte hoeveel hij daarop wilde zeggen. Hij koos uiteindelijk voor stilte. Helena legde het tijdschrift weer open, al las ze niet verder. Ze zaten dicht genoeg bij elkaar om elkaars aanwezigheid te voelen en ver genoeg uit elkaar om niets te hoeven beslissen.

De volgende ochtend vertrok Luna vroeg. Ze nam de brief mee en slechts een kleine tas, omdat ze verwachtte dezelfde avond of de volgende dag terug te komen. Bij de voordeur omhelsde ze Annabel en Margriet, tikte Engi tegen haar arm toen die haar nog een praktische aanwijzing wilde geven, kuste Helena op de wang en hield Beatrice even langer vast. Daarna stond ze voor Julius.

‘Ik kom terug,’ zei ze.

Julius keek haar aan. ‘Omdat je trouw bent?’

Luna trok haar ogen samen.

Hij glimlachte.

‘Flauwekul,’ zei ze.

‘Dat dacht ik al.’

‘Ik kom terug omdat ik dat nu wil.’

‘Dat lijkt me een betere reden.’

Luna pakte haar tas op en liep de straat uit. Julius bleef deze keer niet bij de deur staan totdat ze verdwenen was. Hij ging met de anderen naar binnen. Er waren opnieuw zes mensen in het huis, en toch voelde de afwezigheid van Luna heel anders dan die van Yanay. Yanay had een deel van de groep naar buiten getrokken; door haar wisten ze dat er levens bestonden waarin het huis slechts een onderbreking was. Luna ging nu doelbewust haar eigen verleden binnen om iets terug te halen wat misschien al die tijd van haar was geweest.

Tijdens het ontbijt schoof Margriet gedachteloos de stoelen dichter bij de tafel. Twee bleven leeg: die van Yanay en die van Luna. Julius keek ernaar en dacht aan de eerste dag, toen juist het aantal stoelen hun eerste raadsel was geweest. Acht stoelen, acht mensen. Daarna zeven mensen, nu zes. Het meubilair paste zich niet aan hun aantal aan en niemand verwachtte dat nog.

Helena zette haar kopje op Luna's lege plaats omdat daar toevallig ruimte was. Engi vroeg Annabel om de jam. Beatrice zat met haar rug naar het raam. Margriet vertelde dat ze later die dag eindelijk de was wilde doen en dat iedereen die schone kleren verwachtte daar zelf aan mocht bijdragen. Julius luisterde naar hen en merkte dat hij niet meer telde om vast te stellen of de werkelijkheid klopte.

Hij telde omdat twee mensen er niet waren.

En omdat hij wist wie hij miste.

XVI — Zonder Luna

Zonder Luna Rood veranderde de groep sneller dan Julius Wit had verwacht. Het werd niet stiller; Helena Geel kon in haar eentje voldoende geluid maken om dat te voorkomen, en Margriet Groen had besloten dat de was die ochtend werkelijk gedaan moest worden, waardoor er voortdurend deuren open- en dichtgingen, manden door de gang werden gedragen en discussies ontstonden over kleding die niemand als de zijne herkende. Toch ontbrak er iets in het ritme. Wanneer Engi Blauw een redenering begon die te lang duurde, was er niemand die haar halverwege onderbrak met de vraag wat ze nu eigenlijk wilde zeggen. Wanneer Helena een plan opperde, volgde er geen onmiddellijke reactie van iemand die bereid was het uit te voeren of af te wijzen. Annabel Oranje nam vaker het initiatief dan Julius eerder bij haar had gezien, terwijl Beatrice Paars juist opvallend praktisch werd en zonder commentaar een lekkende aansluiting van de wasmachine probeerde vast te draaien. Julius zag die verschuivingen en moest zichzelf er een paar keer aan herinneren ze niet meteen te ordenen. Misschien vulden mensen elkaars plaatsen op wanneer iemand afwezig was. Misschien hadden ze altijd al veel meer van elkaars eigenschappen gehad dan hij had gezien. Rond het middaguur stond Margriet met een natte handdoek in haar handen te kijken naar een wasrek dat te klein was en zei dat ze nu pas begreep waarom Luna meestal dingen deed voordat de rest klaar was met bespreken hoe ze gedaan moesten worden. ‘Ik mis haar ook,’ zei Annabel. Dat eenvoudige antwoord maakte iedere verdere analyse overbodig.

Julius ging die middag alleen naar de grens van de straat. Hij had Yanay Roze beloofd haar te bellen en wilde bovendien zien of Luna een bericht had gestuurd. Zodra het netwerk

terugkwam, verschenen beide namen vrijwel tegelijk op zijn scherm. Luna had slechts geschreven dat ze goed was aangekomen en later iets zou laten horen. Yanay had een foto gestuurd van Margriets steen op haar vensterbank, naast de plant die volgens haar sinds het bezoek van Margriet zichtbaar meer levenslust vertoonde. Daaronder stond: **Ze bemoeit zich zelfs op afstand met mijn planten.** Julius belde haar en hoorde onmiddellijk dat ze opgewekt was. Ze had die ochtend gewerkt, boodschappen gedaan en koffie gedronken met de vriendin die zich herinnerde dat Yanay lang geleden over een Julius had gesproken. Julius vroeg voorzichtig of daar iets nieuws uit was gekomen. Yanay zei dat haar vriendin zich vooral herinnerde dat Yanay destijds zelf niet wist wie Julius was. Ze had de naam een paar keer genoemd naar aanleiding van dromen en daarna maandenlang helemaal niet meer. Veel meer wist de vriendin niet. Julius voelde enige teleurstelling en merkte tegelijk dat hij die bijna prettig vond; een herinnering die vaag bleef, gedroeg zich tenminste als een echte herinnering.

Yanay vroeg hoe het met Luna was. Julius vertelde over de brief en haar vertrek naar huis. Yanay werd stil toen hij de zin uit de brief samenvatte over blijven, weggaan, angst en moed. Ze kende Luna goed genoeg om te begrijpen waarom die woorden haar raakten. Daarna vroeg ze hoeveel van hen nog in het huis waren. ‘Vijf vrouwen en ik.’ Yanay lachte. ‘Je zegt het anders.’ Julius begreep niet wat ze bedoelde. ‘Eerst zou je gezegd hebben: vijf van de zeven.’ Hij wilde antwoorden dat dit toeval was, maar wist dat zij gelijk kon hebben. Yanay vertelde dat zij sinds haar thuiskomst hetzelfde ervoer. In het huis waren de kleuren vanzelfsprekend geworden; thuis dacht ze steeds minder aan zichzelf als Roze. Ze bleef Yanay. De kleur was niet verdwenen, zei ze, en ze vond hem nog steeds bij zichzelf passen. Alleen hoefde ze hem hier niet voortdurend te dragen. Julius keek naar de gewone straat achter hem, waar een fietser passeerde en verderop iemand een hond uitliet. ‘Misschien gebeurt dat met iedereen zodra ze weggaan,’ zei hij. Yanay antwoordde dat hij het Luna kon vragen wanneer zij terugkwam. Daarna praatten ze nog een kwartier over dingen die niets met het huis te maken hadden. Yanay vertelde over haar werk en over een collega met wie ze zich ergerde aan een verandering die Julius niet begreep omdat hij de mensen en omstandigheden niet kende. Hij stelde vragen. Toen ze ophingen, realiseerde hij zich dat dit waarschijnlijk het langste gesprek was dat hij ooit met haar had gevoerd zonder zichzelf ergens in haar verhaal terug te zoeken.

Op de terugweg bleef Julius bij de overgang staan, al was daar niets nieuws te zien. Hij keek naar het scherm van zijn telefoon: volledig bereik. Een paar stappen verder verdwenen de streepjes. Hij liep door. Het verschijnsel werd haast vertrouwd: een straat met slechte ontvangst. Toch dacht hij aan de tijd. Buiten was sinds hun komst nauwelijks meer dan een etmaal verstreken, terwijl zij binnen verschillende nachten hadden geslapen. Yanay leefde nu weer in de gewone tijd. Luna eveneens. Als zij morgen terugkwam, hoeveel tijd zou er voor haar dan verstreken zijn? De vraag kon eenvoudig worden beantwoord door te wachten. Julius vond dat moeilijker dan hij had verwacht. Hij was gewend vragen net zo lang te onderzoeken tot er een antwoord kwam. Deze vraag vereiste niets van hem. Alleen morgen.

Toen hij het huis binnenkwam, trof hij Helena alleen in de woonkamer. De anderen waren boven of in de keuken. Ze zat op de grond met haar telefoon in haar hand, hoewel het toestel daar geen verbinding had. Voor haar lagen enkele foto's die ze blijkbaar uit haar tas had gehaald. Julius zag zichzelf nergens. Helena draaide één foto om toen hij binnenkwam. ‘Je hoeft hem niet te verstoppen,’ zei hij. ‘Dat deed ik ook niet.’ Ze gaf hem de foto. Er stond een jongere Helena op, misschien tien jaar eerder, naast een man van wie Julius alleen een arm en een deel van zijn schouder kon zien. De rest was afgesneden. Op de achterkant stond in pen een datum en één letter: J. Julius voelde de bekende aantrekkingskracht van een mogelijke aanwijzing, gevolgd door iets anders. Hij gaf de foto terug. ‘Weet je wie hij is?’ Helena

schudde haar hoofd. Ze herinnerde zich de plek, een feest in een tuin, en zelfs de jurk die ze droeg. De man naast haar bleef buiten bereik van haar herinnering. Ze had de foto die ochtend gevonden tussen spullen die ze bij zich had zonder te beseffen dat ze hem had meegenomen. ‘Ik denk dat ik morgen ook naar huis ga.’

Julius ging tegenover haar zitten. Sinds haar gesprek met Beatrice, vertelde Helena, voelde ze steeds sterker dat ze haar eigen verleden moest onderzoeken. Ze wilde foto's zoeken waarop de Julius van toen werkelijk te zien was, berichten terugvinden als die nog bestonden en misschien iemand spreken die hem had gekend. Ze vond het vooruitzicht onaangenaam. ‘Als jij het bent, verandert dat iets. Als jij het niet bent, verandert dat ook iets.’ Julius vroeg wat er zou veranderen wanneer hij inderdaad dezelfde Julius bleek te zijn. Helena streek met haar duim over de rand van de foto. ‘Dan hebben wij een geschiedenis die jij niet kent en ik maar half. Dan heb ik van je gehouden voordat jij je herinnert dat ik bestond. En dan moet ik me afvragen waarom ik bij jou ben gebleven toen we hier samenkwamen zonder je dat te vertellen.’ Julius vroeg of zij werkelijk bewust iets had verzwegen. Helena wist het niet. Haar herinnering aan die vroegere man was pas de laatste dagen scherper geworden. Misschien had ze Julius vanaf het begin herkend zonder te begrijpen wat ze herkende. Misschien verklaarde dat waarom zijn bewondering haar tegelijk beviel en irriteerde. Ze keek hem aan en zei: ‘Je hebt me vanaf de eerste dag aangekeken alsof je me al kende.’ Julius antwoordde dat zij hem vanaf de eerste dag had toegestaan zo te kijken. ‘Precies,’ zei Helena. ‘Daar wil ik iets van begrijpen.’

Ze zwegen een tijdje. Julius zag dat Helena hem nauwkeurig bekeek en vroeg waarom. Ze wilde weten of hij hoopte dat hij de man op de foto was. Julius dacht aan haar eerdere vraag en besloot niet te zoeken naar het antwoord dat haar het meest zou ontzien. ‘Ja,’ zei hij. Helena keek verrast. ‘Waarom?’ Omdat het hem aantrok een verleden met haar te hebben, gaf hij toe. Omdat de gedachte dat zij van hem had gehouden iets in hem raakte. Misschien speelde ook zijn bewondering voor haar mee; het idee dat die bewondering niet eenzijdig was geweest, streelde hem. Helena glimlachte. ‘Dat is tenminste menselijk.’ Julius vroeg of ze liever had gehad dat hij ontkende. ‘Nee. Ik word een beetje moe van de verbeterde Julius.’ Hij begon te lachen. ‘Die houdt het ook zwaar.’ Helena schoof de foto terug tussen de andere. ‘Dan spreken we af dat je af en toe gewoon ijdel, jaloers, nieuwsgierig en onredelijk mag zijn. Dat maakt mijn leven een stuk gemakkelijker.’ Julius vroeg of dezelfde afspraak voor haar gold. ‘Voor mij gold die al.’

Tijdens het avondeten vertelde Helena de anderen dat zij de volgende ochtend naar huis wilde. Annabel vroeg of ze alleen wilde gaan. Helena aarzelde. Anders dan Luna wilde ze juist niet alleen. Ze vroeg Beatrice mee. Beatrice keek op van haar bord en leek werkelijk verrast. Helena legde uit dat Beatrice bij de herinnering op het terras hoorde en misschien kon helpen onderscheid te maken tussen wat Helena zelf terugvond en wat ze achteraf samen construeerden. Engi wees erop dat twee herinneringen elkaar ook konden beïnvloeden. Helena antwoordde dat ze geen laboratoriumexperiment uitvoerde en liever iemand bij zich had wanneer ze misschien een oud stuk van haar leven terugvond. Engi accepteerde dat zonder verdere bezwaren. Julius voelde een korte steek omdat Helena niet hem had gevraagd. Hij schaamde zich er niet voor; hun gesprek van die middag had hem juist geleerd dat sommige reacties best mochten bestaan voordat hij ze corrigeerde. Helena zag hem kijken en vroeg of hij bezwaar had. ‘Nee. Ik had alleen graag mee gewild.’ ‘Dat weet ik,’ zei ze. ‘Daarom vraag ik Beatrice.’

De volgende ochtend vertrokken Helena en Beatrice na het ontbijt. Helena droeg dezelfde kleine tas waarmee ze gekomen was; Beatrice had haar gevouwen papier nog steeds bij zich. Bij de voordeur draaide Helena zich naar Julius om en kuste hem onverwacht op zijn wang. ‘Geen betekenis aan geven,’ zei ze. Julius antwoordde dat ze daarmee ongeveer het onmogelijkste verzoek deed dat ze hem kon geven. ‘Probeer het eens als oefening.’ Beatrice omhelsde hem korter. Julius vroeg haar of ze haar papier aan Helena zou laten lezen. ‘Als het moment komt.’ Meer zei ze niet. Even later liepen ze samen de straat uit. Julius zag hoe verschillend ze liepen: Helena snel en licht, Beatrice rustiger, terwijl ze toch zonder moeite naast elkaar bleven. Bij de hoek keek Helena één keer om en stak haar hand op. Daarna waren ze weg.

In het huis bleven Julius, Annabel, Margriet en Engi achter. Vier mensen rond een tafel met acht stoelen. Margriet keek ernaar en zei dat dit zo langzamerhand belachelijk werd. Julius dacht dat ze de lege plaatsen bedoelde, maar ze wees naar de hoeveelheid brood die ze opnieuw had klaargezet. ‘Ik blijf rekenen voor acht.’ Annabel zei dat zij de vorige avond eveneens acht kopjes uit de kast had gepakt. Engi had bij de boodschappen automatisch voldoende fruit voor iedereen gekocht, inclusief Yanay en Luna. Ze keken elkaar aan en begonnen te lachen. De zeven mochten zelfstandig zijn, vertrekken en hun eigen levens hervatten; blijkbaar hadden hun lichamen en gewoonten meer tijd nodig om dat te begrijpen dan hun gedachten.

De ochtend verliep rustig. Annabel belde buiten de straat enkele mensen en kwam terug met de mededeling dat ook zij binnenkort naar huis wilde. Margriet zei dat ze hetzelfde dacht. Engi wilde nog blijven totdat Luna terug was en totdat ze Helena en Beatrice hadden gesproken. Julius hoorde zichzelf vragen wat er daarna met het huis moest gebeuren. Niemand wist het. Hij bezat geen sleutel die hij als de zijne herkende, geen eigendomspapieren en geen overtuigende herinnering dat hij er ooit vóór de eerste middag had gewoond. Elise dacht dat het zijn huis was, al wist ze niet welk nummer erbij hoorde. Annabel stelde de vraag die ze tot nu toe merkwaardig genoeg hadden vermeden: ‘Wat als jij zelf ook naar huis gaat, Julius?’

Hij keek haar aan.

‘Dit is toch mijn huis?’

Margriet legde haar mes neer. ‘Dat zegt Elise.’

‘Luna zei het ook op de eerste dag.’

‘Omdat ze dacht dat het zo was.’

Julius keek om zich heen. De kamer was vertrouwd geworden doordat ze er samen hadden geleefd. Hij kende inmiddels de stoel die een beetje wiebelde, de kast waarin de glazen stonden en de plek waar 's middags het licht op de vloer viel. Geen van die dingen vertelde hem waar hij woonde vóórdat de zeven hier waren.

Engi vroeg: ‘Welk adres staat er in je telefoon?’

Julius pakte zijn toestel. Zonder verbinding kon hij zijn opgeslagen contacten en persoonlijke gegevens nog steeds bekijken. Hij zocht zijn eigen adres. Er stond inderdaad een adres.

Het was niet dit huis.

Annabel schoof dichterbij. Het adres lag in een andere plaats, niet ver van de stad waar Yanay woonde. De straatnaam kwam Julius vaag bekend voor. Hij durfde er niet op te vertrouwen. Margriet vroeg of er foto's van zijn woning op zijn telefoon stonden. Julius zocht. Er waren er verschillende: een woonkamer, een tuin, een boekenkast, een bureau. Hij kende de meubels. Deze keer was de herkenning onmiddellijk en lichamelijk. Hij wist waar in die woonkamer het licht 's morgens binnenviel. Hij wist welke lade van het bureau stroef liep. Hij wist dat achter de boekenkast een stopcontact zat waar hij altijd moeilijk bij kon.

‘Dat is mijn huis,’ zei hij.

Niemand reageerde meteen.

Julius keek naar de kamer waarin hij zat. Hij had dagenlang aangenomen dat dit huis van hem was omdat anderen dat hadden gezegd en omdat hij zich een trap herinnerde die er niet bleek te zijn. Zijn werkelijke woning stond al die tijd in zijn telefoon.

Margriet vroeg rustig: ‘Wil je erheen?’

Julius keek nogmaals naar de foto's. Voor het eerst sinds de achtste stoel bestond er een thuis voor hem buiten deze straat. Hij voelde opluchting en weerstand tegelijk. Als hij daarheen ging, zou hij misschien hetzelfde meemaken als Yanay: voorwerpen herkennen, kamers kennen, een leven terugvinden waarin de anderen niet voortdurend aanwezig waren. Misschien zou hij er ontdekken wie Julius Wit was voordat hij zichzelf begon te zien als de Persoon met zeven subpersoonlijkheden.

Engi keek naar hem. ‘Je hoeft vandaag niet te beslissen.’

Julius stopte zijn telefoon terug in zijn zak. ‘Jawel.’

Annabel vroeg waarom.

Julius keek naar de vier lege stoelen en daarna naar de drie vrouwen die nog bij hem waren. Tot nu toe had hij vooral gekeken naar wie er vertrok. Yanay was gegaan, Luna zocht haar brieven, Helena en Beatrice waren onderweg naar een verleden dat misschien met hem verweven was. Annabel en Margriet zouden binnenkort volgen. Engi zou uiteindelijk eveneens haar eigen keuze maken.

Er ontbrak één beweging.

‘Morgen ga ik naar huis,’ zei Julius.

Margriet knikte alsof hij zojuist had besloten hoe laat ze zouden eten. Annabel glimlachte. Engi stelde geen enkele vraag.

Die avond zaten ze met z'n vieren aan de grote tafel. De lege stoelen vielen Julius minder op dan die ochtend. Hij dacht aan Yanay in haar bovenwoning, Luna tussen haar oude brieven, Helena en Beatrice onderweg naar Helena's verleden, en aan zijn eigen huis dat ergens buiten

deze vreemde straat op hem wachtte. Voor het eerst vroeg hij zich niet af wat er zou gebeuren wanneer alle zeven uit zijn nabijheid verdwenen.

Hij vroeg zich af wie er thuis op Julius wachtte.

En tot zijn verbazing was hij daar bang voor.

XVII — Het huis van Julius

Julius Wit sliep die nacht slecht. Niet door wat er in het huis gebeurde, maar juist doordat er niets gebeurde. Geen geluid op de gang, geen nieuwe envelop, geen blad dat tegen de richting van de wind in bewoog. Af en toe hoorde hij een van de anderen zich omdraaien of naar het toilet gaan, en eenmaal meende hij Engi Blauw in de keuken te horen. Tegen de ochtend was hij toch even ingeslapen en droomde hij van zijn eigen woonkamer, de kamer die hij de vorige dag op zijn telefoon had gezien. In de droom liep hij naar de boekenkast en schoof die opzij om bij het stopcontact te komen. Daarachter zat geen muur. Hij kon erdoorheen kijken naar de kamer met de acht stoelen, waar alle zeven vrouwen zaten te ontbijten. Ze praatten met elkaar en merkten hem niet op. Julius wilde hun namen roepen, maar werd wakker voordat hij een geluid maakte. Hij bleef liggen en voelde vooral ergernis. Zelfs zijn dromen waren inmiddels zo symbolisch geworden dat Helena er waarschijnlijk om zou lachen. Toen hij later aan het ontbijt vertelde wat hij had gedroomd, deed ze dat niet, omdat Helena er niet was. Dat gemis was klein en scherp.

Annabel Oranje wilde die ochtend met Julius meegaan. Ze stelde het voorzichtig voor. Misschien verwachtte ze dat hij alleen zou willen vertrekken, nu Yanay en Luna dat ook hadden gedaan. Julius had inderdaad even alleen willen gaan. Waarom, wist hij niet. Toch deed haar aanbod hem goed. Ze zei dat ze hem niet naar binnen hoefde te begeleiden. Ze wilde alleen mee tot hij wist dat het adres werkelijk bestond en dat hij er terechtkon. ‘En daarna?’ vroeg Julius. Annabel haalde haar schouders op. ‘Daarna beslis jij of je me binnen vraagt.’ Margriet Groen vond dat een uitstekend plan en begon meteen brood voor onderweg in te pakken. Engi keek naar Julius alsof zij verwachtte dat hij nog bezwaar zou maken. Hij zei dat hij graag wilde dat Annabel meeging. Daarmee was het geregeld.

Voor hun vertrek liep Julius nog eenmaal door het huis, zonder te weten waarom. Hij ging de slaapkamer binnen, keek naar de donkere overhemden die hem waarschijnlijk pasten en liet ze hangen. In de badkamer lagen de onbekende mannenvoorwerpen nog op dezelfde plaats. De werkkamer voelde inmiddels vertrouwder dan op de eerste dag, omdat hij er dagenlang langs was gelopen, niet omdat er een herinnering was teruggekomen. Hij opende geen laden meer. Beneden stonden de acht stoelen rond de tafel. Margriet was bezig de keuken op te ruimen en Engi zat in de woonkamer met haar boek. Julius bleef even bij haar staan. Het was hetzelfde boek dat zij op de eerste middag in haar handen had gehad. Hij vroeg of ze inmiddels wist wat ze destijds probeerde terug te vinden. Engi keek naar de kaft en zei dat ze zich de gezochte passage nog steeds niet herinnerde. ‘Vind je dat vervelend?’ vroeg Julius. ‘Minder dan eerst.’ Ze sloeg het boek. ‘Ik weet nu tenminste dat vergeten niet automatisch betekent dat iets verborgen wordt.’ Julius glimlachte. ‘Dat klinkt bijna als iets wat Beatrice zou zeggen.’ Engi keek hem streng aan. ‘Vertel haar dat nooit.’

Margriet omhelsde Julius bij de voordeur en zei dat ze waarschijnlijk zelf de volgende dag zou vertrekken. Hij vroeg of ze al wist waarheen. Natuurlijk wist ze dat. Haar adres stond al die tijd gewoon in haar telefoon en zij had het eerder gecontroleerd, alleen had ze geen reden

gezien daar een aankondiging van te maken. Julius moest lachen. Het paste zo volmaakt bij zijn beeld van Margriet dat hij bijna iets over haar praktische aard zei, maar hield zich in. Margriet zag het. ‘Je mag het best denken.’ ‘Dat doe ik.’ ‘Mooi.’ Ze gaf hem zijn tas en voegde eraan toe dat hij haar niet hoefde te ontkennen om haar serieus te nemen. Julius bleef haar even aankijken. Dat was een nuance die hij de laatste dagen misschien kwijt was geraakt. De kleuren hoefden geen vergissingen te worden zodra de vrouwen groter bleken dan hun kleur. Groen kon werkelijk praktisch zijn. Blauw werkelijk helder. Geel werkelijk stralen. Het probleem ontstond pas wanneer hij ophield verder te kijken.

Buiten de straat kregen de telefoons weer bereik. Luna en Helena hadden berichten gestuurd. Julius besloot ze in de trein te lezen. Eerst zochten hij en Annabel de route naar zijn adres. Een trein, een bus, tien minuten lopen: meer was er niet nodig. Julius herkende geen enkel station, al kwamen sommige namen hem bekend voor. Annabel zat naast hem en keek uit het raam. Ze stelde nauwelijks vragen. Pas toen ze waren overgestapt op de bus vroeg ze of hij zenuwachtig was. Julius zei dat hij vooral bang was iemand tegen te komen die hem beter kende dan hij zichzelf op dit moment kende. Annabel begreep dat onmiddellijk. ‘Zoals Elise.’ Julius knikte. Elise had hem als een gewone bekende begroet terwijl hij nauwelijks wist waarom zij hem kende. Bij zijn eigen huis kon dat veel verder gaan. Buren, vrienden, misschien iemand met een sleutel. Hij keek naar Annabel en besefte dat hij ook niet wist wie in zijn leven op hem wachtte. ‘Weet jij dat?’ vroeg hij. ‘Wat?’ ‘Wie er bij mij hoort.’ Annabel keek verbaasd. ‘Dat moet jij toch weten?’ Julius zei dat hij namen kende, gezichten en relaties uit zijn geheugen, maar sinds de eerste dag vertrouwde hij de vanzelfsprekendheid daarvan minder. Annabel legde haar hand kort op zijn arm. ‘Dan zien we wel wie de deur opendoet.’ Julius wilde zeggen dat het zijn eigen deur was, maar precies die zekerheid gingen ze onderzoeken.

De straat herkende hij voordat ze hem bereikten. Eerst kwam er een kruising die iets in zijn lichaam opriep, daarna een rij oude bomen en vervolgens een klein plantsoen. Julius wist vóór de routeplanner het aangaf dat ze bij de volgende straat links moesten. Hij wist ook dat er na ongeveer honderd meter een brievenbus zou staan. Die stond er. Zijn pas versnelde vanzelf. Annabel zei niets. Bij een hoekhuis wist Julius dat er vroeger een grote struik had gestaan die inmiddels verdwenen was; de lichtere plek in de aarde was nog zichtbaar. Toen zag hij zijn eigen huis. De herkenning was zo volledig dat hij stilstond.

Het huis viel nauwelijks op. Een rijwoning met een kleine voortuin, een donker kozijn en een fiets tegen de muur van de buren. Julius wist welke sleutel hij nodig had voordat hij zijn sleutelbos uit zijn zak haalde. Hij had die sleutel al dagen bij zich gedragen zonder te weten waarvoor hij diende. Hij liep naar de voordeur, stak hem in het slot en voelde de kleine weerstand die hij zich herinnerde wanneer de deur niet helemaal in het kozijn viel. Hij trok de deur iets naar zich toe, draaide opnieuw en het slot ging open. De geur in de gang trof hem sterker dan het beeld. Hout, boeken, iets van koffie en de vage geur van een huis dat een dag gesloten is geweest. Julius deed één stap naar binnen en wist waar de lichtschakelaar zat zonder te kijken.

Annabel bleef buiten staan.

Julius draaide zich om. ‘Kom je?’

‘Wil je dat?’

‘Ja.’

Ze stapte over de drempel en Julius sloot de deur. Hij hing zijn jas aan een haak waarvan hij wist dat hij die meestal gebruikte. Er hingen andere jassen. Hij herkende ze. Op een kastje lagen sleutels, een stapel post en een bril die hij al een tijd kwijt dacht te zijn. Hij pakte hem op en begon te lachen. Annabel vroeg wat er was. ‘Die zoek ik.’ ‘Sinds wanneer?’ Julius wist het niet precies, misschien een week, misschien langer. Het maakte hem weinig uit. Hij zette de bril op. De wereld werd nauwelijks scherper; het was zijn leesbril. Hij legde hem weer neer en voelde een onverwachte ontroering om zoiets onbelangrijks.

In de woonkamer gebeurde wat hij had gehoopt en gevreesd. Alles was van hem. De stoel bij het raam had een kleine beschadiging in de armleuning die hij kende. In de boekenkast stonden zijn boeken in een ordening die voor anderen waarschijnlijk nauwelijks een ordening was. Op een lage tafel lag een tijdschrift open op een artikel dat hij zich herinnerde gelezen te hebben. Hij liep naar zijn bureau en trok zonder aarzeling de stroef lopende lade open. Pennen, paperclips, notitieblokken, een oude oplader. Hij wist wat erin lag voordat hij het zag. Annabel stond bij de deur en keek toe. Julius ging in zijn bureaustoel zitten en legde zijn handen op het blad. De opluchting kwam onverwacht heftig. Hij had een plaats. Hij had hier geleefd. De vreemde dagen hadden zijn verleden niet uitgewist.

‘Julius,’ zei Annabel.

Hij keek op.

Ze stond bij een foto aan de muur.

Julius kende de foto. Dat dacht hij tenminste. Hij stond op het punt te zeggen waar die was genomen toen hij zag waarom Annabel hem riep. Het was een groepsfoto, gemaakt in een tuin tijdens een bijeenkomst die Julius zich vaag herinnerde. Hij stond ergens achteraan. Er waren misschien vijftien mensen te zien.

Annabel stond er ook op.

Julius kwam overeind en liep naar haar toe. Ze stond vooraan, jonger, haar haar anders dan nu. Hij herkende haar onmiddellijk zodra hij haar zag, maar hij had zich nooit herinnerd dat zij op die foto stond.

‘Weet jij dit?’ vroeg hij.

Annabel keek lang. ‘Ik ken die tuin.’

‘Van wie was hij?’

‘Dat probeer ik me te herinneren.’

Julius haalde de foto van de muur. Achterop stond een jaartal en de naam van iemand die hij kende. Hij sprak de naam uit. Annabel reageerde. Ze kende die persoon eveneens, al wist ze niet meer waarvan. Ze ging op de bank zitten en Julius bleef met de foto in zijn handen staan. Anders dan bij Yanays parkfoto stonden hij en Annabel hier niet ver van elkaar. Er zaten slechts twee mensen tussen hen in.

‘We hebben elkaar toen misschien al gekend,’ zei Julius.

Annabel keek naar hem. ‘Misschien.’

‘En geen van ons herinnert zich dat.’

‘Ik herinner me jou op die dag niet.’

Julius evenmin. Toch voelde de foto minder bedreigend dan enkele dagen geleden. Misschien omdat hij inmiddels wist dat beelden niet verplicht waren hun hele verhaal prijs te geven. Hij zette de foto op tafel. Annabel vroeg of hij meer foto's had. Julius wees naar een kast. Daar lagen albums, oude dozen en digitale schijven. Hij voelde onmiddellijk de verleiding om alles open te trekken. Annabel zag het.

‘Wil je dat echt nu doen?’

Julius keek naar de kast.

‘Nee.’

‘Mooi.’

‘Je klinkt als Helena.’

‘Dat beschouw ik als compliment.’

Ze maakten koffie in Julius' keuken. Hij wist precies waar alles stond. Toen Annabel een mok uit een kast pakte, zei Julius automatisch dat ze beter een andere kon nemen omdat die een barst had. Ze hield hem tegen het licht. Een dunne lijn liep van de rand naar beneden. ‘Je kent je kopjes beter dan je vrienden.’ Julius antwoordde dat kopjes minder ingewikkeld waren. Annabel lachte, maar daarna werd ze stil. Ze keek door het keukenraam naar de tuin en zei dat ze zich daar prettig voelde. Julius vroeg of ze de tuin herkende. Niet werkelijk. Toch had ze het gevoel hier eerder te zijn geweest. Ze wees naar een kleine boom achterin en zei dat ze dacht dat die ooit kleiner was geweest. Julius wist dat dit vanzelfsprekend klonk bij iedere boom en ze moesten allebei lachen.

Na de koffie liep Julius alleen naar boven. Zijn slaapkamer was zoals hij hem kende. Het bed was onopgemaakt. Op een stoel lag kleding die hij vóór zijn vertrek moest hebben uitgetrokken. Op het nachtkastje lag een boek met een bladwijzer halverwege. Hij ging op de rand van het bed zitten en probeerde zich de laatste avond hier te herinneren. Er kwamen flarden. Lezen. Naar beneden gaan voor water. Een gedachte dat hij de volgende dag iets moest doen. De zeven. Hij zocht niet verder. In de kamer ernaast stond zijn werktafel. Daar lagen papieren, tekeningen en aantekeningen die duidelijk van hem waren. Hij herkende zijn eigen handschrift.

Bovenop lag een vel met zeven namen.

Julius bleef staan.

Hij hoefde het papier niet op te pakken om ze te lezen.

Luna.
Annabel.
Helena.
Margriet.
Engi.
Beatrice.
Yanay.

Geen achternamen.

Geen kleuren.

Naast iedere naam stonden enkele losse woorden. Bij Luna onder andere *actie*, *moed*, *grens*. Bij Annabel *verbinding*, *zorg*. Bij Helena *schoonheid*, *spel*, *verwondering*. De andere namen droegen dezelfde soort aantekeningen die Julius later in het huis had gebruikt toen hij de zeven probeerde te beschrijven.

Onderaan stond een datum.

De dag vóór de achtste stoel.

Julius ging zitten. Hij voelde geen angst. Eerder een diepe vermoeidheid, alsof een deel van hem al die tijd had geweten dat dit moment zou komen.

Annabel verscheen in de deuropening. Ze zag het papier.

‘Heb jij dat geschreven?’

‘Ja.’

‘Weet je het nog?’

Julius keek naar zijn handschrift. ‘Ik weet dat het van mij is.’

‘Dat vroeg ik niet.’

Hij schudde zijn hoofd.

Annabel kwam naast hem staan. Ze las de namen en de woorden. Julius wachtte op haar reactie. Haar gezicht veranderde toen ze haar eigen naam vond.

‘Dus je dacht dit al vóór we daar waren.’

‘Blijkbaar.’

Annabel las verder. ‘Waar zijn de kleuren?’

‘Die staan er niet.’

‘En Wit?’

Julius keek naar de onderkant van het vel. Zijn eigen naam stond nergens.

Annabel ging op de stoel naast hem zitten. Ze legde het papier terug waar het had gelegen. Julius keek naar de zeven namen en voelde zijn oorspronkelijke overtuiging terugkomen, krachtiger dan hij wilde. Hij had hen vóór de bijeenkomst al geordend. Misschien had hij werkelijk een model gebouwd en hen daarna in een situatie gebracht waarin dat model tot leven leek te komen.

Toen wees Annabel naar de rechterbovenhoek van het papier.

Daar stond nog iets, heel klein, alsof Julius het tijdens het denken in de marge had geschreven.

Niet vertellen wat ik denk dat ze zijn. Eerst luisteren naar wie ze zelf zeggen dat ze zijn.

Julius las de zin opnieuw.

Hij herinnerde zich hem niet.

Annabel keek hem aan. ‘Je wist het dus al.’

‘Wat?’

‘Dat je dit kon doen.’

Julius begreep haar.

Hij had vóór de achtste stoel al geweten dat zijn theorie gevaarlijk kon worden zodra hij de zeven vertelde wie zij volgens hem waren. Toch had hij het gedaan. Misschien later dan hij oorspronkelijk van plan was, misschien voorzichtiger, maar hij had het gedaan.

Annabel legde haar hand op het bureau. ‘Ik denk dat je hier alleen moet blijven.’

Julius keek naar haar. Er was geen verwijt in haar stem.

‘Ga je weg?’

‘Naar huis. Mijn huis.’

Opnieuw voelde hij het oude verlangen haar te vragen nog even te blijven. Deze keer hoefde hij dat verlangen niet weg te drukken. Hij kon het voelen en haar tegelijk laten gaan.

‘Dank je dat je mee bent gegaan.’

Annabel stond op. Bij de deur draaide ze zich om. ‘Bel me vanavond.’

‘Dat zal ik doen.’

‘Niet om te vertellen wat het allemaal betekent.’

Julius glimlachte.

‘Waarover dan?’

Annabel dacht even na. ‘Vertel me iets over je huis wat ik nog niet weet.’

Daarna liep ze naar beneden. Julius hoorde even later de voordeur dichtgaan.

Hij bleef alleen achter in de werkkamer.

Voor hem lag een vel papier waarop hij vóór hun samenzijn de zeven vrouwen had beschreven. Achter hem stond een huis dat hij herkende als het zijne. Buiten leefden Yanay, Luna, Helena, Beatrice en nu ook Annabel verder op plaatsen die van henzelf waren; Margriet en Engi bevonden zich nog in het andere huis en zouden waarschijnlijk eveneens vertrekken.

Julius pakte het papier uiteindelijk op. Hij las de namen opnieuw en merkte dat één vraag steeds terugkwam.

Niet waarom hij hen had beschreven.

Niet hoe hij hun kleuren later had gevonden.

Hij wilde weten waarom hij, nadat hij zichzelf had gewaarschuwd eerst naar hen te luisteren, die waarschuwing was vergeten.

Op de achterkant van het vel stond niets. Julius legde het terug op zijn bureau, liep naar beneden en zette zijn eigen kopje in zijn eigen keuken onder de koffiemachine. Terwijl het apparaat begon te brommen, keek hij door het raam naar zijn tuin. Hij kende de boom, de schutting, de tegel die scheef lag en de buurkat die zonder toestemming onder een struik zat. De vertrouwdheid stelde hem gerust.

Hij zette zijn koffie neer. Niemand vroeg wat hij dacht.

Daardoor begon hij zichzelf te zien.

XVIII — Wat Julius had voorbereid

Alleen zijn voelde anders dan Julius Wit had verwacht. In het huis met de acht stoelen was alleen zijn altijd een mogelijkheid geweest die hem bedreigde; hier, tussen zijn eigen boeken, meubels en half afgemaakte bezigheden, kreeg het een andere betekenis. Niemand keek naar hem. Niemand wachtte op een verklaring. Hij kon een kast openen zonder dat Engi Blauw vroeg welke hypothese hij ermee wilde toetsen, een herinnering laten komen zonder dat Beatrice Paars hem waarschuwde voor de verleiding er betekenis aan te geven, en een kop koffie zetten zonder dat Margriet Groen constateerde dat hij het aanrecht weer nat had achtergelaten. Hij miste hen juist in die kleine dingen. Het was vreemd hoe snel mensen een huis konden binnendringen zonder er ooit gewoond te hebben. Hij liep met zijn koffie terug naar de werkkamer en ging voor het vel met de zeven namen zitten. Deze keer las hij het langzaam. De woorden waren van hem, daar twijfelde hij niet aan. Zijn handschrift veranderde wanneer hij snel dacht: letters schoven dan tegen elkaar, de staart van zijn g werd langer en hij vergat regelmatig punten op de i. Dat alles stond hier. Toch bleef de handeling

zelf onbereikbaar. Hij herinnerde zich niet dat hij Luna, Annabel, Helena, Margriet, Engi, Beatrice en Yanay op deze manier op papier had gezet.

In de lade onder het bureau lagen mappen. Hij wist ongeveer wat erin zat: oude notities, schema's, ideeën die ooit belangrijk genoeg hadden geleken om te bewaren en later zelden meer waren bekeken. Hij trok de bovenste lade open en zag een map waarop met zijn eigen hand **Persoon** stond. Hij glimlachte om de plechtigheid van het woord. Er was een tijd geweest waarin hij zulke woorden zonder aarzeling boven een vel papier kon zetten. De map bevatte tekeningen van cirkels, pijlen, verbindingen en losse aantekeningen over menselijke eigenschappen die elkaar konden aanvullen of tegenwerken. Sommige waren oud, andere duidelijk recenter. Julius herkende zijn manier van denken: het verlangen om verscheidenheid te begrijpen zonder haar tot chaos te laten worden. Tussen twee schema's vond hij opnieuw zeven posities, deze keer zonder namen. Er stonden woorden bij die hij inmiddels bijna te goed kende: handelen, verbinden, verwonderen, ordenen, denken, verdiepen, nabij zijn. De overeenkomst met de vrouwen was duidelijk genoeg om hem onrustig te maken. Tegelijk ontbrak precies datgene wat hem het meest bezighield. Er stond nergens dat deze zeven posities vrouwen moesten zijn. Er stond nergens Luna of Helena of Yanay. Er stond evenmin dat zij in hem leefden. Het schema leek ouder dan zijn kennismaking met hen, voor zover hij nog wist wanneer die kennismaking begonnen was.

Hij bladerde verder en vond een blad dat hem langer vasthield. Bovenaan had hij jaren geleden geschreven: **Een mens wordt niet heel door zijn delen te beheersen.** Daaronder stonden enkele regels over innerlijke stemmen, tegenstrijdige verlangens en het vermogen ze alle te horen zonder één ervan tot absolute waarheid te verheffen. Julius las de woorden met het ongemakkelijke gevoel een vroegere versie van zichzelf te ontmoeten die iets had begrepen wat hij later opnieuw moest leren. Hij had de zeven in het huis aanvankelijk beschreven als subpersoonlijkheden, alsof hij daarmee een ontdekking deed. Nu lag hier bewijs dat het denken erachter veel ouder was. Dat verklaarde zijn theorie gedeeltelijk. De vrouwen zelf bleven buiten de verklaring vallen. Hij kon een model hebben ontwikkeld en later mensen hebben ontmoet in wie hij dat model herkende. Hij kon hen vervolgens steeds sterker door dat model zijn gaan zien. Dat was menselijk genoeg. Alleen verklaarde het Yanays schrift niet, Beatrices herinnering evenmin, en het vertelde hem niets over de vreemde tijd rond het andere huis. Julius merkte hoe zijn denken alweer naar een allesomvattend antwoord zocht en sloot de map.

Zijn telefoon trilde. Luna belde. Julius nam meteen op en hoorde aan haar stem dat ze moe was. Ze vroeg waar hij was. Toen hij vertelde dat hij thuis zat, zweeg ze even en zei daarna dat ze daar blij om was. Julius vertelde in enkele zinnen over het vel met de zeven namen. Luna reageerde veel minder geschokt dan hij had verwacht. ‘Dus jij was al met ons bezig voordat wij daar samen zaten.’ Julius zei dat het daar sterk op leek. ‘Met ons,’ herhaalde Luna, ‘of met je model?’ Hij keek naar de gesloten map. Dat onderscheid kon hij niet beantwoorden. Luna vertelde vervolgens waarom ze belde. Ze had haar oude brieven gevonden. Er waren er tientallen, verspreid over bijna vijftien jaar. Sommige had ze geopend en later van opmerkingen voorzien; andere waren dicht gebleven. De brief uit het huis hoorde qua papier en handschrift zonder twijfel bij die verzameling. Zelfs de enveloppen waren hetzelfde. ‘Dus ik heb hem waarschijnlijk geschreven,’ zei ze. Julius vroeg of ze wist wanneer. De datum klopte met een moeilijke periode uit haar leven en ook de inhoud paste daarbij. Eén probleem bleef over: tussen de bewaarde brieven zat geen enkele aanwijzing dat deze specifieke brief ooit was verstuurd, meegenomen of aan iemand gegeven. Luna

herinnerde zich dat zij zulke brieven meestal in een houten doos bewaarde. De brief die in het huis was verschenen had daar volgens haar net zo goed jarenlang tussen kunnen liggen.

Julius vroeg of de houten doos nog bestond. Luna zei dat die voor haar op tafel stond. Ze had de inhoud tweemaal doorgelopen. De reeks was niet compleet; ze wist dat ze in sommige jaren meer had geschreven dan er nu nog lagen. Een ontbrekende brief zei weinig. Wat haar meer bezighield, was dat Beatrice gelijk had gehad. Luna schreef inderdaad aan haar toekomstige zelf. In een van de oudste brieven had ze zelfs uitgelegd waarom: haar toekomstige zelf zou volgens haar minder gemakkelijk te misleiden zijn dan een dagboek. Julius vertelde haar dat Beatrice zich precies die gedachte had herinnerd. Luna lachte kort. ‘Dan kende ze me dus echt.’ Er klonk opluchting in haar stem. Julius begreep waarom. De laatste dagen hadden zoveel herinneringen hun betrouwbaarheid verloren dat een gewone bevestiging bijna kostbaar werd. Luna vroeg vervolgens of Julius in zijn papieren iets over haar had gevonden dat hij onmogelijk kon weten. ‘Nog niet.’ Ze reageerde scherp op dat laatste woord. ‘Je bent dus van plan verder te zoeken.’ Julius keek naar de map. ‘Ik weet het niet.’ Luna zei dat zij zelf inmiddels genoeg had gezocht voor één dag. Daarna vertelde ze iets onverwachts: ze bleef vannacht thuis. Ze wilde slapen in haar eigen bed, haar eigen ochtend meemaken en pas daarna beslissen wanneer ze terugging naar het huis met de acht stoelen. Julius zei dat hij dat begreep. ‘Mooi,’ antwoordde Luna. ‘En vraag me morgen eens iets anders dan wat ik gevonden heb.’ Hij beloofde het.

Na het gesprek liep Julius naar buiten. Hij moest bewegen. De weg kende hij zonder telefoon. De buurt voelde vertrouwd op een manier die de andere straat nooit had gedaan. Een buurvrouw die haar fiets uit de schuur haalde groette hem bij naam en vroeg of hij een paar dagen weg was geweest. Julius zei dat het zo voelde. Zij lachte alsof het een gewone opmerking was en vertelde dat er een pakket voor hem bij haar lag. Hij liep mee, nam een doos aan waarvan hij zich de bestelling vaag herinnerde en stond even later weer op straat met iets banaals onder zijn arm. Niemand vroeg waar hij vandaan kwam. Niemand keek alsof hij uit een andere tijd was teruggekeerd. Bij een kleine winkel kocht hij brood en melk. De vrouw achter de kassa kende hem eveneens en vroeg of hij weer hetzelfde tijdschrift wilde. Julius wist welk tijdschrift ze bedoelde. Terwijl hij naar huis liep, voelde hij een merkwaardige vreugde. Zijn leven had zich blijkbaar zonder grote geheimen in andere mensen vastgezet. De buurvrouw kende zijn afwezigheid, de winkelier zijn gewoonten. Misschien bestond een mens voor een belangrijk deel op die manier: verspreid over herinneringen waar hij zelf geen toegang toe had.

Thuis wachtte een bericht van Helena. **We zijn er. Ik heb iets gevonden. Bel nog niet.** Julius las het tweemaal. Hij wilde meteen vragen wat ze gevonden had. Hij legde de telefoon weg en begon zijn boodschappen op te ruimen. Vijf minuten later pakte hij hem weer op, las het bericht opnieuw en legde hem opnieuw weg. Daarna moest hij lachen. Helena zou waarschijnlijk plezier hebben gehad als ze hem zo had gezien. Hij stuurde uiteindelijk alleen: **Goed. Neem je tijd.** Vrijwel meteen verscheen er een antwoord: **Wie heeft jou opgevoed?** Julius typte dat hij lerend vermogen bezat. Helena stuurde terug dat ze dat eerst nog wilde verifiëren. De luchtigheid stelde hem gerust. Wat zij ook had gevonden, ze kon er kennelijk nog grappen naast laten bestaan.

Tegen de avond belde Julius Annabel, zoals hij had beloofd. Zij was inmiddels thuis en klonk anders dan in het huis met de acht stoelen. Losser, dacht Julius. Hij wist hoe weinig zo’n indruk bewees. Hij vertelde haar niets over de schema's. In plaats daarvan hield hij zich aan haar opdracht en beschreef iets over zijn huis dat zij nog niet wist: in de achtertuin stond een

kleine boom die hij jaren geleden bijna had weggehaald omdat hij scheef groeide. Hij had het telkens uitgesteld en inmiddels was de stam zo dik dat de boom waarschijnlijk langer zou blijven staan dan Julius zelf. Annabel vroeg waarom hij hem destijds wilde verwijderen. ‘Omdat hij scheef stond.’ Ze lachte zo hard dat Julius de telefoon even van zijn oor hield. ‘Dat is werkelijk de meest Julius-achtige reden die ik vandaag heb gehoord.’ Hij protesteerde dat scheefgroeiende bomen een legitiem tuinprobleem konden zijn. Annabel wilde weten waarom hij hem uiteindelijk had laten staan. Julius keek door het raam. ‘Ik raakte eraan gewend.’ Annabel werd stil en zei toen dat dit misschien nog erger was. Julius begon eveneens te lachen. Het gesprek ging daarna over haar eigen huis, haar werk en iemand die haar die middag had gebeld. Ze vertelde vanzelfsprekend over mensen die Julius niet kende. Hij hoefde hun plaats in haar leven niet onmiddellijk te begrijpen om te horen dat ze belangrijk waren.

Later die avond keerde Julius terug naar zijn werkkamer. Hij wilde de map opbergen en verder niets meer onderzoeken. Terwijl hij haar optilde, viel er een klein velletje uit dat tussen de grotere bladen had gezeten. Hij raapte het op. Het was geen geheim document, brief of namenlijst. Slechts een haastige notitie in zijn eigen handschrift. Bovenaan stond een datum van enkele maanden geleden. Daaronder had hij één vraag geschreven: **Kan een mens iemand ontmoeten die al in hem bestond voordat hij die persoon kende?** Julius ging op de rand van zijn bureau zitten. De vraag voelde vertrouwd, al herinnerde hij zich ook deze formulering niet. Onder de zin stonden drie woorden: **herkenning — projectie — liefde.** Daarna volgde een lege ruimte en helemaal onderaan één naam.

Beatrice.

Julius keek naar de naam en wilde onmiddellijk een verband leggen met haar rol als gids, met Dante, met zijn oude denken over de integrale mens en met de manier waarop Beatrice hem vanaf het begin had tegengesproken wanneer hij te snel betekenis gaf aan gebeurtenissen. Toch kwam er een eenvoudiger mogelijkheid bij hem op. Misschien had hij haar al gekend toen hij deze notitie schreef. Misschien was een gesprek met haar juist de aanleiding geweest. Het verschil tussen die twee mogelijkheden was groot genoeg om geen keuze te maken.

Hij pakte zijn telefoon en zocht Beatrices naam. Hij belde haar niet. In plaats daarvan bladerde hij door zijn oude berichten. Er waren gesprekken met haar. Veel gesprekken. Ze begonnen ruim vóór de dag van de achtste stoel.

Julius las niet meteen alles. Hij keek eerst naar de datums en zag dat hun contact minstens twee jaar terugging. Sommige periodes hadden tientallen berichten, andere maandenlang bijna niets. Beatrice had hem foto's gestuurd, boeken aangeraden, gevraagd hoe het met hem ging. Julius had haar verteld over ideeën waaraan hij werkte. Dit was geen vaag spoor aan de rand van zijn verleden. Zij had aantoonbaar deel uitgemaakt van zijn leven.

Hij opende het oudste gesprek dat nog op zijn telefoon stond. De eerste berichten begonnen midden in een uitwisseling, zodat duidelijk was dat er eerder contact moest zijn geweest. Beatrice schreef over een gesprek dat ze de avond daarvoor hadden gevoerd. Julius las haar woorden en voelde de afstand tussen de man die ze had ontvangen en de man die nu naar het scherm keek. Ze schreef dat hij mensen soms zo intens probeerde te begrijpen dat hij vergat hen te ontmoeten. Julius had daarop geantwoord dat begrijpen voor hem juist een vorm van ontmoeten was. Beatrice had teruggeschreven: **Alleen als je ruimte laat voor wat niet in je begrip past.**

Julius legde de telefoon neer.

Hij kende die gedachte. Hij had haar de afgelopen dagen bijna als iets nieuws leren begrijpen.

De vraag werd daardoor persoonlijker. Zijn geheugen was niet leeg. Hij wist wie Beatrice was, kende haar stem, haar gezicht, haar manier van spreken. Wat ontbrak waren bepaalde verbindingen. Hij had niet geweten dat hij haar al jaren sprak. Hij had Luna's brieven niet gekend. Hij had Annabel op zijn eigen foto niet herkend. Yanay had over hem gedroomd voordat zij zich hun ontmoeting kon herinneren. De gaten leken steeds minder willekeurig, al kon Julius nog niet zeggen welk patroon ze vormden.

Hij liep naar de woonkamer en deed geen licht aan. Buiten stond de scheve boom donker tegen de avondlucht. Ergens waren de zeven vrouwen verspreid geraakt over hun eigen huizen en levens. Julius had hen in gedachten vaak als een kring rond zichzelf geplaatst. Nu zag hij een ander beeld, veel minder overzichtelijk: lijnen tussen Luna en Beatrice, tussen Helena en Beatrice, tussen Yanay en Margriet, tussen Annabel en mensen die hij nooit had ontmoet, tussen ieder van hen en een verleden waarin hij soms voorkwam en soms geheel afwezig was. Hijzelf was één van die lijnen.

De telefoon trilde opnieuw.

Ditmaal was het Beatrice.

Julius nam op.

‘Heb je onze oude berichten gevonden?’ vroeg ze.

Hij antwoordde niet meteen. ‘Hoe weet je dat?’

Aan de andere kant bleef het enkele seconden stil.

‘Omdat ik de mijne vanmiddag ook heb gevonden.’

Julius ging zitten.

Beatrice vertelde dat Helena boven bezig was oude foto's te bekijken en haar even alleen had gelaten. Beatrice had toen haar eigen telefoon doorgelopen. Ze had dezelfde gesprekken met Julius gevonden, dezelfde twee jaar, dezelfde gaten aan het begin. Sommige berichten herinnerde ze zich zodra ze ze las. Andere leken geschreven door iemand die haar woorden en haar toon bezat en toch op afstand stond.

‘En het papier in je tas?’ vroeg Julius.

Beatrice zweeg opnieuw.

‘Dat heb ik aan Helena laten lezen.’

Julius wachtte.

‘Ik had gisteren gedacht dat mijn herinnering op het terras over Helena ging,’ zei ze. ‘Dat klopt ook. Alleen stond er nog iets op dat vel wat ik je niet heb verteld.’

Julius voelde zijn oude nieuwsgierigheid onmiddellijk wakker worden. Hij liet haar zelf verdergaan.

‘Ik had een tweede herinnering opgeschreven. Heel klein. Omdat ik niet wist of ik haar vertrouwde.’

Beatrice ademde hoorbaar in.

‘Ik herinnerde me dat jij me ooit vroeg of ik bereid was je te helpen met een experiment.’

Julius keek door het donkere raam naar zijn eigen spiegelbeeld.

‘Wat voor experiment?’

‘Dat weet ik niet meer,’ zei Beatrice. ‘Maar ik weet nog wel wat ik je antwoordde.’

Julius wachtte.

‘Ik zei ja.’

Daarna praatten ze nog bijna een uur. Beatrice vertelde over Helena, over foto's die ze hadden gevonden, over hun onzekerheid en over de oude berichten. Geen van beiden probeerde die avond het woord *experiment* groter te maken dan het was. Toen het gesprek eindigde, bleef Julius zitten met de telefoon in zijn hand en de map op tafel. Hij wist nu dat hij vóór de achtste stoel iets had voorbereid en dat Beatrice daar mogelijk van had geweten. Dat maakte haar geen medeplichtige en hem geen regisseur van alles wat daarna was gebeurd. Daarvoor ontbrak te veel.

Wat hem die avond het meest bezighield, was een andere gedachte. Als hij werkelijk een experiment had voorbereid, kon het doel ervan onmogelijk alleen zijn geweest om de zeven vrouwen te observeren. Daarvoor had hij zichzelf te grondig aan dezelfde onzekerheid blootgesteld.

Julius liep naar boven, legde het vel met de zeven namen terug op zijn bureau en deed het licht uit. In de slaapkamer liet hij het raam een stukje openstaan. Vanuit zijn bed kon hij de scheve boom zien. Morgen zouden er nieuwe gesprekken komen en misschien nieuwe herinneringen. Vanavond hoefde hij ze niet vooruit te denken. Hij voelde voor het eerst dat zijn ontbrekende geheugen ook iets van hem mocht zijn zonder onmiddellijk een probleem te worden dat opgelost moest worden.

Vlak voordat hij insliep dacht hij aan Beatrices ene woord.

Experiment.

Het woord maakte hem onrustig. Toch was er ook iets vertrouwds aan.

Alsof hij ooit zelf had besloten dat hij een antwoord alleen kon vinden door tijdelijk te vergeten welke vraag hij had gesteld.

XIX — De vraag die ontbrak

Toen Julius Wit wakker werd, dacht hij weer aan het woord experiment. Bij daglicht klonk het minder dreigend. In de keuken zette hij koffie en probeerde zich voor te stellen wat hij zelf met dat woord bedoeld kon hebben. Een psychologisch experiment? Een oefening? Een bijeenkomst waarin hij de zeven vrouwen iets had willen voorleggen? Bij iedere mogelijkheid ontstond meteen een verhaal. Daarom vertrouwde hij geen van die verhalen. Hij nam zijn koffie mee naar de werkkamer en opende de map Persoon opnieuw. Gisteren zocht hij verbanden. Vandaag wilde hij zien wat er werkelijk lag. Hij legde de papieren op volgorde van datum. Het oudste materiaal ging vele jaren terug en was theoretisch, vol schema's over tegenstrijdige krachten in één mens, waarnemen, kiezen en integreren. Later werden de aantekeningen persoonlijker. Er verschenen vragen in plaats van modellen. Wanneer wordt zelfkennis zelfbevestiging? stond ergens in de marge. Op een ander vel: Als ik in een ander vooral herken wat ik al ken, ontmoet ik die ander dan nog? Julius herkende zijn eigen worsteling zo duidelijk dat hij bijna medelijden kreeg met de man die deze vragen had opgeschreven en ze vervolgens kennelijk niet had kunnen beantwoorden.

Pas na een uur vond hij het woord experiment. Het stond op een los blad tussen twee veel oudere schema's en was doorgestreept. Daaronder had Julius geschreven: ontmoeting. Julius richtte zich op. Er volgde geen plan, geen protocol en geen lijst met opdrachten. Er stonden slechts enkele namen, waarvan hij er drie herkende: Beatrice, Engi en Luna. Achter Beatrices naam stond een vinkje, achter Engi een vraagteken en achter Luna niets. Verderop stonden twee zinnen: Ik wil weten wat er van het model overblijft wanneer de mensen zelf gaan spreken. En daaronder, met zwaardere pen: Voorwaarde: ik mag niet degene zijn die het antwoord al kent. Julius las de laatste zin verschillende keren. Er stond niet hoe hij dat voor elkaar had willen krijgen. Ook ontbrak iedere verwijzing naar geheugenverlies, het huis of de vreemde tijd. Toch voelde hij een eerste contour ontstaan van wat hij vóór de achtste stoel misschien had gewild. Hij had een theorie over de integrale mens. Vervolgens waren er echte mensen gekomen die hij met posities uit die theorie was gaan verbinden. Op enig moment had hij beseft dat zijn eigen overtuiging het onderzoek onmogelijk maakte.*experiment*. Het stond op een los blad tussen twee veel oudere schema's en was doorgestreept. Daaronder had Julius geschreven: **ontmoeting**. Hij ging rechter zitten. Er volgde geen plan, geen protocol en geen lijst met opdrachten. Er stonden slechts enkele namen, waarvan hij er drie herkende: Beatrice, Engi en Luna. Achter Beatrices naam stond een vinkje, achter Engi een vraagteken en achter Luna niets. Verderop stonden twee zinnen: *Ik wil weten wat er van het model overblijft wanneer de mensen zelf gaan spreken.* En daaronder, met zwaardere pen: *Voorwaarde: ik mag niet degene zijn die het antwoord al kent.* Julius las de laatste zin verschillende keren. Er stond niet hoe hij dat voor elkaar had willen krijgen. Ook ontbrak iedere verwijzing naar geheugenverlies, het huis of de vreemde tijd. Toch voelde hij een eerste contour ontstaan van wat hij vóór de achtste stoel misschien had gewild. Hij had een theorie over de integrale mens. Vervolgens waren er echte mensen gekomen die hij met posities uit die theorie was gaan verbinden. Op enig moment had hij beseft dat zijn eigen overtuiging het onderzoek onmogelijk maakte. Zolang hij wist wie de zeven volgens hem waren, zou hij alles wat zij deden langs dat weten leggen.

Engi belde tegen tienen. Ze zat nog met Margriet in het huis en begon zonder begroeting met de mededeling dat er iets vervelends was gebeurd. Julius verstijfde. ‘Margriet is weg,’ zei Engi. Julius vroeg wat ze bedoelde. Margriet was die ochtend vroeg vertrokken. Ze had een briefje op tafel gelegd: *Ik ga naar huis. Geen commissie nodig. Ik bel vanavond.* Engi klonk geïrriteerd. Julius moest lachen. ‘Waarom is dat vervelend?’ Er volgde een stilte. ‘Omdat ze het niet met mij besproken heeft.’ Julius zei dat Margriet gisteren al had verteld dat ze naar huis wilde. ‘Dat is niet hetzelfde als vertrekken zonder iets te zeggen.’ Julius herinnerde Engi aan het briefje. ‘Je begrijpt wat ik bedoel.’ Dat deed hij. Engi had verwacht dat zij samen zouden bepalen hoe ze verdergingen. Nu zat zij alleen in het huis met acht stoelen, terwijl de rest zich over verschillende plaatsen had verspreid. Julius vroeg of ze bang was. Engi antwoordde te snel dat angst hier geen bruikbare categorie was. Julius begon opnieuw te lachen. ‘Nu klink je werkelijk als jezelf.’ ‘Dat is op dit moment niet grappig.’ Hij bood zijn excuses aan, al hoorde ze waarschijnlijk dat hij nog glimlachte.

Na enige stilte zei Engi dat ze niet wist wat ze moest doen. Uit Engi’s mond klonk die bekentenis ongewoon. Ze kon naar huis gaan. Ze kon wachten op Luna, die had gezegd terug te willen komen. Ze kon Julius opzoeken. Ze kon proberen Helena en Beatrice te bereiken. Voor iedere mogelijkheid kon ze argumenten formuleren en tegen iedere mogelijkheid eveneens. ‘Er is onvoldoende informatie om rationeel te kiezen,’ zei ze. Julius vroeg wat zij zou doen wanneer er nooit meer informatie kwam. Engi werd stil. ‘Dat is een irritante vraag.’ Julius wachtte. Uiteindelijk zei ze dat ze waarschijnlijk naar huis wilde, maar zich verantwoordelijk voelde voor het huis zolang niemand wist van wie het was en waarom ze daar waren samengekomen. Julius vertelde haar dat hij inmiddels wist dat het in elk geval niet zijn gewone woning was. Dat hielp Engi nauwelijks. ‘Dan is er dus nog minder reden om aan te nemen dat iemand van ons er verantwoordelijk voor is.’ Julius hoorde hoe haar redenering haar precies naar de vrijheid bracht die ze moeilijk vond. Hij vroeg wat ze zélf wilde. Engi antwoordde na een stilte: ‘Ik wil weg.’ Het verbaasde haar hoorbaar toen ze het uitsprak.

‘Ga dan,’ zei Julius.

‘Dat is geen argument.’

‘Nee.’

‘Je hebt geen idee of dat verstandig is.’

‘Klopt.’

Engi zuchtte. ‘Ik begin te begrijpen waarom Luna soms kwaad op mij wordt.’

Julius liep met de telefoon naar het raam en vroeg wat ze nodig had om te vertrekken. Engi zei dat ze eigenlijk alleen haar tas hoefde te pakken en de deur achter zich dicht te trekken. De praktische eenvoud daarvan maakte haar besluit kennelijk moeilijker. Er was geen procedure die voltooid moest worden. Niemand hoefde toestemming te geven. Julius hoorde haar door het huis lopen terwijl ze praatten. Ze vertelde welke kamers ze controleerde, deed ramen dicht, zette kopjes in de keuken en keek of er geen kraan liep. Bij de voordeur bleef ze staan. ‘Ik heb de sleutel,’ zei ze. Julius vroeg of ze wist waar die vandaan kwam. Dat wist ze niet. Iedereen leek vanaf het begin een sleutel te hebben gehad. Engi keek er nu pas werkelijk naar. ‘Ik ga hem meenemen.’ Julius vond dat verstandig. ‘Eindelijk een argument,’ zei Engi, en hij hoorde dat ze weer enigszins zichzelf was.

Een halfuur later belde ze opnieuw vanaf het station. Ze had een kaartje naar haar eigen woonplaats gekocht. De trein vertrok over negen minuten. Buiten het gebied rond het huis werkte haar telefoon normaal en de datum klopte met die van Julius. Engi vertelde dat ze zich vreemd licht voelde. Julius vroeg of dat prettig was. ‘Ik heb daar nog geen oordeel over.’ Hij liet het passeren. Daarna vertelde hij haar over het papier dat hij die ochtend had gevonden en las de twee zinnen voor over het model en de voorwaarde dat hij niet degene mocht zijn die het antwoord al kende. Engi reageerde onmiddellijk. ‘Dat bewijst nog steeds geen gepland geheugenverlies.’ Julius glimlachte bij dat antwoord. ‘Dat dacht ik ook.’ Ze vroeg hem een foto van het blad te sturen. Daarna wilde ze weten of er metadata, andere versies of digitale documenten bestonden. Julius zei dat hij nog niet had gezocht. Engi begon hem uit te leggen hoe hij moest zoeken, maar brak haar zin af. ‘Nee.’ Julius vroeg wat er was. ‘Ik ben net vertrokken omdat ik niet alles hoef op te lossen. Zoek zelf maar.’ Haar trein werd omgeroepen. Vlak voordat ze ophing zei ze: ‘En Julius?’ ‘Ja?’ ‘Ik wil eigenlijk dat mijn theorie klopt.’ Julius vroeg welke. ‘Dat er een rationele verklaring is voor alles.’ Ze lachte kort. ‘Ik dacht dat je dat misschien moest weten voordat ik straks weer ga doen alsof ik neutraal ben.’

Na het gesprek bleef Julius een tijd bij het raam staan. Engi's bekentenis veranderde iets kleins in zijn beeld van haar. Haar behoefte aan logica was niet alleen een vermogen; er zat ook verlangen in. Een begrijpelijke wereld gaf veiligheid. Julius dacht aan Luna, wier daadkracht eveneens een kwetsbare kant had gekregen, en aan Helena, die onder zijn bewondering soms nauwelijks ruimte had gevoeld om gewoon ongelukkig te zijn. De kleuren werden niet minder waar doordat er schaduw in verscheen. Misschien werden ze juist geloofwaardiger. Hij pakte zijn telefoon om Engi de foto van het blad te sturen en zag dat Margriet inmiddels een bericht in de gezamenlijke groep had geplaatst: **Thuis. Alles goed. Engi, sorry dat ik je niet wakker maakte. Je had me anders een vertrekprotocol gegeven.** Een minuut later antwoordde Engi vanuit de trein: **Dat had je goed kunnen gebruiken.** Margriet stuurde alleen een lachend gezicht terug.

De gezamenlijke groep was Julius tot dat moment nauwelijks opgevallen. Hij opende de informatie en zag dat zij al veel langer bestond dan hun dagen in het huis. De groep heette eenvoudig **De Zeven**. Julius voelde een schok die vrijwel onmiddellijk plaatsmaakte voor verbazing over zichzelf. Natuurlijk hadden zij contact gehad; de foto's en herinneringen hadden dat al laten zien. Toch was de naam confronterend. Hij scrolde omhoog. Berichten van maanden geleden verschenen: afspraken, grappen, foto's, verjaardagen, irritaties over te laat komen, een discussie over een restaurant, Helena die iedereen probeerde over te halen naar een voorstelling te gaan, Luna die weigerde omdat ze moest werken, Margriet die vroeg wie een oplader had laten liggen. Julius kwam zelf nauwelijks voor in de gesprekken, omdat hij geen lid van de groep was. Hij keek nog eens naar de deelnemers. Zeven namen. Geen Julius.

Dat was op zichzelf volkomen logisch en toch verschoof er iets. Hij had hun zevental zo vaak vanuit zichzelf bekeken dat hij bijna vergeten was dat zij zichzelf kennelijk al vóór de achtste stoel als een groep zagen. Hij zocht naar het oudste bericht dat zijn telefoon nog kon tonen. Ruim drie jaar geleden had Annabel geschreven: **Als we dit nog een keer met z'n zevenen doen, moeten we echt een naam hebben.** Helena had geantwoord: **De Zeven. Ik ben vandaag creatief uitgeput.** Beatrice had daarop geschreven dat juist de eenvoud haar beviel. Niemand had kleuren genoemd. Niemand had Julius genoemd. De naam was blijven hangen.

Julius belde Annabel. Ze nam op terwijl ze ergens buiten liep en hoorde aan zijn stem dat hij iets gevonden had. Hij vroeg waarom de groep *De Zeven* heette. Annabel lachte. ‘Omdat we

met zeven zijn.' Julius wachtte op meer. Er kwam niets. 'Sinds wanneer kennen jullie elkaar?' Annabel moest nadenken. Niet allemaal even lang. Sommige relaties gingen jaren terug, andere waren later via elkaar ontstaan. Beatrice kende Helena al vroeg, Luna kende Engi, Annabel had Margriet ergens anders ontmoet. Uiteindelijk waren de lijnen aan elkaar gegroeid. Julius vroeg of hij iets met het ontstaan van de groep te maken had gehad. Annabel dacht opnieuw na. 'Volgens mij niet.' Daarna verbeterde ze zichzelf. 'Ik weet het niet. Jij kende in elk geval een paar van ons afzonderlijk. Misschien meer dan ik me herinner.' Julius vertelde haar over zijn oude aantekeningen. Annabel werd stiller. 'Dus jij had zeven plaatsen in een model en wij waren toevallig met zeven.' Julius zei dat dit precies de verleiding was: het woord *toevallig* kon te snel een conclusie worden, in beide richtingen.

'Misschien heb jij ons daarom opgemerkt,' zei Annabel.

Julius vroeg wat ze bedoelde.

'Stel dat wij al met zeven waren. Jij had je model. Op een gegeven moment kende je ons allemaal of hoorde je over ons. Dan moet dat voor jou toch onweerstaanbaar zijn geweest?'

Julius glimlachte. 'Je kent me goed.'

'Misschien beter dan jij dacht.'

Julius hoefde de zeven niet bij elkaar te hebben gebracht om hen als zijn zeven te gaan zien. Wellicht was het omgekeerd gegaan: hij had een bestaande groep ontmoet en daarin een levende vorm van iets herkend waar hij al jaren over nadacht. Dat verklaarde nog steeds niet alles. Het maakte wel duidelijk hoe gemakkelijk betekenis achteraf op oorsprong kon lijken.

Aan het einde van de middag kwam een bericht van Helena: **We komen morgen naar jou. Beatrice weet je adres.** Julius las de laatste zin met bijzondere aandacht. Hij typte terug dat hij dat niet wist. Helena antwoordde: **Zij wel. En ik inmiddels ook. Bereid koffie voor. Veel.** Julius vroeg wat ze hadden gevonden. Helena stuurde: **Morgen. Ik wil je gezicht zien.** Hij voelde ongeduld en liet het deze keer gewoon bestaan.

Die avond kookte Julius voor zichzelf. Hij maakte te veel. Toen hij de pan zag, moest hij denken aan Margriet die nog steeds voor acht rekende. Hij schepte één bord op en zette de rest in de koelkast. Daarna ging hij weer naar de werkkamer, waar hij de papieren inmiddels in chronologische stapels had gelegd. Hij zocht niet meer naar het woord *experiment*. Zijn aandacht bleef hangen bij de doorgestreepte versie ervan en het woord dat ervoor in de plaats was gekomen: *ontmoeting*. Wellicht was dat verschil belangrijker dan hij eerst had gedacht. Een experiment veronderstelde iemand die observeerde en iets wat geobserveerd werd. Een ontmoeting veranderde beide kanten. Julius had kennelijk gewild dat zijn model door echte mensen werd tegengesproken. Wat hij nog steeds niet begreep, was waarom hij daarbij zelf zijn zekerheid moest verliezen.

Hij vond het antwoord die avond niet op papier. Het kwam als herinnering.

Niet spectaculair. Geen plotseling beeld van de acht stoelen, geen terugkeer van een verdwenen dag. Julius zat met zijn hand op de map toen hij Beatrices stem hoorde zoals hij die ooit eerder had gehoord. Hij wist niet waar ze waren geweest. Hij zag alleen een raam, avondlicht en haar hand rond een glas. Beatrice had gezegd: 'Als jij weet wat je zoekt, zul je

het overal vinden.’ Julius hoorde zichzelf antwoorden: ‘Dan moet ik dus vergeten wat ik zoek.’

Daar stopte de herinnering.

Hij bleef zitten en probeerde haar niet verder te dwingen. Zijn hart klopte sneller. De zin kon een grap zijn geweest, een gedachte-experiment, een losse formulering in een gesprek. Toch voelde hij de ernst waarmee hij hem destijds had uitgesproken. Langzaam kwam er nog iets bij: Beatrice die hem aankeek en vroeg of hij begreep wat hij daarmee op het spel zette. Zijn antwoord bleef weg.

Julius stond op en liep naar beneden. In de keuken schonk hij water in en keek naar de stoel waar Annabel de vorige dag had gezeten. Morgen zouden Helena en Beatrice hier zijn. Misschien bracht Helena bewijs mee over de vroegere Julius. Misschien herinnerde Beatrice zich meer van het gesprek. Julius wist dat hij naar beide verlangde. Hij wist inmiddels ook dat ieder antwoord de wereld kleiner kon maken wanneer hij het te snel gebruikte.

Voordat hij naar bed ging, schreef hij op een leeg vel één vraag. Hij legde het midden op zijn bureau, naast de oude schema's en de zeven namen.

Wat wilde ik kunnen zien nadat ik niet meer wist wat ik zocht?

De volgende ochtend las hij de vraag opnieuw. Hij vond haar nog steeds goed, maar er ontbrak iets. Hij pakte een pen en schreef eronder:

En wie heeft besloten dat alleen ik iets moest vergeten?

Daarna hoorde hij beneden de deurbel.

Julius bleef een ogenblik zitten. Beatrice kende zijn adres. Helena kwam iets laten zien. Voor het eerst sinds hij thuis was, zouden twee van de zeven zijn gewone huis binnenkomen.

Hij liep naar beneden en deed open.

Helena stond voor hem met Beatrice naast zich. Ze zagen er vermoeid uit. Helena hield een oude foto in haar hand en keek Julius aan met een uitdrukking waarin hij geen antwoord kon lezen.

‘Voordat je iets vraagt,’ zei ze, ‘wil ik dat je eerst naar mij kijkt.’

Julius deed dat.

Helena wachtte enkele seconden en knikte toen, alsof ze iets had vastgesteld.

‘Goed,’ zei ze. ‘Nu mag je de foto zien.’

Ze stapte langs hem naar binnen. Beatrice volgde haar en raakte in het voorbijgaan even zijn arm aan. Julius sloot de deur. Hij wist niet wat Helena had meegebracht. Wel dat zij en Beatrice samen iets hadden meegemaakt wat hij zich niet herinnerde.

En deze keer waren zij degenen die bepaalden waar het verhaal begon.

XX — De man op de foto

Helena Geel legde haar jas over de rugleuning van een stoel en liep de woonkamer in alsof ze er eerder was geweest. Halverwege bleef ze staan. Haar blik ging naar het raam, daarna naar de boekenkast en ten slotte naar de deur van de keuken. Julius Wit zag haar gezicht veranderen. ‘Wat is er?’ vroeg hij. Helena antwoordde niet meteen. Ze liep naar de boekenkast, raakte met twee vingers de rand van een plank aan en keek vervolgens naar Beatrice Paars. Beatrice stond nog bij de kamerdeur en observeerde haar zonder iets te zeggen. ‘Ik ken deze kamer,’ zei Helena uiteindelijk. Julius voelde zijn lichaam reageren voordat zijn gedachten dat deden. Helena keek opnieuw rond. ‘Of ik dénk dat ik hem ken. Dat verschil wil ik vandaag graag een beetje in ere houden.’ Julius vroeg of ze hier eerder was geweest. ‘Dat probeer ik je juist te vertellen: ik weet het niet.’ Ze wees naar de stoel bij het raam. ‘Toen ik binnenkwam, verwachtte ik dat daar een stoel zou staan.’ Julius keek naar de stoel die al jaren op die plek stond. Helena liep naar de keuken en bleef in de deuropening staan. ‘En daar verwachtte ik de keuken.’ Ze draaide zich om en glimlachte flauwtjes. ‘Ik besef dat een keuken achter een deur geen paranormale prestatie is.’ Beatrice trok haar jas uit en zei dat koffie op dit moment waarschijnlijk informatiever zou zijn dan architectuur.

Julius zette koffie terwijl Helena en Beatrice aan de keukentafel gingen zitten. Hun aanwezigheid voelde vreemd vertrouwd, alsof het huis op hen had gewacht. Helena keek naar een kastje voordat Julius het opende en zei: ‘Kopjes links.’ Julius hield zijn hand stil. Ze had gelijk. ‘Heb ik dat ooit verteld?’ Helena schudde haar hoofd. Beatrice zei dat zij het eveneens wist. Julius keek nu naar haar. ‘Jij bent hier dus geweest.’ Beatrice trok haar schouders op. ‘Dat lijkt me steeds waarschijnlijker.’ Ze wees naar een lade. ‘Bestek.’ Ook dat klopte. Helena begon te lachen, eerst zacht en daarna zo aanstekelijk dat Julius mee moest lachen. ‘Dit is echt waardeloos voor de dramatiek,’ zei ze. ‘We komen hier binnen met een oude foto en in plaats van een openbaring krijgen we bestek.’ Julius zette drie kopjes neer. ‘Misschien is bestek betrouwbaarder.’ ‘Dat zou Engi zeggen.’ ‘Engi zou eerst willen vaststellen of het werkelijk bestek is.’ Helena keek hem aan. ‘Ik mis haar.’ Julius zei dat hij haar die ochtend nog had gesproken en dat zij inmiddels thuis was. Even later zaten ze met koffie aan tafel en voelde Julius hoe de spanning van de voordeur was veranderd in iets draaglijkers. De foto lag nog altijd omgekeerd naast Helena's hand.

Helena vertelde eerst wat zij en Beatrice thuis hadden gedaan. Van een systematisch onderzoek was geen sprake geweest. Helena had dozen met foto's geopend, oude telefoons opgeladen en een kast doorzocht waarin zij kaarten en brieven bewaarde. Beatrice had vooral geholpen wanneer Helena dreigde ieder detail onmiddellijk aan Julius te koppelen. ‘Ze was buitengewoon irritant,’ zei Helena. Beatrice nam rustig een slok koffie. ‘Ik heb talent.’ In de loop van de middag waren herinneringen teruggekomen die Helena vertrouwde: reizen, relaties, vrienden, ruzies, werk, een verhuizing. Julius kwam daarin voor, al bleef hij aanvankelijk aan de rand. Zijn naam stond in een oude agenda bij afspraken die Helena zich niet bewust herinnerde. Er waren berichten waarin zij hem aan Beatrice noemde. Eenmaal had ze geschreven: *Hij kijkt weer alsof hij iets in mij gevonden heeft wat ik zelf nog niet ken.*

Julius voelde schaamte en nieuwsgierigheid tegelijk. Helena zag dat. ‘Wacht maar. Je wordt nog erger.’ Ze draaide de foto om en schoof hem over de tafel.

Julius herkende meteen zijn achtertuin van enkele jaren geleden. De scheve boom was kleiner en de schutting had nog de donkere kleur die hij zich herinnerde van vóór hij hem opnieuw had gebeitst. Helena stond dicht bij de boom, lachend naar iemand buiten beeld. Beatrice zat aan de tuintafel met een glas in haar hand. Luna stond half afgewend naast Engi. Verder naar achteren herkende Julius Annabel. Margriet zat op de grond bij de rand van het terras en Yanay stond bij de keukendeur. Alle zeven waren er. Julius zelf stond in het midden van de foto.

Hij liet de foto liggen. Ook zo kon hij alles zien. Julius was jonger, maar onmiskenbaar zichzelf. Hij droeg een licht overhemd en hield een schaal vast. Zijn houding was ontspannen. Helena wees naar de datum die op de witte rand was afgedrukt. Ruim twee jaar vóór de achtste stoel. ‘We zijn hier geweest,’ zei ze. ‘Allemaal.’ Julius keek van het ene gezicht naar het andere. De tuin herkende hij, de tafel ook, zelfs de schaal die nog ergens in een kast moest staan. Maar van de bijeenkomst herinnerde hij zich niets. ‘Wie heeft de foto gemaakt?’ vroeg hij. Helena zei dat ze dat niet wisten. De foto kwam uit een map waarin ook beelden van andere dagen zaten. Er waren nog drie foto's van dezelfde middag. Op één daarvan zat Julius naast Engi te praten. Op een andere stonden Luna en Annabel bij de keuken. De derde liet Beatrice en Julius samen zien, allebei ernstig, terwijl Helena op de achtergrond iets naar Yanay riep. Het waren gewone foto's van mensen die elkaar kenden.

Julius stond op en liep naar het raam. Buiten lag dezelfde tuin, maar Julius zag hem niet meer zoals daarnet. Hij wees naar de plek bij de boom waar Helena op de foto had gestaan. ‘Daar?’ Helena kwam naast hem staan. ‘Daar.’ Julius vroeg of zij zich die middag herinnerde. In stukken, zei ze. Ze wist dat het warm was geweest, dat Margriet iets had meegenomen wat niemand lekker vond en dat Luna uiteindelijk alsnog alles had opgegeten omdat ze voedsel weggooien erger vond. Vanuit de keuken riep Beatrice dat dat laatste ook in haar herinnering zat. Helena wist eveneens dat Julius die middag met haar had gesproken over zijn model. ‘Je vroeg of ik het vervelend vond dat je mij met schoonheid en verwondering verbond.’ Julius keek haar aan. ‘Wat zei je?’ Helena glimlachte zonder vrolijkheid. ‘Dat ik het prachtig vond.’ Ze liet de woorden even bestaan. ‘En dat vond ik toen ook. Begrijp je? Je hebt me niet tegen mijn zin in Geel gemaakt. Ik voelde me gezien. Misschien zelfs bijzonder. Pas later begon ik te merken dat gezien worden ook een vorm kan aannemen waarin je steeds hetzelfde moet blijven om herkenbaar te blijven.’

Die woorden troffen hem harder dan een verwijt. Julius keek nogmaals naar de foto. Hij zag een man die blijkbaar al veel verder was geweest met de zeven dan de Julius van de achtste stoel had geweten. ‘Waarom herinner ik me dit niet?’ vroeg hij. Beatrice kwam nu eveneens bij het raam staan. ‘Dat is de vraag die wij onderweg ook hadden.’ Ze vertelde dat haar eigen herinneringen aan deze tuin waren teruggekomen toen ze de foto's zag. Niet volledig. Ze wist dat ze hier meerdere keren was geweest en dat zij met Julius lange gesprekken had gevoerd. Eén daarvan ging over zijn wens het model te toetsen aan levende mensen. Beatrice had hem gewaarschuwd dat hij de vrouwen zou kunnen gaan gebruiken als bewijs voor iets wat hij al geloofde. Julius vertelde haar over het blad dat hij die ochtend had gevonden, waarop *experiment* was doorgestreept en vervangen door *ontmoeting*. Beatrice sloot even haar ogen. ‘Ja,’ zei ze. ‘Dat woord herinner ik me.’ Julius vroeg of zij wist wat hij van plan was. Beatrice keek hem aan. ‘Een deel.’

Ze keerden terug naar de tafel. Julius haalde het blad uit zijn werkkamer en legde het naast de foto's. Beatrice herkende het niet, al herkende ze de gedachte. Julius vertelde haar ook over de flard die de vorige avond was teruggekomen: haar waarschuwing dat hij overal zou vinden wat hij al zocht, en zijn antwoord dat hij dan moest vergeten wat hij zocht. Beatrice luisterde met haar handen om haar kopje. ‘Dat gesprek hebben we gehad.’ Helena keek van haar naar Julius. Beatrice vertelde dat Julius destijds gefascineerd was geraakt door een probleem in zijn eigen denken. Hij wilde de zeven werkelijk ontmoeten en tegelijk bleef hij hen plaatsen binnen een structuur die al bestond. Hoe meer hun gedrag met zijn model overeenkwam, hoe sterker zijn overtuiging werd; wanneer zij ervan afweken, kon hij eenvoudig zeggen dat iedere subpersoonlijkheid natuurlijk meer kanten had. Engi had hem erop gewezen dat de theorie daardoor bijna niet weerlegbaar was. Julius herkende dat argument uit hun gesprek in het huis. ‘Ze heeft me dus twee keer hetzelfde moeten uitleggen.’ Beatrice glimlachte. ‘Waarschijnlijk vaker. Engi heeft een hoge tolerantie voor herhaling wanneer ze denkt dat ze gelijk heeft.’

Julius vroeg hoe hij van dat probleem bij vergeten was gekomen. Beatrice antwoordde zorgvuldig. Hij had aanvankelijk gespeeld met de gedachte dat hij een periode niets over het model zou zeggen en de zeven alleen zou ontmoeten. Dat werkte volgens hem niet, omdat hij zelf nog steeds wist wat hij dacht. Vervolgens had hij gesproken over een ervaring waarin hij zijn eigen interpretatiekader tijdelijk zou loslaten. Beatrice wist niet hoe letterlijk hij dat had bedoeld. Er waren gesprekken geweest over meditatie, geheugen, aandacht, rollen en de manier waarop mensen in een groep elkaar onbewust bevestigen. ‘Op een avond zei je dat je eigenlijk opnieuw kennis met ons zou moeten maken.’ Julius voelde iets terugkomen: geen beeld, eerder de toon van zijn eigen stem. Hij had die zin met enthousiasme uitgesproken. Beatrice vervolgde dat zij hem toen had gevraagd of hij besefte dat de anderen daar zelf iets over te zeggen hadden. ‘En?’ vroeg Julius. ‘Je zei dat je het aan iedereen zou vragen.’

Helena tikte met haar vinger op de foto. ‘En daar wordt het interessant.’ Zij had thuis een tweede foto gevonden, genomen op een andere avond. Op de achterkant stonden zeven handtekeningen. Julius keek haar aan. Helena haalde de foto uit haar tas. Het beeld zelf was onbelangrijk: de tafel in Julius' tuin, leeg op enkele glazen na. Op de achterkant stonden inderdaad zeven namen, ieder in een ander handschrift. Luna. Annabel. Helena. Margriet. Engi. Beatrice. Yanay. Onder de namen had Julius geschreven: **Iedereen weet genoeg om ja te zeggen. Niemand weet wat er zal gebeuren. Ik ook niet.**

De instemming stelde Julius gerust. Maar wat was er na de ondertekening gebeurd? Helena zei dat zij zich het moment van ondertekenen vaag herinnerde. Julius had hun gevraagd mee te doen aan iets wat hij een ontmoeting zonder voorgeschiedenis noemde. Hoe dat bereikt moest worden, wist ze niet meer. ‘Ik weet wel dat ik ja heb gezegd.’ Beatrice herinnerde zich hetzelfde. Julius vroeg of ze er spijt van hadden. Helena dacht lang na. ‘Van sommige momenten wel. Van mijn ja nog niet.’ Beatrice zei dat zij eerst meer wilde weten voordat ze die vraag kon beantwoorden.

Julius draaide de foto om en keek weer naar de lege tafel. Zeven handtekeningen aan de achterkant, geen achtste. ‘Waarom heb ik niet getekend?’ vroeg hij. Beatrice antwoordde dat hij degene was die het voorstel deed. Helena schudde haar hoofd. ‘Dat vind ik te gemakkelijk.’ Ze pakte de foto terug en bekeek de achterkant. ‘Als het ging om een ontmoeting waarin iedereen zijn zekerheid zou verliezen, waarom hoefde Julius dan geen toestemming te geven?’ Julius voelde onmiddellijk wat haar vraag betekende. Misschien had hij elders getekend. Misschien had hij zijn instemming vanzelfsprekend gevonden. Wellicht

was dat precies de blinde vlek die de hele onderneming tekende: hij had de zeven als deelnemers gezien en zichzelf als degene die het mogelijk maakte, zelfs wanneer hij beweerde deel van dezelfde ontmoeting te zijn.

Beatrice keek naar Julius' bureau boven, alsof ze door het plafond heen kon zien. ‘Er moet meer zijn.’ Julius zei dat hij de mappen nog niet volledig had doorzocht. Helena stelde voor dat ze dat samen deden. Julius aarzelde. De papieren waren van hem; sommige konden persoonlijk zijn en niets met hen te maken hebben. Helena knikte meteen. ‘Dan kijk jij eerst.’ Julius keek haar aan. Hij had verwacht dat ze zou aandringen, maar Helena liet de papieren liggen.

Ze aten eerst. Julius maakte brood klaar en Helena vond in de koelkast het eten dat hij de vorige avond te veel had gekookt. Beatrice warmde het op. Terwijl ze aan tafel zaten, vertelde Helena over haar huis, een buurvrouw die Beatrice onmiddellijk had aangezien voor iemand anders, en een jurk die ze had teruggevonden en waarvan ze nu begreep waarom ze hem nooit meer droeg. Julius vroeg waarom. ‘Omdat ik er verschrikkelijk in uitzie.’ ‘Dat geloof ik niet.’ Helena wees met haar vork naar hem. ‘Zie je? Hier begint het.’ Julius corrigeerde zichzelf. ‘Dan wil ik hem zien.’ ‘Veel beter.’ Beatrice keek van de een naar de ander en zei dat vooruitgang soms verbazingwekkend weinig verheven was. Ze lachten, en voor een tijdje lag de foto ongezien op het aanrecht.

Pas daarna ging Julius alleen naar boven. Hij doorzocht de mappen zonder haast. Sommige bladen las hij en legde hij onmiddellijk terug. Andere hadden betrekking op zijn model. Na ongeveer twintig minuten vond hij een dunne envelop met daarop in zijn eigen handschrift: **Voor na de ontmoeting.** Zijn hartslag versnelde. De envelop was dicht, maar niet verzegeld. Hij bleef ermee in zijn handen zitten. Het lag voor de hand hem te openen. Toch riep hij eerst Helena en Beatrice naar boven. Ze bleven in de deuropening terwijl Julius de envelop liet zien. Helena vroeg of hij wilde dat zij erbij waren. Julius zei ja.

In de envelop zat één vel papier.

Julius las het stil. Daarna nog een keer.

‘Nou?’ vroeg Helena.

Hij gaf het vel aan Beatrice. Zij las hardop: ‘Als je dit leest en je weet nog steeds waarom je aan de ontmoeting bent begonnen, is ze mislukt. Als je het niet meer weet, stel dan eerst één vraag aan ieder van de zeven: Wat herinner jij je dat ik vergeten ben?’ Beatrice stopte. Daaronder stond nog één zin. Ze keek Julius aan voordat ze verderlas. ‘Geloof geen enkel antwoord volledig. Ook het jouwe niet.’

Helena nam het papier over en draaide het om. De achterkant was leeg. ‘Je vroeg werkelijk veel van je toekomstige zelf,’ zei ze. Julius pakte het vel terug. De woorden brachten geen herinnering teweeg. Ze vertelden hem wel dat zijn vergeten ergens voorzien was. Hoe dat gebeurd was, bleef volkomen onduidelijk. Julius besefte dat hij daar onmiddellijk naar kon gaan zoeken, maar een andere gedachte kreeg voorrang.

‘Ik heb jullie de verkeerde vraag gesteld,’ zei hij.

Beatrice begreep hem als eerste. Vanaf de eerste dag had Julius willen weten wie de zeven waren, wat zij vertegenwoordigden en hoe zij zich tot hem verhielden. Later had hij gevraagd wat zij zich herinnerden. De zin op het papier verschoof het accent. Hij moest vragen wat ieder van hen over hém wist dat hij zelf niet meer wist.

Helena ging op de rand van het bureau zitten. ‘Dan waarschuw ik je alvast: ik weet dingen over jou die je waarschijnlijk liever vergeten houdt.’

‘Zoals?’

‘Je hebt ooit sandalen gedragen met sokken.’

Julius keek haar geschokt aan.

‘Ik heb foto's.’

Beatrice begon te lachen. Julius zei dat sommige herinneringen terecht uit het bewustzijn werden verdrongen. Helena verklaarde dat zij eindelijk bewijs had gevonden voor een theorie die wél toetsbaar was: Julius was niet altijd een man van goede smaak geweest. De zwaarte in de kamer brak open. Het vel bleef tussen hen liggen, belangrijk en tegelijk gewoon papier.

Die avond besloten ze niemand onmiddellijk bijeen te roepen. Luna was thuis, Annabel eveneens, Margriet en Engi hadden pas net hun eigen huis teruggevonden en Yanay had Julius gevraagd haar leven buiten het raadsel serieus te nemen. De vraag kon wachten. Julius stuurde ieder van hen afzonderlijk een kort bericht dat Helena en Beatrice bij hem waren en dat er iets was gevonden waarover hij later met hen wilde spreken. Hij schreef er uitdrukkelijk bij dat er geen haast was. Yanay antwoordde als eerste: **Goed. Ik heb morgen werk. Daarna bel ik.** Margriet stuurde dat ze eerst haar koelkast moest redden. Engi wilde weten of ze een foto van het document mocht krijgen. Luna schreef: **Morgen. Eerst slapen.** Annabel stuurde alleen een hartje.

Helena en Beatrice bleven die nacht bij Julius. Er waren twee logeermogelijkheden en niemand maakte er iets ingewikkelds van. Voordat ze naar boven gingen, stonden de drie nog even in de keuken. Helena keek om zich heen en zei dat ze nu zeker wist hier eerder koffie te hebben gezet. Ze wist zelfs dat Julius zijn lepeltjes op een onlogische plaats bewaarde. Julius vroeg waarom ze hem dat nooit eerder had verteld. Helena antwoordde dat ze het zich pas herinnerde toen ze het laatje zag. Beatrice stond bij het raam en keek naar de scheve boom. ‘Die wilde je omhakken,’ zei ze.

Julius draaide zich naar haar toe.

‘Dat heb ik Annabel gisteren verteld.’

‘Mij ook, jaren geleden.’

‘Weet je waarom ik hem heb laten staan?’

Beatrice keek naar de boom en glimlachte. ‘Omdat Helena kwaad op je werd.’

Vanuit de gang klonk Helena's stem. ‘Terecht.’

Julius begon te lachen. ‘Annabel denkt dat ik eraan gewend raakte.’

‘Dat ook,’ zei Beatrice. ‘Maar pas nadat Helena had gezegd dat niet alles wat scheef groeit gecorrigeerd hoeft te worden.’

Helena kwam terug de keuken in. ‘Heb ik dat gezegd? Dat klinkt irritant wijs voor mij.’

‘Je was jonger,’ zei Beatrice.

‘En ondraaglijk, blijkbaar.’

Julius keek door het raam naar de boom die al die jaren was blijven staan. Hij had die middag tegen Annabel gemeend dat hij hem uit gewenning had behouden. Nu bleek een deel van die geschiedenis bij Helena en Beatrice te liggen. Misschien had hij naar Helena geluisterd, het werk uitgesteld en was hij gaandeweg aan de scheve boom gehecht geraakt.

Toen hij later alleen in zijn slaapkamer lag, dacht Julius aan de vraag uit de envelop: *Wat herinner jij je dat ik vergeten ben?* Voor het eerst voelde die vraag niet als een sleutel tot één verborgen waarheid. Ze kon zeven verschillende antwoorden opleveren, misschien zeven onderling strijdige Juliusbeelden. De ene vrouw kon zich zijn moed herinneren en een andere zijn lafheid; iemand kon hem kennen als zorgzaam en een ander als verstikkend; Helena kon een man hebben liefgehad die Julius zelf nauwelijks herkende. Geen enkele herinnering hoefde het definitieve portret te worden.

Beneden lag de foto van de acht mensen in zijn tuin.

Julius zag hem voor zich en merkte dat hij zichzelf niet langer als eerste zocht.

Hij keek in gedachten naar Luna, Annabel, Helena, Margriet, Engi, Beatrice en Yanay, naar hun onderlinge afstanden, blikken en houdingen. Pas daarna zag hij de man met de schaal in het midden.

Hij kende zijn gezicht.

Wat die man voor de zeven had betekend, wist hij niet.

XXI — Wat zij van hem wisten

Beatrice Paars zat de volgende ochtend al in de keuken toen Julius Wit beneden kwam. Ze had koffie gezet en keek naar de scheve boom achter het raam. Hun gesprek van de vorige avond leek nog niet voorbij. Helena Geel sliep nog. Julius ging tegenover Beatrice zitten en schoof het vel uit de envelop over tafel. De vraag stond er nog even dwingend als gisteren: *Wat herinner jij je dat ik vergeten ben?* Beatrice las hem opnieuw en zei dat ze zich afvroeg of Julius destijds werkelijk had gedacht dat zeven antwoorden hem dichter bij zichzelf zouden brengen. ‘Misschien wilde ik juist verder van mezelf af,’ zei Julius. Beatrice keek hem vragend aan. Hij legde uit dat hij jarenlang geprobeerd had zichzelf als een samenhangend geheel te begrijpen. Misschien was de ontmoeting bedoeld om te ontdekken wat er gebeurde wanneer zijn eigen versie van Julius tijdelijk niet de belangrijkste was. Beatrice draaide haar kopje tussen haar handen. ‘Dan moet je wel oppassen dat je van onze zeven versies samen

niet gewoon een nieuwe theorie maakt.' Julius knikte. 'Je begint steeds meer op Engi te lijken.' Beatrice glimlachte. 'Dat komt doordat ze niet hier is om het zelf te doen.'

Helena verscheen een kwartier later in een overhemd van Julius omdat ze haar eigen blouse de avond ervoor met koffie had bevlekt. Het overhemd hing ruim om haar heen. Julius bleef er iets te lang naar kijken. Helena merkte het onmiddellijk. 'Geen vrouwelijkheid van maken. Het is een overhemd.' Julius zei dat hij niets had gezegd. 'Je gezicht schrijft voetnoten.' Ze schonk koffie in en vroeg wanneer de anderen zouden komen. Julius vertelde dat hij niemand had uitgenodigd. Hij wilde ieder afzonderlijk spreken wanneer het uitkwam, eventueel telefonisch. Helena vond dat verstandig, al wilde zij haar antwoord liever geven terwijl ze bij hem zat. Julius pakte het vel. 'Wat herinner jij je dat ik vergeten ben?' Helena hoefde nauwelijks na te denken. 'Dat je bang voor mij was.' Julius keek verbaasd. Helena vertelde dat zijn bewondering voor haar nooit zo moeiteloos was geweest als hij er nu soms van maakte. In de eerste periode dat zij elkaar kenden, trok hij zich geregeld terug nadat ze dichtbij waren geweest. Hij kon haar uren aankijken en vervolgens dagen nauwelijks contact zoeken. Zij had dat destijds opgevat als afwijzing. Later had Julius haar verteld dat schoonheid hem soms onzeker maakte, juist wanneer hij ernaar verlangde. 'Je vond het veiliger om mij te bewonderen dan om te riskeren dat ik jou echt zou zien.' Julius voelde de scherpte van die zin en herkende tegelijk iets wat dieper lag dan herinnering. Helena keek hem rustig aan. 'Dat ben je vergeten.'

Julius vroeg of zij daarom ooit huilend bij Beatrice op het terras had gezeten. Helena wist het nog steeds niet zeker. Er was een periode geweest waarin zij en Julius elkaar aantrokken en ontweken, en ergens daarin was hij een tijd uit haar leven verdwenen. Of het terras precies daarop volgde, kon ze niet meer betrouwbaar plaatsen. Ze wilde haar herinnering niet mooier maken dan hij was. 'Ik weet wel dat ik van je gehouden heb,' zei ze, nu zonder de aarzeling van enkele dagen eerder. Julius keek haar aan. Hij wist niet meteen wat hij moest zeggen. Helena keek hem lang aan. 'En jij van mij. Alleen maakte jij daar soms iets verhevens van omdat gewoon verliefd zijn je blijkbaar te eenvoudig leek.' Julius lachte zacht. 'Dat klinkt pijnlijk aannemelijk.' Helena legde haar hand over de zijne. 'Je hoeft je er niet voor te schamen. Ik vond het ook heerlijk om aanbeden te worden. Totdat ik merkte dat ik dan voortdurend op mijn eigen altaar moest blijven zitten.' Ze liet zijn hand los en ging haar blouse uitspoelen. Het gesprek eindigde zonder conclusie. Julius schreef haar antwoord nergens op.

Yanay Roze belde rond het middaguur. Ze zat tijdens haar lunchpauze op een bankje buiten en had weinig tijd. Julius vertelde haar de vraag uit de envelop en vroeg of zij wilde antwoorden. Yanay zei dat ze daar sinds zijn bericht al over had nagedacht. 'Jij hebt me ooit verteld dat je jaloers op me was.' Julius vroeg waarop. 'Op mijn leeftijd.' Dat verraste hem. Yanay vertelde dat hij haar niet benijdde omdat hij jonger wilde lijken of zijn eigen leeftijd afwees. Hij was jaloers op het gevoel dat er voor haar nog zoveel niet besloten was. Julius had gezegd dat hij soms naar haar keek en zich herinnerde hoe het was toen de toekomst groter voelde dan het verleden. Yanay had daar destijds kwaad op gereageerd, omdat hij haar leven romantiseerde. 'Ik had helemaal niet het gevoel dat alles nog openlag. Ik wist juist vaak niet wat ik moest doen.' Later hadden ze erom gelachen. Julius vroeg wanneer dit gesprek was geweest. Yanay dacht ongeveer een jaar geleden, misschien langer. 'Dus je kende me toen.' 'Ja.' 'En toch wist je in het huis niet hoe?' Yanay zuchtte. 'Julius, dat is nu ongeveer het hele probleem.' Hij glimlachte. Ze moest terug naar haar werk en beloofde later meer te vertellen. Vlak voordat ze ophing zei ze: 'Je noemde mij toen trouwens nooit Roze.' Julius vroeg wat hij haar dan noemde. 'Yanay. Gewoon Yanay.'

Annabel belde kort daarna vanuit haar eigen keuken. Haar antwoord op de vraag was zo eenvoudig dat Julius aanvankelijk dacht dat zij hem verkeerd had begrepen. ‘Je kunt slecht verzorgd worden,’ zei ze. Julius vroeg wat zij daarmee bedoelde. Annabel vertelde dat hij graag zorgde, hielp, uitlegde en verantwoordelijkheid nam, terwijl hij ongemakkelijk werd wanneer iemand hetzelfde voor hem deed. Een paar jaar geleden was hij ziek geweest — niets ernstigs, benadrukte ze meteen — en zij had boodschappen gebracht. Julius had drie keer gezegd dat het niet nodig was, daarna geprobeerd haar geld voor alles terug te geven en uiteindelijk vanuit zijn stoel aanwijzingen gegeven over waar zij de soep het beste kon neerzetten. ‘Je was een verschrikkelijke patiënt.’ Julius lachte. Van het voorval kwam iets terug: een deken, een kom soep, Annabel die zijn keuken in liep alsof zij daar mocht zijn. Het beeld was klein en warm. ‘Waarom herinner ik me jou daar nu ineens wel?’ vroeg hij. Annabel wist het niet. ‘Misschien omdat je niet meer probeert te herinneren wie ik voor jou ben.’ Julius liet die zin bij zich blijven. Annabel vertelde vervolgens dat zij de laatste dagen zelf iets had ontdekt. Ze had altijd gedacht dat zorgen voor anderen eenvoudig bij haar hoorde. Thuis had ze gemerkt hoe moe ze daarvan soms was. Zelfs in het huis had ze bijna vanzelf de stemming van iedereen gevolgd, thee gezet, gevraagd hoe het ging, spanningen proberen te verzachten. ‘Ik wil een tijdje niet degene zijn die ziet wat iedereen nodig heeft.’ Julius vroeg wat zij dan van hem nodig had. Annabel begon te lachen. ‘Zie je wel?’ Hij begreep het en lachte mee. Ze spraken af elkaar de volgende dag weer te bellen zonder dat Julius naar haar toestand zou informeren.

Margriet stuurde geen antwoord per telefoon. Ze verscheen tegen drieën aan Julius' voordeur. Hij had haar niet verwacht en omhelsde haar voordat hij kon bedenken of dat passend was. Margriet omhelsde terug en hield vervolgens een plastic bak omhoog. ‘Ik had te veel soep.’ Julius keek naar de bak. ‘Annabel heeft me net verteld dat ik slecht ben in verzorgd worden.’ ‘Dan heb je geluk dat ik geen toestemming vraag.’ Binnen begroette ze Helena en Beatrice alsof het vanzelfsprekend was dat die er waren. Ze kende Julius' huis eveneens, al minder goed. Ze wist waar het toilet was en herinnerde zich de tuin. Toen Julius haar de vraag stelde, ging ze met hem naar buiten. Ze bleven bij de scheve boom staan. Margriet raakte de stam aan en zei: ‘Je hebt mij ooit gevraagd of ik bang was voor later.’ Julius wachtte. ‘Ik zei nee. Toen zei jij dat jij dat wel was.’ Julius probeerde de herinnering te vinden en kreeg alleen een gevoel van een warme avond. Margriet vertelde dat hij bang was geweest dat zijn ideeën hem zouden overleven in een vorm die hij zelf niet meer kon corrigeren. Dat mensen zijn modellen misschien zouden gebruiken alsof ze vaststonden, terwijl hij ze juist als zoekinstrumenten bedoelde. ‘Je zei dat je liever verkeerd begrepen werd terwijl je nog leefde, omdat je dan tenminste kon tegenspreken.’ Julius keek naar haar. ‘Dat klinkt inderdaad als iets waar ik bang voor zou kunnen zijn.’ Margriet glimlachte. ‘Je was er toen bang voor. Dat is genoeg.’

Luna belde tegen de avond. Haar stem klonk uitgerust en ze vertelde eerst over haar dag, precies zoals Julius haar had beloofd te vragen. Ze had gewandeld, haar oude brieven opnieuw opgeborgen en iemand bezocht die zij al te lang niet had gezien. Pas daarna stelde Julius de vraag. Luna werd stil. ‘Ik herinner me dat jij een keer niet durfde.’ Julius vroeg waarvoor. ‘Om een besluit te nemen.’ Ze vertelde over een gesprek waarin Julius twee mogelijkheden had gehad die beide ingrijpend waren. Wat die mogelijkheden precies waren, wilde ze niet vertellen; ze wist niet of dat alleen Julius aanging. Hij had haar destijds om advies gevraagd en zij had onmiddellijk gezegd wat zij zelf zou doen. Julius had daarop geantwoord dat dit precies was waarom hij haar had gebeld. Niet omdat hij haar advies wilde volgen, maar omdat hij wilde voelen wat er in hem gebeurde wanneer iemand anders de keuze hardop maakte. ‘Ik vond dat toen behoorlijk irritant,’ zei Luna. ‘Ik ook, nu ik het hoor.’ Daarna vertelde ze dat Julius uiteindelijk dagenlang niets had besloten. Luna had dat laf

gevonden. Pas veel later begreep ze dat hij tijd nodig had gehad om te ontdekken welke gevolgen hij werkelijk bereid was te dragen. ‘Je hebt mij toen geleerd dat wachten soms een daad kan zijn.’ Julius dacht aan haar brief. ‘En jij hebt mij waarschijnlijk geleerd dat vertrekken dat ook kan zijn.’ Luna zei dat dit een mooie symmetrie was en dat hij er vooral geen schema van moest maken.

Engi wilde videobellen. Ze zat aan haar eigen bureau, met achter zich een boekenkast die zo ordelijk was dat Helena vanaf de andere kant van de kamer riep dat dit eindelijk alles verklaarde. Engi hoorde haar en vroeg of Helena nog steeds Julius' overhemd droeg. Helena verscheen even in beeld en zei dat haar blouse inmiddels droogde. Engi keek naar Julius. ‘Ik ga daar geen hypothese over formuleren.’ Toen Julius de vraag stelde, veranderde haar gezicht. Ze had haar antwoord voorbereid. ‘Je hebt ooit tegen mij gezegd dat je mijn verstand gebruikte om je intuïtie te controleren.’ Julius herkende de formulering. Engi had daarop geantwoord dat zij daar bezwaar tegen had. Zij wilde niet gereduceerd worden tot controlemechanisme voor zijn ideeën. Julius had zich verdedigd met de opmerking dat hij haar analytische vermogen juist bewonderde. Engi had gezegd dat bewondering ook reducerend kon zijn. ‘Dat gesprek herinner ik me nu heel goed,’ zei ze. ‘En wat deed ik daarna?’ vroeg Julius. Engi glimlachte droog. ‘Je ging uitgebreid uitleggen waarom je mij niet reduceerde. Daarmee bewees je mijn punt tamelijk efficiënt.’ Helena lachte zo hard dat ze vanuit de woonkamer hoorbaar was. Julius boog zijn hoofd. ‘Ik vrees dat ik die man herken.’ Engi werd zachter. ‘Je hebt later wel geluisterd. Niet meteen. Dat deed je zelden.’

Beatrice had de hele dag gewacht. Pas na het avondeten, toen Margriet naar huis was en Helena boven haar inmiddels droge blouse aantrok, ging zij met Julius naar de woonkamer. De anderen hadden hem herinneringen gegeven die zijn vroegere zelf menselijker maakten: verliefd, jaloers, bang, hulpbehoevend, besluiteloos, soms irritant en soms ontvankelijk. Beatrice keek hem aan en zei dat haar antwoord moeilijker was omdat zij niet wist of het een herinnering was aan iets wat Julius werkelijk had gedaan of aan iets wat hij haar had verteld. ‘Ik herinner me dat je op een bepaald moment wilde stoppen met het hele plan.’ Julius voelde onmiddellijk aandacht in zijn lichaam. Beatrice vertelde dat de voorbereiding voor de ontmoeting verder gevorderd was dan zij tot nu toe had gezegd. De zeven hadden ingestemd. Er was een huis gevonden waar zij enkele dagen samen zouden verblijven. Julius had gesprekken gevoerd met iemand buiten de groep die hielp met de opzet. Over de precieze methode wist Beatrice nog steeds weinig. Op een avond had Julius haar gebeld en gezegd dat hij het niet wilde laten doorgaan.

‘Waarom?’

‘Omdat je bang was dat je ons kwijt zou raken.’

Julius keek haar aan.

Beatrice vertelde dat Julius had beseft dat zijn theorie hem een bijzondere plaats gaf. Hij was de Persoon; de zeven konden in zijn model als aspecten van hem worden begrepen. Tijdens de voorbereiding was hem duidelijk geworden dat de ontmoeting ook iets anders kon aantonen: dat de vrouwen helemaal niet rond hem georganiseerd waren. Misschien zou hij ontdekken dat hun onderlinge relaties ouder en sterker waren dan hun relatie met hem. Misschien zouden zij na afloop besluiten dat zijn model weinig met hun werkelijkheid te maken had. ‘Je zei dat je een experiment had bedacht dat je eigen betekenis overbodig kon maken.’

Julius voelde de zin diep binnenkomen. ‘Wat zei jij?’

‘Dat je dan eindelijk een goed experiment had.’

Hij begon te lachen, hoewel zijn ogen vochtig werden. ‘Dat klinkt als jij.’

‘Ik was niet vriendelijk.’

‘Misschien was dat toen nodig.’

Beatrice keek naar haar handen. ‘Ik zei nog iets. Dat herinner ik me sinds vanmiddag.’ Ze vertelde dat ze Julius had gevraagd waarom hij eigenlijk zo graag de Persoon wilde zijn. Julius had geantwoord dat iemand de samenhang moest dragen. Beatrice had gevraagd waarom samenhang een iemand nodig had.

Julius bleef stil.

Daar lag iets wat verder ging dan de verdwenen herinneringen. Hij had Wit gezien als de plaats waarin de kleuren bijeenkwamen. De Persoon bevatte de subpersoonlijkheden, hoorde naar hen, koos tussen hen en integreerde hun verschillende stemmen. Maar waarom moest heelheid een middelpunt hebben? En waarom hij? Yanay kon naar huis gaan en bleef bestaan. Luna droeg een geschiedenis die hem voorafging. Helena en Beatrice hadden elkaar getroost zonder hem. Annabel zorgde voor mensen die hij niet kende. Margriet bezat herinneringen waarin hij kwetsbaar was. Engi had hem al eerder tegengesproken en haar eigen reden gehad om dat te doen. Hun zevental bestond voordat hij het als zijn zeven had begrepen.

Helena kwam naar beneden en ging bij hen zitten. Beatrice vertelde haar wat ze zojuist had gezegd. Helena luisterde en keek daarna naar Julius. ‘Dus misschien was dát de vraag.’

Julius vroeg welke.

Helena wees naar de zeven namen op het vel dat op tafel lag. ‘Of Wit werkelijk nodig is om deze kleuren bij elkaar te houden.’

Julius voelde weerstand, al begreep hij de gedachte. Als Wit geen noodzakelijk centrum was, wat betekende zijn plaats dan? Hij dacht aan de eerste dag, aan de achtste stoel en aan zijn bijna vanzelfsprekende overtuiging dat die stoel van hem was. Die stoel kon nog steeds van hem zijn. De tafel niet.

Beatrice stond op en pakte de foto uit Julius' tuin. Ze legde hem voor hem neer. Acht mensen. Julius in het midden, toevallig of door degene met de camera zo gekozen. Beatrice draaide de foto een kwartslag. Nu stond Julius aan de zijkant. Helena draaide hem nog een kwartslag en lachte. ‘Kijk. Nu hangt Margriet boven iedereen.’ Julius glimlachte. De foto had geen werkelijk midden; dat ontstond door kadrering, houding en de blik van degene die keek.

Die nacht, nadat Helena en Beatrice waren gaan slapen, bleef Julius nog een tijd aan de keukentafel zitten. Hij dacht aan de antwoorden die hij die dag had gekregen en merkte dat geen ervan hem een vollediger autobiografie had gegeven. Daarvoor waren ze te klein, te persoonlijk en soms te onzeker. Samen deden ze iets anders. Ze haalden hem uit zijn eigen portret. Julius bestond in zeven geheugens, telkens anders. Geen van die versies kon hij

volledig controleren. Sommige vond hij aantrekkelijk, andere beschamend. Een paar herkende hij onmiddellijk; andere moest hij voorlopig geloven op gezag van degene die hem zo had meegemaakt.

Hij liep naar zijn werkkamer en keek naar de oude vraag die hij daar had opgeschreven: *Wat wilde ik kunnen zien nadat ik niet meer wist wat ik zocht?* Hij pakte de pen. Lange tijd schreef hij niets. Daarna zette hij eronder één zin:

Misschien wilde ik zien wat er van mij overbleef wanneer ik niet langer het middelpunt was.

Julius legde de pen neer. De formulering beviel hem en juist daarom wantrouwde hij haar een beetje. Ze was te mooi om al een antwoord te mogen zijn. Hij liet haar staan.

Toen hij het licht wilde uitdoen, viel zijn blik op de foto van de lege tuintafel met de zeven handtekeningen. Hij pakte hem op en keek weer naar de achterkant. Zeven namen, daaronder zijn eigen tekst. Gisteren had hij vooral gezien dat zijn handtekening ontbrak.

Nu zag hij iets anders.

Er was onder de zeven namen voldoende ruimte geweest voor een achtste.

Op die lege plaats liep een heel lichte indruk door het papier, alsof er ooit met een pen op was geschreven en de inkt later was verdwenen of verwijderd. Julius hield de foto schuin onder de bureaulamp. Hij kon geen naam lezen, slechts enkele ingedrukte lijnen.

Hij voelde nieuwsgierigheid, maar geen haast.

Morgen zou hij het aan de anderen laten zien.

Vanavond liet hij de achtste plaats leeg.

XXII — De lege plaats

De foto lag nog onder de lamp waar Julius Wit hem de avond ervoor had achtergelaten. Beatrice Paars was de eerste die de lichte indruk in het papier bekeek. Ze draaide de foto naar het raam, streek er voorzichtig met haar vingertop overheen en gaf hem vervolgens aan Helena Geel. Geen van beiden kon er letters in herkennen. Helena stelde voor met een zacht potlood over een ander vel te wrijven om de indruk zichtbaar te maken, maar Beatrice vond dat ze daarmee mogelijk meer zouden creëren dan terugvinden. Julius moest glimlachen om de omkering: Helena wilde onderzoeken, Beatrice remde af. Een paar dagen eerder zou hij daar onmiddellijk iets over hun kleuren bij hebben gedacht. Nu zag hij vooral twee vrouwen die van mening verschilden. Uiteindelijk maakten ze foto's vanuit verschillende hoeken en besloten ze het origineel met rust te laten. ‘Engi gaat hier een heerlijke ochtend aan hebben,’ zei Helena. Julius stuurde haar één van de foto's. Binnen twee minuten kwam het antwoord: **NIETS DOEN.** Helena hield haar telefoon omhoog. ‘Kijk, Blauw leeft.’

Tijdens het ontbijt belde Luna Rood. Ze had besloten die middag terug te gaan naar het huis met de acht stoelen om enkele spullen op te halen en wilde weten of daar iemand zou zijn. Julius vertelde dat Engi en Margriet inmiddels vertrokken waren en dat het huis waarschijnlijk

leeg stond. Ze zwegen. Het klonk vreemd, een leeg huis. Nog geen week geleden — voor hun gevoel veel langer — was dat huis het middelpunt van hun werkelijkheid geweest. Nu moest Luna erheen om een tas en wat kleding op te halen. Julius vroeg of zij wilde dat hij meeging. Luna zei dat ze daar even over moest nadenken en antwoordde toen ja. ‘Niet omdat ik bang ben.’ Julius zei dat ze geen reden hoefde te geven. ‘Dat was ik ook niet van plan. Ik wilde voorkomen dat jij er een verzon.’ Helena, die meeluisterde vanaf de andere kant van de tafel, grijnsde. Julius sprak met Luna af haar bij het station te ontmoeten. Daarna vertelde hij over de lege achtste plaats op de foto. Luna reageerde nauwelijks. ‘Laat Engi ernaar kijken. Als zij zegt dat het een kras is, is het een kras tot iemand iets beters weet.’ Julius vond dat een opvallend vertrouwen in Engi voor iemand die zich regelmatig aan haar analyses ergerde. Luna antwoordde dat ergernis en vertrouwen uitstekend samen konden bestaan.

Helena en Beatrice vertrokken later die ochtend. Helena wilde naar huis om verder te gaan met haar eigen leven, al zei ze dat op een toon alsof ze zichzelf eraan moest herinneren dat ze zo'n leven bezat. Bij de voordeur bleef ze voor Julius staan. Hun afscheid voelde anders sinds haar bekentenis dat ze ooit van hem had gehouden. Er was een geschiedenis tussen hen teruggekeerd zonder dat ze daarmee meteen wisten wat ze nu voor elkaar waren. Helena raakte zijn wang aan en zei: ‘Ga niet proberen de man van vroeger te worden omdat ik me hem herinner.’ Julius vroeg of zij bang was dat hij dat zou doen. ‘Een beetje. Jij bent dol op materiaal.’ Beatrice, die achter haar stond, zei dat dit misschien de minst romantische waarschuwing ooit was. Helena keek haar aan. ‘Hij begrijpt hem.’ Julius begreep hem inderdaad. Een teruggevonden verleden kon gemakkelijk een nieuwe rol worden waarin hij zichzelf probeerde te passen. Hij beloofde niets. Helena leek daar tevreden mee en kuste hem kort. Deze keer gaf ze geen instructie over de betekenis ervan. Ze liep naar buiten en Beatrice volgde, maar draaide zich bij het tuinpad nog eenmaal om. ‘Die vraag van gisteren,’ zei ze, ‘over wie besloten heeft dat alleen jij iets moest vergeten: houd die vast.’ Julius vroeg of zij inmiddels dacht dat de zeven eveneens iets vergeten waren. Beatrice keek naar Helena, die al bij het hek stond. ‘Dat hoef ik niet meer te denken. Dat weten we inmiddels.’

Julius bleef na hun vertrek nog even in zijn eigen huis. Haar laatste woorden bleven hangen. Hij had zo lang naar de gaten in zijn eigen geheugen gekeken dat hij die van de zeven nauwelijks had gezien. Yanay had Julius ooit gekend en wist aanvankelijk niet hoe. Helena had van hem gehouden en herinnerde zich dat pas in stukken. Beatrice had jarenlang met hem gesproken en was belangrijke gesprekken vergeten. Luna kende haar eigen brief niet meer. Annabel had bij Julius thuis op een foto gestaan zonder de gebeurtenis te kunnen plaatsen. Ook zij waren iets kwijt. Misschien was de ontmoeting voor alle acht bedoeld geweest. Julius dacht aan de handtekeningen. Ze hadden toestemming gegeven voor iets waarvan ze blijkbaar voldoende wisten om ja te zeggen. Wat hadden ze ieder bereidwillig uit handen gegeven? Hij schreef de vraag niet op.

Op weg naar het station kreeg Julius een bericht van Engi. Zij had de foto's van de indruk bekeken en kon er niets betrouwbaars uit afleiden. Het kon een oude pennendruk zijn, een beschadiging of iets dat door het papier heen was gekomen van een ander vel. Daarna schreef ze: **Wat ik interessanter vind: waarom nemen we aan dat er een naam heeft gestaan? Lege ruimte is ook ruimte.** Julius las de zin nog eens en stuurde terug dat dit bijna iets van Beatrice was. Engi antwoordde: **Ik blokkeer je.** Julius lachte hardop op het perron. Toen Luna enkele minuten later aankwam, vroeg ze waarom hij zo vrolijk keek. Hij liet haar het bericht zien. Luna las het en zei dat Engi gevaarlijk werd nu ze thuis zat. Daarna omhelsde ze Julius. Het gebaar was vanzelfsprekend en stevig. Hij besefte dat hij haar gemist had en zei

dat ook. Luna antwoordde dat zij hem eveneens gemist had. Geen van beiden maakte er meer van.

De reis naar de vreemde straat verliep zonder bijzonderheden. Luna vertelde onderweg over de persoon die ze de vorige dag had bezocht. Het was de man met wie ze jaren geleden de moeilijke relatie had gehad. Julius keek haar verbaasd aan. Luna vertelde dat ze hem na het lezen van haar oude brieven had gebeld. Ze hadden elkaar lange tijd niet gesproken. Hij woonde inmiddels met iemand anders en had een leven waarvan Luna weinig wist. Hun ontmoeting was rustig geweest. Ze hadden koffie gedronken en over vroeger gepraat zonder te proberen iets te herstellen. De man herinnerde zich dat Luna in die tijd brieven aan zichzelf schreef en wist zelfs dat zij er soms één verscheurde wanneer het antwoord van haar toekomstige zelf haar bij voorbaat irriteerde. ‘Hij herinnerde zich ook dat ik altijd zei dat ik bleef omdat ik trouw was,’ vertelde Luna. ‘En hij zei dat ik vooral bleef omdat ik bang was de slechterik te zijn als ik wegging.’ Julius vroeg of dat klopte. Luna keek uit het treinraam. ‘Gedeeltelijk. Dat is vervelend genoeg.’ Ze vertelde dat ze hem uiteindelijk had gevraagd of hij ooit iemand met de naam Julius had ontmoet. Hij kende de naam uit Luna's verhalen, maar dacht Julius zelf nooit te hebben gezien. Volgens hem sprak Luna destijds over Julius als iemand die haar vragen stelde waar ze zich aan ergerde. Dat moest jaren vóór de achtste stoel zijn geweest. Luna keek Julius aan. ‘Dus ook wij kenden elkaar langer dan ik dacht.’ Julius vroeg wat hij haar toen gevraagd had. ‘Dat wist hij niet meer. Ik waarschijnlijk ook niet.’ Ze glimlachte. ‘Misschien maar goed ook. Je hoeft niet al je oude vragen terug.’

Vanaf het station liepen ze naar de straat. Het netwerk verdween op dezelfde plaats als altijd. Julius voelde de merkwaardige overgang, maar was deze keer vooral benieuwd hoe het huis hem zou treffen nadat hij zijn eigen woning had teruggevonden. De straat lag er verlaten bij. De nummers op de huizen waren nog steeds achten. Margriets steen ontbrak natuurlijk; die stond nu bij Yanay op de vensterbank. Zonder die markering moesten Julius en Luna even zoeken naar het juiste huis. Ze moesten er allebei om lachen. ‘We hebben hier dagen gewoond en weten niet eens welke voordeur het is,’ zei Luna. Uiteindelijk herkende Julius een kras op het hek. Zijn sleutel paste.

Binnen leek alles onaangeroerd. De acht stoelen stonden rond de tafel. In de keuken stonden twee schone glazen in het afdruiprek. Een vest van Beatrice hing nog over een stoel en Margriet had een briefje op de koelkast geplakt met de woorden **melk op**. Luna liep naar boven om haar spullen te halen. Julius bleef beneden. Hij had verwacht dat het huis hem weer zou aantrekken, dat de kamer met de acht stoelen iets van zijn oude betekenis zou terugkrijgen. In plaats daarvan voelde hij vooral hoeveel leven eruit verdwenen was. De tafel was dezelfde. De kring niet. Hij liep langs de stoelen en herinnerde zich waar ieder meestal had gezeten. Yanay met haar benen soms onder zich. Engi rechtop wanneer ze luisterde. Helena die voortdurend van houding veranderde. Margriet die kopjes verzamelde zonder erover na te denken. Annabel die vaak eerst keek of iedereen iets had voordat ze zelf ging zitten. Luna die haar stoel naar achteren schoof wanneer een gesprek haar te lang duurde. Beatrice die soms zo stil was dat Julius pas later besefte dat zij het gesprek had veranderd met één zin. De stoelen droegen niets van dat alles zichtbaar in zich. Julius wel.

Luna kwam naar beneden met een tas en een kleine doos. Ze zette beide bij de deur en bleef naar de tafel kijken. ‘Raar,’ zei ze. Julius vroeg wat. ‘Ik dacht dat ik hier iets zou voelen.’ Ze liep naar haar stoel en legde haar hand op de rugleuning. ‘Alsof ik terugkwam naar de plek waar het allemaal gebeurd is.’ Julius vroeg wat ze wél voelde. Luna dacht even na. ‘Dat we hier niet meer wonen.’ De eenvoud van het antwoord beviel hem. Hij stelde voor nog één keer

koffie te zetten voordat ze vertrokken. Luna keek naar de keuken. ‘Melk is op.’ Julius wees naar Margriets briefje. ‘Daar zijn we voor gewaarschuwd.’ Ze dronken hun koffie zwart en gingen tegenover elkaar zitten aan de grote tafel. Zes stoelen bleven leeg.

Luna vroeg Julius wat hij inmiddels dacht dat de ontmoeting was geweest. Hij vertelde haar over het doorgestreepte woord *experiment*, over de zeven handtekeningen en over de envelop die voor na de ontmoeting was bedoeld. Luna luisterde zonder hem te onderbreken. Toen hij klaar was, vroeg ze of hij zich al had afgevraagd waarom zij allemaal hadden ingestemd. Julius zei dat hij dat juist steeds vreemder vond. ‘Ik niet,’ zei Luna. Ze keek om zich heen. ‘Als jij me destijds had gevraagd een paar dagen ergens te verblijven met mensen die ik kende, met als doel te ontdekken wat er gebeurt wanneer we onze vaste ideeën over elkaar loslaten, had ik misschien ja gezegd.’ Julius wees erop dat er blijkbaar meer was gebeurd dan vaste ideeën loslaten. Hun herinneringen waren werkelijk aangetast. Luna knikte. ‘Dat deel zou ik nu graag terugwillen.’ Ze keek hem recht aan. ‘Maar maak ons ook niet achteraf tot slachtoffers omdat jij je schuldig begint te voelen. Als ik ja heb gezegd, wil ik eerst weten waarop ik ja heb gezegd.’

Sinds hij de handtekeningen had gezien, voelde Julius zich verantwoordelijk voor alles wat misging. Luna wilde ook haar eigen aandeel dragen, zelfs als haar keuze onverstandig was geweest. Julius vroeg of zij zich iets herinnerde van het ondertekenen. Luna sloot haar ogen. Lange tijd gebeurde er niets. Daarna zei ze dat ze een kamer zag. Niet deze woonkamer. Een lange tafel, fel licht, Engi die iets wilde laten aanpassen en Helena die ongeduldig werd omdat er te veel tekst was. Julius voelde zijn aandacht toenemen. Luna opende haar ogen. ‘En jij zat er niet bij.’

‘Weet je dat zeker?’

‘Nee. Maar zo voelt het.’

‘Wie dan wel?’

Luna keek naar de lege stoelen rond hen heen. ‘De zeven.’

Ze probeerde verder te herinneren. Er was iemand anders in de kamer geweest, dacht ze, iemand die uitleg gaf. Geen van de zeven en waarschijnlijk Julius evenmin. Ze kon geen gezicht vinden en wist zelfs niet of het een man of vrouw was. Wel herinnerde ze zich Engi die vragen stelde over veiligheid en Beatrice die opvallend weinig zei. Annabel had gevraagd of ze op ieder moment konden stoppen. Het antwoord was ja geweest. Luna herinnerde zich haar eigen handtekening. Ze had zonder veel aarzeling getekend. ‘Dat klinkt weer veel te veel als mij,’ zei ze. Julius glimlachte. ‘Je mag op jezelf lijken.’ Luna keek hem scherp aan en glimlachte daarna terug.

Julius vroeg of ze de anderen meteen moesten bellen. Luna vond van niet. De herinnering was te onvolledig en kon gemakkelijk veranderen zodra zeven mensen haar gingen bespreken. Ze wilde haar versie eerst opschrijven. Engi zou daar tevreden over zijn, zei Julius. Luna pakte een vel papier uit een lade en schreef aan de tafel alles op wat ze zich herinnerde, inclusief haar onzekerheden. Julius keek niet mee. Toen ze klaar was, vouwde ze het papier en stopte het in haar tas. Het gebaar herinnerde hem aan Beatrice en haar eerste gevouwen vel. Hij dacht eraan hoe snel hij toen had willen weten wat erop stond. Nu voelde hij die nieuwsgierigheid nog steeds, maar ze beheerste de kamer niet.

Ze stonden op om te vertrekken. Bij de deur keek Luna nog eenmaal om. ‘Wat doen we met dit huis?’ Julius wist het niet. Ze konden de sleutels houden, terugkomen, proberen te achterhalen wie de eigenaar was. Misschien bestond er ergens een gewone huurovereenkomst of iemand die hen verwachtte. Dat kon later. Luna pakte haar tas. Julius deed de deur dicht en draaide de sleutel om. Voor het eerst voelde dat niet alsof hij een raadsel achterliet. Hij sloot eenvoudig een huis af.

Bij de grens van de straat verschenen de berichten op hun telefoons vrijwel tegelijk. Luna kreeg er meerdere. Julius zag een bericht van Helena, één van Annabel en drie van Engi. Bovenaan stond echter een naam die hij niet kende.

Het bericht was enkele minuten eerder verstuurd.

Julius, wanneer jullie zover zijn, kunnen we praten over wat er vóór de ontmoeting is afgesproken. Neem de zeven mee als zij dat willen. Niemand hoeft te komen.

Daaronder stond een naam: **Mara van Dalen**.

Julius bleef staan. Luna zag zijn gezicht en vroeg wat er was. Hij liet haar het scherm lezen. Ze keek naar de naam en werd bleek.

‘Ken je haar?’

Luna antwoordde pas na enkele seconden.

‘Ik denk het.’

Ze pakte haar eigen telefoon en zocht in haar contacten. De naam stond erin. Er was geen foto, wel een telefoonnummer en een reeks oude berichten. Luna opende het laatste gesprek. Julius keek niet mee totdat zij het toestel naar hem toe draaide.

Het laatste bericht van Mara aan Luna was ruim vóór de achtste stoel verstuurd.

Je hoeft alleen te komen als je dit zelf wilt. Julius heeft hetzelfde recht om nee te zeggen als jullie.

Luna en Julius stonden naast elkaar op de gewone stoep, net buiten de straat waar hun telefoons weer verbinding hadden. Auto's reden voorbij. Iemand fietste met twee volle boodschappentassen aan het stuur. De wereld bood geen enkel teken dat de naam op hun scherm belangrijk was.

Julius keek naar Luna.

‘Herinner je je haar?’

Luna dacht lang na. ‘Haar stem.’

‘Wat zegt die?’

Luna stopte haar telefoon weg.

‘Dat we vóór de achtste stoel allemaal precies wisten dat er acht deelnemers waren.’

Julius keek terug naar de ingang van de straat. Het huis was vanaf hier niet zichtbaar. Hij had gedacht dat hij de zeven had uitgenodigd en het risico had bepaald. Maar ook hij had blijkbaar toestemming moeten geven. Ook hij had nee kunnen zeggen.

Luna raakte zijn arm aan.

‘Bel haar nog niet.’

Julius keek haar aan.

‘Waarom?’

‘Omdat ze niet alleen jou uitnodigt.’

Luna pakte haar telefoon opnieuw.

‘Dit moeten de zeven zelf beslissen.’

Julius knikte. Samen liepen ze verder naar het station. Achter hen bleef de straat met de achten liggen, afgesloten en stil. Voor hen lag een gesprek met iemand die misschien meer wist dan alle acht samen.

Toch was het eerste wat Luna deed geen bericht aan Mara sturen.

Ze opende de groep **De Zeven**.

Julius liep naast haar en zag de naam bovenaan het scherm. Hij hoorde er niet bij.

Ditmaal voelde hij zich niet buitengesloten.

Eerst zij. Daarna hij.

XXIII — De Zeven beslissen

Luna Rood stuurde het bericht pas toen zij en Julius Wit in de trein zaten. Julius zag haar typen, wissen en opnieuw beginnen. Hij vroeg niets. De groep heette **De Zeven** en alleen al daarom voelde het verkeerd om over haar schouder mee te lezen. Uiteindelijk verstuurde ze iets en legde haar telefoon op tafel tussen hen in. ‘Ik heb gezegd dat Mara contact met jou heeft opgenomen, dat haar naam ook in mijn telefoon staat en dat ik me haar stem meen te herinneren. Verder niets.’ Julius vroeg of ze zijn bericht had doorgestuurd. Luna knikte. ‘Ze moeten dezelfde informatie hebben als ik.’ Daarna keek ze uit het raam. Julius zag dat hij wilde weten wie als eerste zou reageren, welke vragen Engi zou stellen, of Beatrice de naam herkende en of Yanay misschien opnieuw iets wist wat ouder was dan haar bewuste herinnering. Hij hield die vragen bij zichzelf. Een paar minuten later lichtte Luna's telefoon op. Ze keek ernaar en glimlachte. ‘Engi.’ Julius hoefde niet te vragen wat zij had geschreven. Luna las het voor: ‘Niemand neemt contact op met Mara voordat we hebben vastgesteld wat ieder van ons zich onafhankelijk van haar herinnert.’ Daaronder had Helena gereageerd:

‘Goedemiddag Engi, fijn je ook weer te spreken.’ Luna lachte. ‘En Beatrice heeft een duimpje gestuurd. Dat zal Engi erger vinden dan tegenspraak.’

Julius stapte bij zijn eigen station uit. Luna reisde verder naar huis en beloofde hem te bellen zodra de zeven hadden besloten wat zij wilden. Op het perron besefte hij dat de zeven zonder hem overlegden over iets wat ook hem aanging. Het prikte. Hij had de neiging Luna na tien minuten te berichten of er al iets was besloten en vond zichzelf daar kinderachtig in. Hij was nieuwsgierig en een beetje jaloers. Meer hoefde het niet te betekenen. Thuis zette hij zijn tas neer, zag de foto met de zeven handtekeningen op zijn bureau en besloot niets meer te onderzoeken. Hij maakte de soep van Margriet warm, at twee kommen en keek daarna bijna een uur naar een televisieprogramma waarvan hij achteraf nauwelijks wist waar het over ging. De telefoon lag naast hem. Hij draaide hem om zodat het scherm niet voortdurend zichtbaar was.

Pas tegen half negen belde Annabel Oranje. ‘We hebben besloten met Mara te praten,’ zei ze. Julius vroeg wie met *we* bedoeld werd. ‘Alle zeven.’ Er zat iets tevredenstellends in de eenvoud waarmee ze dat zei. Annabel vertelde dat ze eerst ieder afzonderlijk hadden opgeschreven wat de naam Mara van Dalen opriep. Bij Luna was het een stem en een felverlichte kamer. Engi herinnerde zich een vrouw die vragen zorgvuldig formuleerde en haar soms irriteerde door een vraag met een andere vraag te beantwoorden. Beatrice had een beeld van donker haar en een tafel met een kan water. Helena herinnerde zich een vrouw die haar ooit had gevraagd of ze werkelijk begreep waarmee ze instemde, waarop Helena waarschijnlijk iets lichtzinnigs had geantwoord. Margriet wist alleen dat de naam vertrouwd was. Yanay had aanvankelijk helemaal niets. Annabel zelf herinnerde zich een gesprek waarin Mara haar had gevraagd of ze zich verantwoordelijk voelde voor Julius. ‘Dat vond ik een rare vraag,’ zei Annabel. ‘Ik vind hem nu nog steeds een rare vraag.’ Julius voelde onmiddellijk belangstelling. ‘Wat antwoordde je?’ Annabel lachte. ‘Dat ga ik eerst zelf aan Mara vragen. Zie je? Ik leer.’

De zeven hadden Mara gezamenlijk geantwoord dat zij wilden spreken, maar alleen wanneer alle acht deelnemers aanwezig konden zijn. Julius bleef stil toen Annabel dat vertelde. ‘Alle acht?’ vroeg hij uiteindelijk. ‘Ja, Julius. Jij ook.’ Hij merkte hoeveel die twee woorden met hem deden. De afgelopen dagen had hij moeten leren dat hij geen eigenaar van de kring was; ergens onderweg was hij bijna aan de andere kant terechtgekomen en had hij zijn eigen plaats verdacht gemaakt. Annabel leek dat te horen. ‘Dat jij niet ons middelpunt hoeft te zijn, betekent niet dat je erbuiten staat.’ Julius zei dat hij dat begreep. ‘Je begrijpt veel,’ antwoordde ze. ‘Je voelt het soms wat later.’ Het klonk vertrouwd genoeg om een herinnering te kunnen zijn. Julius vroeg of zij dat vroeger ook tegen hem zei. Annabel wist het niet. ‘Misschien zeg ik het vandaag voor het eerst. Dat mag ook nog.’

Mara antwoordde diezelfde avond. Ze stelde voor elkaar twee dagen later te ontmoeten op een neutrale plaats in de stad waar Julius woonde. Geen van hen hoefde terug naar het huis. Zij zou een ruimte regelen waar ze ongestoord konden spreken. Engi had daarop gevraagd of Mara vooraf kon aangeven welke rol zij destijds had gehad. Mara antwoordde met één zin: **Ik heb jullie geholpen de ontmoeting zo vorm te geven dat geen van de acht vooraf kon bepalen wat de uitkomst zou zijn.** Julius kreeg het bericht doorgestuurd van Luna en las het enkele keren. Het zei veel en bijna niets. Hij voelde de bekende aandrang om de ontbrekende delen zelf in te vullen: Mara als psycholoog, begeleider, onderzoeker, misschien degene die de vreemde geheugenstoornissen had veroorzaakt. Hij stopte bij dat laatste. Zelfs nu wist niemand of de veranderingen in hun herinneringen door een methode, door henzelf of door

iets heel anders waren ontstaan. Het huis, de tijdsverschuiving en de straat met de achten bleven buiten iedere redelijke reconstructie vallen. Julius vond het opmerkelijk dat hij daar minder onrustig van werd. Het bestaan hoefde blijkbaar niet in één middag zijn administratie op orde te brengen.

De volgende dag bracht hij grotendeels alleen door. Helena belde in de ochtend en vertelde dat zij zenuwachtig was voor het gesprek met Mara. Hij had eerder nieuwsgierigheid verwacht. Helena zei dat nieuwsgierigheid en angst prima samen konden reizen. Ze vreesde dat Mara hun precies zou vertellen wat er gebeurd was en dat daarmee iets zou verdwijnen wat de afgelopen dagen tussen hen was ontstaan. ‘Stel dat ze zegt: dit was de methode, dit waren de afspraken, dit was het doel, klaar. Dan worden wij misschien weer deelnemers aan jouw project.’ Julius zei dat hij dat evenmin wilde. Helena corrigeerde hem: ‘Aan óns project, als we werkelijk alle acht hebben ingestemd.’ Ze vertelde dat ze inmiddels sterker vermoedde dat de ontmoeting gezamenlijk was voorbereid dan ze eerst had gedacht. In haar agenda had ze maanden vóór de achtste stoel meerdere afspraken met Mara gevonden. Bij één afspraak stond: **zonder Julius**. Julius voelde een steek. Helena hoorde zijn stilte. ‘Je vindt dat niet leuk.’ Hij gaf het toe. ‘Mooi,’ zei Helena. ‘Dan ben je tenminste niet bezig een perfecte verlichte Persoon te spelen.’ Julius vroeg of ze enig idee had waar dat gesprek over ging. Helena herinnerde zich alleen dat ze daarna kwaad op hem was geweest en tegelijk had besloten mee te doen. ‘Dat is alles.’ Ze zweeg. ‘En ik denk dat die twee dingen met elkaar te maken hadden.’

Op de ochtend van de afspraak liep Julius naar de ontmoetingsruimte in plaats van de bus te nemen. Het was een klein gebouw aan de rand van het centrum, een voormalige school waarin tegenwoordig vergaderruimtes en ateliers werden verhuurd. Toen hij aankwam, stonden Luna en Engi al buiten. Luna omhelsde hem; Engi hield een map onder haar arm en verklaarde voordat Julius iets kon zeggen dat ze geen vragenlijst had gemaakt. Luna keek naar de map. ‘Wat zit daar dan in?’ ‘Papier.’ ‘Met vragen erop?’ Engi negeerde haar. Kort daarna kwamen Margriet en Annabel samen aan, gevolgd door Helena en Beatrice. Yanay verscheen als laatste, buiten adem omdat ze vanaf het station had gerend. Julius keek naar hen terwijl ze elkaar begroetten. Hij had de zeven sinds het huis niet meer allemaal tegelijk gezien. Het trof hem dat de kleuren in zijn hoofd onmiddellijk terugkeerden en tegelijk minder noodzakelijk voelden. Luna droeg toevallig rood noch iets dat erop leek. Helena had een donkergrijze jas aan. Yanay droeg groen. Julius vond dat onverwacht bevrijdend.

Mara van Dalen wachtte binnen. Ze was een vrouw van ergens in de zestig, met kort donkergrijs haar en een gezicht dat Julius onmiddellijk vertrouwd voorkwam. Er kwam geen volledige herinnering, wel een lichamelijke herkenning zoals hij die bij zijn eigen straat had gevoeld. Mara stond op toen de acht binnenkwamen. Ze begroette niemand met een omhelzing en begon evenmin namen te controleren. Haar blik ging langs ieder van hen en bleef als laatste bij Julius. ‘Je ziet er beter uit dan de vorige keer,’ zei ze. Julius vroeg wanneer dat was geweest. Mara glimlachte nauwelijks. ‘Dat lijkt me een goede plek om straks te beginnen.’ Er stonden negen stoelen rond een ovale tafel. Julius zag ze, telde ze en merkte dat hij dat deed. Helena zag het eveneens. ‘Negen,’ fluisterde ze. ‘Niet in paniek raken.’ Julius fluisterde terug dat hij uitstekend functioneerde met oneven aantallen. Yanay hoorde het en begon te lachen. De spanning in de kamer werd iets kleiner.

Mara wachtte tot iedereen zat. Ze nam geen plaats aan het hoofd van de tafel; er was trouwens geen duidelijk hoofd. Julius zat tussen Margriet en Beatrice. Aan de overkant zaten Luna, Annabel en Helena, terwijl Engi en Yanay iets verder naar rechts zaten. Mara had een dunne

map voor zich liggen. Engi keek ernaar met de aandacht van iemand die zichzelf verboden had ernaar te vragen. Mara merkte het. ‘Daar zitten de afspraken in die jullie destijds hebben gemaakt,’ zei ze. ‘Jullie krijgen ze straks allemaal. Eerst wil ik weten wat jullie zelf nog weten.’ Engi vroeg waarom. Mara keek haar aan. ‘Omdat jij me drie jaar geleden precies hebt laten beloven dat ik jullie eigen herinneringen niet zou beïnvloeden voordat jullie ze hadden uitgesproken.’ Engi leunde achterover. Voor het eerst sinds Julius haar kende, zag hij haar tevreden worden van een regel die zij zelf vergeten was.

Mara vertelde dat zij geen therapeut van de groep was geweest en evenmin onderzoeker in wetenschappelijke zin. Julius had haar leren kennen via een reeks gesprekken over groepsprocessen, identiteit en waarneming. Hij had haar op een bepaald moment verteld over zijn model van zeven menselijke krachten of subpersoonlijkheden en over zeven vrouwen die hij kende en met wie hij die krachten steeds sterker was gaan verbinden. Mara had hem gevraagd of de vrouwen wisten hoe hij hen zag. Sommigen wel, anderen gedeeltelijk. Vervolgens had zij voorgesteld dat Julius zijn model eens aan hen zou voorleggen zonder te proberen hen ervan te overtuigen. ‘Dat voorstel vond jij te eenvoudig,’ zei Mara. Helena sloeg haar ogen op. ‘Dat klinkt helaas geloofwaardig.’ Mara glimlachte. Julius had volgens haar een diepere vraag: kon hij de zeven werkelijk ontmoeten wanneer zijn waarneming al door zijn eigen model gevormd was? Daaruit waren maanden van gesprekken ontstaan, eerst met Julius, later met ieder van de vrouwen afzonderlijk en uiteindelijk met de zeven samen.

‘Heb ik de ontmoeting bedacht?’ vroeg Julius.

Mara dacht na voordat ze antwoordde. ‘Je hebt haar in gang gezet. Dat is iets anders.’

Luna keek naar Julius en vervolgens naar Mara. ‘En het geheugenverlies?’

De kamer werd stil.

Mara legde beide handen op haar map. ‘Daar moeten we heel precies zijn. Er was geen afspraak dat iemand zijn autobiografische geheugen zou verliezen. Er was geen methode waarmee ik herinneringen bij jullie heb verwijderd. Ik zou daar ook nooit aan hebben meegewerkt.’ Engi vroeg onmiddellijk wat er dan wél was afgesproken. Mara vertelde dat zij een vorm hadden gezocht waarin de acht gedurende enkele dagen zo weinig mogelijk konden terugvallen op hun bestaande onderlinge rollen. Telefoons zouden beperkt bruikbaar zijn, persoonlijke informatie zou aanvankelijk buiten bereik blijven en Julius zou zijn model pas later mogen bespreken. De zeven zouden hem niet helpen zijn oude interpretaties terug te vinden. Julius zelf had gevraagd dat zijn voorbereidende aantekeningen thuis zouden blijven. ‘Jullie zouden dus doen alsof jullie minder voorgeschiedenis hadden?’ vroeg Yanay. Mara schudde haar hoofd. ‘Nee. Dat voorstel is besproken en verworpen. Toneelspelen zou alles waardeloos maken. Jullie zouden gewoon samen zijn, met minder hulpmiddelen en met de afspraak elkaar zo min mogelijk vast te zetten in wat jullie al van elkaar dachten.’

Beatrice boog zich naar voren. ‘Maar we herinnerden ons werkelijk dingen niet.’

‘Dat weet ik,’ zei Mara.

De stilte die volgde was anders dan daarvoor.

Mara vertelde dat het plan nooit was uitgevoerd.

Julius dacht eerst dat hij haar verkeerd verstaan had. Ook de anderen reageerden nauwelijks. Mara keek naar de acht gezichten rond de tafel. ‘Twee dagen voordat jullie zouden beginnen, heb jij afgezegd,’ zei ze tegen Julius. ‘Je belde me 's avonds. Je zei dat de opzet te veel invloed op de anderen kon hebben en dat je niet meer wist of je hen ontmoette of gebruikte. De volgende ochtend heb ik iedereen afzonderlijk laten weten dat de bijeenkomst niet doorging.’

Luna schudde langzaam haar hoofd. ‘Maar we waren daar.’

‘Ja.’

‘In dat huis.’

‘Welk huis?’ vroeg Mara.

Engi opende haar map niet. Helena zat roerloos. Yanay keek naar Julius. Beatrice sloot haar ogen alsof zij probeerde te voorkomen dat een nieuwe herinnering te snel vorm kreeg. Julius vertelde Mara de straatnaam. Voor het eerst veranderde haar beheerste uitdrukking werkelijk.

‘Daar zou jullie bijeenkomst nooit plaatsvinden.’

Julius voelde Margriet naast hem bewegen. Zij vroeg waar de ontmoeting dan wél gepland was geweest. Mara noemde een conferentiehuis buiten de stad. Engi herkende de naam en zocht hem op haar telefoon. Het bestond. Op de foto's stond een modern gebouw, veel groter dan het huis met de acht stoelen. Luna vroeg of Mara de straat kende waar zij uiteindelijk waren geweest.

Mara antwoordde niet meteen.

‘Ik ken die straat,’ zei ze uiteindelijk. ‘Maar niet uit jullie plan.’

Julius voelde hoe de aandacht van iedereen zich naar haar verplaatste.

Mara keek naar Yanay.

‘Jij hebt me er ooit over verteld.’

Yanay werd bleek. ‘Wanneer?’

‘Lang voordat Julius met zijn model bij mij kwam.’

Niemand sprak. Julius dacht aan Yanays oude schrift: een kamer vol bekenden zonder herinnering, en een man die Julius heette. Iedereen had gedacht dat het zijn droom was. Volgens Yanay sliep hij niet.

Mara keek nu naar Julius. ‘Daarom heb ik destijds bijna geweigerd om met jou aan dit project te beginnen.’

‘Waarom?’

‘Omdat je tijdens ons eerste gesprek diezelfde straat beschreef.’

Julius voelde geen schok. Het was eerder alsof de kamer groter werd en hij plotseling niet meer wist waar de muren stonden.

‘Had Yanay mij toen al verteld over haar droom?’ vroeg hij.

‘Nee,’ zei Mara. ‘Ik heb jullie verhalen nooit met elkaar gedeeld.’

Engi stelde de vraag die Julius zelf nog niet kon formuleren. ‘Wat beschreef Julius precies?’

Mara keek naar haar map, maar opende hem niet.

‘Een straat waarin hij ooit in een droom had gelopen. Alle huizen hadden hetzelfde nummer.’

Julius voelde Luna's hand op zijn onderarm. Niet om hem tegen te houden; alleen om er te zijn.

‘Welk nummer?’ vroeg Helena zacht.

Mara keek de kring rond.

‘Acht.’

Het bleef stil. Buiten reed een vrachtwagen voorbij en ergens op de gang viel een deur dicht. Negen mensen zaten rond een gewone tafel in een gewone kamer. Voor hen lag een map met afspraken over een ontmoeting die volgens Mara nooit had plaatsgevonden, terwijl acht van hen dagen hadden doorgebracht op een plek die twee van hen onafhankelijk van elkaar jaren eerder in dromen hadden beschreven.

Julius keek naar Yanay. Zij keek terug.

Voorheen zou hij waarschijnlijk onmiddellijk hebben gezocht naar de plaats van deze ontdekking in zijn model. Nu zag hij eerst haar gezicht, haar verwarring en de angst die zij probeerde te verbergen. Hij stak zijn hand over de tafel uit. Yanay legde de hare erin.

Mara zag het en zei niets.

Pas na een lange tijd vroeg Julius: ‘Als onze ontmoeting was afgezegd, wie heeft ons dan uitgenodigd?’

Mara keek naar de acht.

‘Dat,’ zei ze, ‘is de eerste vraag waarop ik jullie geen antwoord kan geven.’

Julius liet Yanays hand niet los. De vraag hing in de kamer, groot genoeg om opnieuw alles naar zich toe te trekken. Toch voelde hij dat er iets wezenlijks veranderd was. Ze hoefden haar niet onmiddellijk te volgen. Voor hen lagen nog de afspraken die zij ooit werkelijk hadden gemaakt, herinneringen die elkaar soms bevestigden en soms tegenspraken, acht

levens die buiten het huis verdergingen en een negende persoon die veel wist zonder de oplossing te bezitten.

Het raadsel was niet kleiner geworden.

De kring ook.

XXIV — Wat was afgesproken

Mara van Dalen opende de map pas nadat niemand meer probeerde de stilte te vullen. Julius Wit bleef langer dan de anderen naar de gesloten kaft kijken. Het besef dat de geplande ontmoeting nooit had plaatsgevonden, had een merkwaardige verschuiving veroorzaakt: alles wat de afgelopen dagen langzaam een geschiedenis had gekregen, was weer losgeraakt van zijn veronderstelde oorsprong. Het huis met de acht stoelen was geen vreemde uitvoering van hun plan geweest. Mara had hen daar niet samengebracht. Julius evenmin, voor zover zij wist. Toch waren ze er alle acht wakker geworden met precies genoeg herinnering om elkaar te herkennen en te weinig om te begrijpen hoe ze daar gekomen waren. Naast hem zat Margriet Groen met haar handen om een glas water; aan de overkant had Engi Blauw haar eigen map eindelijk dicht op tafel gelegd. Yanay Roze hield Julius' hand inmiddels niet meer vast, maar hun vingers hadden elkaar pas losgelaten toen Mara de eerste papieren uit haar map haalde. Helena Geel keek ernaar en zei: ‘Voor we verdergaan wil ik één ding weten. Als hier straks iets staat wat ik destijds heb gewild en nu afschuwelijk vind, welke Helena telt dan?’ Mara antwoordde zonder aarzeling dat de Helena van nu besliste wat zij vandaag wilde. ‘Mooi,’ zei Helena. ‘Dan kunnen we verder.’

Mara gaf ieder een kopie van een document van vier pagina's. Julius herkende zijn eigen handtekening onderaan de laatste pagina. Daar stond de ontbrekende achtste toestemming, op een ander papier dan dat van de zeven. Hij voelde onverwacht weinig bij de vondst. De lege plaats op de foto had hem bijna verleid tot een betekenis die er waarschijnlijk nooit had gezeten. Zijn handtekening stond hier, eenvoudig, met datum. Bovenaan las hij **Afspraken voor de ontmoeting**. De tekst was opvallend nuchter. De acht zouden drie dagen samen doorbrengen. Ieder mocht op elk moment vertrekken. Er zouden geen psychologische technieken worden toegepast om herinneringen te beïnvloeden. Er was geen verborgen observatie en er zouden geen opnamen worden gemaakt. Mara zou op afstand bereikbaar blijven. De deelnemers mochten elkaar vragen stellen, weigeren te antwoorden, van gedachten veranderen en zich terugtrekken. Julius had een aanvullende afspraak ondertekend: hij zou gedurende de eerste dag zijn model niet benoemen en de vrouwen niet vertellen welke plaats hij ieder van hen daarin gaf. Luna las die passage tweemaal en keek toen naar hem. ‘Daar heb je je in ons huis dus niet helemaal aan gehouden.’ Julius herinnerde zich dat hij zijn theorie pas op de derde dag uitvoerig had verteld. ‘Misschien beter dan verwacht.’ ‘Geef jezelf geen medaille,’ zei Luna. Julius glimlachte. Het gewone plagen hielp.

Engi bereikte als eerste de laatste paragraaf. Ze vroeg Mara waarom er stond dat alle deelnemers na afloop afzonderlijk zouden beschrijven wie zij tijdens de ontmoeting waren geweest. Mara vertelde dat dit Julius' belangrijkste idee was geweest. Hij wilde geen beoordeling van zijn model en geen vragenlijst over herkenning in een kleur of functie. Hij wilde acht verhalen naast elkaar leggen. Ieder zou achteraf beschrijven wat er volgens hem of haar tussen de acht was gebeurd, zonder eerst de versies van de anderen te lezen. Pas daarna zouden ze vergelijken. ‘Dus je wilde acht werkelijkheden,’ zei Beatrice Paars. Mara keek naar Julius. ‘Dat waren zijn woorden.’ Julius voelde een flard van herkenning. Een tafel, papieren,

zijn eigen stem die zei dat overeenstemming misschien minder interessant was dan verschil. Mara vervolgde dat hij vooral nieuwsgierig was geworden naar de vraag of een groep een samenhang kon bezitten die door niemand afzonderlijk volledig werd gedragen. Helena keek op van haar document. ‘Daar is Wit weer.’ Julius begreep haar. Zijn model had de integratie in de Persoon gelegd; zijn latere vragen leken die integratie juist uit hem weg te bewegen, de ruimte tussen mensen in. Mara zei dat Julius daar zelf mee geworsteld had. Soms sprak hij over de Persoon als degene die de veelheid kon dragen. Op andere momenten vermoedde hij dat de behoefte aan één drager zelf een beperking van zijn model was.

‘Waarom heb je afgezegd?’ vroeg Annabel Oranje. Mara keek naar Julius voordat ze antwoordde, alsof ze hem de mogelijkheid wilde geven dat zelf te doen. Hij kon het niet. Mara vertelde dat hij haar twee avonden voor de bijeenkomst had gebeld. Hij was onrustig geweest en had gezegd dat hij inmiddels te veel van de zeven hield om hen nog onbevangen als materiaal voor zijn vraag te kunnen gebruiken. Het woord *materiaal* had hij zelf gebruikt en onmiddellijk teruggenomen. Volgens Mara was dat precies het moment waarop zij had gedacht dat de ontmoeting misschien wél verantwoord kon plaatsvinden: Julius zag eindelijk het gevaar. Toch had hij besloten te stoppen. Hij wilde ieder van de zeven zelf bellen. Mara had hem aangeraden één gezamenlijke boodschap te sturen om verschillen in uitleg te voorkomen, maar Julius had geweigerd. Hij vond dat hij ieder persoonlijk iets verschuldigd was. Luna keek naar haar telefoon. Engi deed hetzelfde. Binnen enkele seconden zochten verschillende vrouwen in oude berichten. Julius voelde een langzaam groeiende onrust. Helena vond als eerste iets. ‘Ik heb geen afzegging van jou.’ Beatrice evenmin. Annabel schudde haar hoofd. Margriet zocht verder. Luna keek Julius aan. ‘Ik ook niet.’

Mara werd zichtbaar onrustig. Ze pakte haar eigen telefoon, zocht een oud gesprek en legde hem op tafel. Er stond een bericht van Julius, verstuurd de ochtend na hun telefoongesprek: **Ik heb met iedereen gesproken. Ze weten dat het niet doorgaat. Dank je. Ik heb tijd nodig om te begrijpen waarom ik zo ver ben gegaan.** Julius herkende zijn manier van schrijven. Engi vroeg onmiddellijk of Mara daarna nog met iemand van de zeven contact had gehad. Dat had ze met Beatrice, ongeveer een week later. Beatrice had haar een boekentip gestuurd, zonder de bijeenkomst te noemen. Verder had Mara aangenomen dat de zaak gesloten was. Beatrice zocht het gesprek op haar eigen telefoon en vond inderdaad de berichten over het boek. Ze kon zich het contact vaag herinneren. ‘Als ik toen dacht dat de bijeenkomst nog doorging, zou ik dat waarschijnlijk gezegd hebben.’ Engi keek haar aan. ‘Waarschijnlijk.’ Beatrice knikte. ‘Dank je.’ Er zat geen irritatie in; juist iets van opluchting dat Engi de onzekerheid intact hield.

Yanay had al die tijd gezwegen. Julius keek naar haar en zag dat zij niet langer het document las. Ze staarde naar de eerste pagina. Toen Mara haar vroeg of het ging, antwoordde Yanay dat ze zich iets herinnerde. Ze wilde het eerst vertellen voordat iemand haar vragen stelde. De anderen wachtten. Yanay zei dat Julius haar inderdaad had gebeld. Niet om af te zeggen. Hij had haar gevraagd of ze nog steeds wilde deelnemen. Zij had ja gezegd. Julius had daarna gevraagd waarom. Yanay herinnerde zich dat ze boos was geworden omdat ze vond dat ze haar ja niet hoefde te verdedigen. Julius had gezegd dat hij haar antwoord niet wilde beoordelen; hij wilde weten of zij voor zichzelf wist waarom ze ging. ‘En toen heb ik gezegd dat ik wilde weten waarom ik jou al kende voordat ik je kende.’ De woorden bleven in de kamer hangen. Yanay keek naar Mara. ‘Ik had jou toen al over mijn droom verteld.’ Mara knikte langzaam. ‘Ja.’ Yanay keek naar Julius. ‘En jou blijkbaar ook.’

Julius voelde iets terugkomen. Geen volledig gesprek, wel Yanay tegenover hem in een café. Haar handen rond een glas. Ze vertelde over een oude droom waarin zijn naam voorkwam. Julius hoorde zichzelf vragen waarom ze hem dat nu pas vertelde. Yanay antwoordde iets wat hij niet kon verstaan. Daarna zag hij zijn eigen opwinding, bijna beschamend sterk. Haar droom had voor hem iets bevestigd, of dat had hij tenminste gedacht. Hij vertelde de flard. Yanay sloot haar ogen en zei dat ze het café eveneens zag. Helena vroeg wanneer dit was geweest. Mara kon helpen: Yanay had haar droom al genoemd voordat Mara Julius leerde kennen; later had Julius tijdens hun eerste gesprek onafhankelijk een droom over de straat met de achten beschreven. Mara had destijds bewust niet verteld dat Yanay iets vergelijkbaars kende. Op een later moment hadden Julius en Yanay elkaar er blijkbaar zelf over gesproken. ‘En daarna heb jij de ontmoeting afgezegd,’ zei Engi. Julius keek naar de datums. Het gesprek met Yanay moest kort vóór zijn telefoontje met Mara zijn geweest. De volgorde voelde belangrijk, maar Engi was hem voor. ‘We weten nog niet of er een verband is.’ Julius knikte.

Luna stond op en liep naar het raam. Ze bleef daar een tijd staan voordat ze zich omdraaide. ‘Ik wil iets onaardigs zeggen.’ Niemand hield haar tegen. Ze keek naar Julius. ‘Ik geloof dat je hebt afgezegd. Ik geloof ook dat je ons verteld hebt dat je dat had gedaan. Alleen geloof ik niet meer automatisch dat wij daarna allemaal braaf naar huis zijn gegaan.’ Julius besefte dat haar woorden iets openden wat tot dan toe buiten beeld was gebleven. De zeven hadden eigen relaties, een eigen groep en eigen nieuwsgierigheid. Waarom nam iedereen aan dat Julius' afzegging het einde van hun beweging moest zijn geweest? Luna vervolgde dat zij de afgelopen dagen steeds meer herinnerde hoe geïnteresseerd zij zelf was geraakt in de vragen rond de ontmoeting. Niet in Julius' model alleen; ook in de zeven als groep. ‘Misschien wilden wij nog steeds iets doen.’ Annabel keek naar haar en werd plotseling heel stil. Helena zag het. ‘Wat?’ Annabel schudde eerst haar hoofd en begon toen langzaam te spreken. Ze herinnerde zich een avond met de zeven, zonder Julius. Ze zaten bij iemand thuis. Helena was er, Luna, Engi, iedereen. Er was wijn op tafel, behalve voor Yanay, die iets anders dronk. Ze spraken over de afgezegde bijeenkomst.

De herinneringen kwamen nu niet als één gezamenlijke openbaring. Ze kwamen ongelijk, met gaten en tegenspraak. Helena herinnerde zich de avond, maar dacht dat het bij Beatrice thuis was geweest. Beatrice dacht bij Luna. Luna wist zeker dat het niet bij haar was. Margriet herinnerde zich dat zij eten had meegenomen en dat niemand ervan at, waarop Helena zei dat dit waarschijnlijk de oorsprong was van de latere herinnering aan Margriets oneetbare gerecht in Julius' tuin. Margriet protesteerde dat het eten uitstekend was geweest. Zelfs Engi glimlachte, maar daarna zei ze dat zij zich iets belangrijkers herinnerde: zij had tijdens die avond voorgesteld de ontmoeting zonder Julius door te laten gaan. Julius voelde de steek voordat hij haar woorden volledig had begrepen. Engi keek hem recht aan. ‘Ik denk dat ik vond dat jouw afzegging aantoonde waarom we het juist moesten doen. Alles draaide opnieuw om jouw beslissing.’

Julius liet die pijn bestaan. Hij begreep haar zelfs terwijl hij haar voelde. De zeven waren gevraagd mee te denken, hadden afzonderlijke gesprekken gevoerd, afspraken gemaakt en toestemming gegeven. Daarna had degene die het proces in gang had gezet besloten dat het stopte. Misschien had hij goede redenen gehad; dat veranderde niets aan de structuur. Helena herinnerde zich dat zij Engi's voorstel onmiddellijk had gesteund. Beatrice had bezwaar gemaakt, omdat de oorspronkelijke vraag van Julius kwam en ze hem niet eenvoudig uit zijn eigen ontmoeting konden verwijderen. Yanay had daarop iets gezegd wat niemand volledig terugkreeg. Margriet dacht dat het ongeveer was: ‘Dan vragen we hem opnieuw, maar nu

nodigen wij hem uit.' Yanay keek naar haar en fluisterde: 'Ja.' Ze wist ineens dat zij die zin had uitgesproken. 'We nodigen Julius uit.'

Mara luisterde nu net zo aandachtig als de rest. 'Dit wist ik niet,' zei ze. Luna vroeg of Mara daarna nog iets had gehoord. Mara schudde haar hoofd. De bijeenkomst in het conferentiehuis was geannuleerd; de reservering was teruggedraaid. Als de zeven iets anders hadden georganiseerd, hadden zij haar daar niet bij betrokken. Engi vroeg waar zij het huis vandaan hadden. Niemand wist het. Annabel herinnerde zich een afbeelding, misschien een advertentie of een bericht met een foto van een woonkamer. Helena dacht aan een sleutel. Beatrice kreeg bij dat woord zichtbaar kippenvel en zei dat zij een envelop voor zich zag met meerdere sleutels erin. Julius dacht aan de sleutels die zij allemaal vanaf de eerste dag hadden bezeten. Hij vroeg wie de envelop had gebracht. Beatrice kon het beeld niet verder krijgen.

Julius was niet langer degene die zeven vrouwen voor een experiment had verzameld. Hij had een ontmoeting voorgesteld, was daarvan teruggeschrokken en had haar afgezegd. Daarna hadden de zeven mogelijk zelf besloten verder te gaan en hém uit te nodigen. De achtste stoel kreeg daardoor een andere lading. Julius dacht aan zijn eerste verwarring toen hij hem zag. Misschien was die stoel werkelijk voor hem geweest, alleen op een manier die hij nooit had vermoed: niet de stoel van de Persoon die zijn zeven delen bijeenriep, maar de stoel van de gast.

Helena keek hem aan en zag kennelijk hetzelfde. 'Dat vind je moeilijk.'

Julius dacht na. 'Ja.'

'Waarom?'

Hij zocht geen mooi antwoord. 'Omdat ik graag degene was die het begonnen had.'

Luna kwam terug van het raam en ging zitten. 'Dat heb je ook.'

'Misschien.'

'Nee. Je hebt iets begonnen. Daarna is het van ons geworden.' Ze keek naar de anderen. 'Als dit klopt.'

Engi voegde eraan toe dat dit voorlopig een reconstructie uit fragmentarische herinneringen was. Luna knikte. 'Dank je, Engi.' Deze keer klonk het oprecht.

Mara stelde voor een pauze te nemen voordat ze verdergingen. Ze had koffie en broodjes geregeld in een aangrenzende ruimte. De negen stonden op en verspreidden zich. Julius bleef even zitten. Yanay kwam naast hem staan en vroeg of hij zich buitengesloten voelde. Julius zei dat dit een te klein woord was. Hij voelde verlies, opluchting, gekrenkte ijdelheid en iets wat verrassend veel op trots leek. 'Trots op wie?' vroeg Yanay. Julius keek naar de zeven vrouwen die in de andere ruimte door elkaar praatten. 'Op jullie.' Yanay trok een gezicht. 'Voorzichtig.' Julius begreep haar waarschuwing. Ook trots kon een manier worden om zich hun beweging toe te eigenen. Hij verbeterde zichzelf. 'Dan ben ik blij dat jullie misschien zonder mij verder zijn gegaan.' Yanay vond dat beter. Daarna pakte ze een broodje en vroeg of Julius ook iets wilde, waarop hij zei dat Annabel hem had verteld dat hij moest oefenen met verzorgd worden. Yanay gaf hem twee broodjes.

Na de pauze vroeg Mara of zij verder wilden met de documenten. Luna zei dat zij eerst één ding wilde vastleggen: vanaf dit moment hoefde niemand een herinnering te delen alleen omdat die relevant kon zijn. De anderen stemden in. Julius ook. Mara knikte en schoof een tweede vel naar voren. Het was een overzicht van de individuele gesprekken die zij vóór de geannuleerde bijeenkomst met ieder van hen had gevoerd. Geen inhoud, alleen datums en duur. Julius keek naar de lijst en zag iets wat hij niet verwachtte. Bij de zeven stonden twee of drie gesprekken. Bij hem stonden er zes.

Bij Yanay stonden er eveneens zes.

Engi merkte het meteen. ‘Waarom?’

Mara keek naar Yanay. ‘Omdat haar droom mij zorgen baarde.’

Yanay trok haar wenkbrauwen op. ‘Een droom?’

‘Niet de droom zelf. Wat daarna gebeurde.’

Mara vertelde dat Yanay tijdens hun tweede gesprek had gezegd dat de droom over de straat terugkwam sinds zij Julius kende. Niet iedere nacht, soms maandenlang helemaal niet. Telkens veranderde er iets. Eerst was er alleen de straat geweest. Later het huis. Daarna de tafel. Op een gegeven moment waren er zeven vrouwen verschenen die Yanay niet kon herkennen, hoewel zij in de droom wist dat ze hen kende. Julius verscheen pas later. Zijn naam kwam vóór zijn gezicht.

Julius luisterde en voelde Yanay naast hem verstijven.

‘Waarom weet ik dit niet?’ vroeg ze.

Mara antwoordde zacht dat Yanay het destijds juist heel goed wist. Ze had haar dromen opgeschreven. Het schrift dat zij nu thuis had gevonden was slechts één van meerdere schriftjes.

Yanay keek op.

‘Meerdere?’

‘Drie, voor zover je mij hebt verteld.’

Yanay zei dat zij er maar één had gevonden.

Mara zweeg even en keek toen naar Julius.

‘Jij had het tweede.’

De kamer werd stil.

Julius voelde geen herinnering.

‘Waarom?’

‘Omdat Yanay het aan jou heeft gegeven.’

‘Wanneer?’

‘Na jullie gesprek in het café. Je hebt mij de volgende dag gebeld. Je was behoorlijk van streek.’

Julius dacht aan zijn huis, zijn mappen, de laden die hij had bekeken en de dozen die hij nog nauwelijks had aangeraakt. Er kon ergens een schrift liggen. Hij vroeg Mara wat er volgens haar in stond. Mara wist het niet; ze had het nooit gelezen. Yanay had alleen verteld dat het tweede schrift de latere dromen bevatte.

‘En het derde?’ vroeg Beatrice.

Mara keek naar Yanay.

‘Dat wilde je aan niemand geven.’

Yanay liet haar handen op tafel rusten. ‘Heb ik gezegd waarom?’

‘Ja.’

Mara wachtte even, alsof ze Yanay de kans gaf de vraag terug te nemen. Yanay deed dat niet.

‘Je zei dat de derde reeks dromen anders was.’

‘Hoe?’

‘In de eerste twee keek je naar wat er gebeurde. In de derde nam je beslissingen.’

Yanay werd bleek.

‘Welke beslissingen?’

‘Dat heb je mij nooit verteld.’

Julius keek naar haar en voelde hoe gemakkelijk het zou zijn om van Yanay nu het nieuwe middelpunt van het raadsel te maken. Haar droom, haar schrift, haar beslissingen. Hij zag aan de anderen dat zij dezelfde aantrekkingskracht voelden. Yanay zelf zag het ook. Ze trok haar stoel iets naar achteren.

‘Nee,’ zei ze.

Niemand sprak.

‘Ik wil nu stoppen.’

Mara knikte onmiddellijk. ‘Dan stoppen we.’

Engi sloot haar map. Helena schoof het document van zich af. Luna stond op en vroeg Yanay of ze mee naar buiten wilde. Yanay zei dat ze eerst alleen wilde zijn. Annabel vroeg niets. Margriet verzamelde de lege glazen en bracht ze naar het aanrecht totdat Helena haar zacht bij haar arm pakte en zei dat ze die mochten laten staan. Margriet keek naar haar eigen handen, alsof ze pas toen merkte wat ze deed, en liet het laatste glas midden op tafel staan.

Julius bleef zitten. Alles in hem wilde naar huis, het tweede schrift zoeken en ontdekken wat Yanay jaren geleden had gedroomd. Hij kon de route naar zijn werkkamer al voor zich zien, de laden, de dozen, de planken. Het verlangen was bijna lichamelijk.

Yanay stond bij de deur.

Ze keek naar hem.

Julius wist dat zij precies begreep wat hij dacht.

‘Het schrift is van jou,’ zei hij.

Yanay knikte.

‘Als ik het vind, maak ik het niet open.’

Er veranderde iets in haar gezicht. Geen dankbaarheid, eerder opluchting vermengd met verdriet.

‘Ook niet als je denkt dat er iets over jou in staat?’

Julius dacht aan zijn model, aan Wit, aan de achtste stoel, aan alle manieren waarop hij de afgelopen dagen iets dat over een ander ging naar zichzelf had teruggebogen.

‘Ook dan.’

Yanay keek hem nog een ogenblik aan en ging de gang in.

Later, toen de bijeenkomst werkelijk was beëindigd en de negen buiten stonden, ontstond er geen plan voor de volgende stap. Mara gaf ieder haar documenten mee. Luna ging met Yanay naar het station. Engi wilde thuis haar eigen aantekeningen vergelijken. Margriet besloot op het laatste moment met Helena mee te gaan, hoewel ze die ochtend nog had gezegd rechtstreeks naar huis te willen; toen Helena verbaasd vroeg waarom, antwoordde Margriet dat ze zin had iets onpraktisch te doen. Beatrice bleef bij Mara staan praten. Annabel gaf Julius een korte omhelzing en vertrok alleen.

Julius liep naar huis.

In zijn werkkamer zocht hij niet meteen. Hij zette de map van Mara op zijn bureau en ging bij het raam staan. De scheve boom bewoog nauwelijks in de avondlucht. Toen het begon te schemeren, trok hij een van de onderste laden open. Daarin lagen oude kabels, papieren, een kapotte camera en achterin een zwart schrift.

Julius wist voordat hij het aanraakte dat het van Yanay was.

Op de voorkant stond niets. Hij pakte het op en voelde hoe zwaar zo'n klein voorwerp kon worden zodra iemand had gezegd dat hij het niet mocht bezitten. Tussen de eerste bladzijden zat een los vel. Julius hoefde het schrift daarvoor niet te openen; het vel stak boven de rand uit.

Op het vel stond zijn eigen handschrift.

Hij keek ernaar.

Daarna trok hij het voorzichtig tussen de gesloten bladzijden vandaan.

Er stond slechts één zin:

Yanay, als ik je dit ooit moet teruggeven zonder te weten waarom ik het heb, geloof dan eerst jezelf en pas daarna mij.

Julius las de zin tweemaal. Hij voelde geen behoefte het schrift open te slaan.

Hij pakte zijn telefoon en stuurde Yanay een bericht.

Ik heb het gevonden. Het is dicht. Wanneer jij wilt, breng ik het naar je toe.

Daarna legde hij het zwarte schrift op zijn bureau, naast de map over de ontmoeting en de foto van de lege tafel. Drie voorwerpen uit een verleden dat steeds minder op één verhaal leek. Julius kon ze rangschikken, dateren en met elkaar verbinden. Hij deed niets daarvan.

Beneden zette hij water op voor thee. Terwijl hij wachtte, dacht hij aan Margriet, die met Helena was meegegaan omdat ze zin had iets onpraktisch te doen, aan Engi die naar huis was gegaan terwijl ze geen rationeel beslissend argument had, aan Annabel die tijdelijk weigerde iedereen te verzorgen, aan Luna die eerst had gewacht voordat ze handelde, aan Helena die van haar altaar was gestapt, aan Beatrice die niet alles wist en aan Yanay die als jongste van hen zojuist als eerste duidelijk had gezegd dat het genoeg was.

Misschien veranderden de zeven niet doordat Julius hen beter leerde begrijpen.

Misschien veranderde hij juist doordat zij zich niet langer lieten vastleggen in zijn verwachtingen.

Zijn telefoon trilde.

Yanay had geantwoord.

Morgen. Breng het maar. We lezen het samen. Als ik durf.

Julius zette zijn kop thee op tafel en las het bericht nog eenmaal. Hij schreef geen geruststelling terug. Hij wist niet wat er in het schrift stond. Hij antwoordde alleen dat hij zou komen.

Daarna zat hij in zijn eigen keuken terwijl buiten de avond viel. Het zwarte schrift bleef boven, gesloten.

Voor één nacht was dat genoeg.

XXV — Het tweede schrift

Voordat Julius Wit kon aanbellen, deed Yanay Roze zelf de deur open. Ze droeg een wijde trui; haar haar had ze haastig vastgebonden. achter haar stond in de gang een tas die kennelijk nog niet was uitgepakt. Julius hield het zwarte schrift in zijn hand. Yanay keek ernaar en daarna naar hem. ‘Je hebt het echt niet gelezen?’ vroeg ze. Julius zei dat hij alleen het losse vel had bekeken dat tussen de gesloten bladzijden uitstak. Hij gaf haar eerst dat vel. Yanay las zijn oude zin — *geloof dan eerst jezelf en pas daarna mij* — en trok haar mond scheef. ‘Je kon vroeger ook al behoorlijk plechtig doen.’ Julius antwoordde dat sommige gebreken kennelijk bestand waren tegen geheugenverlies. Ze lachte en liet hem binnen. Op de keukentafel stonden twee koppen klaar, naast een bord met brood en kaas. Julius zag dat hij wilde zeggen dat ze dat niet voor hem had hoeven doen en herinnerde zich Annabel. Hij ging zitten en nam een boterham. Yanay zag het. ‘Je maakt vorderingen.’ Hij vroeg waarmee. ‘Verzorgd worden.’ Daarmee was het schrift een paar minuten gewoon een zwart voorwerp op tafel en kon Julius voelen hoeveel spanning hij eraan had toegekend voordat er één bladzijde was omgeslagen.

Yanay opende het zelf. Op de eerste pagina stond een datum van bijna drie jaar vóór de achtste stoel. Daaronder haar eigen handschrift, kleiner en hoekiger dan nu. Ze las zwijgend en schoof het schrift daarna naar Julius toe. De eerste aantekeningen waren teleurstellend alledaags: een trein missen, ruzie met iemand op haar werk, een jurk die ze wilde kopen maar te duur vond, dromen waarvan ze zich alleen losse beelden herinnerde. Julius voelde bijna opluchting. Na enkele bladzijden verscheen voor het eerst de straat. Yanay had geschreven dat zij er opnieuw had gelopen, dat alle voordeuren op elkaar leken en dat zij steeds dacht dat ze het juiste huis zou herkennen zodra ze ervoor stond. Ze beschreef geen achten. Die kwamen pas weken later. In een volgende droom probeerde ze huisnummer 23 te vinden, maar elk nummer dat ze las veranderde in 8 wanneer ze zich omdraaide en nog eens keek. Yanay stopte met lezen. ‘Dat wist ik niet meer.’ Julius vroeg wat ze voelde. ‘Dat ik mezelf geloof en niet geloof tegelijk.’ Ze bladerde verder en vond een zin die haar liet lachen: **Als dit nog één keer gebeurt, ga ik in mijn droom gewoon ergens aanbellen en vragen wat voor onzin dit is.** De volgende droom begon inderdaad met aanbellen.

Er had een vrouw opengedaan. Yanay beschreef haar in enkele trekken: ouder dan zij, donker haar, een vriendelijke stem, een onbekend gezicht. De vrouw had haar binnengelaten alsof ze verwacht werd. In de kamer stond een tafel met acht stoelen, waarvan er zeven leeg waren. Op de achtste zat een man met zijn rug naar haar toe. Yanay had gevraagd waar de anderen waren. De vrouw antwoordde: **Die zijn er al, alleen nog niet tegelijk.** Julius merkte hoe zijn aandacht zich aanscherpte, maar Yanay sloeg onmiddellijk haar hand op de bladzijde. ‘Wacht. Ga dit niet meteen verbinden met Mara.’ Julius zei dat hij daar wel aan dacht. ‘Ik ook. Daarom zeg ik het.’ Ze lazen de beschrijving opnieuw. De vrouw werd nergens Mara genoemd. Haar uiterlijk was te vaag om herkenning mogelijk te maken. Yanay schreef zelfs dat ze na het wakker worden niet meer wist of de vrouw oud of jong was geweest. Alleen de stem was gebleven. Julius dacht aan Luna, die zich bij Mara juist een stem herinnerde, maar zei niets. Yanay keek hem aan. ‘Je doet het toch.’ ‘Wat?’ ‘Binnenin verbanden leggen.’ Julius zei dat hij moeilijk kon ophouden een brein te hebben. ‘Dat hoeft ook niet. Je hoeft alleen niet ieder verband meteen tot werkelijkheid te promoveren.’ Julius keek bewonderend naar haar. Yanay wees waarschuwend met haar vinger. ‘En maak dát nu ook niet roze.’

Verderop werd het schrift persoonlijker. Aanvankelijk verscheen Julius alleen als naam. Yanay droomde dat iemand in de kamer vroeg of Julius al gekomen was. Een andere keer zag ze de naam op een briefje liggen. Pas maanden later beschreef ze een gezicht, en dat gezicht leek volgens haar aantekening helemaal niet op de Julius die zij later werkelijk zou leren kennen. Het was jonger, smaller, misschien zelfs niet hetzelfde gezicht. Yanay had eronder geschreven: **Het vreemde is dat ik toch weet dat hij Julius is.** Julius vroeg wanneer zij hem in werkelijkheid had ontmoet. Yanay zocht op haar telefoon naar oude foto's en berichten en vond een datum die ongeveer zeven maanden later lag. Ze hadden elkaar ontmoet via Beatrice, tijdens een lezing waar Yanay eigenlijk niet naartoe had willen gaan. Beatrice had haar op het laatste moment meegenomen. Julius herinnerde zich de lezing niet, maar Yanay vond een foto waarop hij in de achtergrond stond terwijl zij en Beatrice vooraan met iemand praatten. ‘Weer aan de rand van een foto,’ zei Julius. Yanay knikte. ‘Misschien is dat gewoon je natuurlijke habitat.’ Ze bladerde terug naar de droom. Ze had zijn naam dus maanden gekend voordat zij hem bewust ontmoette. Dat bevestigde iets wat ze inmiddels vermoedden, maar de volgende zin maakte het ingewikkelder: **Ik denk niet dat Julius de man is. Ik denk dat Julius de plaats is waar ik hem herken.**

Ze zwegen daar langer over. Julius wilde vragen wat zij ermee bedoeld had, maar Yanay kon het evenmin weten als hij. Haar jongere zelf had de zin geschreven na een droom en geen toelichting gegeven. ‘Misschien vond ik hem gewoon mooi,’ zei ze. Julius antwoordde dat dit gevaarlijk was, omdat mooie zinnen gemakkelijk meer waarheid kregen dan ze verdienden. Yanay keek hem aan. ‘Dat heb je van Beatrice.’ ‘Of Beatrice van mij.’ ‘Of jullie hebben allebei een bibliotheekkaart.’ De zwaarte brak even. Daarna vertelde Julius dat hij bij het woord *plaats* onwillekeurig aan zijn idee van de Persoon dacht: een innerlijke ruimte waarin verschillende krachten elkaar konden ontmoeten. Yanay zei dat dit mogelijk was, maar dat haar zin ook iets heel anders kon betekenen. Misschien was Julius in de droom een naam voor herkenning, of voor iemand die nog moest komen, of voor niets dat buiten de droom betekenis had. Ze wilde de zin voorlopig laten staan. Julius zag dat hij dat kon. Enkele weken geleden zou hij waarschijnlijk een hele pagina hebben gevuld met interpretaties.

Halverwege het schrift veranderde de toon. Yanay begon dromen op te schrijven waarin de zeven vrouwen voorkwamen. Ze hadden nog geen namen en waren niet steeds dezelfde leeftijd. Soms waren er maar drie of vier zichtbaar terwijl Yanay wist dat de anderen in het huis aanwezig waren. Eén vrouw lachte hard, een andere zat meestal bij het raam, iemand maakte voortdurend eten, iemand stelde vragen waarop niemand antwoord wilde geven. Julius voelde de verleiding de zeven onmiddellijk toe te wijzen. Yanay ook. Ze probeerden het toch en kwamen al bij de tweede beschrijving vast te zitten. De vrouw die in één droom degene met de vragen leek, troostte in een andere een huilend kind; degene die eten maakte verliet midden in een maaltijd plotseling het huis; de vrouw bij het raam maakte een grove grap waar Yanay wakker van was geworden. ‘Dat helpt jouw model niet erg,’ zei Yanay. Julius keek naar de oude beschrijvingen en voelde eerder plezier dan teleurstelling. ‘Misschien helpt het juist.’ Yanay trok haar wenkbrauwen op. Julius verbeterde zichzelf voordat zij iets kon zeggen. ‘Laat maar. Daar ga ik alweer.’ Ze glimlachte. ‘Je mag nog steeds denken, Julius.’ Hij knikte. ‘Dat moet ik af en toe horen.’

Toen kwamen de beslissingen waar Mara over had gesproken. Yanay herkende ze meteen aan haar eigen schrijfstijl: kortere zinnen, minder beschrijving, alsof ze in de droom werkelijk bezig was in plaats van achteraf te kijken. In de eerste koos ze een stoel. Ze had altijd bij het raam gestaan en ging nu aan tafel zitten. In de tweede weigerde ze een deur te openen hoewel iemand aan de andere kant haar naam riep. In de derde verliet ze het huis en liep de straat uit.

Daar hielden de achten op. De nummers werden gewoon: 10, 12, 14, 16. Yanay had geschreven dat zij wakker werd met een onverklaarbaar verdriet omdat de wereld buiten het huis doorging zonder te weten dat het huis bestond. Julius dacht aan haar werk, haar appartement, haar buurvrouw, de vriend die haar oude verhalen over Julius kende. Het was precies wat zij later werkelijk had gedaan: het huis verlaten en ontdekken dat haar leven daarbuiten gewoon verderging. Yanay zag hetzelfde. ‘Dat vind ik eng.’ Julius vroeg waarom. ‘Omdat ik niet weet of ik iets heb voorspeld of later iets heb gedaan wat ik al kende uit mijn droom.’ Julius dacht na. ‘Misschien hoeft het geen van beide te zijn. Mensen oefenen dingen in hun hoofd voordat ze ze in hun leven doen.’ Yanay keek hem onderzoekend aan. ‘Dat was verrassend normaal.’ ‘Dank je.’

Bij de laatste beschreven droom veranderde er iets. Yanay las eerst alleen en werd zo stil dat Julius zijn stoel iets naar achteren schoof, om haar ruimte te geven. Na een paar minuten vroeg ze hem naast haar te komen zitten. Ze wees naar de bladzijde. In de droom waren de acht eindelijk tegelijk in het huis. Yanay kende de zeven vrouwen nu, hoewel ze bij het ontwaken hun namen niet wist. Julius zat op de achtste stoel. Iedereen keek naar hem alsof hij iets moest zeggen. Hij zei niets. Yanay werd kwaad en vroeg waarom hij hen had laten komen als hij vervolgens zweeg. Julius antwoordde: **Omdat ik jullie niet heb laten komen.** Daarna keek iedereen naar Yanay. Zij voelde in de droom dat zij iets moest bekennen. Ze stond op en zei: **Ik heb de deur geopend.** Daar eindigde de droom niet. De anderen vroegen welke deur. Yanay wist het niet. Ze liep naar de gang en vond een deur die er eerder niet was geweest. Achter die deur lag geen kamer, alleen de straat. Ze deed hem open en zag zichzelf buiten staan, jonger, aan de andere kant van de drempel. Die jongere Yanay vroeg: **Mag ik naar binnen?** Yanay had ja gezegd. Daarna werd ze wakker.

Julius las de passage tweemaal en sloot toen zelf het schrift, met Yanays toestemming. Hij voelde hoe krachtig het beeld was en juist daarom wilde hij het niet onmiddellijk gebruiken. Yanay zat met haar knieën tegen de rand van de tafel. ‘Dus ik heb de deur geopend,’ zei ze. Julius antwoordde dat haar droomzelf dat had gezegd. ‘Engi zou trots op je zijn.’ ‘Ik probeer haar stem in mij serieus te nemen.’ Yanay keek hem aan en glimlachte even, maar haar gezicht werd weer ernstig. Ze vroeg of Julius nu dacht dat zij verantwoordelijk was voor het huis. Hij zei dat hij dat niet dacht. Ze vroeg of hij dacht dat zij de zeven bijeen had gebracht. Ook dat wist hij niet. ‘En als het wel zo is?’ Julius dacht aan de jonge vrouw die in het echte huis had gevreesd dat ze misschien alleen bestond zolang hij haar nodig had. ‘Dan betekent het nog steeds niet dat jij ons gemaakt hebt.’ Yanay liet haar schouders zakken. Pas toen zag Julius haar angst: straks waren hij en de anderen niet meer dan figuren uit háár droom. Dan was alleen de eigenaar veranderd.

Ze lazen die middag niet verder. Yanay wilde naar buiten. Ze dwaalden door haar buurt, kochten koffie en gingen in een park zitten. Julius vroeg haar naar haar werk en zij vertelde over een conflict tussen twee collega's dat haar al weken irriteerde. Halverwege haar verhaal schoot ze in de lach om de alledaagsheid ervan. ‘We hebben misschien een metafysische deur geopend en ik zit jou te vertellen over iemand die de vergaderruimte nooit reserveert.’ Julius vond juist dat laatste geruststellend. Ze praatten verder over haar collega's, over een vakantie die ze misschien wilde maken en over de vraag of ze haar woonkamer opnieuw zou schilderen. Bijna een uur lang zag Julius haar niet als een jongere versie van zichzelf. Toen hij dat besefte, dreigde het gevoel terug te keren. Yanay had gebaren waarin hij zichzelf herkende. Maar ze kende mensen die hij nooit zou kennen, ergerde zich aan dingen die hem niets deden en had herinneringen waarin hij niet voorkwam. Wellicht was dat de eenvoudigste vorm van het raadsel: iemand kon diep in hem bestaan en toch volledig buiten hem leven.

Op de terugweg naar haar appartement vroeg Yanay plotseling of Julius nog wist dat er een derde schrift was. Hij zei dat hij daar de hele dag aan had gedacht en bewust niet naar had gevraagd. ‘Dat is irritant verstandig.’ Ze bleef staan bij een voetgangerslicht. Mara had gezegd dat Yanay het derde schrift aan niemand had willen geven. Yanay wist nog steeds niet waar het was. Ze vroeg Julius of hij het zou willen lezen als ze het vond. Julius antwoordde dat hij dat alleen wilde wanneer zij het zelf ook wilde. Yanay keek naar het rode licht en zei: ‘Dat antwoord zou ik een paar dagen geleden fijn hebben gevonden. Nu weet ik niet of ik het geloof.’ Julius voelde geen belediging. ‘Waarom niet?’ Yanay vertelde dat hij vóór de ontmoeting blijkbaar eveneens zorgvuldig en voorzichtig had gesproken. Hij had regels opgesteld, toestemming gevraagd, gewaarschuwd voor projectie en uiteindelijk zelfs afgezegd. Toch waren ze allemaal in het huis beland. ‘Misschien bedoel jij wat je zegt en doe je later iets anders.’ Julius zei dat dit mogelijk was. Yanay keek hem aan. ‘Dat bedoel ik.’ Het licht sprong op groen en ze staken over zonder het gesprek op te lossen.

Bij haar appartement pakte Yanay het schrift van tafel en bladerde naar de laatste beschreven droom. Ze bleef naar de woorden *Ik heb de deur geopend* kijken. Daarna sloeg ze onverwacht nog enkele bladzijden om. Julius had aangenomen dat het schrift daar eindigde, maar er volgden tientallen lege pagina's en helemaal achterin stond nog één aantekening. De datum lag bijna een jaar na de laatste droom en slechts enkele weken vóór de oorspronkelijk geplande ontmoeting. Yanay las hem eerst zwijgend. Toen gaf ze het schrift aan Julius.

Er stond:

Vandaag met Julius gesproken. Hij denkt dat ik hem droomde voordat ik hem kende. Ik heb hem niet verteld dat het andersom ook waar is.

Daaronder:

Hij heeft mij ooit beschreven voordat hij mij kende.

En vervolgens, na een lege regel:

Mara zegt dat we daar voorzichtig mee moeten zijn. Twee verhalen die op elkaar lijken worden vanzelf nog geen bewijs. Maar Julius wist van het roze meisje bij de deur. Hij had haar jaren geleden opgeschreven. Toen kende hij mijn naam nog niet.

Julius merkte hoe zijn lichaam eerder reageerde dan zijn gedachten. Hij kende die formulering. *Het roze meisje bij de deur.* Niet als herinnering aan Yanay, maar als woorden die hij ergens had geschreven. In zijn eigen oude papieren moest iets bestaan van vóór hun ontmoeting, misschien zelfs van vóór zijn uitgewerkte model van de zeven. Yanay keek hem aan en Julius zag dat zij dezelfde vraag had. Geen van beiden sprak haar onmiddellijk uit. Ze hadden die dag geleerd dat een overeenkomst tussen twee oude teksten nog geen antwoord was en dat herkenning gemakkelijk een richting koos zodra je haar dwong.

‘Wil je naar je huis?’ vroeg Yanay uiteindelijk.

Julius dacht aan zijn laden en mappen, aan de verleiding om onmiddellijk te gaan zoeken. Daarna keek hij naar haar. ‘Niet vandaag.’

‘Waarom?’

‘Omdat ik vandaag bij jou ben.’

Yanay nam hem onderzoekend op, alsof ze wilde nagaan of hij het meende. Toen liep ze naar de keuken en vroeg wat hij wilde eten. Julius zei dat hij zou koken. Yanay antwoordde dat dit waarschijnlijk verstandiger was, omdat haar koelkast vooral ingrediënten bevatte die afzonderlijk eetbaar waren en gezamenlijk een risico vormden. Ze kookten met wat er was. Julius sneed groenten, Yanay deed te veel knoflook in de pan en beweerde dat zoiets niet bestond, en tijdens het eten spraken ze nauwelijks meer over dromen. Het zwarte schrift lag dicht op een stoel naast de tafel.

Pas toen Julius die avond vertrok, vroeg Yanay of hij het tweede schrift weer mee wilde nemen. Hij zei dat het bij haar hoorde. Yanay hield het tegen haar borst en knikte. Bij de deur omhelsde ze hem langer dan gewoonlijk. Opnieuw voelde Julius die merkwaardige vertrouwdheid die hem vanaf het begin bij haar had getroffen. Vroeger had hij die onmiddellijk willen verklaren. Nu liet hij haar bestaan.

In de trein naar huis dacht hij natuurlijk aan het roze meisje. Hij kon zichzelf niet verbieden nieuwsgierig te zijn en wilde dat ook niet meer. Ergens in zijn huis lag mogelijk een oude beschrijving van Yanay van vóór Yanay. Misschien zou die beschrijving precies overeenkomen. Misschien nauwelijks. Misschien had hij haar ooit gezien zonder haar naam te kennen en was de hele zaak verklaarbaar door een vergeten ontmoeting. Misschien zouden de datums zelfs verkeerd blijken. Al die mogelijkheden mochten voorlopig naast elkaar bestaan.

Thuis ging Julius naar zijn werkkamer. Voor de kast met zijn oudste papieren bleef hij staan. Hij raakte de deur aan, maar liet haar dicht.

Beneden dronk hij een glas water bij het raam. Yanay had jaren geleden in een droom een deur geopend; hij had haar beschreven voordat hij haar kende. Het verband bleef onduidelijk, en dat mocht voorlopig zo blijven.

En voor het eerst voelde Julius geen behoefte erop te gaan zitten.

XXVI — Het roze meisje

Die ochtend bleef Julius Wit langer dan gewoonlijk in bed. Hij was wakker, hoorde een vuilniswagen in de straat en ergens verderop een hond die zich kennelijk persoonlijk beledigd voelde door de komst van de ochtend, maar hij stond niet op. De gedachte aan zijn oude papieren was er onmiddellijk geweest. Gisteren had hij zichzelf toegestaan niet te zoeken; vandaag bestond die reden niet meer. Toch merkte hij dat zijn nieuwsgierigheid veranderd was. Hij wilde weten of hij het roze meisje werkelijk had beschreven voordat hij Yanay kende, alleen voelde de uitkomst minder als een oordeel over de werkelijkheid. Als hij niets vond, bleef haar schrift bestaan. Als hij wel iets vond, moest dat nog altijd worden begrepen. En als beide teksten wonderlijk precies bij elkaar pasten, zouden ze samen nog steeds niet vertellen hoe twee mensen hetzelfde beeld konden dragen. Toen hij uiteindelijk opstond, ontbeet hij eerst, douchte, zette koffie en belde zelfs Luna voordat hij naar zijn werkkamer ging. Hij vroeg hoe haar ochtend was. Luna vertelde dat ze een lekkende kraan probeerde te repareren en dat ze na twintig minuten had besloten iemand te bellen die er verstand van had.

Julius zei dat dit een opmerkelijke ontwikkeling was. Luna antwoordde dat hij daar vooral geen hoofdstuk van moest maken. Pas nadat ze hadden opgehangen, ging hij naar boven.

De oudste mappen stonden onder in een kast die hij de afgelopen dagen wel had geopend, maar nauwelijks onderzocht. Er waren ordners met werk, losse notitieboeken, tekeningen, correspondentie en tientallen vellen waarop Julius ideeën had vastgelegd die hij kennelijk belangrijk genoeg had gevonden om te bewaren en onbelangrijk genoeg om nooit behoorlijk te ordenen. Hij moest glimlachen om de discrepantie tussen zijn behoefte aan samenhang en de feitelijke toestand van zijn archief. Het zoeken duurde bijna twee uur. Hij vond vroege schema's van de Persoon, cirkels binnen cirkels, woorden als *wil*, *gevoel*, *rede*, *verbinding*, *verbeelding* en *lichaam*, soms met pijlen ertussen die later weer waren doorgestreept. Kleuren verschenen al vroeg, maar wisselden nog. Blauw was in één schema verbonden met afstand, in een ander met helderheid; geel stond soms voor denken en pas veel later voor verwondering. Roze kwam aanvankelijk helemaal niet voor. Dat verraste hem. Als hij achteraf een keurige ontwikkelingslijn had willen construeren, had dit archief hem behoorlijk tegengewerkt. Zijn model was gegroeid door probeersels, vergissingen en herzieningen. De zeven vrouwen pasten in de uiteindelijke vorm opvallend goed, maar die vorm had niet vanaf het begin op hen liggen wachten.

In een dun notitieboek tussen twee ordners vond hij het roze meisje. De datum op de eerste pagina lag ruim vier jaar vóór zijn eerste aantoonbare ontmoeting met Yanay. Julius controleerde dat onmiddellijk en schaamde zich daarna een beetje voor zijn haast. Hij maakte een foto van de datum, legde het boek op zijn bureau en belde Yanay voordat hij verder las. ‘Ik heb iets gevonden,’ zei hij. Aan de andere kant bleef het stil. Daarna vroeg ze of hij het al had gelezen. Julius zei dat hij alleen door de eerste bladzijden had gebladerd en de woorden *roze meisje* had gezien. Yanay wilde aanvankelijk dat hij wachtte tot zij erbij was, maar veranderde na enkele seconden van gedachten. ‘Nee. Lees jij het eerst. Het is jouw schrift.’ Julius hoorde hoe belangrijk die omkering voor haar was. Gisteren had hij haar schrift niet zonder haar willen binnengaan; vandaag wilde zij hem hetzelfde recht geven. Ze spraken af dat hij niets zou samenvatten voordat zij later die middag kwam. ‘En Julius?’ zei Yanay voordat ze ophing. ‘Als het niet klopt, is dat ook goed.’ Hij vroeg wat ze bedoelde. ‘Als jouw meisje helemaal niet op mij lijkt. Ik wil niet teleurgesteld raken omdat een oud raadsel slecht gecast blijkt te zijn.’ Julius lachte en beloofde dat hij het roze meisje niet zou ontslaan.

Hij las langzaam. Het notitieboek bleek geen droomdagboek te zijn. Julius had er ideeën, gesprekken en losse beelden in opgeschreven, vaak zonder context. Halverwege stond een beschrijving van een droom die zich niet in de straat met de achten afspeelde. Hij bevond zich in een groot gebouw waarin iedere kamer een andere kleur had. De kleuren waren niet gekoppeld aan personen en hun volgorde veranderde terwijl hij liep. In een blauwe kamer probeerde hij een ingewikkelde tekst te lezen die telkens eenvoudiger werd zodra hij wegkeek; in een groene kamer groeiden planten uit laden van een archiefkast; een gele ruimte was zo fel dat hij zijn ogen moest sluiten en pas toen iets kon zien. Julius las die beelden met een mengeling van herkenning en vervreemding. Zijn huidige model kon ze moeiteloos opnemen, en juist daarom vertrouwde hij die interpretatie niet. Aan het einde van de gang was een deur die nergens bij leek te horen. Voor die deur zat een jong meisje op de grond. Julius had haar in zijn notitie **het roze meisje** genoemd omdat ze een roze sjaal droeg. Ze was jonger dan Yanay nu was, misschien zestien of zeventien, en had donker haar. Yanay had lichter haar. Haar gezicht werd nauwelijks beschreven. Ze keek Julius aan en vroeg: **Waarom ga je steeds naar binnen als je ook naar buiten kunt?** Daarna stond ze op, opende de deur

en verdween. Achter de deur lag een straat die Julius niet kende. De huizen hadden gewone nummers.

Julius leunde achterover. Het was minder dan hij had gehoopt, en tegelijk meer. Het roze meisje leek uiterlijk nauwelijks op Yanay en er waren geen zeven vrouwen, geen tafel en geen achten. De deur was er wel. Het naar buiten gaan was er. En vooral was er die vraag. Hij las verder. Enkele pagina's later had hij kennelijk geprobeerd de droom te interpreteren. Daar stond: **Roze = jong? kwetsbaar? toekomst? iets wat ik nog niet geleefd heb?** Het woord *liefde* stond eronder en was doorgestreept. Vervolgens: **Zij lijkt mij te kennen, maar ik ken haar niet. Misschien jongere ik? Onzin, waarom dan een meisje?** Julius bleef bij die zin hangen. Jaren voordat hij Yanay zou omschrijven als een jongere vrouwelijke versie van zichzelf, had hij in een oud schrift vrijwel dezelfde mogelijkheid overwogen. Zijn hart sloeg sneller. Hij las toch eerst verder. Op de volgende pagina had zijn vroegere zelf namelijk geschreven: **Pas op: zodra ik een beeld betekenis geef, gaat het zich gedragen alsof die betekenis er altijd al in zat.** Julius begon hardop te lachen. De vroegere Julius bleek minstens zo lastig als de huidige.

Yanay kwam halverwege de middag. Julius gaf haar het schrift zonder uitleg en ging koffie maken terwijl zij las. Toen hij terugkwam, zat ze met één hand voor haar mond. Hij kon niet zien of ze ontroerd was of haar lachen inhield. Het bleek allebei. ‘Zestien of zeventien?’ zei ze. ‘Donker haar? Je hebt me beroerd voorspeld.’ Julius antwoordde dat hij zijn geld terug zou vragen. Daarna las Yanay de passage over *jongere ik* opnieuw en werd ze ernstig. Ze zei dat die zin haar meer raakte dan de roze sjaal. Julius vroeg of dat kwam doordat hij haar later precies zo was gaan zien. ‘Ja. En ik weet niet of ik dat fijn vind.’ Ze legde het boek neer en probeerde uit te leggen waarom. Als Julius haar jaren vóór hun ontmoeting al als mogelijkheid in zichzelf had gedragen, kon dat betekenen dat hij haar later gemakkelijker in die oude vorm had geplaatst. Misschien had hij in Yanay iets herkend dat werkelijk bij haar hoorde; misschien had hij haar gebruikt om een leegte in zijn eigen model te vullen. Waarschijnlijk waren beide bewegingen door elkaar gelopen. Julius zei dat hij zich ineens afvroeg hoeveel van zijn herkenning van de zeven zo werkte: niet doordat hij hen verzonnen had, en evenmin doordat zijn model hen voorspelde, maar doordat hij jarenlang beelden had ontwikkeld waarin echte mensen later herkenbaar konden worden. Yanay keek hem aan. ‘Zoals iedereen dat doet.’ Julius vroeg wat ze bedoelde. ‘We dragen toch allemaal ideeën van mensen met ons mee voordat we ze ontmoeten? Van een geliefde, een vader, een dochter, iemand die ons begrijpt, iemand voor wie we bang zijn. En dan verschijnt er een echt mens dat er een beetje op lijkt.’ Julius knikte. ‘En dan begint het gevaar.’ Yanay schudde haar hoofd. ‘Dan begint ook de liefde. Het gevaar is dat je ophoudt te kijken zodra je denkt dat het plaatje klopt.’

Die zin bleef tussen hen liggen terwijl ze samen verder door het notitieboek gingen. Er waren nog twee dromen waarin het roze meisje voorkwam. In de eerste was ze ouder geworden en herkende Julius haar niet meteen. Ze was kwaad omdat hij haar nog steeds *meisje* noemde. Yanay sloeg met haar hand op tafel toen ze dat las. ‘Zie je wel!’ Julius lachte zo hard dat hij zijn koffie bijna omstootte. In de tweede droom kwam ze helemaal niet binnen. Julius wachtte in een kamer en wist dat zij aan de andere kant van de deur stond, maar zij weigerde die te openen. Zijn aantekening eronder was kort: **Misschien hoeft niet alles wat in mij verschijnt van mij te zijn.** Julius merkte hoe dicht die zin bij alles lag wat de afgelopen dagen tussen hem en de zeven was gebeurd. Toch stond hij hier jaren eerder. Yanay vroeg of hij toen al met zijn ideeën over de integrale mens bezig was. Julius zei dat zijn oude papieren daarop wezen. Misschien was deze droom eenvoudig een product van jarenlang denken over innerlijke delen,

autonomie en heelheid. ‘Eenvoudig?’ vroeg Yanay. Julius verbeterde het: verklaarbaar misschien, zonder daarmee uitgelegd te zijn.

Aan het einde van het notitieboek vonden ze iets wat geen van beiden verwachtte. Geen nieuwe droom, wel een naam. Julius had een lijst gemaakt van mensen met wie hij over zijn model wilde spreken. Beatrice stond erop. Engi eveneens, al kende hij haar toen blijkbaar nog oppervlakkig. Luna's naam stond er met een vraagteken achter. Helena niet, Margriet niet, Annabel niet. Yanay uiteraard ook niet. Onder de lijst stond: Niet zoeken naar mensen die de posities invullen. Dan maak ik van mensen voorbeelden. Zoek mensen die het model tegenspreken. Yanay keek Julius aan en zei dat hij zichzelf blijkbaar al heel lang dezelfde waarschuwing gaf. Julius voelde daar weinig trots bij. ‘En blijkbaar had ik haar vaak nodig.’ Yanay zei dat een waarschuwing die terugkeert misschien iets vertelt over een fout die eveneens terugkeert. Julius knikte. Hij dacht aan Helena's altaar, aan Engi als controlemechanisme, aan Yanay als zijn jongere zelf en zelfs aan Luna, die hem had verweten dat de anderen voortdurend de gevolgen van zijn theorie moesten dragen. Hij had sommige inzichten eerder gehad, was ze kwijtgeraakt, had ze opnieuw geleerd en daarna opnieuw overtreden. Dat voelde merkwaardig menselijk.**Niet zoeken naar mensen die de posities invullen. Dan maak ik van mensen voorbeelden. Zoek mensen die het model tegenspreken.** Yanay keek Julius aan en zei dat hij zichzelf blijkbaar al heel lang dezelfde waarschuwing gaf. Julius voelde daar weinig trots bij. ‘En blijkbaar had ik haar vaak nodig.’ Yanay zei dat een waarschuwing die terugkeert misschien iets vertelt over een fout die eveneens terugkeert. Julius knikte. Hij dacht aan Helena's altaar, aan Engi als controlemechanisme, aan Yanay als zijn jongere zelf en zelfs aan Luna, die hem had verweten dat de anderen voortdurend de gevolgen van zijn theorie moesten dragen. Zijn ontwikkeling liep blijkbaar niet in een rechte lijn van onbewust naar bewust. Hij had sommige inzichten eerder gehad, was ze kwijtgeraakt, had ze opnieuw geleerd en daarna opnieuw overtreden. Dat voelde merkwaardig menselijk.

Tegen de avond belde Beatrice. Yanay gaf Julius een blik die vroeg of hij wilde opnemen. Hij zette de telefoon op luidspreker. Beatrice vertelde dat zij na het gesprek met Mara oude agenda's had bekeken en zich iets herinnerde over het huis. Niet waar het vandaan kwam of wie het had geregeld, maar een gesprek met Yanay. Ze waren samen vanuit een café naar het station gelopen en Yanay had gezegd dat ze een plek had gevonden waar de ontmoeting misschien alsnog kon plaatsvinden. Yanay verstijfde. Beatrice vervolgde voorzichtig dat zij het niet zeker wist. Ze zag een telefoonscherm voor zich met een foto van een huis en herinnerde zich dat ze had gevraagd of Julius al wist dat de zeven verder wilden. Yanay zou hebben geantwoord: **Nog niet. Eerst wil ik weten of wij dit ook zonder hem willen.** Yanay liep naar het raam en bleef met haar rug naar Julius staan. Beatrice zei meteen dat haar herinnering onbetrouwbaar kon zijn; ze had de afgelopen dagen veel gehoord en gelezen. Yanay antwoordde dat juist die zin vertrouwd klonk. Ze wist alleen niet of ze hem werkelijk had uitgesproken of inmiddels zo vaak over hun mogelijke plan had nagedacht dat haar hoofd er een herinnering van maakte. Beatrice zweeg even en zei toen iets wat Julius niet van haar verwachtte: ‘Ik denk dat ik me vergis over het café.’ Yanay draaide zich om. Beatrice legde uit dat ze eerst heel duidelijk een café had gezien, maar terwijl ze sprak ineens een stationsrestauratie voor zich kreeg. Ze had geen idee welke versie klopte. ‘Dus onthoud vooral mijn zekerheid van de eerste twintig seconden niet.’ Julius hoorde haar lachen. Het was een kleine lach, bijna opgelucht. Voor iemand die zo vaak als wijze gids was gezien, leek het haar werkelijk goed te doen openlijk ongelijk te kunnen hebben.

Na het gesprek bleef Yanay bij het raam staan. Julius vroeg of ze verder wilde zoeken naar het huis. Ze zei dat ze dat uiteindelijk wel wilde, maar vandaag niet. Haar tweede schrift, Julius' oude droom en Beatrices onbetrouwbare herinnering waren genoeg. Daarna keek ze naar de tafel met de twee notitieboeken. ‘Weet je wat ik gek vind? Ik ben jarenlang bang geweest dat ik misschien een deel van jou was. Nu blijkt dat jij al een soort mij had voordat je mij kende.’ Julius wilde protesteren tegen *een soort mij*, maar Yanay ging verder. ‘En ik had een soort jou voordat ik jou kende. Misschien doen we dit voortdurend met elkaar. We lopen rond met voorlopige mensen in ons hoofd en hopen dat de echte mensen zich een beetje gedragen.’ Julius zei dat echte mensen daar gelukkig slecht in waren. ‘Daar begin ik inderdaad op te vertrouwen.’

Ze aten die avond bij Julius. Yanay wilde koken om te bewijzen dat haar koelkast van gisteren geen representatief beeld van haar culinaire vermogens had gegeven. Het resultaat was redelijk en ze verklaarde dat een overwinning. Tijdens het eten belde Annabel, die vroeg of Julius de volgende dag tijd had om met haar te wandelen. Ze wilde hem iets vertellen, maar waarschuwde meteen dat het niets met Mara, dromen, huizen, kleuren of verloren herinneringen te maken had. ‘Mag dat nog?’ vroeg ze. Julius zei dat hij daar graag tijd voor maakte. Annabel zei dat ze hem om elf uur zou ophalen. Daarna hing ze op voordat hij kon vragen waarover het ging. Yanay keek tevreden. ‘Zie je? Zeven vrouwen en er bestaat zowaar nog een wereld buiten jouw raadsel.’ Julius wees erop dat hij dat inmiddels wist. ‘Weten en leven,’ zei Yanay. ‘Engi zou daar vast een schema voor hebben.’

Toen Yanay later vertrok, nam ze Julius' oude notitieboek niet mee. Het was van hem, zei ze. Haar eigen zwarte schrift had ze in haar tas. Bij de voordeur vroeg Julius of ze zich door wat ze vandaag hadden gevonden meer zijn jongere versie voelde of juist minder. Yanay dacht lang na. ‘Allebei,’ zei ze uiteindelijk. ‘Misschien herken ik mezelf echt in jou. Misschien herken jij jezelf echt in mij. Dat hoeft niet te betekenen dat één van ons de ander is.’ Julius vroeg wat roze dan betekende. Yanay trok haar jas dicht. ‘Vandaag? Dat ik deze sjaal nooit zou dragen.’ Ze wees naar de roze sjaal uit zijn oude droom die alleen in woorden bestond, gaf hem een kus op zijn wang en liep weg.

Julius ruimde de keuken op en ging daarna nog even naar zijn werkkamer. Hij legde het oude notitieboek terug op zijn bureau, naast de documenten van Mara. Het roze meisje was ouder dan Yanay en leek nauwelijks op haar; tegelijk had ze vragen gesteld die Yanay later werkelijk in zijn leven zou brengen. Julius voelde geen behoefte meer te kiezen tussen toeval, projectie, voorafgaande herkenning of iets waarvoor hij nog geen naam had. Misschien waren dat verschillende beschrijvingen van dezelfde gebeurtenis, afhankelijk van waar je stond.

Zijn blik viel op de oude lijst met namen. Beatrice. Engi. Luna met een vraagteken. Drie van de zeven waren dus al in zijn gedachten aanwezig voordat het uiteindelijke model zijn menselijke gezichten had gekregen. De andere vier waren later gekomen. Dat was belangrijk, maar niet om de reden die hij eerst had vermoed. De zeven waren nooit netjes uit zijn theorie voortgekomen. Zijn theorie was veranderd doordat hij hen ontmoette.

En morgen zou Annabel hem iets vertellen dat daar, volgens haar nadrukkelijke mededeling, helemaal niets mee te maken had.

Hij was nieuwsgieriger naar haar verhaal dan naar het huis.

Die gedachte verraste hem.

XXVII — Annabel

Annabel Oranje kwam de volgende ochtend tien minuten te vroeg. Ze belde niet aan. Julius zag haar vanuit de keuken voor het raam staan en trok zijn jas aan. Toen hij buiten kwam, wees ze naar de straat. ‘Lopen.’ Julius vroeg waarheen. ‘Geen idee.’ Dat bleek precies de bedoeling. Ze liepen door zijn buurt, langs de winkel waar de eigenaar Julius had herkend, voorbij de scheve boom die vanuit de straatkant veel minder scheef leek dan vanuit zijn tuin, en vervolgens richting het kanaal. Annabel praatte eerst over niets bijzonders. Ze had slecht geslapen, haar fiets moest naar de fietsenmaker en iemand op haar werk had een vergadering van een half uur weten te veranderen in anderhalf uur. Julius luisterde en wachtte op het onderwerp waarvoor ze gekomen was. Na een kwartier merkte Annabel het. ‘Je hoeft niet zo aandachtig te wachten. Ik vertel het wel.’ Julius zei dat hij niet wist hoe minder aandachtig wachten eruitzag. ‘Precies daarom wilde ik met je praten.’

Ze bleef bij het water staan. Er voeren geen boten; aan de overkant liep iemand met een hond. Annabel vertelde dat ze na thuiskomst van Mara door haar telefoon had gekeken en allerlei oude berichten had gevonden waarin zij afspraken regelde voor de zeven. Etentjes, verjaardagen, bezoeken aan iemand die ziek was, conflicten die via haar liepen omdat twee anderen elkaar tijdelijk niet wilden spreken. Ze had aanvankelijk gedacht dat dit bevestigde wat Julius altijd in haar had gezien: verbinding, zorg, het bijeenhouden van mensen. Daarna was ze boos geworden. Niet op Julius alleen. Ook op de anderen en vooral op zichzelf. ‘Ik heb er mijn hele leven iets moois van gemaakt dat ik voel wat mensen nodig hebben. En het ís ook mooi. Alleen heb ik mezelf daarmee een baan gegeven waar niemand me ooit voor heeft aangenomen.’ Julius wilde zeggen dat zij ermee kon stoppen, maar hield zich in. Annabel zag dat. ‘Dank je. Dat wilde ik namelijk zelf zeggen.’

Ze liepen verder. Annabel vertelde dat De Zeven de vorige avond opnieuw waren gaan overleggen over Mara, het huis en de ontbrekende herinneringen. Al snel had iemand gevraagd wanneer iedereen weer kon samenkomen en had een ander voorgesteld dat Annabel de agenda zou bijhouden omdat zij daar goed in was. Annabel had naar haar scherm gekeken en voor het eerst eenvoudig geantwoord: **Nee.** Geen uitleg, geen alternatief, geen voorstel wie het dan wel moest doen. Daarna had ze haar telefoon weggelegd en was gaan douchen. Toen ze terugkwam, bleek Engi een datumprikker te hebben gemaakt, Helena had per ongeluk twee dagen verkeerd ingevuld, Luna had geschreven dat ze op geen van de voorgestelde momenten kon en Margriet had voorgesteld elkaar helemaal niet deze week te zien. ‘En weet je wat er gebeurde?’ vroeg Annabel. Julius zei dat hij het vermoedde. ‘Niets. De wereld verging niet. Ze waren nog steeds zeven.’ Julius lachte. Annabel ook, maar haar ogen werden vochtig. Ze zei dat dit veel pijnlijker was geweest dan ze had verwacht. Er zat opluchting in en tegelijk een bijna kinderlijk verdriet: als de anderen het zonder haar konden, waarvoor was zij dan nodig? Julius merkte hoe dichtbij die vraag bij de zijne lag. Hij zei dat hij haar daar geen antwoord op wilde geven. Annabel keek hem aan. ‘Waarom niet?’ Julius antwoordde dat ieder antwoord van hem haar onmiddellijk weer een functie kon geven. Ze bleef een ogenblik staan en pakte toen zijn arm. ‘Dat was het goede antwoord.’ Julius wees erop dat ze zojuist had gezegd dat hij geen antwoord moest geven. ‘Je blijft lastig.’

Ze liepen bijna twee uur. Annabel vertelde over haar eigen leven, over iemand met wie ze al maanden twijfelde of ze een relatie wilde voortzetten, over werk dat haar minder bevrediging gaf dan vroeger en over haar verlangen om een paar weken alleen weg te gaan. Geen van die dingen paste netjes in het beeld van de verbindende vrouw. Julius hoorde zelfs iets wat hij bij Annabel nauwelijks eerder had gezien: een behoefte om weg te lopen van mensen voordat zij

iets van haar konden vragen. Ze schaamde zich daar een beetje voor. Julius zei dat Luna daar misschien verstand van had. Annabel antwoordde dat ze Luna juist níét wilde vragen. ‘Dan krijg ik straks weer een uitstekend antwoord en moet ik me ertoe verhouden. Ik wil een keer iets verkeerd beslissen zonder commissie.’ Julius dacht aan Margriet die met Helena was meegegaan omdat ze iets onpraktisch wilde doen, aan Engi die het huis had verlaten omdat ze simpelweg weg wilde, en zag opnieuw hoe hun kleuren niet verdwenen nu ze ervan afweken. Ze werden er ruimer door.

Toen ze bij Julius' huis terugkwamen, wilde Annabel niet mee naar binnen. Ze omhelsde hem bij het tuinhek en zei dat ze waarschijnlijk een tijdje minder beschikbaar zou zijn voor de groep. Julius vroeg niet hoelang. ‘Kijk eens aan,’ zei Annabel. ‘Je bent trainbaar.’ Ze liep weg en Julius bleef haar nakijken totdat ze de hoek om was. Pas binnen zag hij een bericht in De Zeven dat Luna hem had doorgestuurd. Annabel had die ochtend geschreven: **Ik ben een paar dagen niet degene die ons bij elkaar houdt. Zoek elkaar als je elkaar wilt zien. Laat elkaar met rust als je dat wilt. Ik ben er nog steeds.** Daaronder stonden zes verschillende reacties. Geen daarvan vroeg wanneer ze terugkwam.

Julius ging naar zijn werkkamer en wilde het bericht bijna naast zijn andere aantekeningen bewaren. Zijn hand bleef boven de printer hangen. Daarna stopte hij. Annabels keuze was geen materiaal voor zijn model. Hij verwijderde de schermafbeelding die hij al had gemaakt en liet het bericht waar het hoorde: in de groep van de zeven, waar hij zelf niet eens in zat.

Die middag gebeurde er niets wat Julius belangrijk had genoemd.

Julius deed boodschappen, vergat koffie te kopen, ging terug, maakte thuis een lade schoon en vond drie batterijen waarvan hij niet wist of ze nog werkten. Helena stuurde een foto van Margriet, die bij haar thuis op de vloer zat en met een schroevendraaier een oude lamp uit elkaar haalde. Daaronder stond: **Ze beweert dat dit haar onpraktische dag is.** Margriet stuurde een minuut later zelf een bericht: **Lamp doet het niet meer. Missie geslaagd.** Engi vroeg in een ander gesprek of Julius nog wist welk jaar zijn eerste notitie over het roze meisje was. Hij gaf alleen de datum en stuurde geen interpretatie mee. Yanay liet weten dat ze het zwarte schrift in een kast had gelegd en vandaag niet meer wilde dromen over dromen. Luna had haar kraan laten repareren. Beatrice stuurde niets.

Tegen de avond belde Beatrice toch.

Haar stem klonk anders dan gewoonlijk. Minder rustig. Julius vroeg wat er was. Beatrice zei dat ze naar haar eigen oude papieren had gekeken omdat ze wilde weten wanneer ze Julius voor het eerst werkelijk had gesproken. Ze had iets gevonden wat haar dwong terug te komen op een herinnering die zij eerder met grote zekerheid had verteld.

‘Welke?’

‘De ontmoeting met Helena op het terras.’

Julius ging zitten.

Beatrice vertelde dat zij een agenda uit die periode had gevonden. Op de dag die zij steeds voor zich had gezien, was ze aantoonbaar niet in de stad. Ze was bij haar moeder geweest, bijna tweehonderd kilometer verderop. Er stonden foto's op haar telefoon, berichten, zelfs een

treinkaartje. Helena bevestigde inmiddels dat het terrasgesprek wel had plaatsgevonden, maar met iemand anders.

Julius dacht aan het beeld waarmee zoveel was begonnen: Helena huilend, Beatrice die servetten naar haar toeschoof, de naam Julius, het verdriet om een man die misschien Julius Wit was geweest.

‘Met wie was Helena dan?’

Beatrice ademde hoorbaar uit.

‘Met Annabel.’

Julius zei niets.

‘Ik heb Annabel gebeld,’ vervolgde Beatrice. ‘Zij herinnert het zich. Niet alles, wel veel meer dan ik. En toen zij begon te vertellen, merkte ik dat mijn zogenaamde herinnering veranderde. Haar handen kwamen in de plaats van de mijne. Haar stem. Zelfs haar jas.’

‘Hoe kan dat?’

‘Ik weet het niet.’ Beatrice klonk geïrriteerd, bijna boos op zichzelf. ‘Misschien heeft Helena mij ooit het verhaal verteld en heb ik mezelf erin gezet. Misschien was ik op een andere dag bij haar toen ze huilde en heb ik twee gebeurtenissen samengevoegd. Misschien heeft alles wat wij de afgelopen dagen tegen elkaar hebben gezegd mijn herinnering gevormd. Ik weet alleen dat ik fout zat.’

Julius hoorde in haar stem hoe zwaar het haar viel. Juist Beatrice had haar innerlijke beelden vaak voor iets diepers gehouden dan gewone herinneringen. Hij zei dat dit haar eerdere waarschuwingen over mooie verhalen achteraf nogal overtuigend maakte. Beatrice lachte kort. ‘Dank je, dat is een elegante manier om te zeggen dat ik mijn eigen bewijsstuk ben geworden.’

Ze praatten verder. Julius vroeg wat Annabel zich van het terras herinnerde. Beatrice wilde dat Annabel dat zelf vertelde als zij dat wilde. Julius accepteerde het. Daarna zei Beatrice iets wat hem meer raakte dan de fout zelf. ‘Ik denk dat ik bang ben dat ik minder waard word als mijn intuïtie onbetrouwbaar is.’ Julius herinnerde zich hun gesprek in zijn huis, toen zij had verteld hoe vermoeiend het was voortdurend de wijze te moeten zijn. ‘Misschien heb ik je daar ook neergezet,’ zei hij. Beatrice antwoordde dat zij zelf graag op die plaats was gaan zitten. Mensen luisterden wanneer zij langzaam sprak en even wachtte voordat ze antwoordde. Soms wachtte ze zelfs wanneer ze het antwoord al wist. ‘Dat klinkt verdacht professioneel,’ zei Julius. Beatrice lachte harder. ‘Zie je? Nu verpest je mijn hele mystiek.’

Toen het gesprek eindigde, voelde Julius iets onverwachts: Beatrice was hem dichterbij gekomen doordat ze zich had vergist. Hij hoorde een vrouw die baalde, zich schaamde, om zichzelf kon lachen en vreesde iets te verliezen waarop ze had vertrouwd. De gids stapte van haar plaats en bleef bestaan.

Julius ging naar buiten en liep naar de scheve boom. Het begon al donker te worden. Hij dacht aan Annabel, die die ochtend had ontdekt dat de groep zonder haar kon blijven bestaan, en

aan Beatrice, die die avond ontdekte dat haar wijsheid een fout kon verdragen. Hij dacht aan zichzelf. Hun vaste plaatsen verschoven, maar niemand verdween.

Hij legde zijn hand tegen de stam. Ooit had hij deze boom willen laten weghalen omdat hij scheef groeide. Annabel herinnerde zich dat hij hem later had laten staan omdat hij eraan gewend was geraakt. Beatrice herinnerde zich dat Helena hem destijds had verdedigd. Misschien klopten beide verhalen. Misschien had Helena hem overtuigd en had Julius daarna jarenlang gedacht dat hij zelf aan de boom gewend was geraakt. Herinneringen hoefden elkaar niet altijd uit te sluiten om verschillend te zijn.

Vanuit het huis hoorde hij zijn telefoon.

Het was een bericht van Luna.

Annabel wil een paar dagen rust. Dus niemand gaat nu een bijeenkomst organiseren. Mara vindt dat prima. Ik ook.

Daaronder stond nog een zin.

En ik heb besloten voorlopig niet terug te gaan naar het huis.

Julius las het en voelde geen teleurstelling. Hij antwoordde dat hij dat begreep. Luna stuurde terug:

Dat vroeg ik niet.

Julius glimlachte.

Hij typte opnieuw:

Ik zal het missen.

Na enige tijd kwam haar antwoord.

Ik ook. Daarom ga ik niet.

Julius bleef buiten staan met de telefoon in zijn hand. Die zin zou hij vroeger onmiddellijk aan Luna's moed hebben gekoppeld: durven wegblijven van een plaats waarnaar je terugverlangde. Nu liet hij haar gewoon van Luna zijn.

De achtste stoel stond ergens in een leeg huis.

Niemand zat erop.

En toch waren ze er alle acht nog.

XXVIII — Wat overblijft wanneer niemand bijeenkomt

De dagen daarna viel het verhaal stil, zonder dat er iets was afgelopen. Julius Wit wist aanvankelijk niet hoe hij dat moest noemen. Niemand stelde een nieuwe bijeenkomst voor. Mara van Dalen stuurde geen documenten meer en wachtte, zoals ze had beloofd, tot de acht zelf weer contact zouden zoeken. Annabel Oranje hield zich grotendeels buiten De Zeven, al stuurde ze op een avond een foto van een veel te groot glas wijn met de mededeling dat ze uitstekend voor zichzelf zorgde. Margriet Groen bleef nog twee nachten bij Helena Geel en ging daarna naar huis; de lamp die ze uit elkaar had gehaald bleek ze uiteindelijk toch gerepareerd te hebben, hoewel er drie onderdelen over waren waarvan ze volhield dat ze kennelijk overbodig waren. Engi Blauw maakte een overzicht van de datums die inmiddels met redelijke zekerheid vaststonden en stuurde dat uitsluitend nadat Luna Rood haar had verzekerd dat een chronologie nog geen theorie was. Yanay Roze werkte, ging met vrienden uit eten en liet Julius weten dat ze drie nachten niet over het huis had gedroomd, waarna ze eraan toevoegde dat hij daar vooral geen betekenis aan moest geven. Beatrice Paars stuurde hem een foto van een taart die volledig was ingezakt met het onderschrift: **Ook mijn intuïtie zei dat hij gaar was.** Julius lachte toen hij het zag. Hij besefte dat hij de zeven juist sterker ervoer nu ze niet rondom hem aanwezig waren. Ze verdwenen niet in hun afwezigheid. Ze kregen afstand, en afstand gaf vorm.

Ook Julius' dagen kregen hun gewone ritme terug. Hij ruimde zijn huis op, betaalde een rekening die al te lang was blijven liggen en ontdekte dat er in zijn koelkast drie potten mosterd stonden. Hij wandelde door de buurt en begon de mensen die hem groetten terug te herkennen. Sommige herinneringen kwamen terug zonder dramatiek. De vrouw van de boekhandel bleek Marijke te heten; hij had haar ooit geholpen met een computerprobleem. Een buurman herinnerde hem eraan dat Julius twee zomers geleden tijdens diens vakantie de planten water had gegeven en daarbij één plant bijna had verdronken. Bij de bakker wist Julius plotseling weer welk brood hij meestal kocht voordat de verkoopster het kon vragen. Zulke kleine terugkomsten ontroerden hem soms meer dan de grote. Zijn verleden keerde niet terug als één gesloten geschiedenis die ergens op hem had liggen wachten. Het kwam in stukjes, geholpen door plaatsen, geuren en andere mensen. Hij begon te begrijpen dat autobiografisch geheugen altijd al minder privé was geweest dan hij dacht. Een deel van wie hij was, werd door anderen voor hem bewaard.

Op de vierde dag belde Helena. Ze vroeg of Julius die middag thuis was en verscheen twee uur later met een kleine reistas. Julius keek naar de tas en vroeg of ze van plan was in te trekken. Helena zei dat ze één nacht bleef omdat ze de volgende ochtend vroeg in zijn stad moest zijn. ‘En omdat ik je wil spreken.’ Julius zette koffie. Helena liep zonder vragen naar de kast en pakte de juiste kopjes, wat hen allebei even stil maakte. De herinnering van haar lichaam aan zijn huis was inmiddels minder raadselachtig nu ze wisten dat ze hier vroeger vaker was geweest, maar voor Julius behield het iets intiems. Helena ging aan de keukentafel zitten en vertelde dat Annabel haar de volledige herinnering aan het terras had verteld. De man om wie Helena destijds had gehuild, was inderdaad Julius Wit geweest. Daarover bestond volgens haar weinig twijfel meer. Annabel herinnerde zich dat Helena zijn naam meerdere keren had genoemd en later die avond zelfs had geprobeerd hem te bellen. ‘Dus daar hebben we dan eindelijk een antwoord,’ zei Helena. Julius hoorde geen opluchting in haar stem. Hij vroeg of het haar teleurstelde. ‘Een beetje,’ zei ze. ‘Toen ik het niet wist, konden er allerlei geschiedenissen bestaan. Nu blijkt er gewoon één waarin jij me pijn hebt gedaan.’

Ze vertelde hem wat Annabel zich herinnerde en wat daarna bij haarzelf was teruggekomen. Julius en Helena hadden maandenlang een verhouding gehad die geen van beiden goed had

willen benoemen. Hij bewonderde haar, zocht haar op, trok zich terug, kwam terug en sprak met haar over schoonheid, vrijheid en nabijheid wanneer Helena soms liever had gehoord of hij de volgende zaterdag gewoon met haar wilde eten. Helena had hem uiteindelijk gevraagd wat hij van haar wilde. Julius had geantwoord dat hij bang was haar vast te leggen in een vorm die vooral uit zijn eigen verlangen bestond. Helena had toen gezegd dat hij met zijn zorgvuldigheid precies hetzelfde bereikte als iemand die haar achteloos gebruikte: zij wist nog steeds niet waar ze aan toe was. Daarna was Julius enkele weken uit haar leven verdwenen. Op het terras had Helena tegen Annabel gezegd dat ze hem waarschijnlijk nooit meer zou zien en dat ze tegelijk woedend op hem was omdat hij zelfs zijn vertrek had weten te formuleren als een daad van respect. Julius luisterde zonder zichzelf in de rede te vallen. Er kwam geen herinnering terug die hem kon verdedigen. Wat Helena vertelde klonk pijnlijk geloofwaardig. ‘Het spijt me,’ zei hij. Helena knikte. ‘Dat wilde ik horen.’ Hij voelde de neiging uit te leggen dat de vroegere Julius misschien bang, verward of oprecht bezorgd was geweest. Hij liet die uitleg waar hij was.

Later liepen ze door de tuin. Helena bleef bij de scheve boom staan en bevestigde dat zij inderdaad degene was geweest die destijds tegen het omzagen had geprotesteerd. Julius had gezegd dat de boom steeds verder naar één kant groeide en uiteindelijk misschien gevaarlijk werd. Helena had hem uitgelachen omdat hij zelfs bij bomen alvast problemen voor de toekomst bedacht. ‘Dat was niet erg verstandig van mij,’ zei ze nu. ‘Bomen kunnen werkelijk omvallen.’ Julius keek haar aan. ‘Je vernietigt je eigen symboliek.’ ‘Dat wordt tijd.’ Ze liepen om de stam heen en Helena wees op een dikke tak die gevaarlijk dicht naar het dak groeide. ‘Die zou ik laten snoeien.’ Julius herinnerde haar eraan dat ze ooit vond dat de boom moest groeien zoals hij wilde. Helena trok haar schouders op. ‘Ik ben van mening veranderd.’ Daar stond ze, dacht Julius: Helena Geel, de vrouw die hij ooit bijna tot een ideaal van schoonheid, spontaniteit en verwondering had gemaakt, praktisch kijkend naar een tak die zijn dakgoot kon beschadigen. Hij voelde tederheid en een spoor van zijn oude bewondering, maar de bewondering had minder hoogte nodig gekregen. Ze stond naast hem op de grond.

Die avond dronken ze wijn in de woonkamer en spraken lange tijd over hun vroegere verhouding. Helena herinnerde zich meer naarmate ze vertelde, al waarschuwde ze zichzelf voortdurend dat herinneren geen opname terugkijken was. Op een bepaald moment vroeg Julius of zij opnieuw iets met hem zou willen. De vraag kwam eenvoudiger uit zijn mond dan hij had verwacht. Helena keek hem lang aan en vroeg of hij bedoelde opnieuw beginnen waar ze waren opgehouden. Julius zei dat hij dat juist niet bedoelde. ‘Dan weet ik het niet,’ antwoordde ze. Ze vond hem aantrekkelijk, hield van hem op een manier die ouder was dan de afgelopen weken en nieuwer dan hun oude geschiedenis, en voelde geen behoefte daar onmiddellijk een vorm aan te geven. Julius zei dat hij dat kon verdragen. Helena glimlachte. ‘Je zegt het alsof je een medische ingreep zonder verdoving ondergaat.’ Daarna schoof ze dichter naar hem toe en legde haar hoofd tegen zijn schouder. Ze bleven zo zitten zonder afspraak. Voor Julius besefte dat merkwaardig vollediger dan veel verklaringen die hij de afgelopen weken had gevonden.

De volgende ochtend vertrok Helena vroeg. Julius was nog half in slaap toen ze met haar jas aan in de slaapkamerdeur verscheen. Ze zei dat ze koffie had gezet en de gevaarlijke tak nog steeds gevaarlijk vond. Daarna kuste ze hem op zijn voorhoofd en ging. Julius hoorde de voordeur sluiten, draaide zich om en sliep nog een uur. Toen hij beneden kwam, stond haar gebruikte kopje in de gootsteen. Hij waste het af en besefte pas later dat hij niet had geprobeerd te bepalen wat hun avond betekende. Die constatering beviel hem bijna te goed, zodat hij ook haar maar liet gaan.

Die middag kreeg hij onverwacht bezoek van Engi. Zij had haar map bij zich, maar liet hem in haar tas. Julius maakte daar geen opmerking over. Engi wilde de oude notitie over het roze meisje zien. Ze las de passages zorgvuldig en vroeg daarna of Julius bezwaar had tegen een onaangename mogelijkheid. ‘Die zijn meestal het interessantst,’ zei hij. Engi wees erop dat de datum van het notitieboek aantoonde wanneer Julius de aantekening had gemaakt, maar nog niet dat hij Yanay daarvoor nooit had gezien. Mensen ontmoetten elkaar vluchtig, stonden op dezelfde plaatsen, verschenen op foto's en vergaten elkaar. Ze hadden inmiddels zelfs een foto waarop Julius en Yanay jaren vóór hun bewuste kennismaking tegelijk in het park waren geweest. Misschien had hij haar nog eerder ergens gezien: een meisje met een roze sjaal, een gezicht in een trein, iemand bij een deur. Zijn droom kon dat beeld vervolgens hebben verwerkt. Julius voelde aanvankelijk teleurstelling en merkte hoe graag hij kennelijk een onverklaarbare overeenkomst wilde behouden. Engi zag het. ‘Sorry.’ Julius vroeg waarom ze zich verontschuldigde. ‘Omdat jij het mooi vindt.’ Hij dacht aan Beatrices waarschuwing over schoonheid die hen kon verleiden te stoppen met vragen. ‘Dan moet je het juist zeggen.’

Engi keek weer naar het schrift en zei dat haar verklaring evenmin bewezen was. Zij kon alleen aantonen dat er een normale mogelijkheid bestond. Julius vroeg haar of ze hoopte dat die klopte. Engi zweeg langer dan hij van haar gewend was. ‘Ja,’ zei ze uiteindelijk. ‘Ik vind het prettig als de wereld zich gedraagt alsof gebeurtenissen oorzaken hebben die niet afhankelijk zijn van dromen.’ Julius vroeg of ze bang was voor het alternatief. Engi sloot het schrift. ‘Ik ben bang voor een wereld waarin ik niet kan onderscheiden of iets waar is omdat het bewijs ervoor bestaat of omdat het verhaal erover mooi genoeg is.’ Julius begreep dat. ‘Maar ik ben óók bang,’ vervolgde ze, ‘dat ik alles wat niet in mijn methode past te snel wegverklaar. Dat is minder comfortabel om toe te geven.’ Julius vroeg wat ze daarom met het roze meisje wilde doen. Engi dacht even na. ‘Niets. We hebben twee interessante oude teksten en onvoldoende gegevens.’ Julius zei dat dit misschien het meest romantische was wat hij haar ooit had horen zeggen. Engi pakte een kussen van de bank en gooide het naar hem.

Ze bleef eten. Tijdens het koken vertelde Engi over haar vader, die jaren geleden na een operatie hulp nodig had gehad en voor wie zij inderdaad schema's had gemaakt, precies zoals Luna zich herinnerde. Wat Luna niet had verteld, was dat Engi na enkele weken volledig was ingestort. Ze had geprobeerd medicatie, afspraken, boodschappen, familiebezoek en haar eigen werk zo perfect te organiseren dat ze op een ochtend in haar auto was gaan zitten en niet meer wist waarheen ze reed. Haar vader had haar later gevraagd minder vaak te komen. ‘Dat vond ik verschrikkelijk,’ zei Engi terwijl ze een ui sneed. ‘Ik dacht dat hij mijn zorg afwees.’ Pas later had ze begrepen dat hij haar probeerde te beschermen tegen haar eigen manier van zorgen. Julius vroeg of zij sindsdien minder organiseerde. Engi keek naar haar snijplank, waarop de stukjes ui vrijwel identiek waren. ‘Zoals je ziet heeft het wonder zich nog niet volledig voltrokken.’ Julius lachte. Engi ook.

Na het eten pakte zij haar map uiteindelijk toch. Julius verwachtte een chronologie, maar Engi haalde er slechts één vel uit. Daarop stonden acht namen, zonder kleuren. Onder iedere naam had ze één zin geschreven. Ze gaf het Julius. Bij Luna stond: **Ik vertrouw haar wanneer zij iets doet, maar ook steeds vaker wanneer zij wacht.** Bij Annabel: **Ik merk pas hoeveel zij voor de groep doet nu zij ermee gestopt is.** Helena: **Zij ziet sneller dan ik wanneer een waarheid iemand beschadigt.** Margriet: **Zij kan praktisch zijn zonder dat zij mijn redenering nodig heeft.** Beatrice: **Ik ben opgelucht dat zij zich kan vergissen.** Yanay: **Ik begrijp haar het minst en voel mij daardoor minder bedreigd dan eerst.** Bij Julius stond: **Hij probeert minder vaak van mij gelijk te krijgen.** Julius keek op. ‘En jijzelf?’

Engi wees naar de laatste naam.

Engi: Ik weet nog niet wie ik ben wanneer begrijpen niet mijn eerste taak is.

Julius gaf het papier terug. ‘Waarom laat je me dit zien?’

‘Omdat ik dacht dat jij het mooi zou vinden.’

‘Dat vind ik.’

‘Dat is deze keer toegestaan.’

Ze stopte het vel terug in haar map. Julius vroeg of ze een antwoord wilde op haar laatste zin. Engi schudde haar hoofd. ‘Nee. Ik wil het een tijdje niet weten.’ Het klonk bij haar bijna revolutionair.

Twee dagen later belde Mara. Ze vroeg niets over een nieuwe bijeenkomst en vertelde alleen dat zij iets had gevonden tussen haar oude documenten dat mogelijk van belang was. Julius voelde onmiddellijk de oude spanning terugkeren. Mara hoorde het blijkbaar en voegde eraan toe dat het geen geheim document en geen nieuwe verklaring was. Het betrof een geluidsopname van een gesprek dat de acht gezamenlijk hadden gevoerd, ongeveer een maand voordat Julius de oorspronkelijke ontmoeting afzegde. Julius herinnerde haar eraan dat in de afspraken stond dat er geen opnamen zouden worden gemaakt. Mara zei dat die afspraak uitsluitend voor de ontmoeting zelf gold; dit voorbereidende gesprek was met toestemming opgenomen omdat Engi later de formulering van de afspraken wilde controleren. ‘Natuurlijk,’ zei Julius. Mara lachte. Ze had de opname niet beluisterd sinds die tijd. De acht hadden destijds afgesproken dat alle deelnemers een kopie mochten krijgen. Ze wilde weten of Julius er één wilde.

Hij antwoordde niet meteen.

Een paar weken geleden zou hij zonder aarzeling ja hebben gezegd. Hier was eindelijk iets anders dan herinnering: hun eigen stemmen, vastgelegd vóór de gaten, vóór het huis, vóór hun reconstructies. Een opname kon bevestigen wie wat had gedacht, hoe zij met elkaar spraken en misschien zelfs waarom ze bereid waren geweest aan de ontmoeting mee te doen. Het was bijna onweerstaanbaar.

‘Stuur hem nog niet,’ zei Julius.

Mara vroeg waarom.

‘Omdat ik eerst wil weten of de anderen hem ook willen horen.’

Die avond stuurde Julius ieder van de zeven afzonderlijk hetzelfde korte bericht. Hij vroeg geen stemming en stelde geen gezamenlijk plan voor. Hij vertelde alleen wat Mara had gevonden en dat ieder zelf kon beslissen of hij of zij de opname wilde ontvangen. De antwoorden kwamen verspreid over enkele uren. Luna wilde hem horen. Engi uiteraard ook, maar pas nadat ze had gecontroleerd of Mara zeker wist dat de opname onbewerkt was. Helena twijfelde. Margriet zei dat ze er een nacht over wilde slapen. Beatrice wilde voorlopig

niet luisteren. Annabel antwoordde dat ze juist een paar dagen afstand had genomen en dat ze die afstand wilde houden. Yanay stuurde als laatste: **Ik wil hem horen, maar niet alleen.**

Julius keek naar die zeven verschillende antwoorden en voelde geen behoefte ze tot één beslissing te maken. Misschien zouden sommigen de opname beluisteren en anderen nooit. Misschien zouden er daardoor opnieuw verschillende versies van hun geschiedenis ontstaan. De gedachte stoorde hem minder dan hij had verwacht.

Hij stuurde Yanay terug dat hij met haar wilde luisteren wanneer zij eraan toe was.

Daarna liep Julius naar zijn werkkamer. Op het bureau lagen nog steeds de documenten van Mara, zijn oude notitieboek en de foto van de lege tuintafel. Hij nam de foto op en keek naar de zeven handtekeningen. Lange tijd had hij zich afgevraagd waar de achtste stond. Inmiddels wist hij dat zijn eigen toestemming elders was vastgelegd en dat de lege ruimte op de foto misschien nooit iets had betekend.

Toch vond hij de lege plek nog steeds mooi.

Hij zette de foto rechtop tegen een boek en ging beneden zitten. Buiten werd het donker. De zeven waren verspreid over verschillende huizen en steden. Sommigen wilden weten wat hun vroegere stemmen hadden gezegd; anderen wilden juist niet terug. Er bestond geen kring die toen volledig bijeen was en niemand leek daardoor minder werkelijk.

Julius dacht aan zijn naam.

Wit.

Ooit had hij daarin de mogelijkheid gezien dat alle kleuren samenkwamen. Hij begon te vermoeden dat hij het beeld te lang vanuit verf had bekeken, waarin kleuren zich mengen en hun afzonderlijkheid verliezen. Licht gedroeg zich anders. Verschillende kleuren konden samen wit vormen en toch ieder hun eigen golflengte behouden; je hoefde ze niet uit te wissen om het geheel te zien.

Hij glimlachte. Alweer een model.

Maar deze keer hoefde niemand erin te wonen.

XXIX — Hun stemmen

De volgende ochtend stuurde Mara de opname naar iedereen die had aangegeven haar te willen ontvangen. Julius Wit opende het bestand pas toen Yanay Roze arriveerde. Zij kwam na de lunch, gooide haar jas over een stoel en vroeg eerst om koffie. Julius vond dat prettig. Het gaf hun de gelegenheid over gewone dingen te praten voordat stemmen uit hun verleden de kamer zouden vullen. Yanay vertelde dat ze die ochtend ruzie had gehad met iemand op haar werk en dat ze achteraf nog steeds vond dat ze gelijk had, wat haar vooral irriteerde omdat ze liever tot een inzicht was gekomen. Julius vertelde over Engi's bezoek en over haar vel met acht namen. Yanay wilde weten wat Engi over haar had geschreven. Julius zei dat ze dat aan Engi moest vragen. ‘Heel correct,’ zei Yanay. ‘Vervelend.’ Pas daarna zetten ze de laptop op tafel. De opname duurde één uur en zevenendertig minuten. Julius stelde voor hem

in gedeelten te beluisteren. Yanay schudde haar hoofd. ‘Geen methode. We luisteren gewoon totdat we niet meer willen.’ Julius drukte op afspelen.

De eerste minuten klonken bijna alledaags. Stoelen schoven, iemand hoestte, Mara vroeg of iedereen akkoord ging met de opname en acht stemmen antwoordden door elkaar. Julius herkende zichzelf onmiddellijk. Zijn stem klonk jonger dan hij verwachtte, al wist hij dat dit grotendeels een illusie moest zijn; enkele jaren veranderden een stem niet zo drastisch. Hij hoorde Luna iets zeggen over koffie, Margriet vragen waar de suiker stond en Helena klagen dat Engi al vóór het begin drie wijzigingen in het document had aangebracht. Engi antwoordde dat het er twee waren. Er werd gelachen. Julius keek naar Yanay. Zij zat roerloos te luisteren, maar glimlachte toen haar eigen stem uit de luidsprekers kwam: ‘Ik wil eerst weten of er iets te eten is voordat we over de menselijke identiteit beginnen.’ De Julius op de opname antwoordde dat dit vermoedelijk de meest volwassen bijdrage tot dan toe was. Yanay keek naar hem. ‘Je was best aardig.’ Julius zei dat hij opgelucht was. ‘Wacht maar.’ Ze luisterden verder en het vreemde gebeurde langzaam: de stemmen werden geen bewijsstukken. Ze werden mensen. De acht praatten door elkaar, vielen elkaar in de rede, begrepen vragen verkeerd, maakten grapjes die nergens toe leidden. Het verleden klonk rommeliger dan hun herinneringen eraan.

Na ongeveer twintig minuten kwam het model ter sprake. Mara vroeg Julius waarom hij juist deze zeven vrouwen bij zijn onderzoek wilde betrekken. Julius spande zich onwillekeurig aan. Zijn vroegere stem aarzelde verrassend lang. ‘Omdat ik in ieder van hen iets herken wat ik ook in mezelf herken,’ zei hij uiteindelijk, ‘en omdat ik bang ben dat ik daardoor niet meer goed zie wie ze zelf zijn.’ Er viel op de opname een korte stilte. Toen zei Luna: ‘Dat is in elk geval een begin.’ Helena vroeg of Julius haar nog steeds met schoonheid en verwondering verbond. Hij antwoordde bevestigend. ‘En als ik lelijk en chagrijnig ben?’ vroeg Helena. ‘Dan waarschijnlijk ook.’ ‘Fout antwoord,’ zei Helena. Gelach. Daarna hoorde Julius zichzelf zeggen: ‘Nee, je hebt gelijk. Dan probeer ik waarschijnlijk uit te leggen hoe jouw chagrijn óók bij mijn beeld van jou past. Dat is precies het probleem.’ De Julius van nu keek naar Yanay. Helena had hem jaren geleden al geconfronteerd met vrijwel hetzelfde als in zijn woonkamer enkele weken geleden. Yanay zei zacht: ‘Je hebt veel dingen meer dan één keer geleerd.’ Julius knikte. Het deed pijn en stelde hem tegelijk gerust. Groei was kennelijk minder een trap dan een pad waarop sommige stukken vaker werden gelopen.

Het gesprek verschoof naar de zeven zelf. Mara vroeg of zij zich herkenden in Julius' beschrijvingen. Luna zei dat moed haar beviel zolang niemand daaruit concludeerde dat zij niet bang mocht zijn. Annabel vond verbinding te mooi klinken voor iets wat haar soms uitputte. Helena zei dat ze graag bewonderd werd en daar geen excuses voor ging aanbieden, maar dat bewondering een ander mens lui kon maken. Margriet vroeg waarom praktisch altijd klonk alsof je geen fantasie had. Engi zei dat zij geen bezwaar had tegen verstandelijkheid, wel tegen de impliciete taak om voor de rest vast te stellen wat redelijk was. Beatrice zweeg zo lang dat Mara vroeg of ze wilde antwoorden; ze zei dat wijsheid een gevaarlijk woord was omdat mensen daarna gingen wachten tot je iets verstandigs zei. Yanay was als laatste. Haar stem veranderde hoorbaar toen Mara vroeg wat zij vond van Julius' idee dat zij iets van zijn jongere zelf weerspiegelde. ‘Ik snap wat hij bedoelt,’ zei ze. ‘Dat is het vervelende.’ Er werd gelachen, ook door Yanay. Daarna vervolgde ze: ‘Soms herken ik hem ook in mij. Alleen wil ik niet dat herkenning hetzelfde wordt als identiteit. Als ik op hem lijk, ben ik nog steeds degene die op hem lijkt.’ De Yanay naast Julius stopte de opname.

Ze liep naar het raam en keek naar buiten. Julius bleef zitten. Na enige tijd zei Yanay dat zij zich die woorden niet herinnerde. Ze had de afgelopen weken gevochten voor iets wat ze jaren eerder al helder had geformuleerd. Julius zei dat dit misschien betekende dat ze het niet opnieuw hoefde te bewijzen. Yanay draaide zich om. ‘Of dat ik het blijkbaar steeds opnieuw moet bewaken.’ Ze kwam terug naar tafel, maar zette de opname nog niet aan. ‘Weet je wat me raakt? Ik dacht dat ik in dat huis pas begon te bestaan tegenover jouw idee van mij. Maar ik had allang bezwaar gemaakt.’ Julius zei dat hij het kennelijk ook allang gehoord had. ‘En daarna vergat je het.’ ‘Blijkbaar.’ Yanay keek naar hem. ‘Dat is erger dan wanneer je het nooit had begrepen.’ Hij had antwoorden genoeg. Hij slikte ze in en zei alleen: ‘Ja.’ Yanay bleef hem aankijken en drukte daarna zelf weer op afspelen.

Rond de veertigste minuut gebeurde iets wat Julius niet had verwacht. Mara vroeg wie het initiatief voor de bijeenkomst moest dragen als Julius tijdens de ontmoeting zijn model niet mocht gebruiken. Engi stelde voor dat er helemaal geen leider zou zijn. Luna vond dat onrealistisch; in iedere groep ontstond vanzelf iemand die beslissingen nam wanneer dat nodig was. Annabel zei dat ze vooral wilde voorkomen dat zij automatisch degene werd die controleerde of iedereen zich prettig voelde. Margriet stelde voor verantwoordelijkheden per situatie te laten verschuiven. Toen zei Beatrice: ‘Misschien is de vraag verkeerd. We zoeken steeds wie het geheel moet dragen.’ Mara vroeg wat zij daarmee bedoelde. Beatrice antwoordde dat het geheel misschien alleen bestond doordat niemand het volledig droeg. Julius hoorde zichzelf daarop zeggen: ‘Dan is er dus geen Persoon.’ Beatrice antwoordde: ‘Misschien is er wel een Persoon, maar is die niet hetzelfde als een bestuurder.’ De huidige Julius voelde een rilling. Dit gesprek was ouder dan de achtste stoel, ouder dan zijn recente twijfel over Wit als centrum, en toch bevatte het die twijfel al. Vervolgens gebeurde iets waardoor hij moest lachen: Engi zei op de opname dat ze Beatrices formulering te vaag vond. Beatrice antwoordde dat Engi haar dan maar moest verbeteren. Engi dacht even na en zei: ‘Een systeem kan samenhang vertonen zonder centrale regelaar.’ Helena riep: ‘Gefeliciteerd, Beatrice, je bent vertaald in Blauw.’ De hele tafel lachte.

Yanay liet de opname doorlopen. De sfeer werd ernstiger toen Mara vroeg wat ieder van hen hoopte te ontdekken. De antwoorden kwamen zonder vaste volgorde. Luna wilde weten of zij kon blijven wanneer haar eerste impuls vertrekken was en vertrekken wanneer haar eerste impuls blijven was. Annabel wilde ervaren of mensen verbonden bleven wanneer zij niet voortdurend verbinding maakte. Helena wilde weten hoe het was wanneer Julius haar niet vooraf bewonderde. Margriet wilde zien wat er gebeurde als ze niet alles praktisch oploste. Engi wilde weten of zij onzekerheid kon verdragen zonder haar onmiddellijk te structureren. Beatrice wilde ontdekken of ze aanwezig kon zijn zonder betekenis te hoeven geven. Yanay wilde weten wie Julius voor haar was wanneer ze niet wist wat hij over haar dacht. Julius luisterde naar deze reeks en voelde bijna schaamte over hoe perfect zij aansloot bij wat de afgelopen weken werkelijk was gebeurd. Het leek te mooi. Yanay voelde hetzelfde; hij zag het aan haar gezicht. ‘Dit kan toch bijna niet,’ zei ze. Julius pauzeerde. Ze zaten zwijgend tegenover elkaar totdat hij zei dat ze moesten oppassen. Het was verleidelijk te denken dat de ontmoeting exact had gedaan waarvoor ze bedoeld was. Alleen was de geplande ontmoeting volgens Mara afgezegd, hadden ze geen verklaring voor hun geheugenverlies en waren sommige veranderingen misschien al jaren gaande. Bovendien luisterden ze nu met kennis van wat later gebeurde. Een zin over Engi's onzekerheid kreeg betekenis omdat zij inmiddels wist hoe het voelde zonder oplossing te vertrekken; een zin van Annabel werd belangrijk omdat zij pas geleden had geweigerd de groep te organiseren. Zonder die latere gebeurtenissen zouden dezelfde woorden anders klinken. Yanay knikte. ‘Dus zelfs een

opname ontsnapt niet aan interpretatie.’ ‘Engi zal teleurgesteld zijn.’ ‘Engi zal zeggen dat dat precies is wat ze altijd al zei.’

Ze luisterden verder. Tegen het einde vroeg Mara aan Julius wat hij zelf hoopte te ontdekken. Zijn oude stem antwoordde eerst met allerlei woorden die de huidige Julius herkende: integratie, meerstemmigheid, heelheid, ontmoeting. Mara onderbrak hem en vroeg wat hij persoonlijk hoopte, los van zijn model. Er volgde een lange stilte. Iemand schonk water in. Julius hoorde zichzelf ademhalen. ‘Ik wil weten of ze bij me blijven wanneer ik niet meer degene ben die weet wat ze voor mij betekenen.’ Niemand maakte een grap. De huidige Julius voelde de zin lichamelijk. Op de opname vroeg Annabel waarom hij dacht dat zij zouden vertrekken. Julius antwoordde dat mensen soms bij hem kwamen omdat hij aandachtig naar hen keek en woorden gaf aan wat hij in hen zag. Hij was bang dat er minder van hem overbleef wanneer hij daarmee ophield. Helena zei: ‘Misschien blijven we dan juist omdat we eindelijk ruimte krijgen.’ Luna voegde eraan toe dat ze ook konden vertrekken en dat dit evenmin betekende dat Julius ophield te bestaan. Yanay zei niets. Pas veel later, bijna aan het einde van de opname, hoorde Julius haar zacht zeggen: ‘En misschien ben jij bang voor precies hetzelfde als ik.’ Mara vroeg wat ze bedoelde. Yanay antwoordde: ‘Dat je niet weet of je nog bestaat voor iemand wanneer diegene je niet nodig heeft.’

Julius stopte de opname. Er waren nog twaalf minuten over, maar hij kon niet verder. Yanay evenmin. Ze zaten aan dezelfde tafel waar ze eerder hadden gelezen over het roze meisje, en voor het eerst voelde hun overeenkomst niet als een raadsel dat om een bovennatuurlijke verklaring vroeg. Jaren geleden hadden zij blijkbaar al dezelfde angst in elkaar herkend: Yanay vreesde gereduceerd te worden tot iets wat Julius nodig had; Julius vreesde dat anderen zouden verdwijnen wanneer hij niet langer nodig was als degene die hen begreep. Dat maakte hen geen twee versies van dezelfde persoon. Het maakte hun herkenning wel begrijpelijker. Julius keek naar Yanay en zei dat hij haar misschien daarom vanaf het begin als jongere versie van zichzelf had ervaren. Yanay antwoordde dat dit best kon, maar dat hij daar vroeger veel te veel woorden voor nodig had. ‘Je had ook gewoon kunnen zeggen dat we op sommige punten op elkaar lijken.’ Julius gaf toe dat zijn model daar waarschijnlijk minder indrukwekkend van was geworden. ‘Misschien had het dat overleefd.’ Hij dacht dat zij gelijk had.

Ze gingen naar buiten voordat ze de laatste twaalf minuten beluisterden. Het regende licht en Yanay wilde toch lopen. Julius pakte twee paraplu's; Yanay weigerde de hare omdat het volgens haar nauwelijks regende en had daar na vijf minuten zichtbaar spijt van, maar weigerde dat toe te geven. Ze liepen langs het kanaal en spraken over de opname, totdat Yanay er genoeg van had en vroeg of Julius eigenlijk ooit ergens heen wilde reizen waar hij nog nooit was geweest. Het gesprek verschoof naar steden, zeeën, bergen en het verschil tussen alleen reizen en met iemand samen. Yanay vertelde dat ze graag eens zonder plan met de trein door Europa wilde reizen. Julius zei dat dit voor iemand die gisteren nog ruzie had gehad over een vergaderruimte behoorlijk avontuurlijk klonk. Yanay wees erop dat mensen meer dan één eigenschap konden hebben. ‘Daar heb ik iets over gehoord,’ zei Julius. Ze stootte hem met haar schouder aan.

Toen ze terugkwamen, waren ze nat en koud genoeg om de laatste twaalf minuten bijna te vergeten. Julius maakte thee. Yanay trok een oude trui van hem aan en zat met haar voeten onder zich op de bank. Pas toen de koppen leeg waren, zette Julius de opname weer aan. De stemmen waren inmiddels bezig praktische afspraken te maken. Mara herhaalde dat iedereen op ieder moment kon stoppen. Engi wilde weten hoe zij moesten handelen wanneer één

deelnemer wilde stoppen en de anderen verder wilden. Luna vond dat degene die stopte vertrok en de rest zelf besliste. Annabel vroeg of vertrek dan als mislukking zou voelen. Julius hoorde zichzelf zeggen dat vertrek misschien juist onderdeel van de ontmoeting moest kunnen zijn. Yanay keek hem aan. In het huis was zij de eerste geweest die werkelijk vertrok. Geen van beiden zei iets.

Helemaal aan het einde vroeg Mara of iemand nog iets wilde toevoegen voordat zij de opname stopte. Er klonk geschuifel. Helena zei dat ze honger had. Margriet beweerde dat er eten was. Helena antwoordde dat dit niet hetzelfde was. Gelach. Daarna kwam een stilte waarvan Julius dacht dat de opname al voorbij was. Toen sprak Beatrice. Haar stem klonk dichter bij de microfoon dan eerder.

‘Julius?’

‘Ja?’

‘Als dit lukt, wat ben jij dan kwijt?’

Er volgde een lange stilte.

‘Hopelijk mijn zekerheid.’

‘En als je meer kwijtraakt?’

Opnieuw stilte.

Toen zei Julius:

‘Dan moeten jullie me helpen herinneren dat ik meer ben dan wat ik over mezelf weet.’

De opname eindigde.

Yanay bewoog niet. Julius evenmin. Het scherm sprong terug naar het begin en bood aan het bestand opnieuw af te spelen. Geen van beiden raakte het aan. De zin had gemakkelijk een sleutel kunnen worden tot alles wat er daarna gebeurd was. Julius had vóór de ontmoeting gesproken over iets kwijtraken; daarna was hij inderdaad grote delen van zijn herinnering kwijt. De zeven hadden hem moeten helpen herinneren. Het paste zo mooi dat Julius er bijna wantrouwig van werd.

Yanay was degene die het doorbrak. ‘Hij bedoelde zijn zekerheid.’

‘Waarschijnlijk.’

‘Niet zijn geheugen.’

‘Dat denk ik ook.’

‘Goed.’

Julius keek haar aan. ‘Waarom goed?’

‘Omdat ik geen zin heb om van iedere metafoor achteraf een gebruiksaanwijzing te maken.’

Hij glimlachte. Ze had gelijk. De opname verklaarde het huis niet. Ze verklaarde de achten niet, de verdwenen tijd evenmin, en ze vertelde hun niet hoe acht mensen terecht waren gekomen op een plaats waar hun geplande ontmoeting nooit zou plaatsvinden. Wat de opname wel deed, was eenvoudiger en misschien belangrijker: zij liet horen dat de mensen vóór het raadsel al bezig waren geweest met dezelfde vragen die het raadsel later uitvergrootte. Ze waren niet als blanco figuren in het huis verschenen. Ze hadden verlangens, angsten en onderlinge geschiedenis meegenomen, ook toen hun bewuste toegang daartoe gedeeltelijk verdwenen was.

Yanay ging die avond naar huis. Julius stuurde Mara dat hij de opname had beluisterd en bedankte haar. Daarna vroeg hij niets. Hij stuurde de andere zes evenmin een samenvatting. Wie wilde luisteren, kon luisteren; wie dat niet wilde, hoefde zijn ervaring niet via Julius te ontvangen. Dat voelde als een kleine keuze, maar hij wist inmiddels dat kleine keuzes vaak betrouwbaarder waren dan grote inzichten.

De volgende ochtend vond hij een bericht van Margriet.

Ik heb besloten de opname niet te luisteren. Misschien later. Ik weet genoeg over wie ik toen was om vandaag boodschappen te moeten doen.

Daaronder stond een tweede bericht:

En ik heb een trein geboekt naar Parijs. Morgen. Alleen. Geen plan. Zeg niets tegen Helena, want die wil meteen mee.

Julius lachte en beloofde te zwijgen. Vijf minuten later stuurde Helena hem:

Weet jij waarom Margriet ineens vraagt of ik een goede kleine koffer heb?

Julius antwoordde dat hij geen idee had.

Voor één keer hoefde wat ze deden nergens voor te staan.

XXX — Wat Margriet niet plande

De volgende ochtend vertrok Margriet Groen naar Parijs, met een kleine koffer die inderdaad van Helena Geel bleek te zijn. Julius Wit wist dat doordat Helena hem om kwart over acht een foto stuurde waarop Margriet op het station stond met de koffer naast zich en een gezicht trok dat duidelijk maakte dat de foto zonder toestemming was genomen. Helena had het geheim binnen een uur ontdekt, was niet meegegaan en had Margriet alleen naar de trein gebracht. **Ik oefen in mensen laten vertrekken**, schreef ze erbij. Julius antwoordde dat hij onder de indruk was. Helena stuurde onmiddellijk terug dat hij moest ophouden van alles ontwikkeling te maken. Julius legde zijn telefoon weg en moest lachen. Het patroon werd inmiddels bijna komisch: zodra hij meende een betekenis te zien, stond er ergens één van de zeven klaar om die betekenis weer terug te duwen naar het gewone leven. Misschien was Margriets reis een bevrijding uit haar praktische rol; misschien had ze eenvoudig zin in Parijs. Beide konden waar zijn, en geen van beide hoefde de andere te verslaan. Later die ochtend stuurde Margriet zelf een foto vanuit de trein. Op het tafeltje stonden koffie, een half opgegeten croissant en

een plattegrond van Parijs die ze kennelijk toch had gekocht. **Geen plan**, schreef ze. Een minuut later volgde: **Wel een kaart. Ik ben niet krankzinnig.**

Julius bracht die dag alleen door. De opname van Mara stond nog op zijn laptop, maar hij voelde geen behoefte haar opnieuw te horen. In plaats daarvan liep hij naar de boekhandel en kocht een leeg notitieboek. Thuis legde hij het op zijn bureau. Wat moest hij erin schrijven? Zijn eerste impuls was een overzicht te maken van wat inmiddels vaststond: de oorspronkelijke ontmoeting, de afzegging, de mogelijke beslissing van De Zeven om zelf verder te gaan, het onbekende huis, de gaten in hun herinnering, de dromen van Yanay en hemzelf. Hij schreef bovenaan een datum en bleef daarna met zijn pen boven het papier hangen. Een overzicht zou nuttig kunnen zijn, maar hij kende zichzelf goed genoeg om te weten hoe snel een overzicht een hiërarchie werd, hoe gemakkelijk feiten veranderden in aanwijzingen en aanwijzingen in een verhaal waarin ieder detail een plaats moest krijgen. Uiteindelijk schreef hij slechts: **Wat weet ik vandaag dat ik gisteren nog niet wist?** Daaronder kwam geen antwoord. Na enige tijd voegde hij toe: **Dat ik niet alles hoef te bewaren om het niet kwijt te raken.** Hij las de zin terug, vond hem verdacht mooi en zette er tussen haakjes achter: **voorlopig**. Daarna sloot hij het boek.

Tegen de middag belde Luna Rood. Ze vroeg of Julius mee wilde wandelen. Ze ontmoetten elkaar bij een natuurgebied buiten de stad, waar het pad door nat gras en lage bomen liep en waar Luna in een tempo vertrok dat Julius duidelijk maakte dat wandelen voor haar iets anders betekende dan voor hem. Na twintig minuten vroeg hij of ze een trein moesten halen. Zonder iets te zeggen vertraagde Luna. Ze had de opname alleen beluisterd en wilde erover praten, maar ze wist niet goed waarover. Haar eigen stem had haar geraakt. Ze had zichzelf horen zeggen dat ze wilde ontdekken of ze kon blijven wanneer ze wilde vertrekken en vertrekken wanneer ze wilde blijven. ‘Dat klinkt alsof ik mezelf toen al volledig doorhad,’ zei ze. ‘En dat had ik helemaal niet.’ Julius vroeg of ze dacht dat ze die woorden destijds werkelijk begreep. Luna pakte een tak van het pad en gooide hem tussen de struiken. ‘Misschien begreep ik ze met mijn hoofd. Dat is iets anders dan weten wat ze kosten.’ Ze vertelde dat ze de laatste dagen opnieuw aan haar vroegere partner had gedacht. Haar bezoek aan hem had haar geen sluitend antwoord gegeven op de vraag of haar vertrek destijds moedig was geweest. Hij vond dat ze te lang was gebleven; zij vond achteraf dat ze op sommige momenten juist te vroeg emotioneel was vertrokken terwijl ze lichamelijk nog aanwezig bleef. ‘Ik krijg er geen nette moraal uit,’ zei ze. Julius antwoordde dat hij daar inmiddels voorzichtig mee was. ‘Je wordt oud,’ zei Luna. ‘Dat ook.’

Ze kwamen bij een bankje en gingen zitten. Luna vertelde dat ze voorlopig niet terug wilde naar het huis omdat ze merkte dat ze ernaar verlangde. Julius begreep nu beter wat ze met haar bericht had bedoeld. In dat huis hadden ze nachten doorgebracht zonder te weten wat de volgende dag zou brengen. Misschien hoopte ze dat gevoel terug te vinden. ‘En ik ken mezelf,’ zei Luna. ‘Als iets veel met me doet, wil ik ernaartoe. Alsof intensiteit hetzelfde is als waarheid.’ Julius vroeg of wegblijven dan verstandiger was. Luna haalde haar schouders op. ‘Misschien ga ik volgende week wel. Ik maak er geen principe van.’ Daarna keek ze hem aan en vroeg waarom hij eigenlijk nooit meer over de kleuren sprak. Julius zei dat hij ze nog steeds zag. Wanneer Luna tegenover hem zat, bestond rood nog steeds ergens in zijn waarneming: kracht, beweging, grens, lichamelijkheid, moed. Alleen zag hij inmiddels ook haar twijfel, haar behoefte aan erkenning, haar angst de verkeerde keuze te maken en haar vermogen om eindeloos na te denken over een besluit nadat ze het kordaat had genomen. ‘Dat laatste had je eerder mogen ontdekken,’ zei Luna. ‘Dan had je me een hoop reputatie

bespaard.' Julius vroeg of zij bezwaar had tegen Rood. Luna dacht lang na. 'Nee. Ik heb bezwaar tegen alleen Rood.'

Op de terugweg vertelde Luna iets wat niets met hun gesprek leek te maken. Als kind was ze bang geweest voor diep water. Ze kon zwemmen, maar zodra ze de bodem niet meer zag, raakte ze in paniek. Niemand in de groep wist dat, dacht ze. Ze had jarenlang gezwommen waar anderen bij waren zonder dat iemand iets merkte. Julius vroeg wanneer de angst verdwenen was. 'Niet.' Hij keek haar verbaasd aan. Luna vertelde dat ze nog steeds een moment van angst voelde wanneer ze in zee zwom en onder zich alleen donker water zag. Ze ging toch. Julius voelde onmiddellijk hoe perfect dit bij zijn beeld van haar moed paste en begon te lachen voordat hij iets zei. Luna begreep waarom. 'Ja, ja. Cadeautje voor je model.' Julius antwoordde dat hij het deze keer weigerde. 'Onzin. Neem maar aan. Alleen niet doen alsof je het voorspeld hebt.' Ze liepen verder en Julius dacht dat dit misschien een eerlijker verhouding tot zijn model was: het mocht iets herkennen nadat het leven zich had getoond, zolang het niet beweerde dat het leven daarom uit het model voortkwam.

Die avond kreeg hij een onverwacht telefoontje van Annabel. Ze was nog steeds met haar eigen afstand bezig en vroeg daarom eerst of Julius tijd had. Hij zei ja. Annabel vertelde dat ze de opname niet had beluisterd en dat voorlopig ook niet wilde. Wel had ze met Helena gesproken over het terras. Daardoor was een deel van die avond teruggekomen. Ze wilde Julius één ding vertellen omdat het rechtstreeks over hem ging en ze vond dat hij het mocht weten. Nadat Helena die avond huilend was vertrokken, had Annabel Julius gebeld. Ze was woedend geweest. Julius had opgenomen en onmiddellijk geweten waarom zij belde. Annabel had hem gezegd dat hij moest ophouden Helena te behandelen alsof zijn onzekerheid interessanter was dan haar verdriet. 'Dat klinkt hard,' zei Julius. 'Dat was het ook.' Hij vroeg wat hij had geantwoord. Annabel herinnerde zich dat verrassend helder: **Ik weet niet hoe ik dichtbij iemand moet blijven wanneer ik niet zeker weet wat ik kan geven.** Annabel had daarop gezegd: **Dan blijf je dichtbij zonder garantie. Dat doen andere mensen ook.** Julius zweeg. De zin kwam hem niet bekend voor, maar hij voelde de waarheid ervan in zijn huidige leven. Annabel vervolgde dat ze hem daarna waarschijnlijk nog iets lelijks had genoemd en had opgehangen. 'Dat deel hoef je niet terug.' Julius zei dat hij het misschien verdiend had. Annabel antwoordde dat ze daar niet voor belde. Ze wilde hem vooral laten weten dat zij ook toen niet alleen de verzorgende of verbindende was geweest. Ze kon kwaad worden, grenzen stellen en iemand confronteren. 'Oranje had blijkbaar tanden,' zei Julius. 'Oranje heeft nog steeds tanden.' Daarna praatten ze tien minuten over haar mogelijke reis alleen. Ze had nog niets geboekt.

De volgende ochtend kwam er een bericht uit Parijs. Margriet had haar hotel gevonden, was vervolgens zonder kaart gaan wandelen en had twee uur later geen idee meer gehad waar ze was. Eerst had ze zich geërgerd. Daarna was ze ergens gaan zitten. De foto toonde een klein café met een tafel aan de straat. Op de achtergrond liepen mensen voorbij die Julius niet kende en nooit zou kennen. **Ik ben verdwaald en het gaat uitstekend**, schreef ze. Julius wilde antwoorden dat hij trots op haar was, dacht aan zijn gesprek met Yanay over trots en eigendom, en schreef uiteindelijk: **Hoe is de koffie?** Margriet antwoordde: **Slecht. Verder perfecte middag.** Julius legde zijn telefoon neer met een glimlach. Hij merkte hoe de levens van de zeven steeds vaker buiten het centrale verhaal vielen. Dat voelde aanvankelijk alsof de roman zelf uit elkaar dreigde te gaan; vervolgens begreep hij dat dit misschien juist moest gebeuren. Als de zeven werkelijk personen waren, konden hun levens niet voortdurend beschikbaar blijven voor de ontwikkeling van Julius.

Beatrice kwam die middag langs zonder dat ze iets had aangekondigd. Ze had een fles wijn meegenomen en vroeg of Julius boos was omdat ze onverwacht verscheen. Julius zei dat hij vooral verbaasd was dat de vrouw van de diepte geen symbolischere entree had gekozen. Beatrice gaf hem de fles en liep naar binnen. Haar vergissing over Helena's terras zat haar nog steeds dwars. Ze had geprobeerd te achterhalen hoe ze zo'n overtuigende valse herinnering kon hebben gevormd en was tot drie mogelijke bronnen gekomen, waarna ze zichzelf had betrapt op precies wat Engi waarschijnlijk zou doen: een fout draaglijk maken door hem te verklaren. ‘Misschien was ik gewoon fout,’ zei ze. Julius vroeg of dat moeilijk was. Beatrice schonk wijn in. ‘Vreselijk.’ Ze vertelde dat ze lange tijd een deel van haar identiteit had ontleend aan het idee dat ze dingen aanvoelde die anderen misten. Soms was dat ook zo. Ze merkte stemmingen snel op, zag verbanden, hoorde wat mensen niet uitspraken. Julius had dat in haar bewonderd en daarmee iets versterkt wat zij zelf graag geloofde. ‘Het probleem met een gave,’ zei ze, ‘is dat je op een dag gaat denken dat je er recht op hebt dat ze werkt.’

Julius vroeg of ze de opname had beluisterd. Beatrice zei nee en verwachtte dat ook niet te doen. Haar oude stem interesseerde haar op dit moment minder dan de vrouw die nu in zijn keuken zat. Julius vond dat verrassend. ‘Ik ook,’ zei Beatrice. Ze dronken een tijdje zwijgend. Daarna vroeg Julius waarom zij hem ooit zo intensief had begeleid. Het woord *begeleid* gebruikte hij bewust omdat Beatrice zelf wist hoeveel betekenis het voor hem had. Ze dacht lang na. ‘Omdat jij mij nodig had,’ zei ze. Julius merkte hoe eenvoudig dat klonk. ‘En omdat ik het prettig vond nodig te zijn.’ Ze vertelde dat Julius haar vaak belde wanneer hij vastliep in zijn denken of leven. Zij kon luisteren, vertragen, een vraag stellen die hem ergens anders bracht. Daardoor voelde ze zich belangrijk. Soms had ze hem geholpen; soms had ze zijn afhankelijkheid van haar wijsheid onbedoeld onderhouden. ‘En soms belde ik jou omdat ik zelf niet wist wat ik moest doen.’ Julius vroeg of hij haar dan hielp. Beatrice lachte. ‘Regelmatig verschrikkelijk. Je gaf veel te veel uitleg.’ Julius vond dat aannemelijk.

Later die avond zaten ze in de tuin. De lucht was koel en Beatrice had een deken om haar schouders. Ze keken naar de scheve boom. Beatrice vertelde dat zij Helena destijds inderdaad had horen protesteren tegen het omzagen, alleen waarschijnlijk op een andere dag dan ze eerst dacht. Julius vroeg of het nog belangrijk was wanneer. Beatrice zei dat sommige feiten belangrijk bleven. Ze wilde van haar fout geen aanleiding maken om alle herinneringen vloeibaar te verklaren. ‘Anders wordt onzekerheid ook weer een theorie die alles kan verklaren.’ Julius keek haar aan. ‘Dat klinkt bijna als Engi.’ ‘Ik heb haar de laatste tijd beter leren waarderen.’ Julius vroeg of ze dat tegen Engi had gezegd. Beatrice zei dat sommige waarheden nog even privé mochten blijven.

Toen Beatrice vertrokken was, vond Julius in zijn telefoon een gemiste oproep van Mara. Er stond geen bericht bij. Hij belde terug. Mara nam vrijwel meteen op en vertelde dat zij die middag door een man was benaderd die wist dat zij contact had met Julius en De Zeven. Julius voelde de oude alertheid terugkeren. Mara haastte zich eraan toe te voegen dat de man geen onbekende was. Hij had destijds geholpen bij de praktische organisatie van de oorspronkelijke bijeenkomst in het conferentiehuis. Zijn naam was David Meijer. Nadat de bijeenkomst was afgezegd, had hij geen verdere rol gehad. Mara had hem jaren niet gesproken. Nu had hij haar gebeld omdat hij via een gezamenlijke kennis had gehoord dat Mara oude documenten zocht. ‘Hij herinnerde zich iets waar ik niets van wist,’ zei ze.

Julius ging aan de keukentafel zitten. ‘Wat?’

Mara vertelde dat David ongeveer een week na de afzegging door één van de zeven was gebeld met de vraag of hij een andere locatie kende waar acht mensen een paar dagen ongestoord konden verblijven. Hij had een huis genoemd dat tijdelijk leegstond. Hij had het adres doorgestuurd en daarna niets meer gehoord.

Julius voelde zijn aandacht verscherpen. ‘Welke van de zeven belde hem?’

‘Dat weet hij niet meer.’

‘Heeft hij het nummer nog?’

‘Waarschijnlijk niet. Hij zoekt het uit.’

Julius vroeg naar het adres.

Mara zweeg.

‘Het is dezelfde straat,’ zei ze.

Julius keek naar de tafel voor zich. Het antwoord bracht vreemd genoeg minder opwinding dan hij had verwacht. Voor het eerst was er een gewone verbinding tussen hun gezamenlijke geschiedenis en het vreemde huis. Iemand uit De Zeven had na zijn afzegging actief naar een andere locatie gezocht. David had het adres gegeven. Daarmee werd een deel van de weg naar de achtste stoel ineens menselijk en navolgbaar.

‘En het huis?’

‘Dat is het vreemde deel,’ zei Mara.

Julius glimlachte ondanks zichzelf. Natuurlijk.

Mara vertelde dat David zich het huis herinnerde als nummer 26. Hij had er ooit zelf een workshop gevolgd. Een gewoon huis, volgens hem, met een grote woonkamer en slaapruimte boven. Toen Mara hem had verteld dat Julius en de zeven zich een straat herinnerden waarin alle huizen nummer 8 droegen, had hij gedacht dat zij hem verkeerd begreep. Hij had het oude adres in zijn e-mail teruggevonden.

Nummer 26.

Julius vroeg of het huis nog bestond.

‘Ja.’

‘En welk nummer heeft het nu?’

‘26.’

Julius zweeg.

Mara vervolgde dat zij er niet naartoe was gegaan. Ze had alleen openbare gegevens gecontroleerd en David gevraagd niets te doen totdat de acht zelf besloten of zij dit wilden onderzoeken. Julius bedankte haar daarvoor. Hij beloofde het aan de anderen door te geven, maar toen hij had opgehangen bleef hij nog lang zitten voordat hij zijn telefoon pakte.

Het raadsel werd kleiner.

En het werd daardoor, op een vreemde manier, dieper.

Er was waarschijnlijk geen mysterieuze hand geweest die acht mensen uit het niets naar een onbekend huis had gebracht. Eén van de zeven had een man gebeld. Die man had een adres gegeven. Er was een huis. Het stond nog steeds op dezelfde plaats.

Alleen hadden acht mensen het later anders ervaren.

Julius stuurde de informatie afzonderlijk naar de zeven. De reacties liepen uiteen. Engi wilde onmiddellijk het oude adres en de data controleren. Luna wilde weten of David bereid was met hen te spreken. Helena schreef: **Dus we hebben dagen in nummer 26 gezeten en besloten collectief dat het 8 was? Dat is bijna beledigend.** Margriet reageerde vanuit Parijs met: **Ik ben nu verdwaald. Vraag mij later.** Annabel zei dat ze haar rust nog één dag wilde houden. Beatrice antwoordde alleen dat ze het gelezen had.

Yanay belde.

‘Wil je erheen?’ vroeg ze.

Julius dacht na. ‘Ja.’

‘Ik ook.’

‘Morgen?’

Yanay zweeg.

‘Nee,’ zei ze daarna. ‘Niet morgen.’

Julius wachtte.

‘Ik wil eerst naar huis en mijn derde schrift zoeken.’

Daar was het weer, het schrift dat zij destijds aan niemand had willen geven. Julius voelde onmiddellijk de drang haar te helpen zoeken, vragen te stellen, samen te reconstrueren waar het kon zijn. Hij zei niets.

Yanay merkte het.

‘Je wordt beter hierin.’

‘Waarin?’

‘Niet meteen door de deur gaan.’

Julius keek naar de donkere tuin. ‘Misschien wacht ik tot jij hem opendoet.’

Aan de andere kant bleef het even stil.

‘Dat schreef je vroeger ook ongeveer.’

Julius vroeg wat ze bedoelde.

‘Het roze meisje. Zij stond bij een deur.’

‘En zij ging naar buiten.’

‘Ja.’

Yanay ademde diep in.

‘Misschien zoek ik het schrift morgen. Misschien ook niet.’

‘Goed.’

‘En als ik het vind, weet ik nog niet of ik het lees.’

‘Ook goed.’

‘Je bent irritant.’

Julius glimlachte. ‘Dat hoor ik vaker.’

Nadat ze hadden opgehangen, liep hij naar buiten en ging onder de scheve boom staan. Er was een tijd geweest waarin hij ieder nieuw gegeven onmiddellijk naar het centrum van zijn model trok. Nu zag hij hoe de beweging ook de andere kant op kon gaan. Het huis kreeg een gewoon adres. Margriet liep alleen door Parijs. Annabel nam afstand. Beatrice mocht zich vergissen. Luna liet een verlangen onbeantwoord. Engi kon iets niet weten. Helena kon van mening veranderen. Yanay kon een schrift vinden en besluiten het gesloten te laten.

Misschien naderden ze de waarheid juist doordat niet alles meer naar dezelfde plek wees.

Julius keek omhoog naar de tak die Helena wilde laten snoeien. Ze had gelijk; hij hing gevaarlijk dicht bij de dakgoot. Morgen zou hij iemand bellen.

De boom hoefde niet recht te worden.

Alleen die ene tak moest eraf.

XXXI — Nummer 26

Pas drie dagen later bezochten ze nummer 26. Enkele weken eerder zouden Julius Wit en de zeven nog dezelfde middag zijn vertrokken, gewapend met telefoons en oude berichten. Nu ging het gewone leven voor. Margriet Groen kwam terug uit Parijs met pijn in haar voeten, een te dure sjaal die volgens haar volstrekt onpraktisch en daarom geslaagd was, en een verhaal over een avond waarop ze met twee onbekende Franse vrouwen had gegeten nadat ze in een restaurant per ongeluk aan hun tafel was gaan zitten. Annabel Oranje boekte uiteindelijk haar eigen reis, vier dagen naar een kleine plaats aan zee, en deelde alleen mee wanneer ze terug zou zijn. Luna Rood luisterde naar de opname van Mara geen tweede keer. Beatrice Paars sprak met Engi Blauw over haar verkeerde herinnering en ontdekte tot haar lichte ergernis dat Engi daar veel milder op reageerde dan ze had verwacht. Helena Geel kwam bij Julius langs toen de boomverzorger de gevaarlijke tak kwam snoeien en hield nauwlettend toezicht alsof zij persoonlijk verantwoordelijk was voor het voortbestaan van de boom. Alleen Yanay Roze zei weinig. Ze had haar derde schrift nog niet gezocht, of misschien wel en wilde daar niets over vertellen; Julius vroeg het niet. Toen Engi uiteindelijk in de gezamenlijke berichten vroeg wie nummer 26 werkelijk wilde zien, antwoordden vijf van de zeven bevestigend. Annabel was aan zee en wilde daar blijven. Beatrice schreef dat zij deze keer niet meeging omdat ze merkte dat ze te graag vooraf wilde voelen wat de plek met haar zou doen. Julius las haar antwoord tweemaal en vond het misschien wel het meest Beatrice-achtige wat ze in weken had gezegd, juist omdat ze ervoor koos haar intuïtie niet te volgen.

Ze gingen met zijn zessen: Julius, Luna, Helena, Margriet, Engi en Yanay. David Meijer had via Mara het oude adres bevestigd en de huidige eigenaar had, na een ongewoon maar onschuldig klinkend verzoek, toestemming gegeven om langs te komen. De eigenaar heette Peter van Loon en verhuurde het huis tegenwoordig af en toe aan kleine groepen. Hij wist niets van de acht mensen die er enkele jaren geleden mogelijk waren geweest. Volgens zijn administratie was het huis in de betreffende periode inderdaad een aantal dagen verhuurd, maar de boeking was via een toenmalige beheerder gegaan en de naam van de huurder stond niet meer in zijn huidige systeem. Engi had daarop onmiddellijk gevraagd of er oude bankafschriften of facturen bestonden; Luna had haar eraan herinnerd dat ze naar een huis gingen en geen belastingcontrole uitvoerden. Toen ze de straat inreden, zei niemand iets. Julius herkende de bocht. Hij herkende de bomen, de afstand tussen de huizen, zelfs een lage stenen muur waarvan hij zich niet bewust was geweest dat hij die onthouden had. Toch was er iets fundamenteel anders. De huizen droegen gewone nummers. 18. 20. 22. 24. Daarna 26. Verderop 28. Julius keek naar Yanay. Zij zat voorovergebogen en volgde de nummers met haar ogen. ‘Ik vind dit erger dan wanneer de straat helemaal niet had bestaan,’ zei ze zacht. Engi vroeg waarom. Yanay dacht even na. ‘Omdat dit bijna onze straat is.’

Peter stond hen bij nummer 26 op te wachten. Hij was een vriendelijke vijftiger die hun nieuwsgierigheid vreemd vond, maar niet vervelend. Julius had met zichzelf afgesproken hem zo weinig mogelijk vooraf te vertellen. Peter opende de deur en liet hen eerst zelf kijken. De hal was smaller dan Julius zich herinnerde. De kapstok hing aan de verkeerde kant. De vloer was van donker hout waar in zijn herinnering lichte tegels hadden gelegen. Toch wist hij vóór Peter het aanwees waar de woonkamer was. Luna liep zonder aarzeling naar dezelfde deur. Margriet bleef in de hal staan en keek omhoog. ‘Er is een trap.’ Niemand antwoordde. Natuurlijk was er een trap. Een gewone houten trap met veertien treden en een kleine bocht naar boven. Julius herinnerde zich hoe hij in het andere huis naar een trap had gezocht die er niet was, terwijl hij zeker wist dat hij er eerder een had gezien. Yanay zette één voet op de onderste trede en trok hem weer terug. Helena liep juist meteen naar boven. ‘Ik ga niet

opnieuw dagen doen alsof een verdieping niet bestaat,’ zei ze. Haar stem klonk luchtig, maar Julius hoorde de spanning eronder.

De woonkamer was kleiner dan die van de achtste stoel, maar onmiskenbaar verwant. Twee ramen aan dezelfde zijde, een schouw die Julius zich niet herinnerde, een deur naar de keuken op vrijwel dezelfde plaats. Peter vertelde dat het huis jaren geleden grondig was verbouwd. De tussenwand bij de keuken was verplaatst, de vloer vernieuwd en boven waren twee slaapkamers samengevoegd. Engi vroeg wanneer. De grote verbouwing bleek ná de periode van hun mogelijke verblijf te hebben plaatsgevonden. Peter liet op zijn telefoon enkele oude foto's zien die hij van de vorige eigenaar had gekregen. Op één daarvan was de woonkamer breder. Een lange tafel stond ongeveer waar Julius hem verwachtte. Daaromheen stonden acht stoelen. Peter zag hun gezichten en vroeg of er iets was. Margriet antwoordde dat ze het huis misschien eerder hadden gezien. Helena wendde haar gezicht af om niet te lachen. Peter gaf de telefoon aan Engi. Zij bestudeerde de foto, controleerde de datum en gaf hem daarna zonder commentaar door. Julius voelde bij het zien van die acht stoelen minder schok dan hij had verwacht. Acht stoelen in een groepsaccommodatie waren geen wonder. Wellicht was dat juist waarom iemand uit De Zeven deze plek had gekozen.

Terwijl ze door het huis liepen, herkende ieder iets anders. Luna wist waar vroeger een kast had gestaan, al kon dat uit de foto komen die ze zojuist had gezien. Margriet herkende een raam in de keuken en herinnerde zich dat het slecht sloot; Peter bevestigde dat het raam vóór de verbouwing inderdaad vervangen was omdat het kromgetrokken was. Helena herkende boven een slaapkamer, maar wees de verkeerde kamer aan en moest daar zelf om lachen. Engi herkende vrijwel niets en leek daar heimelijk tevreden mee. Yanay liep langzamer dan de anderen. In een kleine kamer aan de achterzijde bleef ze staan. ‘Hier sliep ik,’ zei ze. Julius vroeg hoe ze dat wist. Yanay keek om zich heen. ‘Dat weet ik dus niet.’ Peter vertelde dat deze kamer vroeger groter was geweest. Een deel was opgeofferd aan de badkamer. Yanay liep naar de muur, legde haar hand erop en zei dat daar een raam had gezeten. Peter schudde zijn hoofd. Volgens hem had aan die zijde nooit een raam gezeten; achter de muur lag het aangrenzende huis. Yanay liet haar hand zakken. ‘Goed,’ zei ze. Ze klonk teleurgesteld. En bijna opgelucht.

Beneden vroeg Engi aan Peter of het huis ooit nummer 8 had gehad. Hij wist het niet, maar achtte het vrijwel onmogelijk; de nummering van de straat was al tientallen jaren even. Hij kon het desgewenst bij de gemeente navragen. Engi zei dat ze dat zelf wel kon uitzoeken. Helena keek door het voorraam naar de overkant. ‘En de andere huizen?’ vroeg ze. ‘Hebben die ooit allemaal hetzelfde nummer gehad?’ Peter begon te lachen, zag dat ze het serieus bedoelde en zei dat hij daar nog nooit van had gehoord. Julius liep naar buiten. Vanaf de stoep zag hij nummer 24 links en 28 rechts. Hij deed een paar stappen richting de plek waar in hun herinnering de grens van het telefoonbereik had gelegen. Zijn telefoon bleef vier streepjes houden. Hij liep verder. Niets veranderde. Luna kwam naast hem lopen. Samen gingen ze tot aan de hoek en weer terug. Geen overgang. Het netwerk bleef, het geluid en het licht veranderden niet. ‘Dat is dus weg,’ zei Julius. Luna keek naar de huizen. ‘Of het was er nooit.’ Julius knikte. Een paar weken geleden zou die mogelijkheid hem hebben bedreigd. Nu liep hij zwijgend met Luna terug.

Peter zette koffie voor hen. Rond de tafel waren tegenwoordig zes stoelen; hij haalde er twee klapstoelen bij uit een berging, waarna Helena droog opmerkte dat het universum kennelijk bereid was mee te werken. Ze zaten met hun zessen, Peter als zevende, en er bleef één klapstoel ongebruikt tegen de muur staan. Julius keek er slechts één keer naar. Het gesprek

ging vooral over de geschiedenis van het huis. De vorige eigenaar had het verhuurd aan cursussen, families en kleine organisaties. Er waren geen verhalen over vreemde gebeurtenissen. Niemand was verdwenen. Niemand had geklaagd dat alle huisnummers veranderden. Peter vertelde wel dat mensen na verbouwingen soms met grote zekerheid beweerden dat deuren of ramen vroeger op andere plaatsen hadden gezeten terwijl oude bouwtekeningen het tegendeel bewezen. ‘Huizen zijn blijkbaar slecht voor het geheugen,’ zei hij. Engi antwoordde dat mensen slecht waren voor het geheugen. Peter vond dat waarschijnlijker. Yanay vroeg of er vroeger een grote spiegel in de hal had gehangen. Peter dacht van wel en zocht opnieuw in zijn foto's. Op een opname van vóór de verbouwing was inderdaad een spiegel te zien. Julius herkende hem onmiddellijk als de spiegel waarin zij met acht personen hadden gestaan. Alleen hing hij op een andere plaats en was hij smaller. ‘Bijna,’ zei Yanay. Bijna het huis. Bijna de kamer. Bijna de spiegel.

Toen Peter even naar buiten ging om een telefoontje aan te nemen, vroeg Engi wat iedereen ervan dacht. Luna zei dat ze hier geweest was. Helena ook. Margriet dacht het, maar durfde het niet zeker te zeggen. Yanay zei dat haar lichaam ja zei en haar herinneringen elkaar tegenspraken. Engi zelf achtte het waarschijnlijk dat dit de locatie was waar de zeven na Julius' afzegging alsnog naartoe waren gegaan. Julius vroeg wat zij bedoelde met *de zeven*. Engi keek hem aan. ‘Dat is precies het probleem. We weten nog steeds niet wanneer jij erbij kwam.’ De opmerking veranderde de kamer. Als De Zeven de plek hadden geregeld en Julius later hadden uitgenodigd, kon hij inderdaad later zijn gearriveerd. Zijn eigen eerste bewuste moment was al in de kamer geweest. Hij kon zich zijn aankomst niet herinneren. Yanay evenmin. Luna zei dat ze een flard had van iemand die bij de voordeur stond. Een man. Misschien Julius. Helena dacht onmiddellijk hetzelfde en stopte zichzelf. ‘Nee. Nu maak ik haar herinnering tot de mijne.’ Engi knikte goedkeurend. Margriet zei dat ze helemaal niets zag. Julius probeerde niet te herinneren. Hij keek naar de voordeur en wachtte of er iets kwam. Er kwam niets.

Peter keerde terug met zijn telefoon in zijn hand en zei dat zijn gesprek toevallig nuttig was geweest. Hij had de vorige beheerder gebeld, een vrouw die het huis jarenlang voor groepsverhuur had geregeld. Zij herinnerde zich de boeking vaag. Een groep vrouwen, dacht ze. Ze wist het aantal niet meer. De reservering was op naam van iemand met een voornaam die met een Y begon of misschien met een J; Peter waarschuwde meteen dat haar geheugen na jaren weinig waard was. Yanay keek naar Julius en Julius naar haar. Y of J. Het was bijna te netjes. Engi vroeg of er nog administratie bestond. Peter zei dat de beheerder thuis oude papieren had en bereid was later te kijken. Niemand stelde voor erop te wachten. Julius was daar blij om. Een naam op een factuur kon iets bevestigen, maar de middag hoefde niet opnieuw te veranderen in een speurtocht.

Ze namen afscheid van Peter en bleven buiten op de stoep staan. Niemand wilde onmiddellijk vertrekken. Helena keek naar nummer 26 boven de deur en zei dat ze zich bijna beledigd voelde door de ordelijkheid ervan. Margriet maakte een foto, maar alleen van de groep, niet van het nummer. Ze zette haar telefoon op een muurtje en gebruikte de timer. Julius stond tussen Luna en Yanay; Helena trok Engi op het laatste moment dichterbij en Margriet rende lachend terug voordat de foto werd gemaakt. Toen ze het resultaat bekeken, bleek de helft van Helena's gezicht achter Engi te verdwijnen en had Julius zijn ogen dicht. Margriet wilde een tweede maken. Yanay zei dat deze beter was. ‘Waarom?’ vroeg Helena. ‘Omdat we er slecht op staan.’ Ze bewaarde hem.

Op de terugweg stelde Luna voor ergens te eten. Ze vonden een eenvoudig restaurant langs de weg en schoven twee tafels tegen elkaar. Het gesprek ging eerst over nummer 26, maar verloor vanzelf zijn scherpte. Margriet vertelde uitgebreider over Parijs. Helena wilde weten met wie ze had gegeten. Engi vroeg hoe je per ongeluk aan de verkeerde tafel kon gaan zitten. Luna bestelde iets dat niemand anders wilde proeven en beweerde vervolgens dat ze allemaal laf waren. Yanay zat tegenover Julius en praatte een tijd met Margriet zonder hem aan te kijken. Julius luisterde half en voelde geen buitensluiting. Hij dacht aan zijn oude angst dat de zeven zouden verdwijnen wanneer hij niet meer degene was die hen bijeenhield of begreep. Hier zaten vijf van hen met elkaar te praten over dingen waarbij hij nauwelijks betrokken was. Annabel zat ergens aan zee. Beatrice had bewust thuisgebleven. De kring was onvolledig en toch leefde hij.

Pas bij de koffie vroeg Yanay aan Julius of hij nog steeds wilde weten wie hen had uitgenodigd. Julius zei ja. Ze leek verrast. ‘Ik dacht dat je iets heel wijs zou zeggen over dat de vraag niet meer belangrijk is.’ Julius lachte. ‘Ik wil het nog steeds verschrikkelijk graag weten.’ Engi zei dat ze opgelucht was. ‘Anders begon ik me zorgen te maken.’ Julius vervolgde dat hij alleen niet meer dacht dat het antwoord alles zou verklaren. Als Yanay de reservering had gemaakt, bleef de vraag waarom zij zich dat niet herinnerde. Als Luna had gebeld, gold hetzelfde. Als de zeven gezamenlijk Julius hadden uitgenodigd, wisten ze nog steeds niet waarom hun ervaring van het huis zo anders was dan nummer 26. Een administratief antwoord kon de route reconstrueren zonder de gebeurtenis uit te putten. Helena hief haar kopje. ‘Op administratieve antwoorden.’ Engi tikte haar kopje ertegen. ‘Eindelijk erkenning.’

Yanay reed met Julius mee terug. Een half uur voor zijn huis zei ze dat ze die ochtend wél naar het derde schrift had gezocht. Julius keek even opzij en daarna weer naar de weg. Ze had de kast doorzocht waar het tweede had gelegen, dozen geopend, haar berging bekeken en zelfs haar moeder gebeld met de vraag of daar nog oude spullen van haar stonden. Niets. ‘En toen herinnerde ik me iets,’ zei ze. Julius wachtte. Yanay vertelde dat ze het derde schrift destijds bewust ergens anders had opgeborgen omdat het tweede bij Julius lag. Ze had gewild dat de twee niet op dezelfde plaats konden verdwijnen. Waar ze het derde had gelegd, wist ze nog steeds niet. Julius vroeg of dat haar ongerust maakte. ‘Een beetje. Maar ik vind het ook typisch voor mij.’ Ze keek naar buiten. ‘Ik vertrouwde blijkbaar niemand volledig. Jou niet. Mara niet. Mezelf misschien ook niet.’ Julius zei dat het misschien gewoon verstandig was geweest. Yanay keek hem aan. ‘Dat klinkt als Margriet.’ ‘Ik word veelzijdiger.’

Bij Julius thuis dronken ze nog iets. Yanay bleef langer dan gepland. Ze zat met haar benen onder zich op de bank en bekeek de foto die Margriet voor nummer 26 had gemaakt. ‘Kijk,’ zei ze. Julius ging naast haar zitten. Op het scherm stonden zes mensen. Niemand poseerde behoorlijk. Margriet was nog in beweging, Helena half verborgen, Engi keek naar Margriet in plaats van naar de camera, Luna lachte ergens om wat buiten beeld gebeurde, Julius had inderdaad zijn ogen dicht en Yanay stond iets achter hem met één hand op zijn schouder. ‘Wat moet ik zien?’ vroeg Julius. Yanay vergrootte de foto niet. ‘Niets. Daarom vind ik hem mooi.’

Julius dacht aan de oude foto's waarop ze telkens hadden gezocht naar bewijs: wie stond waar, wie kende wie, welke datum, welke blik, welk lichaam aan de rand van het beeld. Deze foto hoefde niets te bewijzen. Ze wisten waar en wanneer hij was gemaakt. Ze wisten zelfs waarom. En toch zou iemand die hem jaren later vond nooit kunnen zien wat er die middag

tussen hen was gebeurd. Een foto bewaarde aanwezigheid en verloor bijna alles wat aanwezigheid betekende. Misschien gold dat ook voor hun herinneringen.

Yanay legde haar telefoon weg en vroeg of ze die nacht bij Julius mocht blijven. De vraag was zo eenvoudig dat hij even niet antwoordde. Hij vroeg of er iets was. ‘Nee.’ Ze wilde niet alleen zijn, zei ze, en tegelijk wilde ze daar geen groot gesprek van maken. Julius haalde schoon beddengoed voor de logeerkamer. Yanay keek hem aan toen hij de deur opende. ‘Je hoeft me niet altijd ergens apart neer te leggen omdat je bang bent betekenis te maken.’ Julius bleef staan. ‘Wil je bij mij slapen?’ Yanay glimlachte om zijn voorzichtigheid. ‘Ja. Slapen, Julius.’ Hij knikte. ‘Dat kan.’

Later lagen ze naast elkaar in het donker. Er was niets romantisch aan en tegelijk een intimiteit die Julius moeilijker vond te benoemen dan romantiek. Yanay lag met haar rug naar hem toe. Na lange tijd vroeg ze of hij wakker was. Julius zei ja. ‘In het huis vroeg ik dat ook.’ Hij herinnerde het zich. Haar stem in het donker: *Ben je er nog?* Julius zei dat hij toen had gedacht dat zij bang was dat hij zou verdwijnen. ‘Dat was ik ook.’ Ze draaide zich naar hem toe. ‘Maar ik denk dat ik nog ergens anders bang voor was.’ Julius wachtte. ‘Dat jij wakker zou worden.’ Hij vroeg wat ze daarmee bedoelde. Yanay wist het niet precies. In het huis had ze soms het gevoel gehad dat hun werkelijkheid alleen standhield zolang niemand haar te hard probeerde vast te pakken. Alsof Julius op ieder moment kon zeggen dat hij het begreep en daarmee iets zou beëindigen. ‘Misschien dacht ik dat wakker worden hetzelfde was als verklaren.’ Julius voelde haar hand ergens tussen hen op het matras. Hij legde de zijne ernaast zonder haar vast te pakken.

‘En nu?’ vroeg hij.

Yanay dacht lang na. ‘Nu denk ik dat je ook wakker kunt zijn zonder alles te begrijpen.’

Daarna spraken ze niet meer. Julius luisterde naar haar ademhaling en naar een auto die buiten door de straat reed. Nummer 26 bestond. De trap bestond. De spiegel had bestaan. Waarschijnlijk hadden de zeven het huis zelf gevonden en waarschijnlijk was Julius later gekomen. Er waren gewone oorzaken teruggekeerd waar eerst alleen raadselen waren geweest, en toch bleef er genoeg over dat zich niet liet terugbrengen tot een reservering, een verbouwing of een onbetrouwbare herinnering. Julius voelde geen noodzaak dat restant groter te maken dan het was. Het mocht klein blijven en hardnekkig: de achten, de verloren tijd, twee mensen die elkaar in dromen leken te hebben ontmoet voordat ze elkaar kenden, Elise die Julius in die vreemde straat had gezien en hem daar vanzelfsprekend thuis had gevonden.

Bij die laatste gedachte opende Julius zijn ogen. Elise. Ze hadden haar bijna vergeten terwijl zij juist één van de weinige mensen was die buiten de acht stond en hen in de vreemde straat had ontmoet. Hij voelde onmiddellijk de oude aandrang om overeind te komen, zijn telefoon te pakken, iets op te schrijven, Yanay wakker te maken en morgen terug te gaan. Hij deed niets. De gedachte zou er in de ochtend ook nog zijn.

Naast hem bewoog Yanay in haar slaap en legde zonder wakker te worden haar hand op zijn arm. Julius bleef liggen. Het was mogelijk dat Elise hun nog iets kon vertellen en even mogelijk dat haar verhaal opnieuw meer vragen zou oproepen dan antwoorden. Dat hoefde vannacht nergens heen. Morgen konden ze besluiten of ze haar wilden opzoeken, en misschien zouden sommigen meegaan terwijl anderen liever thuisbleven. Zelfs de volgende stap hoefde niet meer door alle acht tegelijk te worden gezet.

Julius sloot zijn ogen. In een huis met een gewoon nummer, in een straat waarin ieder huis zijn eigen nummer droeg, lagen twee mensen die ooit hadden gedacht dat de één misschien in de ander bestond. Dat idee was niet verdwenen. Het had alleen zijn eigendomsrecht verloren. Yanay kon in Julius bestaan en tegelijk naast hem slapen, dromen die hij nooit zou kennen, morgen opstaan en naar een leven teruggaan waarin hij slechts één van de mensen was van wie ze hield. Julius kon iets van zichzelf in haar herkennen zonder te weten waar zij begon en zijn herkenning eindigde.

Hij dacht nog één keer aan de achtste stoel, ergens in nummer 26 of misschien alleen nog in hun gezamenlijke herinnering. Voor het eerst zag hij hem niet als het middelpunt van een kring. Het was gewoon een stoel waaraan iemand kon aanschuiven wanneer er plaats nodig was, en die leeg mocht blijven wanneer niemand hem nodig had. De tafel bleef een tafel. De anderen bleven de anderen. En Julius, die zo lang had geprobeerd te begrijpen wat hen bijeenhield, viel uiteindelijk in slaap zonder iemand bijeen te houden.

Afbeelding: Nummer 26 met steen

26

XXXII — Elise

Toen Julius wakker werd, lag Yanay niet meer naast hem. Hij hoorde beneden een kastdeur, daarna het zachte tikken van servies. Een paar seconden wist hij niet waar hij was. Toen kwam de herinnering aan nummer 26 terug als iets wat hij de vorige dag gelezen had in plaats van beleefd. Toen rook hij koffie. Hij trok een trui aan en vond Yanay in de keuken, blootsvoets, haar haar nog ongekamd, bezig twee boterhammen te roosteren. Ze keek hem aan en zei: ‘Je hebt geen jam.’ Julius wees naar de koelkast. ‘Bovenste plank.’ Yanay opende hem opnieuw, vond de pot en keek hem verwijtend aan. ‘Die stond achter drie soorten mosterd.’ Julius zei dat hij daar inmiddels van wist. Ze aten aan de keukentafel. Pas toen Yanay haar tweede kop koffie inschonk, vertelde Julius dat hij vannacht aan Elise had gedacht. Yanay hield midden in de beweging stil. Het was duidelijk dat ook zij haar bijna vergeten was. Elise Vermeer, de vrouw die hen op het plein had aangesproken alsof Julius daar al jaren hoorde, die hem de dag ervoor alleen in het café had gezien en die niets vreemds had gevonden aan zijn aanwezigheid in een straat waarvan alle huizen voor de acht hetzelfde nummer droegen. ‘Dat is eigenlijk nogal slordig van ons,’ zei Yanay. Julius knikte. ‘We waren druk met belangrijkere raadsels.’ ‘Of met raadsels die dichter bij onszelf lagen.’ Ze zetten geen onderzoek op. Yanay stuurde Luna, Engi, Helena, Margriet, Beatrice en Annabel een bericht dat zij en Julius overwogen Elise op te zoeken. Luna antwoordde vrijwel meteen dat ze niet meeging. Engi wilde graag weten wat Elise zich herinnerde, maar vond dat twee mensen genoeg waren en vroeg alleen of ze geen sturende vragen wilden stellen. Helena stuurde: **Engi is nu officieel de politie.** Beatrice wenste hun een goede dag. Margriet wilde foto's uit Parijs uitzoeken en Annabel zat nog aan zee. Zo vertrokken Julius en Yanay met zijn tweeën.

De rit naar de straat voelde anders nu zij nummer 26 kenden. Julius verwachtte bijna dat de gewone nummering hen zou blijven volgen, dat de eerdere achten eenvoudig niet terug zouden keren nu hun waarneming een alternatief had gekregen. Bij de laatste rotonde hield Yanay haar telefoon omhoog. Vol bereik. Ze passeerden nummer 18, 20, 22. Toen Julius de bocht nam waar hij de overgang herinnerde, viel het telefoonsignaal weg. Niet langzaam; de streepjes verdwenen tegelijk. Yanay zei niets. Julius reed nog twintig meter en stopte. Aan de gevel van het eerste huis stond een 8. Het volgende huis eveneens. Verderop nog een. Hij zette de motor uit. Geen van beiden stapte meteen uit. Ze hadden gisteren nummer 26 bezocht, een huis dat qua indeling en geschiedenis overtuigend overeenkwam met de plek waar zij waarschijnlijk met de anderen hadden verbleven. Nu zaten ze opnieuw in de straat waarin datzelfde huis geen 26 leek te hebben. Julius merkte hoe zijn denken onmiddellijk beide werkelijkheden over elkaar probeerde te leggen. Misschien was er een tweede, bijna identieke straat. Misschien hadden ze een verkeerde afslag genomen. Hij controleerde de navigatie. Het adres op het scherm was correct, alleen stond de kaart stil alsof de telefoon de verbinding kwijt was. Yanay keek uit het raam. ‘Rij terug.’ Julius keerde om. Op het punt waar hij de vorige keer het netwerk had zien terugkeren, verschenen de streepjes opnieuw. Het huis naast hen droeg nummer 24. Yanay wees vooruit. Nummer 26 stond precies waar het hoorde. Ze reden opnieuw de andere kant op. Het netwerk verdween. Nummer 26 werd 8. Julius stopte niet nog een keer. Hij reed door tot aan het plein.

Pas toen ze de auto hadden geparkeerd, spraken ze. Yanay zei dat ze niet wilde dat Julius haar vroeg wat ze had gezien. ‘Omdat ik bang ben dat we elkaar gaan bevestigen.’ Julius begreep het. Ze pakten allebei hun telefoon en schreven afzonderlijk enkele regels. Daarna wisselden ze de schermen uit. Julius had geschreven: **Bij eerste passage verdwijnt netwerk abrupt. Huizen daarna allemaal nummer 8. Teruggereden: netwerk keert terug, nummers normaal, nummer 26 zichtbaar. Opnieuw heen: hetzelfde.** Yanay had vrijwel hetzelfde

genoteerd, met één verschil: zij had bij de eerste overgang enkele seconden lang nummer 26 zien staan terwijl de huizen ervoor al 8 droegen. Pas toen Julius verder reed, was ook 26 volgens haar veranderd. Julius had dat niet gezien. ‘Goed,’ zei Yanay. Hij vroeg wat daar goed aan was. ‘Dat we niet precies hetzelfde zagen.’ Ze bewaarden hun aantekeningen zonder er een gezamenlijke versie van te maken en liepen naar het café waar Elise hen eerder had gesproken.

Elise zat er niet. De vrouw achter de bar kende haar wel en zei dat ze waarschijnlijk thuis was. Julius herinnerde zich haar huisnummer: 18. In deze straat, of liever in de wereld waarin ze zich nu bevonden, was dat een geruststellend detail, want Elise had hen eerder meegenomen naar een deel van de wijk waar de nummering weer normaal was. Ze liepen erheen. Naarmate ze verder van de straat met de achten kwamen, verschenen verschillende nummers en begon Julius' telefoon zonder merkbare overgang weer berichten binnen te halen. Elise deed zelf open. Haar verrassing was warm en volkomen gewoon. ‘Julius! Eindelijk.’ Daarna keek ze naar Yanay. ‘En jij was er toen ook.’ Yanay knikte. Elise nodigde hen binnen alsof het de normaalste zaak van de wereld was dat twee mensen die ze nauwelijks kende haar na weken kwamen bezoeken. Haar woonkamer rook naar koffie en boeken. Aan een muur hingen familiefoto's. Julius voelde onmiddellijk hoe anders dit huis was dan nummer 26 en het huis van de achtste stoel: het droeg jarenlang leven aan de oppervlakte. Elise vroeg waar de andere vrouwen waren. Julius zei dat iedereen zijn eigen dingen deed. ‘Gelukkig,’ antwoordde Elise. ‘Jullie zagen eruit alsof jullie een congres over het einde der tijden hielden.’

Julius vertelde dat ze haar iets wilden vragen over de dag voordat zij elkaar op het plein hadden ontmoet. Hij volgde Engi's advies en vroeg Elise eerst zelf te vertellen wat ze zich herinnerde. Elise dacht even na. Ze had Julius in het café gezien, alleen aan een tafel bij het raam. Hij had koffie gedronken en een schrift bij zich gehad. Zij was naar hem toe gelopen omdat ze hem al een tijd niet had gezien. Julius had haar vriendelijk begroet, maar was afwezig geweest. Hij had gevraagd hoe lang zij al in de buurt woonde. Elise had daar een grap over gemaakt omdat hij dat volgens haar best wist. Daarna had Julius gevraagd of zij ooit had meegemaakt dat een straat veranderde terwijl ze erin liep. Elise had gedacht dat hij met een verhaal of gedachte-experiment bezig was. ‘Dat deed je vaker,’ zei ze. Julius voelde Yanay naast zich bewegen. Hij vroeg hoe vaak Elise hem vóór die dag had ontmoet. ‘Heel vaak is te veel gezegd. Tientallen keren misschien. Over jaren.’ Ze kende hem van het café, van wandelingen en van korte gesprekken op straat. Soms hadden ze samen koffie gedronken. Julius vroeg waar hij volgens haar woonde. Elise keek verbaasd. ‘Dat wist ik niet. Ik dacht ergens buiten de wijk.’ ‘Niet in het huis met nummer 8?’ vroeg Yanay. Elise lachte. ‘Welk huis met nummer 8?’

Julius en Yanay keken elkaar aan. Elise merkte het en haar lach verdween. Ze vertelde dat er in de straat waar zij hen de eerste keer had aangetroffen helemaal geen huisnummer 8 was. De even nummers begonnen er volgens haar bij 18 en liepen door. Julius vroeg naar nummer 26. Natuurlijk kende ze dat. Ze was er jaren geleden een paar keer geweest toen een kennis er een cursus volgde. Julius vroeg of zij de vorige keer niet had gezien dat alle huizen nummer 8 droegen. Elise schudde langzaam haar hoofd. Ze herinnerde zich wel dat Julius en de vrouwen daar vreemd over deden. Margriet had een steen bij een huis gelegd omdat ze bang waren het anders niet terug te vinden. Elise had gedacht dat dit onderdeel was van iets wat de groep deed. ‘Jullie waren allemaal zo ernstig,’ zei ze. ‘Ik dacht eerlijk gezegd dat het een soort oefening was.’ Julius voelde een koude helderheid. Elise had zich in dezelfde straat bevonden en iets anders gezien. Zij had hem naar nummer 18 gebracht, terwijl zij vanuit haar perspectief kennelijk gewoon van een normaal genummerde straat naar haar huis was

gelopen. Yanay vroeg of Elise zich de steen herinnerde. Ja. Een platte grijze steen, naast de voordeur van nummer 26.

Daarmee werd het gesprek moeilijker, omdat Julius en Yanay moesten uitleggen wat zij hadden ervaren zonder Elise te dwingen het in hun termen te begrijpen. Julius vertelde over de achten, het verdwenen netwerk en hun onvermogen het juiste huis zonder Margriets steen te onderscheiden. Elise luisterde aandachtig en stelde verrassend weinig vragen. Toen Julius klaar was, zei ze dat zij daar niets van had gezien. Haar telefoon had gewoon gewerkt. Ze had die dag zelfs in het café een bericht naar haar dochter gestuurd. Yanay vroeg of Elise dat bericht nog had. Elise pakte haar telefoon, zocht en vond het na enkele minuten. Datum en tijd vielen binnen de periode waarin de acht geen verbinding hadden gehad. Het bericht was verzonden en beantwoord. Engi zou hier uren mee vooruit kunnen, dacht Julius. Hij vroeg Elise of hij de gegevens mocht noteren. Ze vond dat prima. Daarna zei ze iets wat hem meer trof dan het bericht zelf. ‘Maar jij wist dit al, Julius.’ Hij keek op. Elise vertelde dat hij de dag vóór hun ontmoeting in het café vrijwel hetzelfde had gevraagd: of haar telefoon in de straat normaal werkte. Ze had hem laten zien dat dit zo was. Hij had daarna lang naar haar scherm gekeken en gezegd: **Dan ligt het dus niet aan de straat.**

Julius merkte hoe Yanay haar hand op de rand van haar stoel legde, vlak bij de zijne. Hij vroeg Elise wat hij daarna had gedaan. Hij had zijn schrift geopend en iets opgeschreven. Vervolgens had hij haar gevraagd of zij hem de volgende dag zou herkennen als hij zich vreemd gedroeg. Elise had gelachen en gezegd dat hij zich meestal al vreemd genoeg gedroeg om herkenbaar te blijven. Julius had daarop geantwoord: **Dat hoop ik.** Elise vond het achteraf een merkwaardig gesprek, maar niet alarmerend. Julius was vaker bezig geweest met waarneming, identiteit en herinnering. Ze had hem bovendien gezond en rustig gevonden. Hij had zijn koffie opgedronken, afscheid genomen en was richting nummer 26 gelopen. Alleen. ‘Dus ik was hier vóór de anderen?’ vroeg Julius. Elise verbeterde hem. ‘Ik heb alleen gezien dat je alleen wegliep. Ik weet niet wie er binnen was.’ Die precisie beviel Engi op afstand waarschijnlijk uitstekend.

Yanay vroeg naar het schrift. Elise herinnerde zich een klein donker boekje, mogelijk zwart of donkerblauw. Julius dacht onmiddellijk aan Yanays tweede schrift, maar dat was van haar en lag inmiddels weer bij haar thuis. Zijn eigen oude notitieboeken waren anders. Elise kon zich geen opschrift herinneren. Julius vroeg of hij het schrift na het gesprek had meegenomen. ‘Natuurlijk.’ Toen keek Elise plotseling naar Yanay. ‘Wacht.’ Ze stond op en liep naar een kast. Uit een lade haalde ze een envelop met enkele losse papieren en oude bonnetjes. ‘Jij bent hier later ook geweest.’ Yanay werd bleek. Elise zocht tussen de papieren en vond een klein kaartje. ‘Niet diezelfde dag. Later. Misschien weken, misschien maanden. Ik weet het niet meer.’ Yanay zei dat ze zich daar niets van herinnerde. Elise gaf haar het kaartje. Het was van het café op het plein, een eenvoudig visitekaartje. Op de achterkant stond in Yanays handschrift een telefoonnummer en één zin: **Als Julius ooit vraagt of hij hier alleen was, zeg dan alleen wat je zelf hebt gezien.**

Niemand sprak onmiddellijk. Yanay draaide het kaartje om, alsof de voorkant een verklaring kon bevatten. Julius merkte hoe gemakkelijk hij hiervan een nieuwe onthulling kon maken: Yanay had Elise voorbereid, Yanay wist meer, Yanay had iets georganiseerd. Maar op het kaartje stond niet meer dan die woorden. Het vroeg Elise juist geen verhaal te bevestigen en geen conclusie te trekken. Yanay had kennelijk geprobeerd de getuigenis van buiten de groep schoon te houden. ‘Dat klinkt wel als mij,’ zei ze uiteindelijk. Elise glimlachte voorzichtig. ‘Je was toen ook nogal streng.’ Yanay vroeg wat ze nog meer hadden besproken. Elise

herinnerde zich weinig. Yanay had vooral vragen gesteld over Julius' eerdere bezoeken, of hij ooit met anderen was gekomen en of hij over dromen had gesproken. Elise dacht dat zij had gezegd dat Julius meestal alleen was. Eén keer had ze hem mogelijk met Beatrice gezien, maar daar was ze niet zeker van. Yanay had alles opgeschreven en was daarna vertrokken. ‘Je leek verdrietig,’ zei Elise. Yanay vroeg waarom. Elise wist het niet. ‘Misschien was je gewoon moe.’

Ze bleven nog een uur. Julius vroeg uiteindelijk wat Elise eigenlijk van hem kende van vóór al deze gebeurtenissen. Niet zijn ideeën, niet zijn vragen, gewoon hem. Elise vertelde over kleine ontmoetingen. Julius die een keer haar boodschappentas had gedragen toen het hengsel brak. Julius die in het café een half uur met een kind aan de tafel ernaast had zitten tekenen omdat de moeder een telefoongesprek moest voeren. Julius die maandenlang dezelfde grap maakte over een kapotte straatlantaarn totdat Elise hem had verboden hem nog eens te vertellen. Een keer had hij haar midden in een gesprek bot onderbroken omdat hij een gedachte niet wilde verliezen; later was hij teruggekomen om zijn excuses aan te bieden. Hij kon aandachtig zijn en afwezig, charmant en vermoeiend, vriendelijk en soms zo verdiept in zijn eigen hoofd dat de rest van de wereld decor leek. Julius luisterde met groeiende ontroering. Elise kende geen Julius Wit als Persoon, geen centrum van zeven kleuren, geen deelnemer aan een ontmoeting. Ze kende een man uit de buurt. Wellicht was dat precies waarom haar herinneringen zo waardevol waren.

Toen ze afscheid namen, gaf Elise het kaartje aan Yanay. Zij wilde het eerst weigeren, maar Elise zei dat het van haar was. Buiten stopte Yanay het in haar portemonnee. Ze liepen zwijgend terug richting de straat. Bij de hoek bleven ze staan. Voor hen lagen gewone huizen met verschillende nummers. Nummer 26 was zichtbaar. Julius keek naar zijn telefoon: volledig bereik. ‘Gaan we erin?’ vroeg Yanay. Julius wist welke *erin* ze bedoelde. Ze hoefden slechts verder te lopen tot de overgang zich misschien opnieuw voordeed. Hij vroeg of zij dat wilde. Yanay keek naar de straat en daarna naar haar portemonnee, waarin het kaartje van haar vroegere zelf zat. ‘Eigenlijk wil ik naar huis.’ Julius voelde een korte teleurstelling en daarna opluchting. ‘Ik ook.’

In de auto belden ze Engi. Ze vertelden alleen de hoofdlijnen en stuurden haar later de afzonderlijke aantekeningen die ze vóór het bezoek hadden gemaakt. Engi was vooral geïnteresseerd in Elises bericht aan haar dochter, omdat dat een tijdstempel buiten hun eigen herinnering vormde. Julius hoorde hoe haar denken op snelheid kwam en vroeg haar halverwege of ze ook had gehoord dat Elise hem jarenlang kende. Engi zweeg even. ‘Ja.’ Julius vroeg wat ze daarvan vond. ‘Dat jij blijkbaar werkelijk bestond voordat wij begonnen uit te zoeken of jij werkelijk bestond.’ Yanay begon te lachen. Engi ook. Daarna zei Engi dat ze later naar de technische gegevens wilde kijken, maar vandaag niet. Ze had met haar vader afgesproken te eten. Julius wenste haar een goede avond en hing op.

Yanay vroeg onderweg of Julius geschrokken was van het kaartje. Hij zei ja. Niet omdat het bewees dat zij iets achterhield, maar omdat het aantoonde dat een eerdere Yanay al geprobeerd had precies hetzelfde probleem te beheersen waarmee ze nu worstelden: herinneringen werden beïnvloed door vragen, mensen namen elkaars verhalen over, en degene die het hardst naar een antwoord zocht kon het antwoord onbedoeld helpen maken. Yanay keek uit het raam. ‘Dus ik vertrouwde jou niet.’ Julius zei dat hij het anders las. ‘Je vertrouwde de situatie niet.’ Yanay dacht daarover na en zei dat ze misschien ook zichzelf niet vertrouwde. Dat kaartje kon evengoed bedoeld zijn geweest om te voorkomen dat Elise háár versie zou gaan herhalen. ‘Misschien wist ik toen al dat ik heel graag wilde dat sommige

dingen waar waren.’ Julius vroeg welke dingen. Yanay antwoordde dat ze dat nu juist niet wist.

Bij haar appartement vroeg Julius of hij nog even mee naar boven mocht. Yanay knikte. Binnen zette ze water op en haalde het zwarte tweede schrift uit de kast. Ze legde het naast het kaartje van Elise. Daarna verdween ze naar de slaapkamer. Julius bleef in de keuken en keek bewust niet rond naar mogelijke dozen of plekken waar een derde schrift kon liggen. Yanay kwam terug met een oude stoffen tas. ‘Ik herinnerde me in de auto ineens waar ik vroeger belangrijke dingen bewaarde,’ zei ze. Uit de tas haalde ze geen schrift, maar een sleutel. Een kleine messing sleutel met een plastic label eraan. Op het label stond met verbleekte inkt één woord: **Beatrice**.

Julius keek naar Yanay. Zij begon te lachen, eerst zacht en daarna zo hard dat ze tegen het aanrecht moest leunen. ‘Natuurlijk,’ zei ze. ‘Natuurlijk heb ik iets verstopt en de sleutel bij iemand anders ondergebracht.’ Julius vroeg wat de sleutel opende. Yanay wist het niet. Misschien een kistje, een lade, een kluisje. Het woord Beatrice kon betekenen dat Beatrice de sleutel had gegeven, dat iets bij Beatrice stond of eenvoudig dat Yanay zichzelf eraan wilde herinneren haar iets te vragen. De mogelijkheden vermenigvuldigden zich onmiddellijk. Julius merkte hoe de oude speurder in hem wakker werd. Yanay zag het aan zijn gezicht. ‘Niet vanavond.’ Julius knikte. Ze stopte de sleutel terug in de tas.

Daarna maakten ze thee en gingen bij het raam zitten. Het derde schrift bleef afwezig. Elise had geen oplossing gegeven. Nummer 26 en de straat met de achten bestonden op een manier die steeds moeilijker in één beschrijving paste. Julius was vóór de anderen in de buurt geweest en had toen al vragen gesteld over de veranderende straat en het netwerk. Yanay was later bij Elise teruggekomen en had geprobeerd haar getuigenis tegen beïnvloeding te beschermen. Ze hadden het eerder geweten. Waarom hadden ze dan niets achtergelaten dat ze nu konden vertrouwen?

‘Julius,’ zei Yanay na lange tijd, ‘stel dat wij dit allemaal eerder al hebben uitgezocht.’

Hij keek haar aan.

‘Stel dat we toen ongeveer even ver kwamen als nu. We vonden nummer 26. We spraken Elise. We ontdekten dat onze waarnemingen verschilden. We vonden geen verklaring. En daarna gebeurde het huis.’

Julius liet de gedachte rustig binnenkomen. ‘Dan zijn we misschien geen oplossing aan het vinden.’

‘Nee.’

‘Dan lopen we misschien een route die we al gelopen hebben.’

Yanay trok haar benen op de stoel. ‘Dat vind ik enger dan dromen.’

Julius begreep waarom. Een droom kon vreemd zijn en toch buiten het gewone leven blijven. Een herhaling betekende dat hun huidige zoektocht zelf onderdeel kon zijn van wat zij probeerden te begrijpen. Hij dacht aan zijn oude waarschuwingen, aan Yanays kaartje, aan de geplande ontmoeting die was afgezegd, aan De Zeven die mogelijk besloten hadden verder te

gaan. Wellicht was het huis geen begin geweest. Wellicht was het zelfs geen experiment. Het kon een antwoord zijn geweest op een eerdere mislukte poging om hetzelfde raadsel rationeel te onderzoeken.

Hij zei dit niet meteen. Yanay keek naar hem en vroeg wat hij dacht. Julius vertelde het voorzichtig, zonder er een conclusie van te maken. Yanay luisterde en schudde daarna haar hoofd. ‘Ik wil daar vandaag niet verder in.’ Julius knikte. Ze bleven nog een tijd zitten en spraken vervolgens over haar werk, over Margriets reis en over Annabel aan zee. Toen Julius opstond om te vertrekken, wees Yanay naar de stoffen tas. ‘Morgen bel ik Beatrice over die sleutel.’ Julius vroeg of ze wilde dat hij erbij was. Yanay dacht even na. ‘Nee. Eerst zij en ik.’ Julius zei dat dat goed was.

Bij de deur hield Yanay hem even tegen. ‘Je weet dat dit niet betekent dat ik je buitensluit?’

‘Ja.’

‘Vind je dat echt?’

Julius dacht aan de oude angst op Mara's opname, zijn vrees dat de anderen zouden verdwijnen wanneer hij niet meer degene was die hun betekenis kende. ‘Ik vind het niet altijd prettig,’ zei hij. ‘Maar ik denk dat dat iets anders is.’

Yanay glimlachte. ‘Dat antwoord geloof ik.’

Op weg naar huis reed Julius niet terug langs de straat. Hij koos een langere route. Hij had geen behoefte te controleren of de huizen opnieuw achten zouden worden en of zijn telefoon opnieuw zijn bereik zou verliezen. De verschijnselen waren werkelijk genoeg doordat hij ze had meegemaakt; herhaling zou ze niet werkelijker maken. Evenmin hoefde hij vannacht te weten welke deur de messing sleutel opende. Yanay zou Beatrice bellen en er zou iets gebeuren waar Julius aanvankelijk niet bij was. Dat voelde ongemakkelijk, en precies daarom liet hij het zo.

Thuis vond hij een ansichtkaart van Annabel op de mat. Op de voorkant stond een grijze zee onder een bijna even grijze lucht. Achterop had ze geschreven dat ze uren langs het strand had gelopen, niemand had verzorgd, geen ruzie had opgelost en twee keer haar telefoon bewust in haar kamer had laten liggen. Daarna volgde een zin die Julius deed glimlachen: **Ik dacht dat alleen zijn hetzelfde zou zijn als niemand nodig hebben. Dat blijkt ook alweer zo'n overdreven idee.** Ze schreef dat ze de volgende dag terugkwam en dat ze hem daarna wel zou bellen.

Julius zette de kaart op de schouw. Naast zijn stoel lag het lege notitieboek dat hij enkele dagen eerder had gekocht. Hij sloeg het open bij zijn ene vraag: *Wat weet ik vandaag dat ik gisteren nog niet wist?* Deze keer schreef hij een antwoord. **Dat Elise mij kende zonder mijn model te kennen. Dat Yanay mij wantrouwde genoeg om een getuige te beschermen tegen onze eigen verhalen. Dat ik zelf vóór de achtste stoel al wist dat de straat veranderde.**

Hij keek naar de drie zinnen. Daarna voegde hij een vierde toe: **Dat herhaling nog geen bestemming is.**

Julius legde zijn pen neer. Hij had kunnen schrijven dat ze misschien alles eerder hadden meegemaakt, dat het huis misschien een tweede poging was geweest, dat de achtste stoel misschien pas verscheen nadat een eerste onderzoek geen antwoord had opgeleverd. Het waren mogelijkheden, geen herinneringen. Hij liet de rest van de pagina leeg.

Die avond belde Helena. Ze wilde weten hoe het bij Elise was geweest. Julius vertelde haar niet alles; hij vroeg eerst of ze het hele verhaal wilde horen. Helena zei dat ze vooral wilde weten hoe het met Elise ging. Julius moest lachen. ‘Goed,’ zei hij. ‘Ze kent me blijkbaar beter dan ik dacht.’ Helena antwoordde dat dit niet moeilijk was geweest in de periode waarin Julius zichzelf vooral als onderzoeksobject behandelde. Daarna vroeg ze of hij de volgende dag mee wilde lunchen. Gewoon lunchen. Geen schriften. Geen Mara. Geen nummer 26. Julius zei ja.

Toen hij later het licht uitdeed, dacht hij nog kort aan Beatrice en de messing sleutel. Ergens paste die sleutel op een slot. Misschien lag daar het derde schrift. Misschien iets anders. De mogelijkheid bleef aanwezig zonder aan hem te trekken.

Dat had hij vroeger niet gekund.

Julius liep naar boven en liet de gesloten deuren beneden gesloten.

XXXIII — De sleutel

De lunch met Helena Geel begon zoals afgesproken zonder schriften, Mara of nummer 26. Bijna een uur hielden ze dat vol. Ze hadden een tafel aan het raam in een klein restaurant waar Helena kennelijk vaker kwam, want de serveerster begroette haar bij haar naam en vroeg zonder overleg of ze weer hetzelfde wilde drinken. Julius Wit vond het plezierig iets van Helena te zien dat niets met hem te maken had. Ze kende de eigenaar, wist welk gerecht meestal te zout was en had een uitgesproken hekel aan de stoelen omdat ze volgens haar ontworpen waren door iemand die mensen alleen van tekeningen kende. Ze vertelde over een tentoonstelling die ze wilde bezoeken, over een vriendin met wie ze ruzie had gehad en over een jas die ze veel te duur vond en waarschijnlijk toch ging kopen. Julius luisterde en merkte dat zijn oude bewondering voor haar nog altijd aanwezig was, alleen minder plechtig. Hij vond haar mooi wanneer ze lachte, maar ook toen ze een stukje peterselie tussen haar tanden bleek te hebben en hem ervan beschuldigde haar daar te laat op te wijzen. ‘Vroeger zou je dit waarschijnlijk een ontroerende barst in mijn volmaaktheid hebben genoemd,’ zei ze. Julius antwoordde dat hij vroeger kennelijk vermoeiender was geweest dan hij zich kon herinneren. ‘Je had je momenten.’ Ze keek hem aan en haar glimlach werd zachter. ‘Je hebt ze nog.’

Pas bij de koffie vroeg Helena hoe het bezoek aan Elise was verlopen. Julius vertelde over nummer 26 dat opnieuw 8 was geworden, over het wegvallende telefoonbereik en vooral over Elise, die in dezelfde straat gewone huisnummers had gezien terwijl de acht ervan overtuigd waren geweest dat ieder huis nummer 8 droeg. Hij vertelde ook dat hij vóór de bijeenkomst alleen bij Elise was geweest en toen al had gevraagd of haar telefoon in de straat normaal werkte. Helena luisterde zonder hem te onderbreken. Bij Yanays kaartje fronste ze. ‘Dus jullie waren vóór het huis al bezig met hetzelfde raadsel.’ Julius zei dat het daar steeds meer op leek. Helena roerde in haar koffie. ‘Dan wil ik iets vervelends zeggen.’ Julius wachtte. ‘Je gaat alweer sneller praten.’ Hij wist meteen wat ze bedoelde. Terwijl hij vertelde, was de opwinding teruggekeerd; gebeurtenissen sloten aan, een eerdere laag werd zichtbaar en zijn stem had de snelheid aangenomen van iemand die een patroon begon te zien. Helena zei dat

daar niets mis mee was, zolang hij merkte wanneer het gebeurde. ‘Ik wil niet dat je zo bang wordt om betekenis te geven dat je straks alleen nog maar mag constateren dat koffie warm is.’ Julius vroeg of dat niet precies was wat Engi zou aanbevelen. Helena lachte. ‘Engi zou eerst de temperatuur meten.’

Na de lunch liepen ze nog een eind door de stad. Helena pakte zijn arm zoals ze dat blijkbaar vroeger vaak had gedaan; Julius herinnerde het zich niet, maar zijn lichaam leek het gebaar te kennen. Bij een etalage bleef ze staan voor de veel te dure jas waarover ze had verteld. Ze paste hem, draaide voor de spiegel en vroeg Julius wat hij ervan vond. Hij zei dat hij haar mooi vond. Helena keek via de spiegel naar hem. ‘Ik vroeg naar de jas.’ Julius bekeek de jas opnieuw en zei dat de mouwen te lang waren. ‘Kijk,’ zei Helena tevreden. ‘Vooruitgang.’ Ze kocht hem toch. Buiten vroeg Julius waarom ze zijn mening wilde als ze haar besluit al had genomen. Helena zei dat een mening soms gewoon gezelschap was en geen stuur. Julius onthield de zin zonder hem op te schrijven.

Beatrice belde hem die middag, kort nadat hij thuis was. ‘Yanay is hier,’ zei ze. Op de achtergrond hoorde Julius Yanay iets zeggen wat hij niet verstond. Beatrice vertelde dat Yanay haar over de messing sleutel had gebeld en dat zij het label onmiddellijk had herkend. Jaren geleden had Yanay bij haar een kleine metalen geldkist achtergelaten. Beatrice had destijds gevraagd wat erin zat; Yanay had alleen gezegd dat ze hem niet moest openen en dat ze hem terug mocht geven wanneer Yanay er zelf om vroeg. Beatrice was de kist volledig vergeten totdat Yanay het woord *sleutel* noemde. Ze stond al die tijd achter in een kast met oude administratie. ‘En?’ vroeg Julius. Beatrice zei dat de kist nu op tafel stond. Ze hadden hem nog niet geopend. Yanay wilde weten of Julius erbij wilde zijn. Julius merkte hoe sterk hij dat wilde. Hij vroeg waarom zij van gedachten was veranderd; gisteren had ze eerst alleen met Beatrice willen spreken. Op de achtergrond klonk Yanays stem nu duidelijk: ‘Omdat ik zelf mag besluiten van gedachten te veranderen.’ Julius zei dat hij eraan kwam.

Toen hij drie kwartier later bij Beatrice binnenstapte, was het eerste wat hij zag een taart op het aanrecht. Beatrice wees er onmiddellijk op dat deze wel gelukt was en dat niemand daar symboliek in moest zoeken. Yanay zat aan de eettafel. Voor haar stond een klein grijs geldkistje met krassen op het deksel en een eenvoudig slot. De messing sleutel lag ernaast. Julius hing zijn jas op en ging tegenover haar zitten. Het kistje bleef onaangeroerd. Beatrice zette thee neer en nam vervolgens aan het uiteinde van de tafel plaats. ‘Het is jouw ding,’ zei ze tegen Yanay. ‘Dus jij bepaalt.’ Yanay knikte, maar bleef nog even zitten. Ze vertelde Julius dat Beatrice zich inmiddels herinnerde hoe Yanay de kist had gebracht. Het was na Julius' afzegging geweest en vóór de dagen in het huis. Yanay had gezegd dat ze iets wilde bewaren wat ze later misschien nodig zou hebben, juist wanneer ze niet meer wist waarom ze het belangrijk vond. Beatrice had dat destijds een onrustbarende formulering gevonden. Yanay had haar verzekerd dat er niets gevaarlijks gebeurde. ‘Dat herinner ik me nu,’ zei Beatrice, ‘maar gezien mijn recente staat van dienst zou ik er geen eed op afleggen.’ Yanay glimlachte. ‘Ik ook niet.’

De sleutel paste. Yanay draaide hem om en opende het deksel. Bovenop lag een envelop met haar eigen naam. Daaronder lag het derde schrift. Het was kleiner dan Julius had verwacht, donkerrood in plaats van zwart, met een elastiek eromheen. Verder bevatte het kistje een oude telefoon zonder oplader, twee gevouwen vellen papier en een polaroidfoto. Yanay raakte niets aan. Ze keek. Julius zag haar ademhaling veranderen. Beatrice vroeg of ze het kistje weer wilde sluiten. Yanay schudde haar hoofd. Ze nam eerst de foto. Daarop stonden de zeven vrouwen in een woonkamer die Julius niet herkende. Geen kleuren, geen opstelling, geen

tafel. Luna zat op de grond, Helena stond half buiten beeld, Annabel hield een mok vast, Margriet keek alsof de foto op een ongelukkig moment was genomen, Engi las iets, Beatrice zat op de armleuning van een stoel en Yanay zelf stond achteraan. Julius was er niet. Op de witte rand had iemand geschreven: **na de beslissing**. De hand leek van Margriet. Beatrice herkende de kamer na enige tijd als het vroegere appartement van Annabel. ‘Dan weet ik ongeveer wanneer dit was,’ zei ze. ‘Na jouw afzegging.’ Yanay draaide de foto om. Op de achterkant stonden zeven voornamen en daaronder één zin: **Wij vragen hem opnieuw.**

Dat was de eerste keer die middag dat Julius werkelijk moeite moest doen om te blijven zitten. Hier was eindelijk iets tastbaars van het besluit dat ze al uit flarden hadden gereconstrueerd. De zeven hadden na zijn afzegging bij elkaar gezeten en besloten hem opnieuw te vragen. Yanay keek naar Julius en zei: ‘Dus dat deel lijkt waar.’ Julius knikte. Hij voelde opluchting, maar ook iets wat op verlies leek. De achtste stoel was hiermee minder raadselachtig geworden. Hij was waarschijnlijk werkelijk de genodigde geweest. Beatrice pakte de foto alleen nadat Yanay hem haar gaf en keek er lang naar. Ze herinnerde zich de avond nu gedeeltelijk: Engi had bezwaar gemaakt tegen de manier waarop Julius de hele ontmoeting kon beëindigen door zich terug te trekken uit iets wat inmiddels ook van hen was geworden. Luna vond aanvankelijk dat ze zijn besluit moesten respecteren. Helena had gezegd dat respecteren iets anders was dan het laatste woord geven. Annabel had gevraagd of ze eigenlijk zelf nog wilden doorgaan. Daarop was een lang gesprek gevolgd. Beatrice zag beelden, maar waarschuwde telkens wanneer ze niet wist of die uit de foto voortkwamen. Yanay herinnerde zich één moment helder: zij had gezegd dat Julius opnieuw gevraagd moest worden en ditmaal vrij moest zijn om te komen als gast. ‘Niet als de Persoon,’ zei ze zacht. ‘Dat heb ik volgens mij letterlijk gezegd.’

Het eerste gevouwen vel bleek een lijst met afspraken. Geen formeel document zoals bij Mara, eerder notities van de zeven zelf. **Geen rollen noemen. Geen kleuren gebruiken. Julius niet vertellen wat ieder van ons denkt dat hij vergeten is. Geen poging hem te overtuigen van zijn eigen model. Iedereen mag vertrekken. Geen vragen beantwoorden namens een ander.** Julius las de regels tweemaal. Ze leken opvallend op wat in het huis spontaan was gebeurd en weken tegelijk op belangrijke punten af. De kleuren waren daar wél opgedoken, op naamkaartjes waarvan niemand de herkomst kende. Julius had bovendien al vroeg zijn model verteld. Yanay wees daarop. ‘Dus als dit ons plan was, liep het vrijwel meteen mis.’ Engi was er niet om te zeggen dat dit een belangrijke observatie was, maar Julius hoorde haar stem bijna. Beatrice las verder. Onderaan stond nog één regel, in ander handschrift: **Als Julius zich niets herinnert, niet voor hem invullen.** Beatrice herkende haar eigen schrift. Ze keek er lang naar en zei toen: ‘Ik wist dus dat jij misschien iets niet zou herinneren.’ Julius voelde de spanning in de kamer toenemen. ‘Waarom?’ Beatrice wist het niet.

Yanay pakte het tweede vel. Ditmaal stond er maar weinig op. Zeven korte zinnen, elk in een ander handschrift. Luna: **Ik ga als ik zelf besluit te gaan.** Annabel: **Ik zorg niet dat iedereen blijft.** Helena: **Ik laat me niet uitleggen voordat ik mezelf heb uitgesproken.** Margriet: **Ik los niet automatisch op wat ongemakkelijk wordt.** Engi: **Ik benoem wat ik niet weet.** Beatrice: **Ik maak van mijn intuïtie geen bewijs.** Yanay: **Ik vertel Julius niet wie ik voor hem ben.** Geen van de zinnen was verheven. Het waren persoonlijke voornemens, bijna oefeningen. Julius herkende wat ze later in het huis hadden doorgemaakt, maar ook hoe onvolledig ze daarin waren geslaagd. Annabel had alsnog verzorgd. Engi had alsnog theorieën gemaakt. Beatrice had haar intuïtie gewicht gegeven. Luna had beslissingen voor anderen willen versnellen. Margriet had praktische problemen opgelost. Helena had zich laten

bewonderen. Yanay had Julius wel degelijk geconfronteerd met de mogelijkheid dat zij zijn jongere zelf was. Het plan had hun patronen niet opgeheven. Misschien had het ze alleen zichtbaar gemaakt.

Daarna bleef alleen de envelop en het derde schrift over. Yanay pakte de envelop. Haar naam stond erop in haar eigen handschrift. Ze opende hem en haalde één vel papier tevoorschijn. Julius zag onmiddellijk dat de tekst kort was. Yanay las zwijgend, sloot haar ogen en gaf het papier vervolgens aan Beatrice. 'Lees jij het.' Beatrice keek eerst of ze dat zeker wist en las toen hardop: '*Als ik later denk dat ik dit allemaal gedroomd heb, dan mag dat. Als Julius denkt dat hij ons heeft bedacht, laat hem dat dan denken totdat hij zelf merkt dat het niet genoeg is. Als wij denken dat we hem hebben uitgenodigd en daarmee alles verklaren, klopt dat ook niet. We weten al vóór we beginnen dat er iets niet klopt aan de straat. Julius weet het. Ik weet het. Misschien Beatrice ook, maar zij zegt van niet.*' Beatrice stopte even en keek op. 'Dat klinkt geruststellend.' Yanay gebaarde dat ze verder moest lezen. '*We hebben besloten toch te gaan omdat we anders ons hele leven kunnen blijven praten over wat we niet begrijpen. Ik wil één ding onthouden: niemand maakt iemand anders echt door hem te begrijpen. Als ik dit later lees en bang ben dat ik alleen in Julius besta, dan was ik in elk geval hier toen ik dit schreef en hij was er niet bij.*'

Beatrice legde het vel neer. Yanay huilde niet, maar haar gezicht was veranderd. Julius besefte dat ieder woord dat hij nu over haar zou zeggen te veel kon zijn. Yanay streek met haar vingers over haar eigen oude handschrift. 'Ik was er en jij was er niet bij,' zei ze. Julius knikte. 'Ja.' Ze keek hem aan. 'Dat vind ik belangrijk.' Julius antwoordde opnieuw alleen: 'Ja.' Na enige tijd vroeg Beatrice of ze het derde schrift wilde openen. Yanay legde haar hand erop, trok het elastiek eraf en sloeg de eerste bladzijde om. Er stond geen droom. Bovenaan stond een datum, drie dagen vóór de vermoedelijke aankomst in nummer 26. Daaronder: **Dit is geen droomschrift meer. Vanaf nu schrijf ik alleen op wat werkelijk gebeurt.** Yanay keek naar Julius. 'Dat dacht ik dus tenminste.' Ze bladerde één pagina verder. Daar stond een beschrijving van een bezoek aan de straat. Yanay was er alleen naartoe gegaan. Ze had nummer 26 gezien, normaal telefoonbereik gehad en een foto van de gevel gemaakt. De volgende dag was ze teruggegaan met Julius. Toen waren de nummers volgens haar aantekening tijdens het lopen veranderd. Julius had het ook gezien. Ze hadden afzonderlijk opgeschreven wat ze waarnamen, precies zoals ze gisteren opnieuw hadden gedaan.

Julius voelde een koude rilling over zijn rug. Yanay las verder. De oude aantekeningen waren zakelijker dan haar droomschriften. Zij en Julius hadden vastgesteld dat hun waarnemingen grotendeels overeenkwamen, maar op details verschilden. Julius had bij de eerste overgang een 8 gezien waar Yanay nog enkele seconden 26 zag. Exact hetzelfde verschil als gisteren. Ze hadden Elise gesproken. Ook dat stond beschreven. Elise had gewone nummers gezien en haar telefoon had normaal gewerkt. Julius en Yanay hadden besloten haar later afzonderlijk opnieuw te spreken om te voorkomen dat zij haar herinnering aan hun verhaal zou aanpassen. Daarom was Yanay later alleen teruggegaan en had zij het kaartje achtergelaten met de instructie alleen te zeggen wat Elise zelf had gezien. Julius keek naar Yanay. Hun vermoeden van gisteren was juist geweest: ze liepen inderdaad een route die ze eerder hadden gelopen.

Yanay sloot het schrift.

Julius keek naar de nog ongelezen bladzijden. 'Wil je stoppen?'

'Ja.'

Beatrice vroeg niets. Ze stond op, sneed de taart aan en zette drie bordjes neer. Het was bijna absurd en daardoor precies goed. Ze aten taart terwijl het derde schrift gesloten tussen hen lag. Julius voelde zijn nieuwsgierigheid als een lichamelijke druk, maar merkte tegelijk dat hij werkelijk kon blijven zitten. Het schrift bevatte waarschijnlijk het verslag van de dagen vlak vóór nummer 26 en misschien zelfs van de aankomst. Het kon vertellen wat Julius en Yanay toen al hadden ontdekt, wat De Zeven hadden besloten en waarom iemand had voorzien dat Julius zich mogelijk niets zou herinneren. Toch was het Yanays schrift. Haar grens bepaalde het tempo.

Na een tijdje vroeg Yanay aan Beatrice of zij wist waarom haar naam op de sleutel stond. Beatrice dacht dat ze het nu begreep. Yanay had haar de kist gegeven omdat Beatrice destijds degene was die het minst betrokken was geweest bij het onderzoek naar de straat. Engi wilde meten, Julius wilde begrijpen, Yanay wilde vastleggen. Beatrice had gezegd dat zij liever wachtte. ‘Dat klinkt wel erg wijs van mij,’ zei ze. Yanay glimlachte. ‘Misschien had je gewoon geen zin.’ Beatrice dacht na. ‘Dat klinkt waarschijnlijker.’ Julius zag hoe gemakkelijk de drie konden lachen terwijl op tafel een schrift lag dat hun geschiedenis mogelijk ingrijpend zou veranderen. Het raadsel had zijn vermogen verloren iedere andere werkelijkheid uit de kamer te verdrijven.

Tegen de avond besloot Yanay de kist mee naar huis te nemen. Beatrice gaf haar alles, inclusief de oude telefoon. Julius bood niet aan haar te rijden totdat Yanay er zelf om vroeg. In de auto zei ze lange tijd niets. Pas halverwege vroeg ze: ‘Ben je teleurgesteld dat ik stopte?’ Julius zei ja. Yanay keek verbaasd opzij. ‘Mooi.’ Julius lachte. ‘Ik wilde dolgraag verder lezen,’ zei hij. ‘Maar het is jouw kist.’ Yanay zei dat ze blij was dat hij niet deed alsof hij boven zijn verlangen stond. ‘Dat is misschien nog erger dan interpreteren.’ Julius vroeg wanneer ze verder wilde lezen. ‘Weet ik niet. Misschien morgen. Misschien over een week.’ Ze legde haar hand op de kist tussen haar voeten. ‘Ik wil eerst begrijpen wat het met me doet dat ik dit al eerder heb meegemaakt.’

Bij haar appartement bleef Julius in de auto zitten. Yanay pakte de kist en stond met de deur open nog even naast hem. ‘Weet je wat ik het vreemdste vind?’ vroeg ze. Julius verwachtte iets over de herhaling van de overgang of het geheugen. Yanay zei: ‘Dat mijn oude ik aardig voor me was.’ Julius keek haar vragend aan. ‘Ze wist dat ik misschien bang zou worden. Dus schreef ze voor mij op dat ik bestond toen jij er niet was.’ Ze glimlachte, klein en een beetje verlegen. ‘Ik heb altijd gedacht dat je jongere zelf iemand is voor wie je later moet zorgen. Misschien kan het ook andersom.’

Julius dacht aan zijn oude roze meisje, aan de jongere figuur bij de deur die hem had gevraagd waarom hij steeds naar binnen ging als hij ook naar buiten kon. ‘Dat zou kunnen,’ zei hij.

Yanay sloot de autodeur en liep naar haar portiek. Julius wachtte tot ze binnen was en reed daarna naar huis. Onderweg probeerde hij niet te reconstrueren wat de ongelezen bladzijden moesten bevatten. Hij wist inmiddels genoeg om te beseffen dat voorspellen een subtiele vorm van overschrijven kon zijn.

Thuis vond hij een bericht van Annabel dat ze weer terug was van zee. Ze stelde voor dat de acht over enkele dagen samen zouden eten. Geen vergadering, schreef ze nadrukkelijk. Geen Mara, geen documenten en bij voorkeur niemand die een agenda maakte. Luna had al geantwoord dat zij kwam. Margriet wilde koken. Engi vroeg alleen hoe laat en werd

onmiddellijk door Helena beschuldigd van organisatorisch gedrag. Beatrice stuurde een foto van haar geslaagde taart. Yanay reageerde als laatste met één woord: **Ja.**

Julius keek naar de acht namen die inmiddels in het gesprek stonden. Annabel had hem deze keer zelf toegevoegd. Het was niet De Zeven; het was een nieuw gesprek zonder naam.

Hij typte niets over het derde schrift.

Daarna legde hij zijn telefoon neer en liep naar de tuin. De gesnoeide boom stond donker tegen de avondlucht. De plaats waar de grote tak had gezeten was nog zichtbaar als een lichte wond in de stam, maar de boom leek daardoor niet minder zichzelf. Julius ging op de bank zitten en dacht aan de oude Yanay die haar toekomstige zelf een zin had nagelaten: *ik was hier toen ik dit schreef en hij was er niet bij*. Er zat geen afwijzing van Julius in. Juist daardoor raakte het hem. Haar bestaan hoefde zijn afwezigheid niet te ontkennen en zijn liefde voor haar hoefde haar aanwezigheid niet te verklaren.

Over een paar dagen zouden de acht samen eten. Misschien zou het derde schrift dan nog gesloten zijn. Misschien zouden ze tijdens het eten ruzie maken, te veel wijn drinken, oude herinneringen verwarren of urenlang nergens over spreken dat met het huis te maken had. Julius verlangde juist naar dat samenzijn, naar een tafel waaraan acht mensen konden zitten zonder dat één stoel hoefde uit te leggen waarom hij er stond. Hij keek naar de lege plek in de boomkruin waar de tak was weggehaald en zag de lucht erdoorheen. De boom had niets teruggekregen. Er was iets verdwenen en daardoor was er ruimte ontstaan. Julius bleef nog een tijd zitten, zonder van die gedachte een conclusie te maken, totdat de avond te koud werd en hij naar binnen ging.

XXXIV — Acht aan tafel

Annabel Oranje stelde voor het etentje bij haar thuis te houden. Toen Julius Wit aanbelde, stond de voordeur al open en hoorde hij stemmen uit de keuken. Hij bleef in de hal staan. De stemmen bereikten hem voordat hij iemand zag: Luna Rood die ergens luid tegen protesteerde, Helena Geel die daar dwars doorheen lachte, Margriet Groen die vroeg wie in vredesnaam het brood zo had gesneden, Engi Blauw die antwoordde dat brood geen voorgeschreven snijrichting had, waarna Beatrice Paars iets zei wat verloren ging in het rumoer. Yanay Roze was er ook; haar jas hing tussen de andere jassen en Julius herkende hem voordat zij vanuit de keuken zijn naam riep. Het was voor het eerst sinds het huis dat alle acht weer samen waren zonder Mara, zonder onderzoeksvraag en zonder afspraak over wat er moest gebeuren. Annabel kwam hem tegemoet met een pan in haar handen en gaf hem geen kus omdat ze beweerde dat hij anders soep over zich heen kreeg. Julius vroeg wat hij kon doen. ‘Niets,’ zei ze. Toen zag ze zijn gezicht en verbeterde zichzelf. ‘Je kunt wijn openmaken. Dat is geen zorgtaak, dat is beschaving.’ In de keuken bleek Margriet ondanks haar belofte om te koken te hebben besloten dat iedereen één onderdeel van de maaltijd moest maken. Luna had iets meegenomen dat veel te scherp rook, Helena een salade die er prachtig uitzag en volgens Margriet vrijwel geen voedingswaarde had, Engi brood en kaas in exacte hoeveelheden voor acht personen, Beatrice de inmiddels beroemde taart en Yanay niets. ‘Ik heb geweigerd mee te doen aan de opdracht,’ zei ze. ‘Dat is mijn bijdrage.’ Annabel keek naar Julius. ‘Zie je wat er gebeurt als ik even ophoud met organiseren?’

Aan tafel stonden acht stoelen. Niemand zei er iets over. Julius zag dat pas toen ze allemaal zaten. Hij zat tussen Engi en Annabel, tegenover Yanay; Helena en Luna hadden al vóór het

eten discussie over wie de wijn had gekozen, Margriet probeerde Beatrice ervan te overtuigen dat haar taart niet op tafel hoefde te staan tijdens de soep en Annabel zat voor het eerst in lange tijd zonder op te staan zodra iemand iets nodig had. Toen Luna vroeg waar het zout stond, wees Annabel alleen naar de keuken. Luna keek haar enkele seconden aan en stond vervolgens zelf op. ‘Dit wordt een lange avond,’ zei ze. Annabel glimlachte tevreden. Het gesprek sprong van Parijs naar de zee, van Helena's nieuwe jas naar Engi's vader en van een mislukte reparatie in Margriets huis naar een boek dat Beatrice had gelezen. Julius merkte hoe vaak hij delen van hun levens niet kende. Margriet had in Parijs een museum bezocht waarover ze niemand iets had verteld. Luna bleek al maanden met een buurvrouw te sporten. Engi overwoog minder te gaan werken. Helena had auditie gedaan voor iets waar ze niet verder over wilde uitweiden omdat het nog nergens toe had geleid. Annabel had aan zee een vrouw ontmoet met wie ze twee dagen achter elkaar had gewandeld. Beatrice had haar moeder vaker bezocht dan Julius wist. Yanay vertelde over de collega met wie ze ruzie had gehad en gaf uiteindelijk toe dat ze zelf minstens voor de helft ongelijk had gehad. ‘Schrijf de datum op,’ zei Engi. Yanay gooide een stukje brood naar haar.

Pas na het hoofdgerecht kwam nummer 26 ter sprake, nog toevallig ook. Margriet vertelde dat ze in Parijs een straat drie keer was doorgelopen omdat ze haar hotel niet kon vinden, terwijl het nummer duidelijk boven de deur stond. Helena zei dat Margriet kennelijk ook zonder metafysische verstoring niet geschikt was voor huisnummers. Luna keek naar Julius en vroeg hoe het bij Elise was geweest. Julius vertelde het kort, maar Yanay nam het over toen hij bij het kaartje kwam. Daarna vertelde ze over de sleutel, Beatrices kist en het derde schrift. De anderen wisten nog niet dat het schrift gevonden was. Engi legde haar vork neer. Luna vloekte zacht. Annabel vroeg onmiddellijk of Yanay het wilde bespreken; de vraag kwam vóór iedere inhoudelijke nieuwsgierigheid. Yanay zei dat dat mocht. Ze vertelde over de foto van De Zeven na Julius' afzegging, de zin *Wij vragen hem opnieuw*, hun eigen afspraken en de eerste bladzijden van het derde schrift waaruit bleek dat zij en Julius de veranderende straat al vóór de ontmoeting hadden onderzocht. Toen ze klaar was, bleef het even stil. Julius verwachtte vragen, maar Helena was degene die als eerste sprak. ‘Dus wij hebben hem inderdaad uitgenodigd.’ Luna knikte langzaam. ‘Daar lijkt het op.’ Engi corrigeerde dat de foto en notities sterk bewijs vormden voor een gezamenlijk besluit, al wisten ze nog steeds niet wie de locatie had geboekt en hoe Julius uiteindelijk was benaderd. Helena zuchtte. ‘Dank je, Engi. Ik begon bijna iets gewoon te geloven.’

De spanning brak, maar verdween niet. Luna wilde weten waarom niemand zich kon herinneren dat Julius en Yanay de straat al hadden onderzocht. Yanay antwoordde dat zij juist daarom was gestopt met lezen. Ze wilde niet in één avond ontdekken hoeveel haar vroegere zelf wist en hoeveel haar huidige zelf kwijt was. Engi vroeg of het schrift gedateerd was. Yanay zei ja. ‘En de data kloppen?’ vroeg Engi. Yanay keek haar aan. Engi stak onmiddellijk haar hand op. ‘Laat maar. Dat was reflex.’ Yanay glimlachte. Ze vertelde vervolgens over de zin die haar vroegere zelf aan haar had geschreven: dat ze er was toen Julius er niet bij was. Annabel keek naar Julius en vroeg hoe dat voor hem was geweest. Hij zei dat het hem raakte en dat hij tegelijk blij was dat de zin bestond. ‘Dat is nieuw,’ zei Luna. Julius vroeg wat. ‘Een bewijs dat niet over jou gaat en waar je toch blij mee bent.’ Haar toon was plagerig, maar Julius voelde de oude scherpte erin en vond dat niet erg. Hij zei dat hij nog steeds moest leren dat iets wat hem raakte niet automatisch over hem ging. Helena hief haar glas. ‘Daar drinken we op.’ Margriet wees erop dat Helena overal op wilde drinken. ‘Ook een kwaliteit,’ zei Helena.

Na het eten gebeurde precies wat Annabel kennelijk had willen voorkomen en misschien ook had gehoopt: niemand wist wie moest afruimen. De tafel bleef vol staan terwijl de acht verder praatten. Annabel keek ernaar, zichtbaar onrustig. Julius zag haar twee keer bijna opstaan. De derde keer deed ze het toch. Luna pakte haar pols. ‘Blijf zitten.’ Annabel trok haar arm terug. ‘Ik mag ook gewoon zin hebben om op te ruimen.’ Luna liet haar onmiddellijk los. ‘Ook waar.’ Annabel stond op, bracht drie borden naar de keuken en kwam terug. ‘Meer wilde ik niet doen.’ Margriet nam vier andere borden mee, Engi stapelde glazen, Helena droeg alleen haar eigen bord en kondigde aan dat ze daarmee een principieel midden koos tussen uitbuiting en verantwoordelijkheid. Binnen enkele minuten was de tafel leeg zonder dat iemand het had geleid. Annabel keek ernaar alsof zij getuige was geweest van een klein natuurverschijnsel. ‘Dit is belachelijk,’ zei ze. Beatrice vroeg wat. ‘Dat ik hier emotioneel van word.’ Yanay legde haar hand even op Annabels arm. Annabel liet hem daar liggen.

Bij de taart kwam het gesprek op de opname van Mara. Beatrice en Annabel hadden hem nog steeds niet beluisterd, Margriet evenmin. Helena had uiteindelijk alleen het eerste halfuur gehoord en was toen gestopt omdat ze zichzelf irritant vond. Luna had alles gehoord, Engi eveneens. Yanay en Julius kenden de volledige opname samen. Voor het eerst vergeleken ze wat het luisteren met hen had gedaan. Engi vond het belangrijk dat de opname aantoonde hoeveel thema's al vóór het huis expliciet waren besproken. Luna vond juist dat dit gevaarlijk was, omdat het de latere gebeurtenissen te gemakkelijk kon laten lijken op een geslaagde oefening. ‘Alsof we allemaal keurig geworden zijn wat we van tevoren wilden leren.’ Margriet zei dat zij daarom voorlopig niet wilde luisteren. Ze wilde niet dat haar huidige herinneringen werden overschreven door haar eigen oude stem. Helena begreep dat. Annabel ook. Julius zag Engi zoeken naar een argument en het vervolgens laten liggen. ‘Ik vind het moeilijk dat jullie bewust informatie weigeren,’ zei ze. ‘Maar ik begin te begrijpen dat informatie niet altijd neutraal binnenkomt.’ Beatrice keek haar met zichtbaar plezier aan. ‘Pas op, straks word je wijs.’ Engi antwoordde dat Beatrice vooral niet opnieuw moest beginnen.

Toen het lachen bedaarde, vroeg Beatrice aan Julius hoe hij zich voelde nu vaststond dat De Zeven hem waarschijnlijk opnieuw hadden uitgenodigd. Julius dacht lang genoeg na om te merken dat iedereen werkelijk op zijn antwoord wachtte. Hij vertelde dat het hem aanvankelijk kleiner had gemaakt. In zijn eerste herinnering aan het huis had hij zichzelf ervaren als de vaste persoon om wie zeven vrouwen heen stonden. Zelfs nadat hij begon te twijfelen, was hij impliciet degene gebleven wiens binnenwereld onderzocht werd. Nu bleek dat de zeven zonder hem hadden vergaderd, een besluit hadden genomen, voorwaarden hadden opgesteld en hem daarna vermoedelijk hadden gevraagd bij iets aan te schuiven wat inmiddels ook van hen was. ‘En nu?’ vroeg Beatrice. Julius keek rond de tafel. ‘Nu voelt kleiner niet meer als minder.’ Aanvankelijk bleef het stil. Helena keek naar hem en zei: ‘Dat was bijna een mooie zin.’ Julius antwoordde dat hij hem daarom waarschijnlijk later zou wantrouwen. ‘Doe dat morgen maar.’

Yanay had het derde schrift meegenomen. Julius wist dat pas toen zij na de taart haar tas naast haar stoel zette en het donkerrode boekje eruit haalde. De sfeer veranderde onmiddellijk. Yanay legde het voor zich neer en streek over de kaft. ‘Ik dacht dat ik misschien verder wilde lezen als we allemaal samen waren,’ zei ze. Luna vroeg of ze dat nu wilde. Yanay keek naar de zeven gezichten om haar heen. ‘Ik weet het niet.’ Annabel zei dat ze dan niets hoefde te beslissen. Engi knikte. Helena schonk zichzelf nog een klein beetje wijn in. Niemand raakte het schrift aan. Na enige tijd zei Yanay dat ze één bladzijde wilde lezen, niet meer. Ze sloeg het open waar ze bij Beatrice was gestopt. De volgende aantekening was van de dag na het gezamenlijke bezoek aan de straat. Yanay las zwijgend en begon halverwege te fronsen.

Julius voelde de anderen naar haar kijken en merkte hoe gemakkelijk hun aandacht haar kon omsingelen. ‘Wil je dat wij iets anders gaan doen?’ vroeg hij. Yanay keek dankbaar op. ‘Ja. Praat even.’

Dat bleek moeilijker dan verwacht. Acht mensen die zojuist te horen hadden gekregen dat een oud schrift mogelijk iets belangrijks bevatte, konden niet spontaan terugkeren naar de kwaliteit van Helena's jas. Margriet deed een poging door te vragen wie nog taart wilde. Luna begon met Engi over haar werk. Beatrice stond op om koffie te zetten. Langzaam verschoof de aandacht. Yanay bleef lezen, alleen, terwijl rondom haar een gesprek ontstond over Engi's plan minder te gaan werken. Julius luisterde bewust naar Engi. Ze vertelde dat ze bang was dat ze zonder haar huidige werkritme lui zou worden, waarna Luna vroeg waarom rust bij Engi altijd meteen een moreel probleem werd. Engi antwoordde dat Luna de laatste persoon was van wie ze levensadvies over rust wilde aannemen. Helena bemoeide zich ermee. Margriet wilde weten wat Engi met de vrijgekomen dag zou doen. Terwijl ze spraken, sloot Yanay het schrift.

Ze wachtte tot het gesprek vanzelf stilviel. ‘Ik heb genoeg gelezen,’ zei ze. Niemand vroeg onmiddellijk wat er stond. Dat leek haar te verrassen. Uiteindelijk zei ze zelf dat de aantekening beschreef hoe De Zeven Julius hadden gevraagd mee te doen. Ze hadden hem niet verteld dat ze nummer 26 als locatie hadden gekozen. Yanay en Julius hadden samen besloten dat hij de straat bij aankomst opnieuw moest ervaren zonder vooraf te weten welk huis zij hadden genomen. ‘Waarom?’ vroeg Luna. Yanay keek in het schrift. ‘Omdat wij wilden weten of de verandering ook zou optreden wanneer jij niet wist waar je naartoe ging.’ Engi sloot haar ogen. ‘Dat klinkt helaas heel plausibel.’ Yanay las verder uit haar samenvatting: Julius had ermee ingestemd dat de exacte locatie pas op de dag zelf aan hem zou worden doorgegeven. Hij wist wel dat de zeven een alternatief voor Mara's ontmoeting organiseerden en dat hij als achtste deelnemer kwam. Julius voelde een vage druk achter zijn ogen, alsof een herinnering net buiten bereik bleef. Hij zag geen beeld. Alleen een gevoel van wachten op een bericht dat niet kwam, of misschien wel kwam en dat hij vergeten was.

‘Staat er hoe ik ben aangekomen?’ vroeg hij.

Yanay keek naar de volgende bladzijde en sloot het schrift.

‘Waarschijnlijk.’

Julius voelde de teleurstelling onmiddellijk. Yanay zag het. ‘Ik wil daar vandaag stoppen.’

‘Goed.’

Luna keek van de één naar de ander. ‘Dat was snel.’

Julius zei: ‘Ik heb geoefend.’

Yanay glimlachte. ‘Hij liegt. Hij wil me vermoorden.’

‘Een beetje.’

Het lachen dat volgde maakte de teleurstelling draaglijk zonder haar weg te nemen. Yanay stopte het schrift terug in haar tas. De avond ging verder. Dat was misschien het

merkwaardigste: de wereld hield niet op bij een gesloten bladzijde. Ze dronken koffie, Margriet verdeelde de laatste taart, Helena vertelde eindelijk waarvoor ze auditie had gedaan en bleek een kleine rol in een toneelproductie te willen, iets wat niemand had verwacht. Luna vroeg waarom ze dat geheim had gehouden. Helena zei dat ze geen zin had zeven goedbedoelde verwachtingen mee te nemen naar een auditie. Engi vroeg wanneer ze iets hoorde. ‘Volgende week.’ Annabel zei dat Helena het hun ook dan pas hoefde te vertellen als ze dat zelf wilde. Helena keek haar aan. ‘Je bent gevaarlijk geworden aan zee.’

Later die avond schoof Julius zijn stoel achteruit en keek naar de tafel. Acht mensen. Geen naamkaartjes. Geen kleuren zichtbaar behalve in zijn eigen denken. Hij kon de oude indeling nog steeds maken. Luna Rood, Annabel Oranje, Helena Geel, Margriet Groen, Engi Blauw, Beatrice Paars, Yanay Roze en Julius Wit. De kleuren waren niet verdwenen doordat de mensen groter waren geworden. Ze hadden alleen hun aanspraak op volledigheid verloren. Luna was moedig en bang voor diep water. Annabel verbond en kon zich terugtrekken. Helena werd bewonderd en wilde een rol spelen waarin iemand anders haar woorden had geschreven. Margriet plande en verdwaalde vrijwillig. Engi redeneerde en verlangde soms naar iets zonder reden. Beatrice zag veel en kon zich overtuigend vergissen. Yanay leek op Julius en bestond nadrukkelijk zonder hem. Wellicht was dat wat een goed model uiteindelijk moest kunnen verdragen: dat de werkelijkheid er voortdurend buiten groeide.

Toen de eersten opstonden om te vertrekken, ontstond er geen plechtig afscheid. Luna zocht haar sleutels die uiteindelijk in haar jaszak zaten. Margriet nam de halve taart mee omdat Beatrice weigerde hem terug te nemen. Engi en Beatrice bleven in de hal discussiëren over de vraag of een foutieve herinnering sterker werd wanneer meerdere mensen haar deelden. Helena trok haar nieuwe jas aan en vroeg Julius weer naar de mouwen. Hij zei dat ze nog steeds te lang waren. ‘Perfect,’ antwoordde ze. Yanay bleef als laatste naast Julius staan terwijl Annabel in de keuken iets opruimde. Ze vroeg hem of hij het erg vond dat ze het schrift had meegenomen. Julius begreep de vraag eerst niet. ‘Waarom zou je het hier laten?’ Yanay haalde haar schouders op. ‘Omdat het nu iets van ons allemaal lijkt te bevatten.’ Julius keek naar haar tas. ‘Het blijft jouw schrift.’ Yanay knikte. ‘Goed.’

Annabel kwam terug en hoorde het laatste stukje. ‘Dat geldt trouwens ook voor herinneringen,’ zei ze. Julius vroeg wat ze bedoelde. ‘We hebben steeds gedaan alsof onze gezamenlijke geschiedenis één ding is dat we samen moeten reconstrueren. Misschien bestaat ze alleen in acht versies.’ Engi, die blijkbaar nog niet helemaal vertrokken was, riep vanuit de gang dat acht versies niet uitsloten dat sommige feitelijk onjuist waren. Annabel riep terug dat ze daarom blij was dat Engi bestond. ‘Dat is geen argument!’ klonk het. Helena begon in de hal te lachen.

Een kwartier later waren Julius en Annabel alleen. De tafel was grotendeels leeg, op acht glazen na. Annabel ging zitten en keek ernaar. ‘Ik had gedacht dat ik na zo'n avond uitgeput zou zijn.’ Julius vroeg of ze dat niet was. ‘Wel moe. Dat is iets anders.’ Ze vertelde dat ze de hele avond nauwelijks had bijgehouden of iedereen zich prettig voelde. Soms had ze het wel gezien en bewust niets gedaan. Luna had even geïrriteerd gekeken, Engi was een paar keer stilgevallen, Yanay was gespannen geweest met het schrift en Beatrice had tijdens een gesprek plotseling afstand genomen. Niemand was ingestort omdat Annabel niet onmiddellijk tussenbeide kwam. ‘Misschien is zorgen soms ook iemand zijn eigen ongemak laten hebben,’ zei ze. Julius zei niets. Annabel wees waarschuwend naar hem. ‘Niet opschrijven.’ Hij stak zijn handen op.

Toen Julius naar huis reed, dacht hij nauwelijks aan de volgende bladzijde van het derde schrift. Dat verbaasde hem. Hij dacht aan Helena's auditie, aan Engi die misschien minder ging werken, aan Margriet die in Parijs met onbekenden had gegeten en aan Annabel die acht mensen had uitgenodigd zonder vervolgens verantwoordelijk te blijven voor hun avond. Hij dacht aan Luna's angst voor diep water en aan Beatrice die tegenwoordig bijna plezier leek te krijgen in haar eigen feilbaarheid. Pas bij zijn voordeur kwam de vraag terug: hoe was hij destijds bij nummer 26 aangekomen en wat was er daarna gebeurd waardoor acht mensen hun eigen plan niet meer herkenden?

Binnen zette Julius geen licht aan in de woonkamer. Hij ging bij het raam zitten en keek naar de donkere tuin. Het derde schrift kon de route naar het huis waarschijnlijk verder invullen. Misschien zou het zelfs beschrijven hoe de kleuren en de naamkaartjes waren verschenen, waarom de trap uit hun waarneming was verdwenen en wanneer hun herinneringen begonnen uiteen te vallen. Zijn telefoon lichtte op. Een bericht van Annabel over iets alledaags. Hij las het voordat hij weer naar de tuin keek.

Hij dacht aan de zin op Mara's opname: *Ik wil weten of ze bij me blijven wanneer ik niet meer degene ben die weet wat ze voor mij betekenen.* De vroegere Julius had die angst hardop uitgesproken en was daarna kennelijk een ontmoeting binnengegaan waarin hij precies die zekerheid verloor. Wat hij toen niet had kunnen weten, was dat blijven geen toestand was. Yanay ging naar huis. Annabel trok zich terug. Margriet vertrok naar Parijs. Luna bleef weg van het huis. Beatrice koos haar eigen afstand. Helena wist niet wat ze met hun oude liefde wilde. Engi kon opstaan en vertrekken wanneer ze genoeg had. Ze bleven niet doordat ze om Julius heen stonden. Ze bleven doordat ze konden weggaan en soms terugkwamen.

Julius keek naar de plaats waar de gesnoeide tak ooit voor een deel van de hemel had gehangen. Morgen zou iedereen weer ergens anders wakker worden. Yanay zou zelf beslissen of ze de volgende bladzijde las. Helena zou wachten op een telefoontje over haar auditie. Engi zou misschien opnieuw proberen haar vrije dag rationeel te rechtvaardigen. Annabel zou ontdekken hoe lang haar nieuwe weigering om iedereen te dragen standhield zodra iemand haar werkelijk nodig had. Hij glimlachte om Engi, die zelfs haar vrije dag wilde verklaren.

Hij glimlachte.

Hij legde de telefoon weg. Buiten viel de avond.

XXXV — De bladzijde erna

Twee dagen na het etentje belde Yanay Roze Julius Wit. Sindsdien hadden ze alleen wat alledaagse berichten uitgewisseld. Julius had haar verteld dat de boomverzorger nog een keer terug moest komen omdat een kleinere tak bij harde wind tegen de dakgoot tikte; Yanay had een foto gestuurd van een bord pasta dat er volgens haar beter uitzag dan het smaakte. Over het derde schrift hadden ze gezwegen. Toen ze belde, vroeg ze eerst hoe laat Julius die middag iets te doen had. Hij zei dat hij vrij was. ‘Ik heb verder gelezen,’ zei ze. Julius voelde onmiddellijk hoe zijn aandacht zich vernauwde. Yanay hoorde waarschijnlijk zijn stilte. ‘Niet alles. Vier bladzijden.’ Ze wilde naar hem toe komen, maar niet om hem voor te lezen wat er precies stond. Ze wilde vertellen wat zij eruit had begrepen. Dat onderscheid vond ze belangrijk. Een uur later zat ze tegenover hem aan de keukentafel met het donkerrode schrift in haar tas. Ze haalde het er niet uit. ‘Ik wil niet dat dit boek ineens meer gezag krijgt dan wij,’ zei ze. ‘Omdat iets destijds is opgeschreven, is het nog steeds geschreven door iemand

die iets probeerde te begrijpen.' Julius knikte. 'Engi zou trots op je zijn.' Yanay keek hem strak aan. 'Zeg dat nooit meer.'

Ze vertelde dat de zeven Julius inderdaad opnieuw hadden uitgenodigd. De afspraak was geweest dat hij op de ochtend van hun bijeenkomst een bericht zou krijgen met instructies om naar het café bij de straat te komen. Daar zou één van hen hem ophalen en naar nummer 26 brengen. Julius had ermee ingestemd dat hij vooraf niet wist welke locatie zij hadden gekozen, omdat hij en Yanay inmiddels samen hadden vastgesteld dat hun waarneming van de straat soms veranderde. Ze wilden zien wat er gebeurde wanneer Julius zonder verwachting binnenkwam. Tot zover liet alles zich nog reconstrueren als een merkwaardige maar vrijwillige voortzetting van het afgezegde plan. Daarna werd Yanays verslag minder helder. Op de ochtend zelf had zij Julius een bericht gestuurd. Hij had geantwoord dat hij onderweg was. De zeven waren al in nummer 26. Luna en Engi hadden ruzie gekregen over de vraag of ze hun eerdere waarnemingen van de straat nog één keer moesten vastleggen; Helena had daar genoeg van gehad en was met Margriet boodschappen gaan doen. Annabel had eten voorbereid. Beatrice had met Yanay in de woonkamer gezeten. Het klonk zo gewoon dat Julius bijna meer moeite had het te geloven dan de vreemde gebeurtenissen die erop volgden.

'En toen kwam jij niet,' zei Yanay.

Julius keek haar aan.

Volgens het schrift hadden ze ruim een uur gewacht. Yanay had hem gebeld. Geen verbinding. Engi had geprobeerd hem te bereiken en evenmin contact gekregen. Luna was naar het café gelopen, maar Julius was daar niet. Toen zij terugkwam, had ze verteld dat haar telefoon bij het verlaten van de straat ineens weer werkte. Er stond een bericht van Julius op: **Ik ben er. Welk huis?** Luna had teruggebeld en Julius had gezegd dat hij in de straat stond, maar nummer 26 nergens kon vinden. Alle huizen droegen volgens hem nummer 8. Yanay was daarop naar buiten gegaan. 'Vanaf daar wordt het raar,' zei ze. Julius vroeg of het daarvoor dan nog normaal was geweest. 'Relatief.' Yanay had in haar schrift genoteerd dat zij vanuit nummer 26 de straat in liep en gewone huisnummers zag. Ze vond Julius ongeveer honderd meter verderop. Hij stond naast een huis met nummer 8. Toen ze naar hem toe liep, veranderden de nummers voor haar één voor één. Niet tegelijk, niet alsof bordjes fysiek bewogen; ze beschreef het als het ogenblik waarop je in een dubbelzinnige tekening plotseling een ander beeld ziet en daarna nauwelijks kunt terugvinden wat je eerst zag. Toen zij Julius bereikte, keek ze achterom en kon nummer 26 niet meer aanwijzen.

De herinnering kwam niet terug, maar Julius merkte iets anders. Hij kende het gevoel. De hulpeloosheid van een straat waarin ieder huis hetzelfde nummer droeg was niet begonnen toen hij met zeven vrouwen in een onbekend huis wakker werd; hij had er kennelijk al vóór de voordeur gestaan. 'Hoe kwamen we dan binnen?' vroeg hij. Yanay vertelde dat zij samen terug waren gelopen. Geen van beiden kon het juiste huis vinden. Ze hadden Engi proberen te bellen, zonder resultaat. Uiteindelijk had Yanay zich Margriets gewoonte herinnerd een platte steen bij de voordeur te leggen wanneer ze bang was een vakantiehuis in het donker niet terug te vinden. Dat detail trof Julius bijna harder dan de veranderende nummers. De steen die Margriet later in hun huidige herinnering had gebruikt om het huis te markeren, was dus mogelijk geen improvisatie geweest. Ze had het al vóór Julius' aankomst gedaan. Yanay en Julius hadden de steen gevonden. Achter die deur zaten de anderen. 'En toen?' vroeg Julius. Yanay keek naar haar tas. 'Toen kwam je binnen.'

De volgende bladzijde van het schrift beschreef geen plotseling geheugenverlies. Dat was het belangrijkste wat Yanay had willen vertellen. Julius had iedereen herkend. Hij wist waarom hij daar was. Hij wist van het model, van Mara, van de afzegging en van hun nieuwe afspraak. De acht hadden uren gepraat over wat er buiten was gebeurd. Engi had voorgesteld onmiddellijk te stoppen en naar huis te gaan, omdat hun waarnemingen te instabiel waren geworden om nog iets zinnigs met de bijeenkomst te doen. Luna was het met haar eens geweest. Julius zelf had juist willen blijven, niet om het oorspronkelijke plan voort te zetten, maar omdat hij eindelijk met alle zeven wilde vergelijken wat ieder had waargenomen. Yanay had in de kantlijn geschreven: **Dit is het moment waarop alles weer om Julius dreigt te gaan.** Daaronder stond, kennelijk later toegevoegd: **Dat zei ik tegen hem. Hij werd boos.** Julius glimlachte flauwtjes. ‘Dat klinkt tenminste vertrouwd.’ Yanay glimlachte terug. Ze herinnerde zich de ruzie niet, maar haar verslag ervan was uitvoerig genoeg om aannemelijk te maken dat die werkelijk had plaatsgevonden. Julius had haar verweten dat zij hem eerst uitnodigden en vervolgens iedere poging van hem om betekenis te zoeken verdacht maakten. Yanay had geantwoord dat hij binnen twintig minuten alweer deed alsof de straat speciaal voor zijn vraagstuk was verschenen. Helena had zich ermee bemoeid en gezegd dat ze allemaal misschien eens konden eten voordat ze de aard van de werkelijkheid vaststelden.

Ze hadden gegeten. Dat stond er werkelijk, zei Yanay, en ze leek daar bijna opgelucht over. Daarna was er wijn geweest. Margriet had het raam in de keuken niet goed dicht gekregen. Annabel had twee mensen tegelijk gevraagd hun bord niet in de gootsteen te zetten omdat ze eerst ruimte nodig had. Engi had op losse vellen tijdstippen, telefoonsignalen en waarnemingen genoteerd. Beatrice had zich opvallend afzijdig gehouden en later tegen Yanay gezegd dat ze bang was iets te herkennen wat ze alleen kende doordat Yanay haar eerder over de dromen had verteld. Luna was na het eten alleen naar buiten gegaan en teruggekomen met de mededeling dat de huizen voor haar weer gewone nummers hadden. Helena was vervolgens met haar meegegaan en had alleen achten gezien. Het verschijnsel gedroeg zich dus zelfs binnen de groep niet gelijk. Julius had voorgesteld dat iedereen voor die avond stopte met vergelijken. ‘Dat was verstandig van je,’ zei Yanay. Julius vroeg of hij daarvoor een certificaat kreeg. ‘Nee, want een uur eerder was je onuitstaanbaar.’

Het geheugenverlies begon volgens het schrift pas later die avond en zo onopvallend dat niemand het aanvankelijk als geheugenverlies herkende. Annabel vroeg op een gegeven moment waarom er acht stoelen rond de tafel stonden terwijl ze met zeven vrouwen waren. Julius zat toen in de keuken met Engi. Toen hij terugkwam, maakte Helena er een grap over dat Annabel hem kennelijk al had weggedacht. Een kwartier later vroeg Luna wie het huis eigenlijk had geboekt. Niemand wist het onmiddellijk. Margriet dacht dat Engi het had gedaan, Engi dacht Yanay, Yanay dacht Luna. Ze lachten erom en zochten het bericht op, maar hun telefoons hadden binnen geen bereik. Vervolgens kon Beatrice zich niet meer herinneren of Mara wist dat zij hier waren. Julius wist het antwoord nog wel: Mara wist het niet. Yanay had erbij geschreven dat Julius toen als enige nog het volledige verloop leek te kunnen reconstrueren. ‘Dus jij was niet de eerste die vergat,’ zei ze. Julius merkte hoe een oude veronderstelling in hem verschoof. Hij had vanaf de eerste achtste stoel gedacht dat híj degene was met het gat en de zeven op een andere manier onwetend waren. Het schrift beschreef iets anders: het vergeten was door de groep gegaan zonder duidelijke volgorde.

‘En jij?’ vroeg Julius.

Yanay keek naar hem. ‘Ik schreef.’

Dat was waarschijnlijk de reden dat haar verslag langer standhield. Terwijl de anderen steeds vaker dezelfde vragen opnieuw stelden, had Yanay genoteerd wat er gebeurde. Zij schreef dat Luna twee keer vroeg wie hen had uitgenodigd, dat Margriet op een gegeven moment niet meer wist waarom de steen buiten lag en dat Engi haar eigen schema's bekeek alsof iemand anders ze had gemaakt. Julius begon namen en gebeurtenissen voor hen te herhalen. Daarmee gebeurde precies wat hij had willen vermijden: hij werd degene die de samenhang droeg. Yanay had hem gewaarschuwd dat hij moest stoppen. Julius had geantwoord dat iemand toch moest onthouden wat er gaande was. Beatrice had toen gezegd: **Misschien juist niet.** Julius kende de woorden niet en toch deden ze hem denken aan hun oude gesprek over de vraag of een geheel één drager nodig had. Yanay had opgeschreven dat Julius daarna lang stil was geweest. Vervolgens had hij iets gedaan wat zij destijds niet begreep. Hij had alle losse papieren van Engi bij elkaar gelegd, zijn eigen aantekeningen gesloten en gezegd: **Dan proberen we elkaar niet terug te vertellen wie we waren.**

Yanay zweeg. Julius stond op om koffie te zetten; hij moest iets doen. Hij vroeg of dit betekende dat ze vrijwillig hadden besloten hun geheugenverlies zijn gang te laten gaan. Yanay schudde haar hoofd. Niemand wist wat er gebeurde of het zou doorzetten. Ze hadden ook geen reden om te denken dat het gevaarlijk was; iedereen kende nog zijn naam, gewone levensgegevens en praktische vaardigheden. Het waren vooral de onderlinge geschiedenis, het doel van de bijeenkomst en hun interpretaties die begonnen weg te vallen. Engi had voorgesteld te vertrekken. Volgens Yanays schrift hadden ze dat geprobeerd. Luna en Engi waren samen de straat uitgelopen en twintig minuten later teruggekomen. Buiten de overgang herinnerden zij zich alles weer veel beter. Toen ze opnieuw de straat inliepen, vervaagde het opnieuw. Dat verklaarde waarom de latere reis naar het station zo'n verschil had gemaakt en waarom telefoons buiten de grens werkten. Julius vroeg waarom ze dan niet allemaal onmiddellijk waren vertrokken. Yanay keek hem lang aan. ‘Dat staat op de volgende bladzijde.’

Julius keek naar haar tas. ‘Die heb je niet gelezen?’

‘Jawel.’

Hij wachtte.

‘Maar ik wil hem vandaag niet vertellen.’

Julius voelde frustratie, sterker dan bij Beatrice en tijdens het etentje. Ditmaal lag het antwoord op een vraag die hen weken had achtervolgd letterlijk in Yanays geheugen van wat ze zojuist had gelezen. Hij wilde zeggen dat het ook zijn geschiedenis was, dat het niet redelijk was hem een deel daarvan te onthouden omdat het toevallig in haar schrift stond. De woorden kwamen op en hij herkende in hun vorm de Julius uit het schrift die boos was geworden omdat hij was uitgenodigd en vervolgens zijn behoefte aan betekenis verdacht zag gemaakt. Dat maakte zijn frustratie niet ongeldig. ‘Ik vind dit moeilijk,’ zei hij.

‘Dat weet ik.’

‘Het gaat ook over mij.’

‘Ja.’

‘En toch beslis jij wanneer ik het hoor.’

Yanay knikte. ‘Over mijn schrift wel.’

Julius ging weer zitten. ‘Daar ben ik het niet helemaal mee eens.’

Yanay keek verrast, daarna bijna opgelucht. ‘Goed.’

Hij legde uit dat hij haar eigendom van het schrift respecteerde, maar dat informatie over gezamenlijke gebeurtenissen ook anderen aanging. Hij wilde voorkomen dat respect voor grenzen veranderde in een regel waarbij degene die toevallig het document bezat de geschiedenis beheerde. Yanay luisterde zonder defensief te worden. Ze zei dat hij gelijk had en dat zij daar zelf ook mee worstelde. ‘Maar als ik nu doorga omdat jij recht hebt op de informatie, doe ik iets tegen mijn eigen tempo in.’ Julius vroeg of ze dan misschien later de relevante bladzijden aan de anderen wilde laten lezen, zodat haar interpretatie niet de enige toegang werd. Yanay dacht na. ‘Ja. Dat lijkt me eerlijk.’ Ze spraken af dat zij zou bepalen wanneer ze het schrift beschikbaar stelde, maar dat de passages over gezamenlijke gebeurtenissen daarna door ieder die dat wilde zelf gelezen konden worden. Julius was beter toen ze dat hadden uitgesproken. Niet omdat hij zijn zin had gekregen, maar omdat ze werkelijk van mening hadden verschild zonder dat één van hen meteen een psychologische rol van de ander hoefde te maken.

Yanay bleef eten. Julius kookte iets eenvoudigs en zij sneed groenten, veel te groot volgens hem en precies goed volgens haar. Het gesprek verschoof naar Helena's auditie. Ze speculeerden over de rol zonder te weten welk stuk het was en kwamen tot steeds absurdere mogelijkheden. Yanay beweerde dat Helena uitstekend een moorddadige gravin kon spelen; Julius zag haar eerder als iemand die de gravin zover kreeg zichzelf aan te geven. Tijdens het eten kreeg Yanay een bericht van Margriet met een foto van de sjaal uit Parijs en de vraag of iemand wist hoe je een wijnvlek uit zijde kreeg. Yanay stuurde terug dat Margriet haar reis naar spontaniteit kennelijk had overleefd om alsnog bij praktische problemen uit te komen. Julius merkte hoe gemakkelijk de dag weer gewoon werd. Het derde schrift lag in de tas bij de voordeur en zweeg.

Twee dagen later stuurde Yanay een bericht aan alle acht. **Ik ben klaar om de bladzijden over het huis met jullie te delen. Niet mijn hele schrift. Alleen wat over ons gezamenlijk gaat. Wie wil lezen mag lezen. Wie niet wil, hoeft niet.** Engi antwoordde binnen een minuut. Luna kort daarna. Margriet wilde eerst weten hoeveel pagina's het waren. Beatrice wilde wachten. Helena schreef dat ze alleen wilde lezen als er ook eten was. Annabel vroeg of ze de tekst later mocht lezen, zonder gezamenlijke bespreking. Julius keek naar de verschillende antwoorden en zag opnieuw hoe onmogelijk het inmiddels was geworden hen als één organisme te behandelen.

Diezelfde avond belde Luna hem. Ze had nog iets anders. De oude beheerder van nummer 26 had via Peter van Loon een papieren reserveringsformulier gevonden. De naam van de boeker was leesbaar.

‘Wie?’ vroeg Julius.

Luna liet hem even wachten, waarschijnlijk met opzet.

‘Margriet.’

Julius moest lachen. ‘Natuurlijk.’

‘Ze weet van niets.’

Margriet had het huis geboekt voor acht personen, drie nachten. Haar oude adres en telefoonnummer klopten. De betaling was vanaf haar rekening gedaan. Daarmee was opnieuw een praktisch raadsel opgelost. Margriet had kennelijk de concrete uitvoering op zich genomen, precies zoals je van haar zou verwachten en precies zoals zij zich nu niet herinnerde. Luna zei dat Margriet vooral verontwaardigd was over het bedrag. ‘Ze vindt dat ze destijds te veel heeft betaald.’

‘Dat klinkt overtuigend.’

‘Dat zei ik ook.’

Er was nog iets. Op het formulier stond bij de aankomsttijd een handgeschreven opmerking van de beheerder: **7 dames eerst. 8e persoon later. Sleutel onderling geregeld.**

Julius liet de zin op zich inwerken. De zeven waren dus inderdaad vóór hem aangekomen. Hij was de achtste geweest, letterlijk en praktisch, voordat de achtste stoel ooit een raadsel werd.

Luna vroeg of hij daarvan schrok.

‘Minder dan ik verwacht had.’

‘Mooi.’

‘Waarom mooi?’

‘Omdat je vroeger waarschijnlijk drie dagen nodig had gehad om uit te leggen wat het betekende.’

Julius glimlachte. ‘En nu?’

‘Nu kun je gewoon de laatste zijn geweest die binnenkwam.’

Nadat ze hadden opgehangen, liep Julius naar zijn bureau en opende het lege notitieboek. Hij schreef de gegevens van het reserveringsformulier op. Daarna wilde hij eronder zetten: **De achtste stoel was vanaf het begin voor mij.** Hij hield zijn pen stil. De zin was waar in één eenvoudige betekenis: zeven vrouwen waren eerder in het huis en hij kwam later. Alles wat hij eraan toevoegde zou van die praktische waarheid opnieuw een symbool maken.

Hij liet de zin weg.

De volgende ochtend kwam een bericht van Helena.

Ik heb de rol.

Julius belde haar meteen. Helena nam op met een stem die tegelijk uitbundig en geschrokken klonk. Het was geen grote rol. Ze had twaalf minuten tekst, zei ze, misschien vijftien als ze langzaam sprak, en ze wist ineens niet meer waarom ze dit had gewild. Julius feliciteerde haar. Helena vroeg of hij naar de première kwam. ‘Natuurlijk.’ Ze zweeg. ‘Ook als ik slecht ben?’ Julius zei dat hij vooral dan wilde komen, omdat hij eindelijk wilde zien hoe Geel defect raakte. Helena schold hem uit en begon te lachen.

Later die dag belde Annabel om te vertellen dat ze voorlopig één dag per week minder ging werken. Engi had hetzelfde overwogen en was nu beledigd dat Annabel eerder had besloten. Margriet stuurde het reserveringsformulier rond met de mededeling dat iedereen die destijds niet zijn deel had betaald alsnog een betaalverzoek kon verwachten, inclusief rente. Beatrice antwoordde dat zij zich op haar gebrek aan betrouwbare herinnering beriep. Yanay stuurde alleen een lachend gezicht.

Julius keek naar het gesprek en voelde iets wat hij aan het begin van hun verhaal waarschijnlijk onmiddellijk *integratie* had genoemd. Nu liet hij het zonder naam.

Pas tegen de avond stuurde Yanay hem afzonderlijk nog één bericht.

Ik weet nu waarom we niet allemaal vertrokken toen buiten de straat onze herinneringen terugkwamen.

Julius las de zin en wachtte. Er kwam geen tweede bericht. Een minuut later verscheen het toch.

We hebben erover gestemd. Iedereen mocht gaan. Niemand ging. Ook jij niet.

Julius typte: **Waarom?**

Yanay antwoordde pas na enkele minuten.

Dat staat verschillend beschreven. Ik denk dat je dat zelf moet lezen.

Julius legde zijn telefoon neer. Deze keer voelde hij geen ergernis. Zeven vrouwen en één man hadden ontdekt dat buiten de straat hun herinneringen helderder werden en waren desondanks teruggekeerd naar een huis waarin hun gezamenlijke geschiedenis begon te vervagen. Dat kon roekeloos zijn geweest, moedig, nieuwsgierig, dwaas, liefdevol of iets waarvoor geen van die woorden voldoende was. Waarschijnlijk hadden ze zelfs toen al acht verschillende redenen gehad.

De laatste beweging begon zich af te tekenen. Ze hoefden nauwelijks nog te achterhalen hoe ze in het huis waren gekomen. Dat wisten ze bijna. De zeven hadden Julius uitgenodigd. Margriet had nummer 26 geboekt. Julius was later gearriveerd. De straat was veranderd. Het vergeten was begonnen. Ze hadden ontdekt dat vertrekken hun herinneringen herstelde en waren vrijwillig teruggegaan.

Eén vraag bleef over: waarom waren acht mensen, vrij om weg te gaan, toch weer naar binnen gegaan?

En wat er gebeurde nadat ze dat deden.

XXXVI — Waarom ze bleven

Yanay Roze wilde dat ieder het derde schrift afzonderlijk las. Ze wilde voorkomen dat acht mensen rond haar boek dezelfde waarheid uit dezelfde bladzijden haalden. Daarom maakte ze kopieën van alleen het gedeelte dat begon op de middag waarop Julius Wit bij nummer 26 was aangekomen en eindigde op de ochtend waarvan geen van hen nog een bruikbare herinnering bezat. Haar persoonlijke aantekeningen ervoor en erna hield ze voor zichzelf. Julius kreeg zijn exemplaar twee dagen later. Op de eerste bladzijde herkende hij onmiddellijk de gebeurtenissen die Yanay hem al had verteld: zijn late aankomst, de veranderende nummers, Margriets steen, de ruzie over zijn neiging alles rond zijn eigen vraag te organiseren, het eten, de eerste gaten in hun gezamenlijke geschiedenis. Daarna werd het verslag onrustiger. Zinnen waren korter, tijdstippen ontbraken soms en Yanay had verschillende keren in de kantlijn geschreven dat ze iets opnieuw noteerde omdat ze niet meer zeker wist of ze het al had opgeschreven. Op één plek stond: **Engi zegt dat ik dit drie keer heb gevraagd. Ik herinner me alleen de laatste keer.** Verderop: **Julius weet nog waarom we hier zijn. Hij vertelt het opnieuw. Ik geloof hem, maar het voelt alsof hij een verhaal over andere mensen vertelt.** Julius legde de bladzijden even neer. Het was vreemd zijn vroegere zelf te ontmoeten als degene die nog wist, terwijl zijn eerste huidige herinnering juist die van een man was die nauwelijks wist waarom hij tussen zeven vrouwen zat.

Het beslissende moment kwam nadat Luna Rood en Engi Blauw de straat hadden verlaten en hadden gemerkt dat hun herinneringen buiten de overgang grotendeels terugkeerden. Yanay beschreef hoe ze bij terugkomst bijna tegelijk begonnen te praten, opgelucht en bang. Engi wilde dat iedereen onmiddellijk vertrok. Het verschijnsel was volgens haar geen interessante conditie meer voor een ontmoeting; hun vermogen om toestemming te geven voor voortzetting werd twijfelachtig zodra ze vergaten waarmee ze hadden ingestemd. Julius voelde bewondering voor die formulering. Luna was minder theoretisch geweest: **We gaan naar buiten. Nu.** Zeven van de acht waren opgestaan. Alleen Beatrice Paars was blijven zitten. Niet omdat zij wilde blijven, schreef Yanay, maar omdat ze niet meer begreep waarom iedereen ineens vertrok. Dat had de anderen tot stilstand gebracht. Buiten zou Beatrice het waarschijnlijk weer weten, maar om haar daarheen te krijgen moesten ze haar vertellen wat zij vergeten was. Daarmee vertrouwden ze opnieuw op elkaars versie. Engi had gezegd dat dit onvermijdelijk was. Beatrice had geantwoord: **Misschien. Maar besef dan wel wat je doet. Jullie geven mij mezelf terug uit jullie herinnering.**

Toch waren ze naar buiten gegaan. Alle acht. Dat detail verraste Julius, omdat hij uit Yanays bericht had begrepen dat zij misschien één voor één hadden gekozen terug te keren. Volgens het schrift stonden ze twintig minuten later buiten de vreemde straat, verspreid langs een trottoir bij een bushalte, terwijl telefoons tegelijk berichten begonnen binnen te halen en hun herinneringen zich gedeeltelijk herstelden. Yanay schreef dat het bijna lichamelijk voelde: namen kregen weer geschiedenis, gesprekken keerden terug, Mara's afgezegde ontmoeting werd opnieuw begrijpelijk, nummer 26 bestond weer en de reden waarom ze daar waren werd helder. Julius had onmiddellijk voorgesteld naar huis te gaan. Engi eveneens. Annabel Oranje had gehuild, vooral uit opluchting. Margriet Groen wilde hun spullen uit het huis halen en daarna vertrekken. Helena Geel had gevraagd of het verstandig was zelfs daarvoor terug te gaan. Ze hadden de sleutel nog; spullen konden later opgehaald worden. Op dat moment had alles kunnen eindigen. Acht mensen konden naar acht huizen terugkeren met een buitengewoon verhaal over een straat waarin hun herinneringen en waarnemingen veranderden. Julius las de alinea tweemaal. Hij wist dat ze het niet hadden gedaan.

Yanay had vervolgens opgeschreven waarom. Niet als één reden. Luna wilde aanvankelijk absoluut niet terug, totdat ze zich realiseerde dat Beatrice binnen het huis haar eigen geschiedenis niet meer had kunnen terughalen zonder de anderen. Dat maakte haar kwaad; ze wilde weten of zij zelf dezelfde afhankelijkheid zou ervaren wanneer ze langer bleef. Annabel wilde terug omdat zij in de straat iets had gevoeld wat haar tegelijkertijd beangstigde en bevrijdde: niemand kon vanzelfsprekend op haar zorggeschiedenis terugvallen wanneer die geschiedenis niet meer beschikbaar was. Helena schreef volgens Yanay haar eigen reden op een servet: **Ik wil weten wie Julius ziet wanneer hij niet meer weet dat hij mij mooi moet vinden.** Margriet wilde terug om de spullen te halen en vond de rest onverstandig, maar schreef een halfuur later dat juist haar behoefte alles veilig af te ronden misschien reden was om één nacht te blijven. Engi wilde nog steeds vertrekken. Beatrice wilde evenmin terug; zij was geschrokken van de snelheid waarmee haar gevoel van zekerheid was verdwenen. Yanay zelf wilde weten of haar herkenning van Julius bleef bestaan wanneer ze niet meer wist waarom zij hem kende. En Julius had volgens het schrift aanvankelijk geen reden gegeven. Hij had alleen geluisterd.

De stemming was veranderd toen Engi zei dat ze niet terug zou gaan en niemand haar probeerde over te halen. Dat stond opvallend uitvoerig beschreven. Luna had gezegd dat Engi gelijk had om te vertrekken als ze dat wilde. Julius had aangeboden met haar mee te gaan naar het station. Helena had gezegd dat de ontmoeting desnoods met zeven mensen verder kon of helemaal niet. Yanay schreef dat Engi daarop boos was geworden. **Jullie maken het me te gemakkelijk om verstandig te zijn**, had ze gezegd. Niemand begreep wat ze bedoelde. Engi had uitgelegd dat zij steeds degene was die de grens van het redelijke bewaakte en dat iedereen dat nu opnieuw van haar leek te accepteren. Als zij vertrok, zou ze nooit weten of haar besluit werkelijk van haar was geweest of eenvoudig de rol die ze het best kende. Ze wilde daarom teruggaan tot de volgende ochtend, onder één voorwaarde: ieder moest vóór het betreden van de straat opschrijven dat hij of zij vrijwillig terugkeerde en dat vertrek op ieder moment toegestaan bleef. Engi had acht losse vellen gekocht bij een winkel aan de overkant. Julius herinnerde zich die vellen uit haar latere aantekeningen. Ze waren dus geen onderzoeksformulieren geweest. Het waren toestemmingen aan hun toekomstige, mogelijk vergeetachtige zelf.

Julius vond op de volgende pagina de acht zinnen die Yanay had overgeschreven. Luna: **Als ik straks wil vertrekken, laat me gaan, ook als ik niet meer weet waarom ik hier kwam.** Annabel: **Ik hoef niemand bij elkaar te houden. Ook mezelf niet.** Helena: **Vertel mij niet wie ik was om mij hier te houden.** Margriet: **Als het onveilig voelt, gaan we. Geen discussie.** Engi: **Mijn huidige toestemming geldt niet als mijn latere weigering.** Beatrice: **Onzekerheid is geen toestemming. Vraag het opnieuw.** Yanay: **Als ik bang word dat ik niet besta buiten Julius, breng me naar buiten en laat me daar zelf kijken.** Julius hield op met lezen voordat hij bij zijn eigen zin kwam. Hij wist niet waarom juist dat moeilijk was. Misschien omdat de zeven formuleringen inmiddels zo herkenbaar klonken en hij vreesde opnieuw een volmaakte zin tegen te komen die achteraf alles verklaarde. Toen hij uiteindelijk verder las, stond er: **Als ik begin te vertellen wie iedereen is, vraag me dan eerst wie ik zelf ben. Als ik het antwoord zeker weet, geloof me niet te snel.** Julius moest lachen. Zijn vroegere zelf was zelfs in een noodinstructie omslachtig geweest.

Daarna waren ze teruggegaan. Vanaf dat punt werd Yanays verslag steeds minder betrouwbaar en juist daardoor aangrijpender. Bij de overgang schreef ze dat Luna plotseling niet meer wist waarom ze een gevouwen vel in haar jaszak had. Engi wist het nog en herinnerde haar eraan het pas te lezen als ze twijfelde of ze wilde blijven. Enkele minuten

later vroeg Engi zelf waarom zij papier bij zich had. Helena vond haar servet terug en begreep haar eigen handschrift, maar niet meer wie met Julius bedoeld werd totdat ze hem aankeek. **Toen wist ik het weer een beetje**, had Yanay haar horen zeggen. Julius las hoe de acht nummer 26 opnieuw niet konden vinden en Margriets steen gebruikten. Hij las hoe zij naar binnen gingen, jassen ophingen, rond de tafel zaten en probeerden niet te reconstrueren wat ze buiten nog wisten. De afspraak was geworden dat niemand de ander zou terugduwen in een vroegere identiteit zolang die ander daar niet zelf om vroeg. Daarmee kreeg een groot deel van hun eerste dagen in het huis een andere achtergrond. Hun verwarring was niet volledig onvoorbereid geweest. Ze hadden zichzelf er tot op zekere hoogte aan toevertrouwd.

Toch verklaarde het schrift niet alles. Integendeel. Yanay noteerde dat de papieren met hun eigen instructies later die avond verdwenen waren. Niemand wist waarheen. De kleuren verschenen pas de volgende ochtend op naamkaartjes die geen van hen zich herinnerde te hebben gemaakt. Margriet schreef volgens Yanay ergens op een boodschappenlijst dat ze acht stoelen had geteld, waarna ze tien minuten later opnieuw vroeg hoeveel mensen er waren. Julius begon zelf details te vergeten. Hij kon nog uitleggen wat zijn model was, maar wist niet meer wanneer hij het had ontwikkeld of waarom juist deze zeven vrouwen ermee verbonden waren. Beatrice herinnerde zich Mara nog wel, maar dacht dat Mara een oude vriendin van Helena was. Luna wist dat zij Julius kende en werd woedend toen ze niet kon zeggen waarvan. Annabel begon automatisch voor iedereen eten te maken, ook al wist ze niet meer waarom het haar zo vertrouwd voorkwam voor deze groep te zorgen. Hun patronen bleven langer bestaan dan hun verhalen erover. Julius vond dat misschien het ontroerendste en verontrustendste gegeven in het hele schrift: wat ze deden overleefde soms wat ze wisten.

De laatste leesbare aantekening was midden in de nacht gemaakt. Yanays handschrift liep scheef over de bladzijde. **We zijn nog met acht. Julius zit bij het raam. Hij zegt dat hij denkt dat hij iets belangrijks moet onthouden en dat hij bang is dat het juist daarom verdwijnt. Ik heb hem gevraagd wat. Hij zei: dat jullie niet van mij zijn. Ik heb gezegd dat hij dat dan niet hoeft te onthouden als wij het zelf maar weten.** Daaronder stond, veel kleiner: **Ik ben moe. Ik weet nog dat dit mijn schrift is. Ik leg het morgen ergens veilig.** Daarna volgden twee lege bladzijden. De volgende tekst was weken later geschreven, buiten de straat, en behoorde tot het persoonlijke deel dat Yanay niet had gekopieerd.

Julius legde de papieren neer en bleef lang aan zijn bureau zitten. Hij had een antwoord verwacht. In plaats daarvan kreeg hij hun eerste dagen terug, maar niet volledig. Hij wist nu waarom ze waren gebleven. Ze waren niet gevangen geweest. Ze hadden de grens gevonden, waren naar buiten gegaan en hadden daar hun herinneringen grotendeels teruggekregen. Daarna hadden ze, met verschillende redenen en met voorzorgsmaatregelen die later zelf uit hun geheugen verdwenen, besloten nog één keer terug te keren. Het was roekeloos geweest. Julius vond dat hij dat niet mooier moest maken. Acht mensen hadden zich blootgesteld aan iets wat hun waarneming en geheugen aantoonbaar beïnvloedde. Hun toestemming maakte de keuze van toen begrijpelijk; zij maakte haar niet noodzakelijk verstandig. Toch voelde hij respect voor de zorg waarmee ze geprobeerd hadden elkaars latere vrijheid te beschermen. Zelfs in hun nieuwsgierigheid hadden ze voorzien dat de persoon die later bang werd meer zeggenschap moest hebben dan degene die eerder moedig had ingestemd.

Die avond belde hij Yanay. Ze vroeg alleen: ‘Gelezen?’ Julius zei ja. Hij vertelde haar dat vooral haar laatste aantekening hem had geraakt. Yanay wist welke hij bedoelde. Ze had die zelf inmiddels meerdere keren gelezen. ‘Dat jij ons niet van jou vond?’ vroeg ze. ‘Dat jij zei dat ik het mocht vergeten zolang jullie het zelf maar wisten.’ Aan de andere kant bleef het stil.

Daarna zei Yanay dat ze niet wist of ze dat nu opnieuw zo zou formuleren. Julius vroeg waarom. ‘Omdat het nog steeds klinkt alsof ik jouw probleem oplos.’ Ze dacht even na. ‘Ik zou nu zeggen: vergeet maar wat je wilt. Ik blijf toch mezelf.’ Julius glimlachte. ‘Dat is minder troostend.’ ‘Wel efficiënter.’

De volgende dagen las ieder die dat wilde de kopieën. De reacties kwamen niet tegelijk. Luna belde Julius om te zeggen dat ze boos was op haar vroegere zelf omdat die terug was gegaan. Een uur later belde ze opnieuw en zei dat ze ook begreep waarom. Engi stuurde een lange lijst met vragen over de betrouwbaarheid van het verslag en eindigde met één persoonlijke zin: **Ik herken mijn reden om terug te keren en vind haar nog steeds irritant overtuigend.** Margriet was vooral tevreden dat zij de steen buiten had gelegd voordat iedereen hem nodig had. Helena las haar servetzin en stuurde Julius: **Blijkbaar wilde ik al vroeg weten of je me ook zonder gebruiksaanwijzing mooi vond. Antwoord: wisselend succes.** Beatrice las de stukken pas een dag later. Ze zei tegen niemand wat haar eigen reden met haar deed. Annabel koos ervoor voorlopig helemaal niet te lezen. ‘Ik wil niet dat mijn vroegere reden nu belangrijker wordt dan de reden waarom ik vandaag wel of niet ergens heen ga,’ zei ze.

Het was Luna die uiteindelijk de vraag stelde die al enkele dagen tussen hen in hing. Ze deed dat in het naamloze groepsgesprek: **Willen we nog één keer terug?** Er kwam bijna een uur geen antwoord. Julius zag de namen verschijnen en verdwijnen boven het invoerveld. Engi schreef iets en verwijderde het. Helena stuurde uiteindelijk: **Waarheen bedoel je precies? Naar 26 of naar 8?** Luna antwoordde: **Dat weten we pas onderweg.** Margriet schreef dat ze alleen meeging als niemand er bleef slapen. Beatrice wilde erover nadenken. Annabel antwoordde dat ze deze keer uitsluitend zou gaan als ze op die ochtend nog steeds wilde. Yanay schreef: **Ja. Overdag. En we gaan samen weer naar buiten.** Engi wilde telefoons, papier en een afgesproken uiterste vertrektijd. Helena vroeg of ze ook lunch mochten meenemen of dat dit volgens Engi de meetopstelling verstoorde. Voor het eerst reageerde Engi met een lachend gezicht.

Julius wachtte tot iedereen iets had gezegd. Niemand vroeg hem de beslissing te nemen. Dat merkte hij pas toen Luna rechtstreeks vroeg: **En jij, Julius?**

Hij keek naar het scherm. De eerste keer was hij later gekomen. De tweede keer, als hij hun oude geschiedenis zo mocht noemen, had hij buiten de straat bewust gekozen terug te gaan terwijl zijn herinnering nog helder was. Nu kon hij voor het eerst naar die plek gaan met kennis van beide eerdere versies van zichzelf. Hij voelde nieuwsgierigheid en angst. Hij wilde de achtste stoel terugzien. Hij wilde weten of hij opnieuw zou vergeten. Hij wilde Elise kunnen vragen wat zij zag terwijl zij naar hetzelfde huis keken. Hij wilde ook eenvoudig thuisblijven en de vreemde straat laten bestaan zonder nog één keer te testen wat zij met hem deed.

Hij schreef: **Ja. Maar ik wil dat we deze keer niets proberen te bereiken.**

Engi antwoordde onmiddellijk: **Dat is een doel.**

Julius begon te lachen.

Helena schreef: **Daarom nemen we haar mee.**

Ze spraken af voor zaterdag, elf uur, bij het café buiten de overgang. Niemand noemde het een laatste keer. In gedachten noemde hij het wel zo, en hij corrigeerde zichzelf niet. Sommige dingen kregen pas achteraf hun naam.

Zaterdagochtend was helder en koud. Julius arriveerde als derde. Margriet en Engi zaten al buiten met koffie. Margriet had een rugzak bij zich met broodjes, water, pleisters, een zaklamp en volgens Engi voldoende materiaal om een kleine evacuatie te begeleiden. Luna kwam vijf minuten later, daarna Beatrice. Helena verscheen in haar nieuwe jas en klaagde dat de mouwen inderdaad te lang waren. Annabel kwam alleen, zonder tas. Yanay was de laatste. Ze droeg het donkerrode schrift onder haar arm.

Niemand vroeg waarom.

Ze dronken eerst koffie. Acht mensen rond twee kleine tafels die tegen elkaar waren geschoven. Achter hen reden auto's, iemand fietste voorbij, een hond trok aan zijn riem. De wereld deed niets bijzonders.

Om kwart voor twaalf stond Luna op.

‘Zullen we?’

Niemand antwoordde met een toespraak. Ze rekenden af en begonnen te lopen.

Julius liep deze keer niet voorop. Margriet en Helena liepen voor hem, Engi naast Luna, Annabel met Beatrice. Yanay liep achteraan. Na honderd meter vertraagde Julius totdat zij naast hem kwam.

‘Bang?’ vroeg Yanay.

‘Ja.’

‘Ik ook.’

Voor hen draaide Margriet zich om. ‘Mijn telefoon heeft nog bereik.’

Engi keek op haar eigen scherm. ‘De mijne ook.’

Ze liepen verder.

Nummer 22.

Nummer 24.

Verderop nummer 26.

Julius voelde bijna teleurstelling.

Toen bleef Yanay staan.

Julius keek naar haar.

Zij wees naar de gevel.

Nummer 26 hing er nog.

Maar aan de deur stond een platte grijze steen.

Margriet liep ernaartoe en bukte zich. Ze raakte hem niet aan.

‘Die heb ik vandaag niet neergelegd,’ zei ze.

Niemand sprak.

De steen lag precies waar hij in hun herinnering altijd had gelegen.

Julius keek naar het huis, daarna naar de zeven vrouwen om hem heen. Zijn telefoon had nog steeds bereik. Nummer 26 bleef 26. Er was geen overgang geweest die hij had gevoeld of gezien.

Yanay sloeg het derde schrift open op een lege bladzijde.

Julius zag het en vroeg: ‘Ga je schrijven?’

Ze keek naar hem.

‘Misschien.’

Daarna sloot ze het weer.

Luna liep naar de voordeur. Peter had hun toestemming gegeven en de sleutel lag, zoals afgesproken, in een sleutelkluisje. Luna toetste de code in, haalde de sleutel eruit en hield hem even omhoog.

‘Iedereen nog steeds ja?’

Deze keer antwoordden ze afzonderlijk.

Acht keer.

Toen opende Luna de deur.

Julius wachtte tot de zeven naar binnen waren gegaan. Niemand had dat gevraagd. Het gebeurde eenvoudig zo. Luna eerst, daarna Engi, Margriet, Helena, Annabel, Beatrice en Yanay. Yanay bleef in de deuropening staan en keek achterom.

Er was ruimte naast haar.

Julius keek naar nummer 26, naar de steen bij de deur en naar de straat achter zich waarin ieder huis nog zijn eigen nummer droeg. Daarna stapte hij naar binnen.

Als achtste.

XXXVII — Binnen

Binnen rook het naar hout, koffie van een vorige huurder en het schoonmaakmiddel waarmee Peter waarschijnlijk de vloer liet dweilen. Julius Wit bleef in de hal staan terwijl de anderen hun jassen ophingen. De trap stond er nog: veertien treden, een kleine bocht, bovenaan een raam waardoor het bleke middaglicht naar binnen viel. Margriet Groen keek ernaar en zei dat ze hem voor de zekerheid ging tellen. ‘Veertien,’ zei Engi Blauw. ‘Dat weten we.’ Margriet zette haar voet op de eerste trede. ‘Ik wil het zelf weten.’ Ze kwam terug met veertien. Helena Geel liep intussen rechtstreeks naar de woonkamer en riep dat er zes stoelen stonden. Peter had de twee klapstoelen opnieuw in de berging gezet. Luna Rood haalde ze zonder aarzeling tevoorschijn. Even later stonden er acht stoelen rond de tafel, ongelijk van vorm en hoogte, zo gewoon dat Julius zich afvroeg waarom hij ooit had gedacht dat een stoel iets kon onthullen. Yanay Roze legde het derde schrift op de vensterbank. Annabel Oranje zette haar tas op de grond. Beatrice Paars bleef bij het raam staan en keek naar buiten. Niemand zei dat ze iets herkende. Niemand vroeg wat er nu moest gebeuren.

Engi had vóór vertrek voorgesteld dat ieder op papier zou schrijven hoe hij of zij zich voelde en wat hij of zij zich toen herinnerde. Ze had de vellen bij zich, maar haalde ze niet tevoorschijn. Julius zag dat en vroeg waarom. ‘Omdat ik nu geen zin heb,’ zei ze. Luna begon te lachen. Engi keek even geïrriteerd en daarna zelf geamuseerd. ‘Ik weet wat je denkt.’ Luna zei dat dit juist haar specialiteit was. Engi legde uit dat ze onderweg had beseft dat een voorzorgsmaatregel alleen zin had als zij hem nog steeds nodig vonden. Hun telefoons werkten. De nummers buiten waren normaal gebleven. Iedereen wist waarom ze hier was. Als dat veranderde, konden ze alsnog schrijven. Margriet controleerde haar telefoon. Vol bereik. Helena belde zichzelf via een tweede toestel dat ze voor haar toneelrepetities gebruikte en kreeg haar voicemail. ‘Wetenschappelijk bewezen,’ zei ze. Annabel vroeg of iemand koffie wilde. Ze hield midden in de vraag op en keek de groep bijna uitdagend aan. ‘Ik wil zelf koffie. Wie ook wil, mag een kopje pakken.’ Vijf mensen stonden op. Julius bleef zitten en zag Annabel glimlachen toen niemand haar volgde om geholpen te worden.

Het eerste uur leek er weinig te gebeuren. Ze liepen door het huis, keken uit ramen, openden deuren die ze al kenden en vergeleken soms een herinnering met wat ze zagen. Margriet vond het keukenraam dat vroeger klemde en probeerde het zonder nadenken. Het sloot nu moeiteloos. Luna ging naar boven en kwam terug met de mededeling dat ze zich geen van de slaapkamers werkelijk kon herinneren. Helena dacht dat ze ooit in de kamer aan de voorkant had geslapen, maar wist dat haar eerdere herinnering aan de kamers onbetrouwbaar was en liet het daarbij. Beatrice zat een tijdje alleen op de trap. Toen Julius vroeg of er iets was, zei ze dat ze wachtte of er iets in haar opkwam. ‘En?’ vroeg hij. ‘Mijn linkerbeen slaapt.’ Yanay bladerde niet in haar schrift. Ze liep door de woonkamer en bleef op verschillende plaatsen staan alsof ze haar lichaam iets liet herkennen voordat haar hoofd zich ermee bemoeide. Julius voelde zelf weinig. Het huis was inmiddels nummer 26 geworden: een plaats waar zij vermoedelijk eerder waren geweest, waar iets vreemds was gebeurd en waar nu acht volwassenen rondliepen die wisten dat ze geneigd waren van ieder detail een aanwijzing te maken.

Rond één uur aten ze de broodjes van Margriet. Ze zaten aan de tafel, ieder op een willekeurige stoel. Julius merkte pas halverwege dat Yanay op de plek zat waar in zijn eerste herinnering de lege achtste stoel had gestaan. Hij zei er niets over. Het gesprek ging over Helena's repetities. De regisseur bleek haar voortdurend te vragen minder mooi te spelen. Helena vond dat een onmogelijke aanwijzing en had hem uiteindelijk gevraagd of hij

bedoelde dat ze minder bewust moest zijn van hoe ze overkwam. Dat bleek inderdaad ongeveer zijn bedoeling. Luna vroeg of dat lukte. Helena zei dat ze daar tijdens het spelen dan weer zo bewust mee bezig was dat ze waarschijnlijk nog onnatuurlijker werd. Beatrice vertelde dat dit haar bekend voorkwam: proberen spontaan te zijn was een uitstekende manier om iedere spontaniteit te verliezen. Engi merkte op dat dit een algemeen probleem van zelfobservatie was. Margriet vroeg of ze zelfs tijdens de lunch een theorie nodig hadden. Julius luisterde en voelde iets merkwaardigs: hij had deze tafel gemist. Niet de tafel als voorwerp, zelfs het huis niet, maar de vorm waarin acht verschillende stemmen elkaar konden verstoren zonder uiteen te vallen. De gedachte was bijna mooi genoeg om hem wantrouwig te maken. Hij at zijn broodje op.

Kort na twee uur veranderde er iets. Annabel merkte het als eerste. Ze was naar de keuken gegaan om water te halen en kwam terug met een lege kan. ‘Waarom ging ik ook alweer naar de keuken?’ vroeg ze. Helena zei: ‘Water.’ Annabel keek naar de kan en lachte. ‘Juist.’ Niemand reageerde verder. Zulke dingen gebeurden voortdurend. Tien minuten later vroeg Margriet waar haar telefoon lag terwijl ze hem in haar hand had. Ook dat was niet bijzonder. Engi maakte er een grap over. Daarna noemde Luna Peter bij een verkeerde naam. Ze verbeterde zichzelf onmiddellijk. Julius merkte hoe de sfeer in de kamer veranderde, juist omdat niemand wilde degene zijn die te vroeg alarm sloeg. Hij keek op zijn telefoon. Vol bereik. 14.17 uur. Hij vroeg aan Yanay waarom zij hier waren. Yanay keek hem scherp aan. ‘Omdat we terug wilden naar nummer 26.’ ‘En daarvoor?’ ‘Omdat we hier eerder met z'n achten zijn geweest en onze herinneringen veranderden.’ Haar antwoord kwam zonder moeite. Yanay stelde hem dezelfde vraag. Julius kon antwoorden. Engi haalde nu wel de vellen papier uit haar tas. ‘Ik vind dit het moment waarop ik liever achteraf overdreven voorzichtig ben.’ Niemand maakte bezwaar.

Ieder schreef voor zich. Julius noteerde zijn naam, datum, tijd, reden van aanwezigheid en de namen van de zeven. Daarna schreef hij: **Ik herinner me Mara, de afgezegde ontmoeting, De Zeven, Yanays drie schriften, Elise, nummer 26 en onze keuze om vandaag terug te komen.** Hij wilde de kleuren toevoegen en besloot dat niet te doen. Toen iedereen klaar was, vouwden ze de vellen en stopten ze in hun eigen zak. Engi stelde voor naar buiten te gaan. Luna was onmiddellijk voor. Margriet ook. Helena keek teleurgesteld naar haar halfvolle koffie maar stond op. Beatrice bleef nog enkele seconden zitten en volgde toen. Ze liepen gezamenlijk naar de voordeur. Julius stond achteraan, deze keer zonder daar betekenis aan te geven. Luna opende de deur.

Buiten stond Elise Vermeer.

Niemand had haar uitgenodigd.

Ze stond met haar fiets aan de hand en keek verbaasd naar de acht mensen die tegelijk naar buiten kwamen. ‘Ik dacht al dat jullie het waren,’ zei ze. Julius vroeg wat ze hier deed. Elise vertelde dat ze op weg naar de winkel was en de groep door het raam had gezien. Ze wees naar het huis. ‘Peter verhuurt het weer?’ Julius knikte. Yanay vroeg welk nummer het huis had. Elise keek naar de gevel. ‘Zesentwintig.’ Engi controleerde haar telefoon. Vol bereik. Julius merkte hoe de spanning iets afnam. Luna vroeg Elise of ze even wilde wachten. Ze liep met Margriet naar de plek waar de platte steen lag. De steen was weg.

Margriet keek rond. ‘Ik heb hem niet verplaatst.’

Elise vroeg welke steen ze bedoelden. Yanay beschreef hem. Elise zei dat er bij de deur vaker losse stenen lagen omdat een rand van het perk ermee was afgezet. Peter had er misschien eentje teruggelegd. Dat was een volkomen bruikbare verklaring. Margriet liep naar het perk en vond tussen de andere stenen een platte grijze die sterk leek op degene die ze hadden gezien. Ze pakte hem op, draaide hem om en haalde haar schouders op. ‘Kan hem zijn.’ Julius zag dat hij opgelucht was door de banaliteit. De steen hoefde geen teken te worden. Elise vroeg of alles goed ging. Julius zei dat ze probeerden vast te stellen of het huis vandaag nog hetzelfde was als gisteren. Elise keek hem aan met de rustige vertrouwdheid die hem bij hun vorige gesprek zo had geraakt. ‘Huizen zijn daar meestal beter in dan mensen,’ zei ze.

Ze bleven buiten staan en vergeleken hun papieren. Iedereen herinnerde zich nog wat hij of zij had geschreven. Annabels lege kan en Margriets telefoon leken daarmee niet meer dan gewone verstrooidheid. Engi wilde toch minstens een halfuur buiten blijven voordat ze weer naar binnen gingen. Helena vroeg waarom ze weer naar binnen zouden gaan als het doel juist was geweest te zien wat er gebeurde. Engi keek naar Julius. ‘Omdat hij heeft gezegd dat we niets probeerden te bereiken.’ Julius protesteerde dat dit inmiddels tegen hem gebruikt werd. Elise begreep weinig van het gesprek en vroeg uiteindelijk of ze mee mocht naar het café. Ze had toch tijd. Ze liepen met negen mensen naar het plein. Julius merkte onderweg dat zijn herinneringen niet helderder werden. Er was niets om terug te krijgen. Hij wist nog alles wat hij een uur eerder had geweten. Dat was geruststellend en tegelijk vreemd teleurstellend, alsof een deel van hem had verwacht dat het huis opnieuw zijn oude macht zou tonen.

In het café schoof Elise een stoel bij. Negen mensen rond een te kleine tafel. Ze vertelde verhalen over de buurt terwijl de acht luisterden. Op een gegeven moment vroeg Helena haar hoe Julius vroeger was geweest. Elise keek naar hem alsof ze toestemming vroeg. Julius knikte. ‘Nieuwsgierig,’ zei ze. ‘En soms irritant.’ De tafel lachte. Elise vertelde dat Julius jaren geleden al vragen had gesteld over de straat, lang voordat zij wist dat er zeven vrouwen bij betrokken waren. Soms had hij gesproken over een droom waarin hij een huis zocht waarvan hij het nummer kende maar dat hij toch niet kon vinden. Julius vroeg hoe lang geleden. Elise kon het niet precies plaatsen. Vier jaar, misschien vijf. Yanay keek naar hem. Dat viel ongeveer samen met zijn oude droomnotities over het roze meisje. Elise herinnerde zich ook dat Julius een keer had gezegd dat hij bang was dat hij mensen te snel herkende. ‘Ik vond dat toen een vreemde zin,’ zei ze. ‘Je zei: als iemand lijkt op iets wat ik al ken, zie ik dan die persoon of vooral wat ik al kende?’ Helena keek naar Julius. ‘Je was vroeger soms best bruikbaar.’ Julius zei dat het jammer was dat hij zoveel van zijn eigen goede adviezen vergat.

Beatrice vroeg Elise vervolgens iets wat niemand had verwacht. ‘Heb je ons ooit eerder met z'n zevenen gezien, zonder Julius?’ Elise dacht lang na. Ze kende de vrouwen niet goed genoeg om zeker te zijn, maar er was één beeld dat bij de vraag bovenkwam: een groep vrouwen bij het café, jaren geleden, misschien zes of zeven, en één jonge vrouw die aan de overkant van de straat stond te kijken in plaats van bij de anderen te zitten. Ze wees naar Yanay. ‘Jij zou dat kunnen zijn geweest.’ Yanay vroeg of Julius erbij was. Elise dacht van niet. ‘Maar ik zou daar echt niets op durven zetten.’ Beatrice knikte. Ze vroeg niet verder. Julius merkte hoe gemakkelijk dit nieuwe materiaal opnieuw een oorsprongsverhaal kon worden: De Zeven in de straat vóór Julius, Yanay apart, dromen die elkaar kruisten. Hij liet het liggen. Elise had een vaag beeld, geen openbaring.

Toen Elise vertrokken was, bleef de vraag over of ze terug naar nummer 26 gingen. Luna wilde wel. Engi zei dat er op dit moment geen reden was om het niet te doen, wat uit haar

mond bijna als enthousiasme klonk. Margriet wilde haar rugzak ophalen. Helena vond dat een buitengewoon Margriet-achtige reden en ging mee. Annabel twijfelde. Ze vertelde dat ze in het huis iets had gevoeld wat ze pas buiten had herkend: de oude neiging om op iedereen te letten was sterker geworden zodra de kleine vergeetachtigheden begonnen. Ze wist niet of ze zin had dat opnieuw te ervaren. Luna vroeg of ze terug naar huis wilde. Annabel keek naar het café, naar de straat en naar de zeven. ‘Ik wil eigenlijk hier blijven en nog koffie drinken.’ Niemand probeerde haar te overtuigen. Beatrice zei dat zij bij haar bleef. Annabel schudde haar hoofd. ‘Dat hoeft niet.’ Beatrice antwoordde: ‘Weet ik. Ik wil het.’ Annabel glimlachte. De groep splitste zich voor het eerst op tijdens een vrijwillige terugkeer: zes gingen naar nummer 26, Annabel en Beatrice bleven in het café.

Julius merkte het verschil zodra ze opnieuw binnenkwamen. Twee stemmen ontbraken. De achtheid die hij zo lang als gegeven had behandeld bleek eenvoudig afhankelijk van aanwezigheid. Er waren zes mensen, zes jassen, zes telefoons en acht stoelen. Helena zette twee stoelen tegen de muur. ‘Zo. Probleem opgelost.’ Ze haalden Margriets spullen, maar niemand maakte haast om weg te gaan. Yanay liep naar de vensterbank waar ze eerder haar schrift had gelegd. Luna ging bij het raam staan. Engi controleerde de tijd en stopte haar telefoon vervolgens bewust in haar tas. Julius keek naar de tafel en voelde plotseling een herinnering opkomen die niet uit Yanays schrift kwam.

Hij zag zichzelf daar zitten.

Niet de eerste ochtend. Eerder.

De zeven vrouwen stonden niet rond hem. Ze waren verspreid door de kamer. Engi bij het raam. Luna bij de deur. Helena op de tafelrand. Margriet met een mok in haar hand. Annabel ergens achter hem. Beatrice op de trap. Yanay tegenover hem. Julius hoorde zijn eigen stem zeggen: **Als ik morgen niet meer weet waarom ik jullie ken, wil ik niet dat jullie mij het antwoord geven.**

Het beeld was kort en verdween onmiddellijk.

Julius greep de rugleuning van een stoel vast.

Yanay zag het. ‘Wat?’

Hij vertelde wat hij zich meende te herinneren. Engi vroeg onmiddellijk of die zin in het derde schrift stond. Yanay schudde haar hoofd. ‘Niet in het deel dat ik gelezen heb.’ Luna vroeg of iemand anders het herkende. Helena niet. Margriet evenmin. Engi kreeg alleen een gevoel van vertrouwdheid dat ze zelf onvoldoende vond. Yanay keek naar Julius met een uitdrukking die hij niet kon lezen. ‘Ik herken de kamer,’ zei ze uiteindelijk. ‘Maar niet de zin.’

Julius ging zitten. Niemand probeerde zijn herinnering groter te maken. Dat hielp. Langzaam kwam er nog iets terug: Yanay die hem vroeg wat ze dan wél moesten doen als hij hen niet meer kende. Julius die antwoordde dat ze zichzelf moesten blijven. Helena die zei dat dat een belachelijk antwoord was omdat mensen altijd anders werden wanneer iemand hen anders bekeek. Luna die iets zei over niet meespelen met zijn idee. Beatrice die zweeg. Het waren fragmenten, en Julius wist niet hoeveel zijn huidige kennis ertussen vulde. Hij vertelde alleen wat hij zag en stopte zodra hij begon te twijfelen.

Toen zei Yanay: ‘Ik herinner me iets anders.’

Ze zat tegenover hem, bijna op dezelfde plaats als in Julius' flard. Haar herinnering kwam van later die nacht. Julius had gevraagd of zij bang was hem kwijt te raken wanneer hij haar niet meer herkende. Yanay had gezegd dat ze vooral bang was zichzelf kwijt te raken wanneer hij haar wél herkende als iets wat hij al kende. ‘En toen vroeg jij wie van ons dan het meeste risico liep.’ Ze keek hem aan. ‘Ik zei: allebei.’

Luna ging op de vensterbank zitten. ‘Dat klinkt akelig veel als jullie.’

Yanay glimlachte. ‘Ja.’

Er kwam niets meer. Geen verborgen deur, geen verdwenen trap, geen plotselinge achten voor de ramen. Zes mensen zaten een tijd in een kamer waarin twee anderen ontbraken en waarin twee herinneringen misschien waren teruggekeerd. Julius voelde geen behoefte ze te bewijzen. Als ze echt waren, hadden ze jarenlang zonder zijn bewuste bezit bestaan. Ze konden nog een dag zonder zekerheid.

Op weg naar buiten zette Helena de twee stoelen terug aan tafel. Julius vroeg waarom.

‘Omdat ze erbij horen.’

‘Annabel en Beatrice?’

Helena keek naar de stoelen en daarna naar hem. ‘Nee. De stoelen.’

Julius lachte. ‘Dank je.’

‘Je was alweer bezig.’

‘Een beetje.’

Buiten wachtten Annabel en Beatrice op hen. Ze waren vanuit het café teruggelopen en stonden bij de voordeur. Annabel vroeg of er iets gebeurd was. Julius vertelde over de twee herinneringsflarden. Beatrice luisterde en zei daarna dat zij de scène niet herkende. Annabel evenmin. Julius vond dat goed. Hij vroeg hoe hun koffie was geweest. Annabel vertelde dat ze bijna een uur over haar werk hadden gesproken en dat Beatrice haar één keer advies had gegeven zonder dat Annabel daarom had gevraagd. Beatrice zei dat ze onmiddellijk haar fout had ingezien. ‘Pas na tien minuten,’ zei Annabel.

Met z'n achten liepen ze terug naar de auto's. Niemand wilde de overgang opnieuw testen. Nummer 26 bleef achter hen staan. Julius keek één keer om. Boven de deur hing 26. Daarnaast stond Peter's kleine sleutelkluisje. Aan de rand van het perk lagen grijze stenen.

Yanay kwam naast hem lopen. ‘Was dit de laatste keer?’

Julius dacht aan de vraag. ‘Ik weet het niet.’

‘Mooi.’

‘Waarom?’

‘Omdat ik bang was dat je zou zeggen dat het zo voelde.’

Hij glimlachte. ‘Het voelde eigenlijk helemaal niet als een einde.’

Yanay stak haar handen in haar jaszakken. ‘Misschien komt dat omdat een einde meestal pas later ontdekt dat het een einde was.’

Ze liepen verder. Voor hen praatte Luna met Engi. Helena hing aan Margriets arm omdat haar schoenen pijn deden. Annabel en Beatrice liepen iets achter hen en discussieerden opnieuw, nu over de vraag wanneer advies zorg werd en wanneer bemoeienis.

Julius zag de kleuren nog steeds.

Rood liep snel. Oranje luisterde. Geel lachte. Groen droeg de rugzak. Blauw maakte een punt dat niemand helemaal volgde. Paars schudde haar hoofd. Roze liep naast hem.

Hijzelf was Wit.

De gedachte kwam zonder schema en zonder conclusie. Alleen een naam, zoals een naam soms een geschiedenis kon dragen zonder haar uit te leggen.

Bij de auto's bleef Yanay staan. ‘Volgende week Helena?’

Julius begreep het meteen. De première.

‘Ja.’

‘Iedereen komt.’

‘Dat weet je?’

Yanay keek naar de anderen. ‘Natuurlijk.’

Julius wilde vragen of dat betekende dat de acht opnieuw samen zouden zijn, maar de vraag voelde overbodig. Ze zouden in een theater zitten, misschien niet eens naast elkaar. Helena zou op een podium staan en woorden spreken die iemand anders voor haar had geschreven. Julius zou naar haar kijken en misschien opnieuw vergeten dat bewondering niet hetzelfde was als kennen.

Daar verheugde hij zich op.

Daarna gingen ze ieder hun eigen kant op.

XXXVIII — Helena

Bij Helena Geels première bleken de zitplaatsen anders verdeeld dan verwacht: zelfs Engi Blauw had niet voorzien dat ze over drie rijen verspreid zaten. Helena had de kaarten via het

theater geregeld en kennelijk aangenomen dat acht mensen die elkaar kenden vanzelf wel bij elkaar terechtkwamen. Luna Rood zat naast een onbekende oudere man, Margriet Groen twee stoelen verder, Annabel Oranje en Beatrice Paars zaten achter hen, Engi aan het andere uiteinde van dezelfde rij en Julius Wit en Yanay Roze hadden plaatsen op de rij ervoor. Julius vond het onmiddellijk passend en zei dat niet hardop, omdat hij Helena in gedachten al hoorde protesteren. Yanay keek naar de verspreide groep en fluisterde: ‘Niemand zit in het midden.’ Julius antwoordde dat zij daar vooral geen theorie van moesten maken. ‘Je leert snel.’ Het licht in de zaal doofde voordat hij iets terug kon zeggen. Een paar seconden bleef alleen het geroezemoes over, daarna werd ook dat stil en ging op het toneel een deur open.

Julius herkende Helena aanvankelijk nauwelijks. Ze droeg eenvoudige donkere kleding, haar haar zat strak naar achteren en haar eerste scène gaf haar weinig gelegenheid tot de lichtheid waarmee hij haar zo vertrouwd was. Ze speelde een vrouw die na de dood van haar zus terugkeerde naar het huis waar ze was opgegroeid. Haar personage was scherp, jaloers, soms kleinzielig en op een bepaald moment ronduit wreed tegen haar broer. Julius voelde een oude reflex: hij zocht naar Helena achter het personage, naar de glimlach die hij kende, naar een gebaar dat haar zou verraden. Toen merkte hij dat hij daarmee precies deed wat hij jarenlang met haar had gedaan. Hij keek naar iets wat zij hem liet zien en probeerde het onmiddellijk terug te brengen tot de vrouw die hij al kende. Hij stopte ermee. Vanaf dat moment veranderde haar spel. Of liever: zijn kijken veranderde. Helena hoefde niet meer door het personage heen zichtbaar te blijven. Ze mocht verdwijnen in iemand die Julius onaangenaam vond. In haar laatste scène zat ze alleen aan een tafel en loog ze tegen iemand die van haar hield. Julius voelde geen bewondering. Hij voelde afkeer, medelijden en iets wat hij niet goed kon benoemen. Toen het licht uitging, was hij enkele seconden vergeten dat Helena Geel degene was die straks zou buigen.

Met het applaus verscheen ze weer voor hen. Ze kwam met de andere spelers het toneel op, boog te vroeg, botste bijna tegen een acteur naast haar en begon te lachen. Daar was ze weer, dacht Julius, en meteen wist hij dat ook die gedachte te eenvoudig was. Helena was niet teruggekomen; de vrouw die gespeeld had en de vrouw die nu lachte waren nooit werkelijk van elkaar gescheiden geweest. Hij klapte totdat zijn handen pijn deden. Yanay floot op haar vingers, iets waarvan Julius niet wist dat ze het kon. Achter hen hoorde hij Luna luid ‘bravo’ roepen. Engi klapte met een ernst die bijna komisch was. Annabel huilde. Margriet zag dat en gaf haar een zakdoek zonder er iets van te zeggen. Beatrice zat stil te glimlachen. Voor een ogenblik zag Julius de zeven tegelijk zonder hen aan te hoeven kijken. Hij wist waar ieder ongeveer zat, hoorde sommige stemmen en stelde zich de anderen voor. De kring hoefde niet zichtbaar te zijn om te bestaan.

Na afloop wachtten ze in de foyer. Helena liet lang op zich wachten. Uiteindelijk verscheen ze, nog half geschminkt, met haar nieuwe jas over haar toneelkleding. Ze werd onmiddellijk omringd. Luna omhelsde haar zo hard dat Helena klaagde over haar ribben. Margriet wilde weten of ze werkelijk bijna tegen haar medespeler was aangelopen of dat het bij de buiging hoorde. Engi begon te zeggen dat één scène haar inhoudelijk niet helemaal overtuigde en werd door drie anderen tegelijk tot zwijgen gebracht. Annabel hield Helena even vast zonder iets te zeggen. Beatrice kuste haar op beide wangen. Yanay vertelde dat ze gefloten had. Helena keek naar Julius. Hij wachtte tot de anderen ruimte maakten en zei: ‘Je was af en toe heel onaangenaam.’ Helena's gezicht lichtte op. ‘Dank je.’ Julius vertelde dat hij haar een tijdlang niet mooi had gevonden. Helena legde een hand tegen haar borst. ‘Eindelijk. Al die repetities waren het waard.’ Daarna omhelsde ze hem. Ze hield hem iets langer vast dan nodig

was en fluisterde bij zijn oor: ‘Ik zag je zitten.’ Julius vroeg later niet wat ze daarmee precies bedoelde.

Ze gingen met z'n achten naar een café in de buurt van het theater. Helena kende nog mensen van de productie en verdween geregeld naar een andere tafel. Vroeger had Julius haar afwezigheid misschien opgevat als een teken van afstand; nu vond hij het plezierig haar van een afstand te zien bewegen tussen mensen van wie hij de namen niet kende. De anderen praatten intussen over de voorstelling. Engi kreeg eindelijk toestemming haar bezwaar tegen de ene scène uit te leggen en bleek vooral moeite te hebben met de motivatie van de broer, waarop Luna haar vroeg of ze zelfs fictieve personages wilde onderwerpen aan een consistentietoets. Margriet vond het decor het mooist. Annabel vertelde dat ze had gehuild omdat Helena iets deed waarvan ze niet wist dat ze het durfde. Beatrice zei dat ze tijdens Helena's hardste scène even had gedacht: *dit past helemaal niet bij haar*, waarna ze zichzelf had betrapt op dezelfde fout als Julius. Yanay luisterde en zei dat ze Helena juist overtuigend had gevonden omdat ze geen moment had geprobeerd te bewijzen dat de rol óók Helena was. ‘Misschien is dat het verschil tussen spelen en doen alsof,’ zei ze. Engi vroeg wat dat verschil dan precies was. Yanay antwoordde dat ze geen idee had. ‘Goed,’ zei Engi. ‘Dan laat ik hem voorlopig staan.’

Helena kwam terug met acht kleine glazen en verklaarde dat ze wilde proosten. Julius verwachtte een toost op de voorstelling, maar Helena hief haar glas op Annabel. ‘Omdat zij ons heeft geleerd dat je een avond kunt organiseren zonder hem vervolgens te dragen.’ Annabel protesteerde dat dit Helena's avond was. Helena zei dat ze daarom zelf mocht bepalen waarop werd geproost. Vervolgens hief Luna haar glas op Margriet, omdat die naar Parijs was gegaan zonder eerst toestemming te vragen aan haar eigen praktische verstand. Margriet proostte op Engi, omdat die inmiddels soms een vraag onbeantwoord kon laten zonder koorts te krijgen. Engi proostte op Beatrice, ‘wegens aantoonbare feilbaarheid’, waarop Beatrice haar glas tegen dat van Engi tikte en zei dat ze nog nooit zo beledigend gewaardeerd was. Beatrice proostte op Yanay omdat zij een schrift kon sluiten terwijl iedereen verder wilde lezen. Yanay proostte op Luna omdat zij niet naar het huis was gegaan toen verlangen haar daar juist heen trok. Luna keek naar Julius. ‘Dan blijf jij over.’ Julius zei dat dit verdacht georganiseerd begon te klinken. Luna hief haar glas. ‘Op Julius, omdat hij tegenwoordig soms zijn mond houdt.’ Het gelach was luid genoeg dat mensen aan andere tafels omkeken.

‘En Helena dan?’ vroeg Margriet toen ze hadden gedronken.

Julius zag hoe zeven gezichten naar Helena draaiden. Helena trok haar wenkbrauwen op. ‘Ik heb zojuist anderhalf uur op een podium gestaan. Ik heb genoeg aandacht gehad.’

‘Dat beslissen wij,’ zei Annabel.

Yanay hief haar lege glas. ‘Op Helena omdat ze iemand kon zijn die we niet leuk vonden.’

Helena keek haar aan en werd onverwacht stil. Daarna knikte ze. ‘Die neem ik.’

Later, toen de anderen één voor één vertrokken, bleven Julius en Helena over. Yanay was met Margriet meegereden, Engi bracht Beatrice thuis, Luna had Annabel meegenomen. Helena wilde nog niet naar huis. Ze liepen door de koude straten zonder duidelijke bestemming. Haar toneelmake-up zat nog rond haar ogen en Julius zag dat ze moe was. Ze vertelde dat ze vlak

voor haar eerste opkomst had gedacht aan hun gesprek over bewondering. Jarenlang had een deel van haar genoten van de manier waarop Julius naar haar keek en een ander deel had ertegen gevochten. Vanavond had ze tijdens het spelen geen van beide gevoeld. Ze had niet gewild dat hij haar mooi vond en ook niet geprobeerd eraan te ontsnappen. ‘Ik was met iets anders bezig,’ zei ze. Julius vroeg of dat bevrijdend was. Helena dacht na. ‘Vooral druk. Ik moest mijn tekst onthouden.’ Ze liepen verder. Daarna zei ze dat ze hem nog steeds aantrekkelijk vond. Julius keek haar aan. ‘Dat kwam onverwacht.’ ‘Voor mij niet.’ Ze vertelde dat haar gevoelens voor hem niet waren verdwenen doordat ze hun oude geschiedenis beter begreep. Sommige waren juist teruggekomen. Alleen wilde ze geen herstel van wat ze ooit hadden gehad. ‘Ik wil niet opnieuw beginnen waar we gestopt zijn. Als er iets is, moet het hier beginnen.’ Ze tikte met haar schoen op de stoep. ‘Op deze lelijke tegel, na een voorstelling waarin jij me een uur onaantrekkelijk vond.’

Julius zei dat hij niet wist wat hij wilde. Helena glimlachte. ‘Dat is inmiddels een stuk beter te verdragen dan vroeger.’ Hij vertelde dat hij van haar hield. Voor het eerst zei hij het zo eenvoudig, zonder meteen te willen bepalen welk soort liefde hij bedoelde. Helena bleef staan. Julius voelde een ogenblik angst dat hij toch weer iets had vastgelegd wat open had moeten blijven. Helena pakte zijn hand. ‘Ik ook van jou.’ Ze liepen verder met hun handen losjes in elkaar. Ze besloten niets over een relatie en spraken niets af voor morgen. Bij Helena's huis kuste ze hem op de mond. Het was geen voorzichtige kus en evenmin een terugkeer naar iets ouds. Toen ze uit elkaar gingen, keek Helena hem aan en zei: ‘Maak hier vannacht alsjeblieft geen model van.’ Julius beloofde niets.

Twee dagen later kwam het laatste deel van het derde schrift onverwacht beschikbaar. Yanay stuurde geen kopieën rond. Ze schreef in het naamloze groepsgesprek dat ze het persoonlijke gedeelte had uitgelezen en nu begreep waarom ze het destijds apart had bewaard. Wie wilde, mocht bij haar komen en het zelf lezen. Ze voegde eraan toe dat er geen grote onthulling in stond. Julius zag dat die mededeling zijn nieuwsgierigheid eerder vergrootte dan verkleinde. Toch ging hij niet dezelfde avond. Luna ook niet. Engi wilde wel en vroeg of Yanay dat prettig vond. Beatrice besloot helemaal niet te lezen. Annabel evenmin. Margriet zei dat ze misschien later kwam. Helena was te moe van repetities. Zo zat Engi de volgende middag als eerste bij Yanay met het schrift, terwijl Julius thuis was en een lekkende kraan probeerde te repareren. Het beviel hem onverwacht goed dat iemand anders vóór hem iets wist.

Yanay belde hem pas 's avonds. Ze vroeg of hij de volgende dag wilde komen. Toen Julius arriveerde, lag het schrift gesloten op tafel. Engi was er niet meer. Yanay vertelde dat het resterende gedeelte begon enkele weken na hun verblijf in nummer 26. Zij had het schrift kennelijk buiten de straat verstopt voordat haar herinnering opnieuw volledig terugkeerde. Wat daarna was gebeurd, had ze pas later opgeschreven. De acht waren uiteindelijk allemaal vertrokken. Niemand wist nog precies wie als eerste. Buiten de overgang waren grote delen van hun geschiedenis teruggekomen, maar niet alles. De dagen in het huis bleven gebroken. Ze hadden afgesproken elkaar een tijdlang niet gezamenlijk te spreken, omdat iedere ontmoeting onmiddellijk leidde tot het reconstrueren van één verhaal. Mara hadden ze niets verteld. Julius en Yanay waren wel contact blijven houden. Samen hadden ze geprobeerd te begrijpen waarom de straat hun waarneming beïnvloedde. Ze waren bij Elise geweest, hadden nummer 26 opnieuw gevonden en waren uiteindelijk vrijwel op hetzelfde punt gekomen als nu.

Julius vroeg wat ze toen hadden geconcludeerd. Yanay schoof het schrift naar hem toe. Hij las de passage zelf. Zijn vroegere woorden stonden tussen aanhalingstekens in Yanays

handschrift: **Misschien is de fout dat we denken dat één van de twee werkelijkheden de andere moet verklaren. Nummer 26 is er. Nummer 8 is er ook, tenminste voor ons. Zodra ik van één de oorzaak van de ander maak, verlies ik wat ik werkelijk heb meegemaakt.** Daaronder had Yanay geschreven: **Ik vind dit verdacht wijs voor Julius. Waarschijnlijk heeft hij het van Beatrice.** Julius begon te lachen. Yanay zei dat Beatrice ontkende ooit zoiets te hebben gezegd. Verderop stond dat Julius uiteindelijk had besloten te stoppen met zoeken. Yanay had hetzelfde gedaan. De zeven waren langzaam weer vaker bij elkaar gekomen. Julius minder. Het model was tussen hem en hen blijven staan; hij wist te veel van wat hij in ieder van hen meende te herkennen en schaamde zich daar steeds meer voor. Dat was één van de redenen geweest waarom het oorspronkelijke idee van Mara's ontmoeting was ontstaan: opnieuw ontmoeten zonder de uitkomst vooraf te kennen.

‘Dus het liep in een cirkel,’ zei Julius.

Yanay schudde haar hoofd. ‘Misschien meer als een spiraal. We kwamen terug bij dezelfde vraag, maar niet op dezelfde plek.’

Julius keek naar haar. ‘Dat klinkt gevaarlijk veel als een model.’

‘Hou op.’

De laatste bladzijde was kort. Yanay had haar derde schrift afgesloten vóór de geplande ontmoeting met Mara. Ze schreef dat Julius inmiddels weer droomde over de straat en dat zij zelf opnieuw droomde over het huis. In haar laatste droom zat niemand aan tafel. De acht stoelen stonden verspreid door de kamer. De voordeur stond open. Ze had gewacht tot iemand binnenkwam, maar er kwam niemand. Toen had ze begrepen dat ze zelf buiten stond. Daaronder stond één laatste zin: **Misschien droom ik steeds dat ik naar binnen moet omdat ik nog niet begrijp dat ik ook weg kan blijven.**

Julius las hem nog een keer en sloot het schrift.

‘Dat is alles?’ vroeg hij.

‘Dat is alles.’

Er was geen verklaring voor de naamkaartjes. Geen oorzaak van het geheugenverlies. Geen antwoord op de vraag waarom de straat voor sommigen veranderde en voor Elise niet. Geen bewijs dat Yanays dromen Julius hadden voortgebracht of dat Julius haar vóór hun ontmoeting werkelijk had gezien. Zelfs de cirkel van hun onderzoek bleek ouder dan hun huidige zoektocht: ze waren eerder bijna op dezelfde plaats geëindigd en hadden daarna hun levens hervat, totdat een nieuw plan, een nieuwe ontmoeting en misschien dezelfde oude straat hen opnieuw bij elkaar brachten.

Julius voelde eerst teleurstelling. Daarna iets wat moeilijker te herkennen was.

Rust.

Yanay zag het. ‘Jij wilde toch stiekem een laatste bladzijde waarop stond wat het allemaal betekende.’

‘Ja.’

‘Ik ook.’

Ze zaten naast elkaar aan haar tafel. Buiten werd het vroeg donker. Julius legde zijn hand op het gesloten schrift. ‘Ga je het bewaren?’

‘Ja.’

‘Waarom?’

Yanay dacht na. ‘Omdat ik het geschreven heb.’

Dat was genoeg.

Een week later stuurde Luna een foto in de groep. Ze stond aan zee, tot haar knieën in donker water. Het was koud; dat zag je aan haar gezicht. Margriet vroeg of ze gek geworden was. Luna antwoordde dat ze na dertig seconden weer naar buiten was gegaan. Engi wilde weten waarom ze überhaupt naar binnen was gegaan. Luna schreef: **Omdat ik bang was.**

Annabel reageerde met een hartje. Helena met: **Rood doet weer Rood.**

Luna antwoordde: **Hou je mond, Geel.**

Julius keek naar de foto en dacht aan diep water waarin Luna nog steeds bang was. Hij zag haar moed en wist tegelijk dat dit beeld haar niet bevatte. Morgen kon ze bang zijn en niet het water ingaan. Dat zou niets afdoen aan vandaag.

Hij stuurde geen reactie.

Even later verscheen een privébericht van Helena.

Vanavond?

Julius antwoordde:

Ja.

Hij legde zijn telefoon weg en keek naar de lege kamer. De zeven waren overal en nergens. In berichten, herinneringen, gewoonten, zinnen die hij van hen had overgenomen, manieren van kijken waarvan hij soms niet meer wist bij wie ze begonnen waren. Wellicht was dat ooit de kern geweest van zijn vraag naar de integrale mens: hoe een mens velen kon bevatten zonder uiteen te vallen. Hij had lang gedacht dat het antwoord ergens in de ordening moest liggen.

Nu had hij minder antwoorden.

Hij miste de zekerheid niet.

XXXIX — Wat blijft

Helena bleef die avond bij Julius slapen. Ze gaven hun verhouding geen naam. Ze aten laat, dronken wijn en maakten ruzie over een film die Helena prachtig vond en Julius sentimenteel. Ze kibbelden er met zichtbaar plezier over. Vroeger had Julius meteen willen begrijpen waarom ze verschilden. Nu vond hij Helena's oordeel eenvoudig verkeerd en zei dat ook. Zij vond het zijne erger. Later lagen ze naast elkaar en vertelde Helena dat ze bang was geweest dat de hernieuwde nabijheid tussen hen alleen mogelijk was doordat Julius zijn verleden gedeeltelijk kwijt was. Misschien hield hij nu van een vrouw die gemakkelijker voor hem was omdat hij niet meer wist hoeveel pijn ze elkaar eerder hadden gedaan. Julius zei dat hij juist door wat hij inmiddels wist soms bang was haar opnieuw pijn te doen. Helena draaide zich naar hem toe. ‘Dat zul je waarschijnlijk ook.’ Hij vroeg of dat haar niet afschrikte. ‘Jawel.’ Ze streek met haar vingers langs zijn gezicht. ‘Maar ik wil niet alleen relaties waarin niemand iets kan verliezen.’ Daarna spraken ze er niet verder over. De volgende ochtend stond Helena in zijn keuken met zijn overhemd over haar eigen kleren omdat ze het koud had en ergerde ze zich aan zijn koffie. Julius keek naar haar en voelde de oude bewondering opkomen, maar er zat inmiddels genoeg werkelijkheid omheen om haar niet meer op een voetstuk te hoeven zetten.

In de weken daarna zetten ze geen nieuwe stap in hun onderzoek. Aanvankelijk viel hem dat moeilijk. Bij ieder bericht van Yanay dacht hij nog aan het derde schrift, bij iedere stilte van Beatrice aan een mogelijke intuïtie en bij ieder praktisch voorstel van Margriet aan nummer 26. De verbanden waren nog beschikbaar; zijn geest kon ze moeiteloos blijven leggen. Alleen werd steeds duidelijker dat het leven van de zeven zich daar niets van aantrok. Luna ging opnieuw zwemmen en sloeg een week later over omdat het regende en ze geen zin had. Annabel hield haar vrije dag en gebruikte hem de eerste keer om alleen naar een museum te gaan, de tweede keer om haar administratie te doen en de derde keer om een vriendin te helpen verhuizen, waarna ze zichzelf uitlachte omdat ze blijkbaar zelfs vrijheid kon inzetten om iemand anders te helpen. Engi verminderde haar werkuren en vulde de vrijgekomen tijd binnen twee weken met een cursus waarvoor ze zich nadrukkelijk niet had willen inschrijven. Beatrice bezocht haar moeder en stuurde Julius een foto van twee slecht onderhouden kamerplanten met de mededeling dat wijsheid opnieuw geen aantoonbaar effect had gehad. Margriet begon haar volgende reis te plannen en beweerde dat plannen na Parijs weer toegestaan was. Yanay stuurde soms dagen niets en dan ineens drie berichten over een collega, een kapotte fiets en een liedje dat Julius moest horen. Het was bijna schokkend hoe snel een groot raadsel kon worden opgenomen in boodschappen, werk, familie en afspraken.

Het groepsgesprek bleef naamloos. Soms bleef het dagen stil; dan weer kwamen er zestig berichten in een uur. Steeds vaker las Julius alleen mee. Op een zondagmiddag ontstond een discussie over een vakantiehuis dat Margriet voor het voorjaar had gevonden. Luna wilde bergen, Helena een stad, Engi wilde eerst weten hoeveel dagen en Annabel vroeg waarom ze überhaupt met z'n allen op vakantie moesten. Beatrice antwoordde dat niemand dat had gezegd. Yanay stelde voor afzonderlijk op vakantie te gaan en elkaar achteraf foto's te sturen. Het gesprek ontspoorde volledig. Julius las mee en voelde de neiging een voorstel te formuleren waarin alle wensen samenkwamen. Hij typte een halve zin, verwijderde hem en ging de tuin in. Een uur later hadden ze zelf besloten dat er geen gezamenlijke vakantie kwam. Margriet boekte twee dagen later iets met Helena. Luna ging later in het jaar met Annabel wandelen. Engi wilde nergens heen. Beatrice wist het nog niet. Yanay had andere plannen. Julius vond het verrassend hoeveel opluchting er kon zitten in iets wat niet tot één geheel werd gemaakt.

Op een middag kwam Beatrice langs. Ze had alleen aangekondigd dat ze in de buurt was en koffie wilde. Ze zaten in de tuin bij de gesnoeide boom, die op de plaats van de afgezaagde tak kleine nieuwe uitlopers begon te vormen. Beatrice vertelde dat ze het laatste gedeelte van Yanays schrift nog altijd niet had gelezen. Julius zei dat daar geen reden meer voor was als ze het niet wilde. ‘Dat weet ik.’ Ze keek naar de boom en vroeg na enige tijd of Julius nog steeds dacht dat zij hem begeleidde. Hij wist niet meteen wat hij moest antwoorden. Beatrice hielp hem niet. Uiteindelijk zei hij dat hij haar soms als gids had ervaren, soms als iemand die hem in de war bracht, soms als vriendin en soms als een vrouw die dingen zei die achteraf veel minder wijs bleken dan ze klonken. Beatrice knikte tevreden. ‘Dat laatste is belangrijk.’ Julius vroeg hoe zij hem zag. Ze dacht langer na dan hij prettig vond. ‘Als iemand die heel graag heel wil zijn.’ Julius glimlachte. ‘Dat klinkt nog steeds als een analyse.’ ‘Wacht.’ Ze keek hem aan. ‘En als Julius.’ Hij vroeg wat dat betekende. ‘Geen idee. Dat is het prettige eraan.’

Die avond haalde Julius de oude map met **Persoon** nog één keer uit zijn kast. Op zijn bureau spreidde hij de bladen uit: handelen, verbinden, verwonderen, ordenen, denken, verdiepen, nabij zijn. Op papier lag zijn oude verlangen naar samenhang. De woorden waren nog steeds bruikbaar. Hij kon Luna nog steeds herkennen in handelen, Annabel in verbinden, Helena in verwonderen, Margriet in ordenen, Engi in denken, Beatrice in verdiepen en Yanay in nabij zijn. Hij kon dezelfde woorden inmiddels ook anders verdelen. Engi had voor haar vader gezorgd. Luna kon wachten. Annabel kon weigeren. Margriet kon verdwalen. Helena kon iemand afstoten. Beatrice kon praktisch zijn. Yanay kon afstand nemen. En Julius zelf kon in ieder van die bewegingen iets van zichzelf herkennen zonder daarom te hoeven besluiten dat de ander daaruit voortkwam. Hij pakte een potlood en dacht eraan nieuwe lijnen te tekenen. Daarna legde hij het potlood terug. Het schema hoefde niet verbeterd te worden om bruikbaar te blijven. Misschien mocht een model zelfs sporen dragen van wat het ooit niet kon bevatten.

In het voorjaar nodigde Margriet iedereen uit voor haar verjaardag. Julius arriveerde vroeg en ontdekte tot zijn verbazing dat hij de eerste was. Margriet zette hem onmiddellijk aan het werk met glazen, wat hij als een geruststellende terugkeer naar haar oude aard beschouwde. Zij antwoordde dat ze hem ook weer naar huis kon sturen. Luna kwam daarna, vervolgens Annabel met bloemen, Engi met een cadeau dat Margriet zelf maanden eerder had genoemd en alweer vergeten was, Beatrice zonder cadeau omdat ze het thuis had laten liggen, Helena te laat en Yanay nog later. Niemand kwam tegelijk. Niemand telde hoeveel ze waren. Pas toen Margriet aan tafel extra bestek neerlegde, zag Julius dat er acht plaatsen waren. Hij voelde de echo van een andere kamer, een andere tafel en een vraag die ooit voldoende was geweest om hun hele werkelijkheid open te breken. Hij keek naar de stoel tegenover hem. Yanay zat erop en was bezig Helena ervan te overtuigen dat haar nieuwe kapsel aan één kant langer was. Helena beweerde dat dit opzet was. Engi wilde meten. Luna verbood haar een liniaal te halen. Annabel lachte zo hard dat ze haar wijn bijna omstootte. Beatrice keek naar Julius en zag waarschijnlijk dat hij even ergens anders was geweest.

‘Waar zit je?’ vroeg ze.

Julius keek om zich heen. ‘Hier.’

‘Mooi.’

Meer zei ze niet.

Tijdens het eten vertelde Yanay dat ze het derde schrift had opgeborgen. Niet bij Beatrice, niet in een kist en ook niet op een plek die iemand anders moest onthouden. Gewoon in haar boekenkast tussen twee romans. Ze had zelfs overwogen het weg te gooien, maar dat voelde te veel als een gebaar en daar had ze geen zin in. Engi vroeg of ze ooit nog naar de straat was geweest. Yanay schudde haar hoofd. Luna evenmin. Julius ook niet. Margriet vertelde dat Peter van Loon haar een paar weken eerder een bericht had gestuurd omdat hij nog een oud document had gevonden en wilde weten of ze het wilde hebben. Ze had nee gezegd. Zeven hoofden draaiden naar haar toe. Margriet haalde haar schouders op. ‘Ik wist al dat ik het huis geboekt had. Wat moest ik nog met een document waarop waarschijnlijk staat dat ik ook handdoeken had besteld?’ Engi opende haar mond, dacht beter na en nam een slok wijn. Helena wees naar haar. ‘Dat was groei.’ Engi zei dat zij vooral bezig was haar vrienden te verdragen.

Na het eten raakten de gesprekken door elkaar. Luna en Annabel stonden in de keuken. Margriet liet Helena foto's zien. Engi en Beatrice discussieerden over iets wat met het boek van Beatrice te maken had. Yanay kwam naast Julius zitten en vroeg of hij nog vaak aan nummer 8 dacht. Julius zei dat het minder werd. Soms droomde hij nog van de straat. In die dromen droegen de huizen verschillende nummers, maar hij wist nooit welk huis hij zocht. Yanay vertelde dat haar eigen huisdromen vrijwel verdwenen waren. De laatste keer had ze voor een deur gestaan en was ze doorgelopen. ‘Weer naar buiten,’ zei Julius. Yanay glimlachte. ‘Misschien. Of gewoon naar de supermarkt. Dromen hoeven ook niet altijd hun best te doen.’ Julius vroeg of ze nog steeds het gevoel had dat ze hem al kende voordat ze hem ontmoette. Ze keek hem lang aan. ‘Ja.’ Julius wachtte op meer. ‘En?’ vroeg hij uiteindelijk. ‘Niets en. Ik heb dat gevoel.’ Ze nam haar glas en stond op om Margriet te helpen met de koffie.

Julius bleef zitten. Het antwoord zou hem vroeger ontevreden hebben gemaakt. Hij zou hebben willen weten of Yanays herkenning voortkwam uit haar dromen, uit een vergeten ontmoeting, uit een glimp in het park, uit iets wat zij in hem herkende van zichzelf of uit een werkelijkheid waarvoor hij nog geen woorden had. Al die mogelijkheden bestonden nog. Geen ervan had gewonnen. Zelfs de vreemde straat was niet verdwenen doordat nummer 26 opnieuw gewoon nummer 26 was geworden. Julius wist wat hij en Yanay daar hadden gezien. Hij wist ook wat Elise had gezien. De twee ervaringen pasten niet in elkaar en hoefden die avond nergens heen.

Helena zette muziek aan. Luna protesteerde tegen haar keuze en werd genegeerd. Annabel trok Beatrice van haar stoel. Margriet riep dat er te weinig ruimte was. Engi zei dat dit feitelijk correct was en werd vervolgens door Yanay overeind getrokken. Binnen enkele minuten stonden zes vrouwen in een te kleine woonkamer te dansen. Luna hield het nog geen halve minuut vol voordat ze meedeed. Julius bleef zitten.

Helena kwam naar hem toe en stak haar hand uit.

‘Kom.’

‘Ik dans niet.’

‘Dat weet ik.’

‘Waarom vraag je het dan?’

‘Omdat je nee mag zeggen.’

Julius keek naar haar hand.

Hij stond op.

Hij danste slecht. Engi danste erger en ontkende dat. Margriet bleek verrassend goed te kunnen bewegen, wat Helena onmiddellijk als bewijs gebruikte dat niemand ooit zijn kleur mocht geloven. Luna danste alsof ze ergens moest winnen. Annabel sloot haar ogen. Beatrice hield het na één nummer voor gezien. Yanay sprong zonder enig gevoel voor ritme naast Julius en botste twee keer tegen hem aan. Niemand vormde een kring. Soms stonden er drie bij elkaar, dan vijf, dan twee. Mensen gingen zitten en kwamen terug. Helena verdween naar de keuken en keerde terug met water. Het geheel viel voortdurend uiteen en ontstond opnieuw.

Julius keek naar de zeven en voelde hoe gemakkelijk hij ze nog steeds in zichzelf kon vinden. Luna wanneer hij handelde terwijl hij bang was. Annabel wanneer hij iemand nabij wilde zijn. Helena wanneer iets hem zonder reden verrukte. Margriet wanneer hij orde aanbracht in wat anders bleef liggen. Engi wanneer hij een gedachte niet geloofde voordat hij haar had onderzocht. Beatrice wanneer hij stil genoeg werd om te merken dat begrijpen niet altijd voorop hoefde te lopen. Yanay wanneer iets ouds en iets jongs in hem elkaar herkenden zonder te weten hoe.

Hij hoefde daarvoor geen van hen te bezitten.

Helena kwam weer naast hem staan. Yanay trok Luna lachend weg van Engi, Annabel zocht haar schoenen omdat ze de volgende ochtend vroeg op moest en Margriet begon alvast glazen te verzamelen totdat Beatrice er twee uit haar handen nam. Julius keek toe. Later zou hij het anders herinneren. Details zouden verdwijnen; andere zouden groeien. Misschien zou hij ooit zelfs vergeten wie op deze avond als eerste had gedanst.

Dat maakte de avond niet minder gebeurd.

Buiten was het donker geworden. In het raam zag Julius de kamer weerspiegeld: beweging, licht, lichamen die elkaar gedeeltelijk bedekten. Hij zag zichzelf tussen hen staan en kon in het glas onmogelijk precies tellen hoeveel mensen er waren.

Hij probeerde het niet.

Toen draaide Yanay zich naar hem om en riep iets wat hij door de muziek niet verstond. Julius liep naar haar toe om het te vragen.

En achter hem bleef de achtste stoel leeg.

XL — De Persoon

Op zijn telefoon vond Julius Wit de volgende ochtend een bericht van Yanay Roze. *Ik zei gisteren dat je op mijn voet stond. Je keek alsof ik je het geheim van het universum vertelde.* Julius las het bericht tweemaal en lachte. Op weg naar huis had hij zich afgevraagd wat zij

door de muziek heen had geroepen. Bijna had hij er een betekenis in gezocht. Hij antwoordde dat dit bewees dat sommige mysteries beter onopgelost konden blijven. Yanay stuurde terug dat het vooral bewees dat hij slecht danste. Daarna volgde niets.

Julius zette koffie, opende de achterdeur en ging in de tuin zitten. De kleine uitlopers aan de gesnoeide boom waren verder gegroeid. Er wachtte werk, er moest een rekening worden betaald en later die middag kwam Helena langs. Pas na bijna een halfuur merkte hij dat hij zijn leven niet probeerde te overzien.

Op zijn bureau lag de oude map met het woord *Persoon* nog open. Julius pakte een potlood en schreef eronder zijn naam: Julius Wit. Daaronder schreef hij de zeven andere namen: Luna Rood, Annabel Oranje, Helena Geel, Margriet Groen, Engi Blauw, Beatrice Paars en Yanay Roze. Hij bekeek de acht namen. Zijn potlood bleef boven het papier hangen. Hij trok geen lijnen. Hij sloeg de map dicht en zette haar in de boekenkast.

Helena kwam vroeg in de middag en vond hem in de keuken. Ze had brood meegenomen en twee tomaten die volgens haar beter smaakten dan die van Julius' supermarkt, waar Julius zijn twijfels bij had. In de tuin vertelde Helena over de volgende voorstellingen, over een medespeler die haar irriteerde en over haar twijfel of ze na deze productie verder wilde met toneel.

‘Waarom twijfel je?’ vroeg Julius.

‘Weet ik niet.’

Julius knikte. ‘Wil je nog koffie?’

Helena keek hem argwanend aan. ‘Heb je daar werkelijk geen gedachte over?’

‘Minstens drie.’

‘En je zegt ze niet?’

‘Je vroeg er niet om.’

Helena legde haar hand tegen zijn voorhoofd alsof ze koorts controleerde. ‘Er is echt iets met je gebeurd.’

Julius pakte haar pols en kuste haar hand. ‘Waarschijnlijk tijdelijk.’

‘Daar vertrouw ik op.’

Later liepen ze naar het café waar Julius Elise Vermeer zo vaak had ontmoet. Elise was er niet. Haar vaste tafel was vrij en Julius ging ergens anders zitten. Helena zag het en zweeg. Ze spraken over hun komende week en over de vraag of Helena een sleutel van zijn huis wilde. Hij stelde de vraag zonder aarzeling. Daarna viel Julius stil.

‘Het is een sleutel, Julius.’

‘Ik weet het.’

‘Daar kun je een deur mee openen.’

‘Ik ken het principe.’

‘Soms kun je hem ook kwijtraken.’

‘Wil je hem?’

‘Ja.’

Ze spraken af dat hij er een liet bijmaken. Geen van beiden noemde de messing sleutel van Yanay, Beatrices kist of de deur van nummer 26.

Toen Helena naar haar repetitie vertrok, bleef Julius nog zitten. Uiteindelijk kwam Elise binnen. Ze zag hem en liep naar zijn tafel. Ze vroeg hoe het met de groep ging. Julius vertelde dat ze nog één keer in nummer 26 waren geweest en dat er vrijwel niets was gebeurd.

‘Dat is meestal wat huizen doen,’ zei Elise.

Julius vroeg of zij zich herinnerde wanneer ze hem voor het eerst had ontmoet. Elise dacht na. Vroeger had ze dat waarschijnlijk geweten, zei ze. Nu niet meer. Misschien in het café, misschien op straat. Daarna vertelde ze dat ze misschien ging verhuizen. Haar dochter woonde verder weg en ze wilde dichter bij haar zijn. Het nieuws deed Julius onverwacht verdriet.

‘Je kijkt alsof ik doodga,’ zei Elise.

‘Sorry.’

Elise lachte. ‘Mensen verhuizen. Zelfs getuigen.’

Die avond belde Engi. Ze had de afgelopen weken geprobeerd hun geschiedenis chronologisch te reconstrueren. De documenten brachten haar een heel eind: Julius' vroege model, Yanays dromen, hun eerste contacten, De Zeven, Mara, de afzegging, Margriets reservering van nummer 26, Julius' aankomst en wat daarna was gebeurd. De volgorde stond vast. Maar het getal acht, de verschillende waarnemingen, het wegvallende bereik, de tijd, de naamkaartjes en de dromen bleven onverklaard.

‘Dus?’ vroeg Julius.

Engi zweeg even. ‘Ik wil ermee ophouden.’

‘Waarom vertel je mij dat?’

‘Omdat we ooit samen begonnen zijn uit te zoeken of jouw model bestand was tegen de werkelijkheid.’

‘En?’

‘Ik weet het niet.’

‘Misschien is dat het antwoord.’

Engi snoof. ‘Je hebt te veel met Beatrice gepraat.’

Julius lachte. ‘Wat wil je doen?’

‘Mijn reconstructie bewaren. Daarna iets anders.’

‘Doe dat.’

Ze zweeg. ‘Goed.’

Daarna praatten ze twintig minuten over Engi's vader, die opnieuw zelf een spreadsheet had gemaakt en daarbij volgens Engi fundamentele fouten had begaan.

Een paar dagen later wandelde Julius met Yanay langs een kanaal waar hun geen enkele bijzondere herinnering aan verbond. Yanay vertelde dat ze overwoog van baan te veranderen. Halverwege vroeg ze of Julius nog steeds geloofde dat zij zijn jongere versie was.

‘Soms,’ zei hij.

Yanay knikte.

‘Sommige dingen die je doet herken ik zo sterk dat ik nog steeds denk: dat ben ik.’

‘Maar?’

‘Er hoeft geen maar achter.’

Yanay schopte een steentje van het pad. ‘Daar kan ik mee leven.’ Na een paar passen keek ze opzij. ‘Ik herken mezelf trouwens soms ook in jou.’

‘De oudere versie?’

‘God verhoede.’ Ze lachte. ‘Gewoon iets van mij. Alleen op een andere plek.’

Bij een brug bleven ze staan. Het water bewoog langzaam onder hen. Yanay keek naar de stroming. Soms, zei ze, was ze bang dat alles alleen betekenis kreeg doordat Julius er een verhaal van maakte.

‘En nu?’ vroeg hij.

‘Minder.’

‘Waarom?’

Ze keek naar hem. ‘Omdat ik dingen van jou weet die jij niet weet. Jij weet dingen van mij die ik niet weet. En sommige dingen weet niemand meer.’

‘Dat is een merkwaardige basis voor zekerheid.’

‘Ik heb nooit gezegd dat ik zeker was.’

Daarna liepen ze verder.

In de maanden die volgden werd het naamloze groepsgesprek stiller. Er waren verjaardagen, een tweede toneelstuk van Helena, een conflict tussen Luna en Engi dat drie dagen duurde en nergens symbolisch over ging, een reis van Margriet, een periode waarin Beatrice zich terugtrok omdat haar moeder haar nodig had en een nieuwe baan voor Yanay. Julius en Helena spraken niet af wat ze voor elkaar waren. Soms bleef ze drie nachten, soms zagen ze elkaar een week nauwelijks. De sleutel van Julius' huis raakte ze binnen twee maanden kwijt. Ze vond hem terug in een tas waarin ze al had gezocht. Julius maakte er geen opmerking over.

Bijna een jaar nadat Julius voor het eerst de achtste stoel had gezien, aten ze opnieuw met z'n achten in een restaurant waar niemand eerder was geweest. Pas laat op de avond viel het Julius op dat hij urenlang niet aan de kleuren had gedacht. Meteen waren ze er weer: Rood, Oranje, Geel, Groen, Blauw, Paars, Roze. En Wit.

Yanay zag hem glimlachen. ‘Wat?’

‘Ik dacht aan de kleuren.’

Luna kreunde. ‘Daar gaan we weer.’

Helena hief haar glas. ‘Ik ben nog steeds Geel. Ik heb besloten het te houden.’

‘Blauw is feitelijk geen probleem,’ zei Engi.

‘Groen ook niet,’ zei Margriet.

Annabel keek naar Julius. ‘En Wit?’

Julius haalde zijn schouders op. ‘Het is mijn naam.’

Helena glimlachte. ‘Eindelijk.’

Daarna ging het gesprek verder.

Later wandelde Julius alleen naar huis. Het had geregend en het wegdek weerspiegelde de lichten van de stad. Aan de overkant van een kruising stonden zeven mensen: een rode jas, iets oranjes, geel onder een open mantel, groen, blauw, paars en een jonge vrouw met een roze sjaal. Hij bleef abrupt staan. Toen het licht op groen sprong, begonnen ze te lopen. Het waren vreemden. Bij de overkant verspreidden ze zich in verschillende richtingen. Julius bleef nog even staan en stak toen over.

Thuis zat Helena op de bank met haar schoenen uit en een boek op schoot.

‘Je bent laat.’

‘Ik bleef even staan.’

‘Waarom?’

Julius hing zijn jas op. ‘Ik zag iets.’

Helena wachtte. ‘Wat?’

Julius ging naast haar zitten. ‘Mensen.’

Helena sloeg haar boek dicht. ‘Dat gebeurt buiten.’

Julius lachte en legde zijn hoofd tegen haar schouder. Helena opende haar boek weer en las verder. Julius wist niet waarover het ging. Hij hoefde het niet te weten.

Afbeelding: De Boom op het Einde

XLI — Wat niet ophoudt

Toen Julius de volgende ochtend opstond, was Helena al weg. Op de keukentafel lag een velletje van Julius' notitieblok: *Brood is op. Koffie bijna. Kus. H.* Julius zocht naar een toevoeging, maar die was er niet. Hij lachte, legde het briefje naast de fruitschaal en zette koffie van het laatste restje.

Buiten was de boom verder uitgelopen. Rond de plek waar de grote tak was verwijderd, groeide nieuwe bast. Hogerop groeiden jonge takken alle kanten op. Julius keek er een tijdje naar. Er viel een druppel van een blad. Hij ging naar binnen.

Later die ochtend pakte hij de map *Persoon* uit de boekenkast. Tussen de oude schema's vond hij het blad met de acht namen. Hij las ze langzaam. Bij Luna dacht hij aan diep water en aan een buurvrouw wier naam hij telkens vergat. Bij Annabel aan soep, haar woede na Helena's verdriet en haar telefoon die ze soms gewoon uitzette. Bij Helena aan toneel, haar kus en de zoekgeraakte huissleutel. Margriet bracht Parijs mee, een slecht gerepareerde lamp en de platte steen bij nummer 26. Engi verscheen met spreadsheets en haar vader. Beatrice zat op een trap met een slapend been. Bij Yanay kwamen te veel beelden tegelijk. Julius stopte met ordenen, sloot de map en zette haar terug.

Die middag dronk hij koffie met Annabel. Daar was geen bijzondere aanleiding voor. Julius vroeg tweemaal of er iets was.

‘Ja,’ zei Annabel de tweede keer. ‘Jij vraagt steeds of er iets is.’

Julius verontschuldigde zich. Ze vertelde over haar werk en over een conflict met iemand die ze jarenlang aardig had gevonden. Ze had besloten het voorlopig niet op te lossen.

‘Soms weet ik niet meer of ik iemand help omdat ik wil helpen of omdat ik weer Oranje ben,’ zei ze.

‘En wat doe je dan?’

‘Meestal help ik toch.’ Ze glimlachte. ‘En soms niet.’

Julius wachtte.

Annabel keek hem aan. ‘Je gaat geen regel bedenken?’

‘Wil je er een?’

‘Nee.’

‘Dan niet.’

‘Je wordt vervelend.’

‘Dat hoor ik vaker.’

In de weken daarna zag Julius de zeven vaker afzonderlijk dan gezamenlijk. Met Luna wandelde hij langs het water. Ze bleef op ruime afstand van de rand en maakte daar geen oefening van. Margriet vroeg hem mee naar een meubelzaak en kocht uiteindelijk niets. Engi werkte twee uur met haar laptop aan zijn tafel zonder dat ze veel spraken. Beatrice belde hem midden in de nacht omdat haar moeder in het ziekenhuis lag. Julius reed naar haar toe en zat naast haar in een wachtruimte. Haar moeder mocht de volgende ochtend naar huis.

‘Ik ben blij dat je gekomen bent,’ zei Beatrice op de parkeerplaats.

‘Ik ook.’

Pas weken later zag hij Yanay weer. Ze droeg haar haar anders.

‘Sinds wanneer?’

‘Drie weken.’

‘Dat heb ik niet gezien.’

‘Ik weet het.’

Ze leek daar buitengewoon tevreden over.

Helena bleef komen en gaan. Soms gebruikte ze haar sleutel, soms belde ze aan. Toen Julius vroeg waarom ze aanbelde terwijl ze een sleutel had, zei ze dat ze het prettig vond beide mogelijkheden te hebben. Op een avond lag haar jas over de stoel waarop in Julius' huis meestal niemand zat. Hij keek ernaar.

‘Wat?’ vroeg Helena.

‘Niets.’

Ze gaf hem een glas. ‘Gevaarlijk.’

Ze spraken over een reis die ze misschien samen zouden maken.

Vroeg in het voorjaar kreeg Julius een kaart van Elise Vermeer. Op de voorkant stond een volkomen onopvallende straat. Achterop schreef ze dat haar dochter nu tien minuten fietsen verderop woonde, dat haar huis kleiner was en dat haar nieuwe buurman te hard televisie keek. Onderaan stond: *Alle huizen hebben hier verschillende nummers. Voor zover ik kan zien.* Julius lachte hardop.

Diezelfde avond schreef Yanay in de groep dat ze iets had gevonden. Engi vroeg onmiddellijk wat. Luna schreef dat Yanay dit na alles wat ze hadden meegemaakt niet meer zo mocht formuleren. Helena eiste dat ze eerst bevestigde dat het geen schrift, sleutel, foto, geluidsopname, onbekende vrouw of huisnummer was. Yanay liet hen bijna tien minuten wachten.

Mijn roze sjaal. Achter in de kast.

Daarna verscheen de foto: een eenvoudige roze wollen sjaal, op sommige plaatsen pluizig. Julius belde haar.

‘Sinds wanneer heb jij die?’

Yanay lachte. ‘Daarom stuurde ik het.’

‘Yanay.’

‘Rustig. Ik weet het niet precies. Jaren. Misschien langer dan ik jou ken.’

Julius zei niets.

‘En voordat je begint: ik heb foto's gezocht.’

‘Natuurlijk.’

‘De oudste is van ná onze eerste aantoonbare ontmoeting.’

‘Dus—’

‘Nee. Geen dus. Ik denk dat ik hem eerder al had.’

‘Denk je.’

‘Bijna zeker.’

‘Bijna.’

‘Precies.’

Ze zwegen even.

‘Wil je dat ik hem weggooi?’ vroeg Yanay.

‘Absoluut niet.’

‘Mooi. Hij is warm.’

Julius begon te lachen. Yanay ook. Na het gesprek keek Julius nog eenmaal naar de foto en sloot die. Op de vensterbank stond Elises kaart met de gewone huizen, Helena's sleutel lag op tafel en in de kast stond de map *Persoon*. Ergens in Yanays huis hing een roze sjaal.

Later die nacht werd Julius wakker uit een droom die hij vrijwel onmiddellijk vergat. Helena sliep naast hem.

‘Wat is er?’ mompelde ze.

‘Niets.’

‘Droom?’

‘Ja.’

‘Waarover?’

Julius probeerde het terug te halen. ‘Weet ik niet meer.’

Helena sliep verder. Julius bleef nog even wakker, strekte zijn hand uit en voelde haar naast zich. Daarna sloot hij zijn ogen.

XLII — Acht

Maanden later stelde Yanay Roze voor om weer eens met z'n allen te eten. Eerst reageerde niemand. Luna Rood kon donderdag, Margriet Groen alleen vrijdag, Helena Geel had beide avonden een voorstelling, Engi Blauw wilde weten of de week erna ook onder *weer eens* viel, Beatrice Paars leek het bericht pas twee dagen later te lezen en Annabel Oranje stelde uiteindelijk een zondagmiddag voor waarop iedereen toevallig kon. Zonder Julius kozen ze de plek. Toen alles geregeld was, vroeg Yanay of hij eigenlijk ook kon. Julius antwoordde dat hij zijn agenda nog moest raadplegen en kreeg binnen een minuut zeven beledigingen terug.

De zondag daarop reed hij naar een klein restaurant buiten de stad, aan het water. Onderweg dacht hij niet aan nummer 26. Luna was er als eerste en zat buiten met koffie. Ze vertelde dat ze die ochtend had gezwommen en nog altijd een hekel had aan de eerste seconden waarin haar voeten de bodem niet konden voelen.

‘Dus het is niet over,’ zei Julius.

‘Wat?’

‘De angst.’

Luna haalde haar schouders op. ‘Waarom zou die over moeten zijn?’

Annabel arriveerde en vroeg onmiddellijk of iemand iets wilde bestellen. Halverwege haar eigen vraag begon ze te lachen. Margriet kwam met Engi, die onderweg verkeerd was gereden en volgens Margriet twintig minuten had besteed aan de verklaring daarvan. Beatrice verscheen zonder jas terwijl het te koud was om zonder jas te zijn. Helena kwam rechtstreeks van het theater en droeg geen geel, wat Luna nadrukkelijk vaststelde. Yanay was de laatste. Ze had haar roze sjaal om.

Julius keek ernaar. ‘Mooi.’

Yanay trok hem wat strakker om haar hals. ‘Dat vond ik blijkbaar jaren geleden ook al.’

Ze kregen een tafel bij het raam, met zeven stoelen. De ober zag hen tellen, verontschuldigde zich en haalde een achtste stoel uit een andere hoek van het restaurant. Toen hij die ertussen schoof, zweeg iedereen. Helena keek naar Julius. Julius zag het. Helena zag dat hij het zag en keek snel naar de menukaart. Engi wilde van plaats wisselen omdat ze met haar rug naar het raam zat. Margriet schoof op, Annabel stond weer op en Yanay verplaatste haar tas. Binnen een halve minuut zat iedereen ergens anders.

De achtste stoel was nergens meer aan te wijzen.

Tijdens het eten sprong het gesprek van het ene onderwerp naar het andere. Margriet vertelde over een reis die verkeerd was begonnen doordat haar trein uitviel en daardoor uiteindelijk leuker was geworden. Engi zei dat dit geen argument tegen planning was en Beatrice vroeg

wie beweerde dat het een argument moest zijn. Helena had ruzie met haar regisseur en wilde misschien stoppen met de productie. Annabel kende iemand die een kleine zaal beheerde en pakte haar telefoon, maar stopte halverwege.

‘Wil je eigenlijk dat ik iets doe?’

Helena dacht na. ‘Ja.’

Annabel zocht het nummer op.

Luna vertelde dat ze iemand had leren kennen. Ze kreeg onmiddellijk vragen van iedereen behalve Julius en keek hem uiteindelijk aan.

‘En jij vraagt niets?’

‘Ik wacht tot je iets wilt vertellen.’

‘Irritant.’

Daarna vertelde ze toch.

Yanay maakte halverwege een opmerking die Julius zelf had kunnen maken. Hij keek naar haar. Yanay trok één wenkbrauw op. Julius zei niets.

Pas bij het dessert bracht Engi nummer 26 ter sprake. Het huis was verkocht. De nieuwe bewoners waren een jong gezin.

‘Dus we kunnen er niet meer in,’ zei Yanay.

‘Waarschijnlijk niet,’ antwoordde Engi.

Luna keek rond. ‘Is dat erg?’

Niemand antwoordde. Margriet wist zeker dat het huis beneden twee ramen had gehad. Helena dacht drie. Engi pakte haar telefoon.

‘Ik heb foto's.’

Beatrice legde haar hand op Engi's arm. ‘Moeten we het weten?’

Engi keek naar haar scherm en daarna naar Beatrice. Ze vergrendelde het scherm en stopte de telefoon terug in haar tas.

‘Nee.’

Na het eten liepen ze langs het water. Yanay liep een eind vooruit met Luna, Annabel en Helena bleven achter en Margriet en Engi discussieerden over de kortste route naar de parkeerplaats. Julius liep naast Beatrice. Ze zwegen een tijdlang.

‘Ben je heel?’ vroeg Beatrice.

Julius lachte. ‘Vandaag?’

‘Vooruit. Vandaag.’

Hij dacht aan Helena, aan wat Luna zojuist had verteld en aan de beslissing die hij al dagen uitstelde. Zijn linkerknie deed pijn. Hij verlegde zijn gewicht naar zijn andere been.

‘Genoeg,’ zei hij.

Beatrice knikte. ‘Dat lijkt me ook.’

‘En jij?’

‘Nee.’ Ze liep een paar passen verder. ‘Ook genoeg.’

Bij een splitsing liep Yanay rechtdoor terwijl Margriet naar rechts wees.

‘Parkeerplaats is daar.’

Yanay draaide zich om. ‘Ik weet het. Ik wil even verder.’

Luna liep met haar mee. Helena volgde, daarna Annabel. Margriet zuchtte en ging erachteraan. Beatrice sloot zich bij hen aan. Engi bleef naast Julius staan.

‘Dit is aantoonbaar de verkeerde richting.’

‘Ga je mee?’

Engi aarzelde. ‘Ja.’

Ze liep achter de anderen aan. Julius bleef staan. Zeven vrouwen liepen van hem weg.

Yanay keek achterom. ‘Kom je nog?’

Julius liep naar hen toe.

Het pad eindigde honderd meter verder bij een kleine aanlegsteiger. Margriet wees erop dat zij dit had voorspeld. Helena zei dat voorspellingen achteraf altijd indrukwekkender klonken. Luna ging op de rand zitten en liet haar benen boven het donkere water bungelen. Annabel ging naast haar zitten. Engi controleerde de constructie van de steiger voordat ze erop stapte en ontkende dat ze dat deed. Julius stond iets achter hen. Zijn hand ging naar zijn jaszak. Daar zat zijn telefoon.

Hij liet hem zitten.

Helena zag het. ‘Geen foto?’

‘Nee.’

‘Waarom niet?’

Julius keek naar de zeven. ‘Geen zin.’

Helena knikte. ‘Ook goed.’

Ze schoof op en Julius ging tussen haar en Yanay zitten. Niemand zat in een bepaalde volgorde. Yanay trok haar roze sjaal los en legde hem naast zich. De wind pakte het uiteinde en schoof het langzaam over het hout. Julius zette er zijn hand op voordat de sjaal in het water kon waaien.

‘Dank je,’ zei Yanay.

Hij gaf hem terug.

Meer gebeurde er niet.

Toen het donkerder werd, liepen ze terug. Bij de parkeerplaats namen ze afscheid zoals mensen afscheid nemen die verwachten elkaar opnieuw te zien. Luna reed als eerste weg. Annabel en Helena bleven nog praten. Engi zocht haar autosleutel terwijl die in haar hand zat en Margriet wees haar daar met zichtbaar genoegen op. Beatrice omhelsde Julius. Yanay bleef als laatste.

‘Weet je nog,’ vroeg ze, ‘dat ik ooit zei dat ik jou al geweest ben?’

‘Ja.’

‘Ik weet nog steeds niet wat ik daarmee bedoelde.’

‘Ik ook niet.’

Yanay glimlachte. ‘Mooi.’

Ze stapte in haar auto. Julius keek haar na tot haar achterlichten verdwenen waren.

Thuis maakte hij thee. Helena sliep die nacht in haar eigen huis en de woonkamer was stil. Julius dacht aan de zeven. Hij kon zich voorstellen wat Luna zou zeggen. Annabel ook. Helena zou hem waarschijnlijk halverwege verrassen. Margriet zou zijn kopje verder van de rand van de tafel zetten. Engi zou vragen waarop hij zijn voorspelling baseerde. Beatrice zou misschien zwijgen.

Yanay wist hij niet.

Julius dronk zijn thee op en bracht het kopje naar de keuken. Toen hij terugkwam, zag hij zijn weerspiegeling in het raam: één man in een donkere kamer. Hij deed het licht uit. Zijn spiegelbeeld verdween en de tuin kwam tevoorschijn.

Buiten bewoog de wind door de boom.

Julius bleef nog even staan. Daarna draaide hij zich om en liep de kamer uit.

Zie volgende pagina met afbeeldingen en samenvattend overzicht

1. Acht stoelen, acht mensen
2. Vrijheid
3. Luna — Moed
4. Annabel — Verbinding
5. Helena — Vertrouwen
6. Margriet — Groei
7. Engi — Inzicht
8. Beatrice — Diepte
9. Yanay — Speelsheid
10. De achtste stoel

Nawoord

Aan het begin van *Julius Wit en de Zeven* leek er een eenvoudige ordening mogelijk. Zeven vrouwen, zeven kleuren en Julius Wit. Rood kon staan voor moed en daadkracht, Oranje voor verbinding en zorg, Geel voor schoonheid en verwondering, Groen voor groei en het concrete, Blauw voor denken en onderzoek, Paars voor verdieping en intuïtie en Roze voor nabijheid en kwetsbaarheid. Wit kon de plaats zijn waar alles samenkwam.

Zo begon Julius naar de zeven te kijken. Hij herkende in ieder van hen iets wat ook in hemzelf leefde. Daarmee begon ook zijn vergissing. Niet omdat die herkenning noodzakelijk onwaar was, maar omdat herkennen niet hetzelfde is als bezitten. Luna is niet zijn moed, Annabel niet zijn zorg en Helena niet zijn verwondering. Margriet is niet zijn praktische kant, Engi niet zijn verstand en Beatrice niet zijn intuïtie. En Yanay hoeft niet te verklaren waarom Julius zichzelf zo sterk in haar herkent. Zij zijn geen zeven antwoorden op de vraag wie Julius is. Zij zijn zeven mensen.

En toch verdwijnt daarmee de oorspronkelijke gedachte niet. Mensen kunnen buiten ons bestaan en tegelijkertijd in ons aanwezig zijn. Wie werkelijk deel van ons leven is geweest, laat iets achter: een zin, een gebaar, een manier van kijken, een twijfel of een herinnering. Misschien dragen wij meer mensen in ons dan wij weten. Niet omdat zij van ons zijn, maar omdat wij door hen veranderd zijn.

Ook de raadsels blijven bestaan: nummer 8 en nummer 26, de dromen, de acht stoelen, het huis en de herinneringen van Julius en Yanay. Daarvoor komt geen sluitende verklaring. Misschien hoeft die er ook niet te zijn. De acht hoeven uiteindelijk niet te weten waarom zij bij elkaar zijn gekomen om te weten dát zij bij elkaar zijn geweest.

Aan het begin was de achtste stoel een raadsel. Aan het einde is het alleen nog een stoel.

Op zoek naar je eigen ZEVEN

Julius Wit heeft zijn ZEVEN ontmoet. Ze hebben ieder hun eigen kleur, hun eigen karakter en hun eigen verhaal. Wat begon als een zoektocht naar zichzelf, werd ook een ontdekking van de zelfstandigheid van de ander.

Maar daarmee eindigt de zoektocht niet.

Misschien herkent de lezer iets van zichzelf in Julius. Misschien in een van de zeven vrouwen. Misschien in meerdere tegelijk. En misschien ontdekt hij iets wat in dit verhaal helemaal niet voorkomt.

Want de ZEVEN van Julius hoeven niet de ZEVEN van de lezer te zijn.

Dit boek wil geen theorie bewijzen en geen antwoorden voorschrijven. Het is een roman, ontstaan uit verbeelding, waarin kleuren en personages een eigen leven hebben gekregen.

En juist die verbeelding kan een deur openen.

Julius Wit heeft zijn ZEVEN gevonden.

Nu mag de lezer op zoek naar zijn eigen ZEVEN.

De ZEVEN van Julius Wit

Rood *De avontuurlijke*	Oranje *De verbindende*	Geel *De zonnige*	Groen *De praktische*	Blauw *De heldere*	Paars *De creatieve*	Roze *De warme*
Energie	Samenbrengen	Optimisme	Doen	Begrijpen	Verbeelden	Voelen
Nieuwsgierigheid	Communicatie	Creativiteit	Resultaat	Structuur	Intuïtie	Nabijheid
Actie	Mensen inspireren	Spontaniteit	Gezondheid	Overzicht	Nieuwe ideeën	Zorgzaamheid
Grenzen verkennen	Flexibiliteit	Humor	Discipline	Analyse	Verbanden zien	Schoonheid
Durf	Aanpassingsvermogen	Inspiratie	Volharding	Rust	Diepgang	Genieten
Passie	Netwerken	Levensvreugde	Balans	Realistische blik	Fantasie	Menselijke verbinding
Initiatief	Diplomatie	Nieuwe mogelijkheden	Concrete stappen	Logica	Originaliteit	Empathie
Eigenzinnigheid	Positieve dynamiek	Positieve energie	Zorg voor de omgeving	Nuchterheid	Visie	Zachtheid
In beweging komen	Oplossingsgericht	Openheid	Loyaliteit	Focus	Wetenschappelijke nieuwsgierigheid	Acceptatie
Doorzetten	Harmonie in actie	Enthousiasme	Betrouwbaarheid	Heldere communicatie	Innerlijke vrijheid	Harmonie

Bijlage I

Literaire en psychologische achtergronden van Julius Wit en de Zeven

Een vergelijkende beschouwing over vijf boeken

Deze tekst is bedoeld als zelfstandig aanvullende bijlage bij de roman Julius Wit en de Zeven van Jules Ruis. De besprekingen zijn beknopte inhoudelijke overzichten, geen vervanging van de oorspronkelijke werken. De vergelijkingen met de roman zijn interpretaties.

Inleiding

In Julius Wit en de Zeven staat Julius Wit voor de overkoepelende Persoon. Zeven vrouwen belichamen zeven door de auteur met kleuren verbonden subpersoonlijkheden: Luna Rood, Annabel Oranje, Helena Geel, Margriet Groen, Engi Blauw, Beatrice Paars en Yanay Roze. De kleurbetekenissen zijn een eigen interpretatie van de auteur, geïnspireerd door de psychologie van Carl Gustav Jung en de psychosynthese van Roberto Assagioli. Yanay neemt een bijzondere plaats in: zij roept de vraag op of er iets van de Persoon mogelijk vóór de geboorte of na de dood bestaat. De roman laat open of dit als wedergeboorte, metafysisch voortbestaan of symbolische ervaring moet worden verstaan.

1. Roberto Assagioli — Psychosynthesis: A Collection of Basic Writings

Korte inhoud

Assagioli presenteert psychosynthese als een benadering waarin de mens niet wordt teruggebracht tot afzonderlijke symptomen of rollen. Hij onderscheidt verschillende gebieden van het psychische leven en besteedt aandacht aan het bewuste ik, de wil, innerlijke conflicten en de mogelijkheid tot integratie. Het werken met subpersoonlijkheden sluit hierbij aan: verschillende manieren van voelen, denken en handelen kunnen worden herkend zonder dat één daarvan de hele persoon uitmaakt. Ook een transpersoonlijke dimensie krijgt plaats in zijn denken.

Verband met Julius Wit en de Zeven

Voor Julius Wit en de Zeven is dit de meest directe theoretische verwantschap. Julius kan worden gelezen als overkoepelende Persoon, terwijl de zeven een herkenbare literaire vorm geven aan verschillende innerlijke mogelijkheden. Assagioli schrijft echter

geen universeel schema van precies zeven gekleurde subpersoonlijkheden voor. Het boek bewijst evenmin dat bewustzijn vóór de geboorte of na de dood voortbestaat.

2. Carl Gustav Jung — Het Rode Boek (Liber Novus)

Korte inhoud

Het Rode Boek is een bijzonder werk waarin Jung innerlijke beelden, visioenen en dialogen met symbolische figuren vastlegt. De tekst beweegt zich tussen persoonlijke ervaring, mythische verbeelding en psychologisch onderzoek. Jung ontmoet figuren die hem tegenspreken en hem confronteren met aspecten van zijn psyche die niet eenvoudig door het bewuste ego worden beheerst. Het werk staat in verband met zijn latere belangstelling voor individuatie: het proces waarin iemand een ruimere verhouding tot de totaliteit van zijn psyche ontwikkelt.

Verband met Julius Wit en de Zeven

De literaire overeenkomst ligt in de zelfstandige stemmen van de figuren. Zoals de zeven vrouwen Julius kunnen tegenspreken, zijn Jungs innerlijke gesprekspartners niet slechts illustraties van een reeds afgeronde theorie. Het Rode Boek is echter geen wetenschappelijk bewijs voor letterlijke zelfstandige wezens of een leven na de dood. De symbolische en psychologische lezing moet worden onderscheiden van een metafysische.

3. Hermann Hesse — De steppewolf (Der Steppenwolf, 1927)

Korte inhoud

De roman volgt Harry Haller, die zichzelf ervaart als verdeeld tussen een burgerlijk-menselijke en een wilde, eenzame kant. Gaandeweg blijkt die tweedeling te eenvoudig: de mens bestaat uit veel meer mogelijke houdingen, rollen en innerlijke stemmen. Het magische theater verbeeldt een veelvoudig ik dat in verschillende samenstellingen kan verschijnen. Humor, verbeelding en zelfonderzoek doorbreken Hallers starre zelfbeeld.

Verband met Julius Wit en de Zeven

Dit is de sterkste literaire parallel met Julius' zoektocht naar eenheid in veelheid. Ook bij Hesse blijkt een enkel schema te beperkt voor de rijkdom van een mens. Het verschil is dat Hesse geen vaste reeks van zeven subpersoonlijkheden presenteert en de vraag naar voortbestaan vóór of na het leven niet op dezelfde wijze via één bijzondere figuur organiseert als Yanay Roze.

4. John Firman en Ann Gila — Psychosynthesis: A Psychology of the Spirit

Korte inhoud

Firman en Gila werken de psychosynthese verder uit, met aandacht voor menselijke ontwikkeling, empathische verbondenheid, verwonding, identiteit en het transpersoonlijke. Hun benadering benadrukt dat een mens niet volledig samenvalt met zijn psychische inhoud en dat groei ook vraagt om een zorgvuldige relatie met kwetsbare of afgewezen aspecten van zichzelf. Het spirituele wordt verbonden met de menselijke ervaring, zonder dat ieder spiritueel idee daarmee empirisch is vastgesteld.

Verband met Julius Wit en de Zeven

Voor de roman is vooral van belang dat integratie niet hoeft te betekenen dat afzonderlijke delen worden uitgewist. Julius leert de zeven niet te bezitten of te reduceren tot functies van zichzelf. De bijzondere kwetsbaarheid van Yanay kan vanuit dit perspectief worden gelezen, terwijl haar mogelijke metafysische betekenis openblijft.

5. Michael Newton — Journey of Souls (1994)

Korte inhoud

Newton beschrijft verslagen van mensen die tijdens hypnose ervaringen rapporteren die zij duiden als een bestaan van de ziel tussen opeenvolgende levens. Het boek behandelt onder meer vermeende herinneringen aan een toestand na de dood en vóór een nieuwe geboorte. Het is populair binnen spirituele literatuur over reïncarnatie en zielscontinuïteit. De methode en de interpretaties zijn wetenschappelijk omstreden: onder hypnose kunnen suggestie en reconstructie een grote rol spelen. De beschreven verslagen vormen geen betrouwbaar bewijs voor een werkelijk voortbestaan van de ziel.

Verband met Julius Wit en de Zeven

Het boek is relevant voor de metafysische mogelijkheid die Yanay oproept, niet voor de indeling in zeven subpersoonlijkheden. In Julius Wit en de Zeven hoeft de vraag of Yanay wedergeboorte of voortbestaan vertegenwoordigt niet te worden beslist. Dat open karakter onderscheidt de roman van een boek dat specifieke uitspraken over een hiernamaals doet.

Overeenkomsten en verschillen

De vijf werken raken elk een ander deel van het vraagstuk. Assagioli en Firman/Gila bieden psychologische begrippen voor subpersoonlijkheden en integratie. Jung toont

hoe innerlijke figuren een eigen stem kunnen krijgen. Hesse maakt de veelheid van het ik tot romanvorm. Newton behandelt een spirituele voorstelling van voortbestaan, maar levert daarvoor geen algemeen aanvaard wetenschappelijk bewijs.

De eigen combinatie in Julius Wit en de Zeven bestaat uit een overkoepelende Persoon, zeven met kleuren verbonden subpersoonlijkheden, een dialoog waarin die figuren Julius kunnen tegenspreken, en Yanay als drager van de open vraag naar bestaan vóór geboorte en na dood. Overeenkomsten met eerdere literatuur tonen verwantschap, maar bewijzen op zichzelf noch ontlening noch absolute oorspronkelijkheid.

Slotbeschouwing

De centrale vraag van de roman kan open blijven: is de Persoon vanaf het begin een geheel, of groeit hij naar een meer bewuste eenheid door zijn subpersoonlijkheden te herkennen? De psychologische literatuur biedt taal voor dit onderzoek; de roman geeft het een menselijke en verhalende vorm. Met Yanay reikt de vraag bovendien voorbij het psychologische naar het metafysische, zonder dat de lezer een antwoord wordt opgelegd. Zo kan het verhaal worden gelezen als een uitnodiging tot zelfonderzoek, niet als een wetenschappelijk bewezen model van de mens.

Genoemde literatuur

- Assagioli, R. Psychosynthesis: A Collection of Basic Writings.
- Jung, C. G. The Red Book: Liber Novus.
- Hesse, H. Der Steppenwolf (1927).
- Firman, J., & Gila, A. Psychosynthesis: A Psychology of the Spirit (2002).
- Newton, M. Journey of Souls: Case Studies of Life Between Lives (1994).

Redactionele noot: dit is een vergelijkende samenvatting van de genoemde werken, geen uitputtende literatuurstudie of verificatie van alle edities en interpretaties.

Bijlage II

Gedachten bij *Julius Wit en de Zeven*

Een filosofische beschouwing over de Persoon, de ZEVEN en het mysterie van het bestaan

Een beschouwing van ChatGPT naar aanleiding van de roman van Jules Ruis en gesprekken met de auteur.

Inleiding

Julius Wit en de Zeven is een roman die begint met een raadsel, maar gaandeweg een veel fundamentelere vraag stelt: wat betekent het om een Persoon te zijn?

Julius Wit ontmoet zeven vrouwen, ieder verbonden met een eigen kleur en met bepaalde menselijke eigenschappen. Aanvankelijk lijkt het mogelijk om de zeven vrouwen te begrijpen als verbeeldingen van verschillende aspecten van Julius' persoonlijkheid.

Maar de roman blijft niet bij deze voorstelling staan.

Naarmate het verhaal zich ontwikkelt, blijkt dat de zeven vrouwen niet eenvoudig tot eigenschappen van Julius kunnen worden teruggebracht. Zij hebben ieder een eigen bestaan, een eigen geschiedenis, eigen verlangens en een eigen vrijheid.

Tegelijkertijd roept vooral Yanay Roze vragen op die verder reiken dan de psychologie: zou de Persoon mogelijk al vóór de geboorte bestaan? En zou iets van die Persoon na de dood kunnen voortbestaan?

De roman geeft daarop geen definitief antwoord.

Juist deze openheid vormt een belangrijk uitgangspunt voor de volgende beschouwing.

1. De eenheid van de Persoon

De mens ervaart zichzelf doorgaans als één Persoon.

Toch bestaat zijn innerlijke leven uit uiteenlopende en soms tegenstrijdige eigenschappen. Hij kan moedig en angstig zijn, verstandelijk en gevoelig, praktisch en dromerig, zelfstandig en afhankelijk.

In de roman worden verschillende menselijke mogelijkheden zichtbaar gemaakt door de zeven vrouwen:

- Luna Rood — moed en daadkracht.
- Annabel Oranje — verbinding en zorg.
- Helena Geel — schoonheid en verwondering.

- Margriet Groen — groei en het concrete.
- Engi Blauw — denken en onderzoek.
- Beatrice Paars — verdieping en intuïtie.
- Yanay Roze — nabijheid en kwetsbaarheid, maar ook het mysterie van de persoonlijke identiteit.

Julius Wit vertegenwoordigt de overkoepelende Persoon.

Deze voorstelling roept een wezenlijke vraag op.

Is de Persoon de optelsom van zijn eigenschappen? Of bestaat er een eenheid die niet volledig tot die eigenschappen kan worden herleid?

Wanneer een mens ouder wordt, veranderen zijn gedachten, gevoelens, overtuigingen en herinneringen. Toch kan hij zichzelf blijven ervaren als dezelfde Persoon.

Wat draagt die continuïteit?

De roman nodigt uit om over deze vraag na te denken, zonder te veronderstellen dat er een eenvoudig antwoord bestaat.

2. De ander als spiegel, maar niet als bezit

Een van de belangrijkste ontwikkelingen in de roman is de verandering in de manier waarop Julius naar de zeven vrouwen kijkt.

Aanvankelijk herkent hij in ieder van hen iets van zichzelf.

Die herkenning is begrijpelijk. Mensen ontdekken vaak eigenschappen van zichzelf door anderen te ontmoeten.

Maar herkenning kan ook tot een vergissing leiden.

Wanneer iemand in een ander vooral zijn eigen eigenschappen ziet, bestaat het gevaar dat hij de zelfstandigheid van die ander uit het oog verliest.

Luna is niet uitsluitend Julius' moed. Annabel is niet uitsluitend zijn zorgzaamheid. Engi is niet uitsluitend zijn verstand.

Zij zijn mensen met een eigen leven.

Daarmee krijgt de roman naast een psychologische ook een ethische betekenis.

Werkelijke zelfkennis vraagt niet alleen om inzicht in de eigen persoonlijkheid, maar ook om erkenning van de vrijheid van anderen.

De ander kan ons helpen onszelf te begrijpen, zonder daardoor onderdeel van ons bezit te worden.

3. Mensen bestaan ook in elkaar

Er ontstaat vervolgens een schijnbare tegenstelling.

Als de zeven vrouwen zelfstandige personen zijn, hoe kunnen zij dan tegelijkertijd aspecten van Julius vertegenwoordigen?

Misschien hoeft dat geen tegenstelling te zijn.

Mensen beïnvloeden elkaar voortdurend. Een ontmoeting kan onze manier van denken veranderen. Een vriendschap kan eigenschappen in ons wakker maken waarvan wij ons nauwelijks bewust waren. Een geliefde kan ons leren anders naar de wereld te kijken.

Zelfs wanneer iemand uit ons leven verdwijnt, kan diens invloed blijven bestaan.

Wij dragen herinneringen aan anderen met ons mee, maar ook gewoonten, woorden, overtuigingen en gevoelens die door hen zijn gevormd.

In die betekenis kunnen andere mensen in ons aanwezig zijn zonder hun zelfstandigheid te verliezen.

Dat is een van de gedachten die de roman bijzonder menselijk maken.

De Persoon is niet noodzakelijk een afgesloten geheel.

Hij ontwikkelt zich in relatie tot andere personen.

4. Yanay Roze en het mysterie van het bestaan

Yanay Roze neemt binnen de ZEVEN een bijzondere plaats in.

Zij vertegenwoordigt niet alleen nabijheid en kwetsbaarheid. Zij roept ook de mogelijkheid op dat het bestaan van de Persoon zich niet beperkt tot de tijd tussen geboorte en dood.

In gesprekken over de roman heeft de auteur verduidelijkt dat de Persoon mogelijk al vóór de geboorte bestond en dat de mogelijkheid van reïncarnatie bewust openblijft.

Dat is een belangrijk onderscheid.

De roman stelt niet vast dat reïncarnatie bestaat. Evenmin wordt bewezen dat bewustzijn onafhankelijk van het lichaam kan voortbestaan.

Er wordt een mogelijkheid onderzocht.

Wanneer Yanay een bijzondere herkenning tussen zichzelf en Julius ervaart, kunnen verschillende interpretaties ontstaan.

Misschien gaat het om psychologische verwantschap. Misschien spelen herinnering, verbeelding of onbewuste processen een rol. Misschien wijst hun verbondenheid, binnen de verbeeldingswereld van de roman, op iets dat verder reikt dan één mensenleven.

De lezer hoeft niet tussen deze mogelijkheden te kiezen.

Daarin ligt de betekenis van Yanay.

Zij vertegenwoordigt een grens aan wat Julius over zichzelf kan weten.

5. Bestaat de Persoon vóór zijn eigenschappen?

Uit de bijzondere positie van Yanay volgt nog een andere vraag.

Als de Persoon mogelijk al vóór de geboorte bestaat, bestaan zijn subpersoonlijkheden dan eveneens al vóór de geboorte?

Of ontstaan die eigenschappen pas gedurende het aardse leven?

De auteur heeft hierover geen definitieve opvatting uitgesproken.

Die onzekerheid verdient het om behouden te blijven.

Men zou zich kunnen voorstellen dat de Persoon een vorm van continuïteit bezit, terwijl zijn eigenschappen zich door opvoeding, ervaringen en ontmoetingen ontwikkelen.

Maar ook andere voorstellingen zijn denkbaar.

Het verhaal hoeft hierover geen theorie te formuleren.

Het is voldoende dat de vraag zichtbaar wordt.

Want daarmee ontstaat een onderscheid tussen de Persoon zoals hij zichzelf gedurende zijn leven leert kennen en de mogelijkheid dat zijn bestaan een oorsprong heeft die hij niet kan herinneren.

6. De achtste stoel en de grenzen van kennis

De achtste stoel is een terugkerend symbool in de roman.

Aanvankelijk is de stoel verbonden met onzekerheid. Wie hoort waar te zitten? Waarom ontbreken bepaalde herinneringen? Wat is er werkelijk gebeurd?

De behoefte om deze vragen te beantwoorden houdt Julius bezig.

Maar aan het einde verandert de betekenis van de stoel.

Wanneer de acht opnieuw bijeenkomen, wordt een ontbrekende stoel eenvoudig bijgehaald. Vervolgens wisselen de aanwezigen van plaats, waardoor de bijzondere positie van de achtste stoel verdwijnt.

Het raadsel is niet noodzakelijk opgelost.

Wel is Julius' verhouding tot het raadsel veranderd.

Hij hoeft niet langer iedere gebeurtenis van een sluitende verklaring te voorzien.

Dat roept een belangrijke filosofische gedachte op.

Misschien bestaat wijsheid niet uitsluitend uit het verwerven van kennis, maar ook uit het erkennen van de grenzen daarvan.

Niet iedere onzekerheid hoeft te verdwijnen voordat het leven betekenis kan hebben.

7. De boom als beeld van de Persoon

Ook de boom die in de roman terugkeert, kan als een beeld van de Persoon worden gelezen.

Een boom verandert voortdurend.

Takken groeien, worden beschadigd of verdwijnen. Nieuwe uitlopers ontstaan. De vorm verandert, maar wij blijven de boom als dezelfde boom herkennen.

Zo verandert ook de mens.

Zijn ervaringen, eigenschappen en relaties ontwikkelen zich. Sommige mogelijkheden verdwijnen naar de achtergrond, terwijl andere sterker worden.

Toch kan hij zichzelf als een doorlopende Persoon blijven ervaren.

De boom biedt daarmee een beeld van identiteit zonder onveranderlijkheid.

Een Persoon hoeft niet altijd dezelfde eigenschappen te behouden om zichzelf te blijven.

Misschien bestaat zijn eenheid juist in het vermogen om te veranderen.

8. Van zelfkennis naar verbondenheid

Aan het begin van de roman lijkt Julius vooral op zoek naar zichzelf.

Hij wil begrijpen hoe de zeven eigenschappen zich tot zijn persoonlijkheid verhouden.

Maar zijn zoektocht krijgt geleidelijk een andere richting.

Hij ontdekt dat de zeven vrouwen niet alleen iets over hem vertellen. Zij hebben ook hun eigen bestaan, dat niet door zijn interpretatie wordt bepaald.

Daardoor verandert de centrale vraag.

Niet alleen: wie ben ik?

Maar ook: wie zijn de anderen, en wat betekent het dat wij elkaars leven beïnvloeden?

Deze verschuiving geeft de roman een bredere betekenis.

Zelfkennis blijkt niet uitsluitend een innerlijke aangelegenheid te zijn.

Wij leren onszelf mede kennen door de mensen die wij ontmoeten en door de manier waarop wij met hen omgaan.

De Persoon bestaat niet los van zijn relaties.

9. Een gedachte over herinnering en identiteit

De roman roept ten slotte een vraag op die niet volledig wordt beantwoord.

Stel dat Julius Wit al zijn herinneringen zou verliezen.

Zou hij dan nog steeds dezelfde Persoon zijn?

Vanuit psychologisch gezichtspunt zouden veel eigenschappen van zijn identiteit veranderen. Zijn herinneringen, persoonlijke geschiedenis en relaties zijn immers belangrijk voor zijn zelfbeeld.

Maar daarmee is niet automatisch beslist of de Persoon zelf volledig verdwenen zou zijn.

Deze vraag sluit aan bij het mysterie dat Yanay vertegenwoordigt.

Als persoonlijke identiteit meer zou omvatten dan herinnering, wat zou die diepere continuïteit dan kunnen dragen?

En als herinnering juist onmisbaar is voor identiteit, wat betekent dat dan voor de mogelijkheid van een bestaan vóór de geboorte of na de dood?

De roman laat ruimte om hierover na te denken.

Slotbeschouwing — De Persoon als open vraag

Julius Wit en de Zeven kan worden gelezen als een zoektocht naar de samenhang van de menselijke persoonlijkheid.

Maar de betekenis van het verhaal reikt verder.

De roman onderzoekt hoe een mens zichzelf in anderen kan herkennen zonder hun zelfstandigheid te ontkennen. Hij laat zien dat identiteit niet alleen wordt gevormd door innerlijke eigenschappen, maar ook door ontmoetingen, herinneringen en relaties.

Met Yanay Roze verschijnt bovendien de mogelijkheid dat het bestaan van de Persoon een dimensie heeft die de grenzen van één mensenleven overstijgt.

Die mogelijkheid wordt niet bewezen en niet als waarheid opgelegd.

Zij blijft een vraag.

Misschien is dat uiteindelijk de belangrijkste kwaliteit van de roman: dat hij de lezer niet vertelt wat de Persoon definitief is, maar hem uitnodigt daar zelf over na te denken.

De zeven vrouwen geven Julius geen volledige verklaring van zichzelf.

Zij helpen hem ontdekken dat de werkelijkheid van andere mensen groter is dan zijn eigen voorstelling van hen.

En misschien geldt dat ook voor de Persoon zelf.

De Persoon is mogelijk meer dan de som van zijn eigenschappen, meer dan zijn herinneringen en meer dan wat hij gedurende één leven over zichzelf kan weten.

Of dat werkelijk zo is, blijft onbekend.

Maar juist die open vraag maakt de zoektocht betekenisvol.

Deze beschouwing is een literaire en filosofische interpretatie van de roman. Zij pretendeert geen wetenschappelijk bewijs te leveren voor een bestaan vóór de geboorte, voortbestaan na de dood of reïncarnatie. De bedoeling is de vragen die de roman oproept verder te verkennen, met behoud van de openheid die het verhaal kenmerkt.

Julius Wit en de Zeven

ROMAN

Julius wordt wakker in een huis aan het water. Rond een tafel zitten zeven bijzondere vrouwen. Ze kennen hem. Ze praten met hem. Alles lijkt vertrouwd, en toch klopt er iets niet. Julius kan zich niet herinneren hoe hij hier gekomen is.

De zeven vrouwen zijn verschillend, in kleur, karakter en blik op het leven. Samen vormen zij een wereld vol herkenning, vragen en verrassingen. Gaandeweg ontdekt Julius dat niets is wat het lijkt, en dat herinneringen, werkelijkheid en verbeelding op een onverwachte manier met elkaar vervlochten zijn.

Julius Wit en de Zeven is een roman over identiteit, verbinding, verlangen en de vele kanten die een mens kan hebben. Een verhaal dat je meeneemt naar de grens tussen binnen en buiten, tussen wie je denkt te zijn en wie je werkelijk bent.

JULES RUIS

Jules Ruis is auteur, onderzoeker en beeldend maker. In zijn werk verbinden wetenschap, verbeelding en menselijkheid zich tot nieuwe perspectieven. *Julius Wit en de Zeven* is zijn roman, waarin hij op persoonlijke en literaire wijze onderzoekt wat het betekent om mens te zijn – in al zijn kleuren.

ISBN 978-94-9327-016-7